Világ proletárjai egyesüljetek!

LENIN

MŰVEI

34

AZ OROSZNYELVŰ KIADÁS
AZ OK(b)P IX. KONGRESSZUSÁNAK
ÉS A SZOVJETEK
II. ÖSSZSZÖVETSÉGI KONGRESSZUSÁNAK
HATÁROZATA ALAPJÁN JELENIK MEG

V. I. LENIN

MŰVEI

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST

V. I. LENIN

MŰVEI

34.

KÖTET

1895 november—1911 november

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1956

Az orosz eredeti címe:

ИНСТИТУТ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНИНА ПРИ ЦК ВКП(б)

В. И. ЛЕНИН. СОЧИНЕНИЯ

ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ. ТОМ 34. ГОСПОЛИТИЗДАТ 1950.

Lenin műveinek magyar kiadása a moszkvai Marx—Engels—Lenin Intézet által sajtó alá rendezett negyedik orosznyelvű kiadás nyomán, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata alapján jelenik meg.

ELŐSZÓ

A harmincnegyedik és harmincötödik kötettel zárul Lenin Műveinek 4. kiadása; ez a két kötet tartalmazza Leninnek 1895 és 1922 között különféle szervezetekhez és egyes személyekhez írt leveleit, táviratait és feljegyzéseit. Lenin könyvei, brosúrái, cikkei, előadásai, beszédei, határozati javaslatai, Sztálinnak írt levelei, valamint más, elméleti és politikai szempontból különösen fontos levelei az előző harminchárom kötetben találhatók.

A 34. és 35. kötetbe felvett dokumentumok Lenin levelezésének jelentős részét alkotják, és igen értékes kiegészítői az előző kötetekben közölt műveinek. Ezek a dokumentumok híven tükrözik Leninnek a bolsevik párt — az újtípusú párt — megteremtése érdekében kifejtett óriási és sokoldalú tevékenységét, engesztelhetetlen harcát, melyet az opportunizmus legkülönbözőbb árnyalatai ellen folytatott, a proletárforradalomért, a proletariátus diktatúrájáért vívott harcát, képet adnak a világ első szovjet szocialista államának vezetéséről.

A harmincnegyedik kötet Lenin 1895 novemberétől 1911 novemberéig írt leveleit tartalmazza.

Az 1895 és 1901 között írt levelek jellemzik Leninnek az oroszországi szociáldemokrata munkáspárt megteremtése végett kifejtett munkáját, a narodnyikság, a „legális marxizmus", az „ökonomizmus" elleni harcát. Azok a levelek, amelyeket Lenin G. V. Plehanovnak, L. M. Knyipovicsnak, N. E. Baumannak és másoknak írt, s amelyeket ebben a kötetben közlünk, megmutatják, hogyan valósult meg a forradalmi marxisták első országos lapja — az „Iszkra" — megalapításának lenini terve, megmutatják

Lenin vezető szerepét az „Iszkrá"-ban, s harcát a lap szerkesztőségében.

A kötetben jelentős helyet foglalnak el Lenin 1901 és 1904 között írt levelei. Azok a levelek, melyeket ebben az időszakban Plehanovnak írt, a proletárpárt forradalmi programjának megalkotásával foglalkoznak. A harkovi és a nyizsnyij-novgorodi helyi bizottságnak, a pétervári szervezetnek (levél I. V. Babuskinnak és másoknak), a II. pártkongresszus összehívására alakított Szervező Bizottságnak küldött levelekben Lenin felhívja az oroszországi szociáldemokrata szervezeteket, hogy tömörüljenek az „Iszkra" programbeli és szervezeti elvei alapján, konkrét útmutatásokat ad a pártmunka fokozására és a pártkongresszus előkészítésére. A II. pártkongresszus után Lenin több levélben leleplezi a mensevikek szakadár tevékenységét, engesztelhetetlen harcot folytat néhány elzüllött bolsevik (Kraszin, Noszkov, Galperin) ellen, akik átpártoltak a mensevikekhez és segédkezet nyújtottak nekik, hogy többséghez jussanak a Központi Bizottságban. Erről van szó a Központi Bizottságnak, a Szibériai Bizottságnak, N. J. Vilonovnak, A. M. Sztopaninak, R. Sz. Zemljacskának és másoknak küldött levelekben.

A Kaukázusi Szövetségi Bizottságnak küldött levelekből kitűnik, hogyan irányította Lenin a kaukázusi bolsevik szervezeteket, amelyek élén Sztálin elvtárs állt.

Az első orosz forradalom időszakában (1905—1907) írt levelek Leninnek a III. pártkongresszus összehívásáért és a kongresszusi határozatok végrehajtásáért, a bolsevizmus taktikai elveiért folytatott harcát tükrözik. Ide tartoznak a Központi Bizottságnak, Sz. I. Guszevnek, R. Sz. Zemljacskának és másoknak szóló levelek.

A sztolipini reakció időszakából származó levelek Leninnek a likvidátorság, a trockizmus, az otzovizmus—ultimatizmus, a békítgetés ellen, a forradalmi marxista párt elméleti alapjainak eltorzításai ellen folytatott küzdelmét világítják meg. Közöljük a kötetben a „Szocial-Demokrat" szerkesztőségének küldött levelet, amelyben Lenin a legaljasabb karrieristának és frakciósnak bélyegzi Trockijt. A kötetben közölt több levél leleplezi a nemzet-

közi revizionistákat, akik az orosz mensevik opportunistákat támogatták.

Lenin 1908 és 1911 közötti levelezésében nagy helyet foglalnak el az A. M. Gorkijnak írt levelek.

A harmincnegyedik kötetben foglalt levelek megmutatják Lenin harcát a marxista forradalmi párt megteremtéséért, a párt erőinek összefogásáért, a bolsevikoknak önálló párttá, újtípusú párttá, leninista párttá, bolsevik párttá való tömörítéséért, amelyet az 1912 januári prágai konferencia tetőzött be.

Lenin Műveiben ezúttal először jelennek meg a következő, különböző kiadványokban már korábban közzétett levelek: az OSzDMP Központi Lapja szerkesztőségének (1904 február 26), M. K. Vlagyimirovnak (1904 augusztus 15), a Kaukázusi Szövetségi Bizottságnak (1904 december 20), az OSzDMP pétervári szervezetének (1904 október—december), levél egy oroszországi elvtárshoz (1905 január 6), öt levél A. V. Lunacsarszkijnak (1905, 1907 és 1908); A. M. Gorkijnak (1908 február 7); P. Juskevicsnek (1908 november 10); két levél A. I. Ljubimovnak (1909 augusztus, illetve szeptember); a „Szocial-Demokrat" szerkesztőségének (1909 augusztus 24); levélvázlat a „letéteményeseknek" (1910 február—március); N. G. Poletajevnek (1910 december 7); A. Rikovnak (1911 február 25).

E kötetben először jelenik meg az 1902 július 24-én G. D. Lejtejzennek írt levél, amelyben Lenin megállapítja, hogy az oroszországi szociáldemokrata szervezetek az „Iszkra" köré tömörülnek.

* * *

A 34. és 35. kötetben a leveleket időrendben közöljük; az Oroszországból küldött levelek a régi időszámítás szerint, a külföldről küldött levelek pedig az új időszámítás szerint keltezettek. A Lenin által keltezett levelek dátumának helye és formája egyezik a kéziratéval. Ha Lenin kéziratán nincs keltezés, a szerkesztőség a levél végén

adja meg. A leveleket számoztuk, s mindegyiken feltüntettük, kinek és hová szól, mikor íródott, s honnan küldték.

A leveleket tartalmazó kötetekben a rövid jegyzeteken kívül ábécé-rendben adjuk a szövegben előforduló álnevek, fedőnevek és kezdőbetűk megfejtését.

1895

1

P. B. AKSZELRODNAK

Ön valószínűleg korhol engem a késedelemért. Komoly okom volt rá.

Sorjában elmondok mindent. Először is, voltam Vilnában*. Beszéltem az emberekkel a gyűjteményről[2]. A legtöbben egyetértenek azzal, hogy szükség van ilyen kiadványra, és segítséget, anyagot ígérnek. Általában bizalmatlanok (eszembe jutott az Ön kifejezése, a pal.[3] vidékekről): majd meglátjuk — mondják —, meg fog-e felelni az agitációs taktikának, a gazdasági harc taktikájának. Én főleg azt hangsúlyoztam, hogy ez tőlünk függ.

Továbbá. Voltam Moszkvában. Senkit sem láttam, mert „az élet tanítójának" se híre, se hamva. Vajon szabadon van-e? Ha tud róla valamit, és megvan a címe, írja meg neki, hogy küldjön nekünk címet, mert különben nem tudunk ott kapcsolatokat találni. Moszkvában nagy pogromok voltak[4], de, úgy látszik, megmaradtak néhányan, és a munka nem szünetel. Van onnan anyagunk, néhány sztrájk leírása. Ha nem kapta meg, írjon, s elküldjük.

Azután Orehovo-Zujevóban jártam. Rendkívül eredetiek ezek a helyek, gyakran látni ilyeneket a központi iparvidéken: igazi gyárváros, több tízezer lakossal, akik kizárólag a gyárból élnek. A gyárigazgatóság az egyetlen felettes hatóság. A várost a gyáriroda „igazgatja". A lakosság igen élesen két részre szakadt: munkásokra és burzsoákra. A munkások ezért meglehetősen ellenzéki érzel-

* A kulcs ugyanaz, amelyet használtunk[1].

műek, de a nemrégiben rendezett pogrom után olyan kevés ember maradt, és azokat is annyira szemmel tartják, hogy igen nehéz az érintkezés. Egyébként irodalmat tudunk majd küldeni.

Továbbá. A késedelmet a kedvezőtlen helyi körülmények okozták. Ezzel magyarázható a küldött anyag szűkössége is.

A zürichi cím nem tetszik nekem. Nem tudna másikat szerezni? — de ne Svájcban, hanem Németországban. Ez sokkal jobb és biztonságosabb lenne.

Továbbá. Ha válaszképpen elküldi a *technológiai könyvecskét* (cím: Pétervár, Alekszandrov vasöntöde, vegyészeti laboratórium, Lucsinszkij úrnak), mellékeljen hozzá egyéb anyagot is: Genfben megjelent brosúrákat, érdekesebb újságkivágásokat a „Vorwärts"-ből és más efféléket, feltéve, hogy elfér. Írjon részletesebben a gyűjteményről: milyen anyag van már együtt, mit terveznek, mikor jelenik meg az első füzet, mi hiányzik a másodikhoz. Pénzt valószínűleg küldünk, de később. Válaszoljon *minél előbb*, hogy tudjuk, alkalmas-e ez az eljárási mód.

Közölje a lengyellel a személyes találkozás helyét. Minél előbb, mert szükségünk van a szállításra. Cím: ugyanaz a város, Technológiai Intézet, Mihail Leontyevics Zakladnij hallgató, Ivanovot kell keresni. — A „Geschichte etc." című munkájának orosz kiadásához szükséges pénzt megigérték.

Továbbá. Egy kérés: igen nagy szükségünk van festékre — hogy milyenre, azt megtudhatja Möglitől, akinek van ilyen festéke. Nem lehetne valahogy küldeni? Nincs megfelelő alkalom? Kérem, nézzen utána, vagy bízza ezt „gyakorlati" embereire. Most jut eszembe, Ön kért, hogy forduljak közvetlenül hozzájuk. Ebben az esetben tudassa, hogy 1) ismerik-e a módszerünket és a kulcsot; 2) tudják-e, kitől jönnek ezek a levelek.

Ezúttal a következő anyagot küldöm: 1) tudósítást a duhoborok kitelepítéséről; 2) egy elbeszélést a délvidéki mezőgazdasági munkásokról és 3) a Thornton gyár ismertetését — egyelőre csak az elejét, kb. $^1/_4$-ét.

Kínai *tussal* írjanak. Legjobb, ha belekevernek egy

kis *káliumbikromát* kristályt ($K_2Cr_2O_7$), akkor nem mosódik el. A papír legyen *vékonyabb*. Kézszorítással . . .

Üdvözlöm az elvtársnőt.

Pétervárról Zürichbe
1895 november elején.

Először 1923-ban jelent meg.

2

P. B. AKSZELRODNAK

Megkaptuk a boroszlói beszámolót[5]. Nehezen tudtuk szétszedni, nagy része elszakadt (a levél szerencsére jó papírra volt írva, s így sértetlen maradt). Nyilván még nem kapta meg a második levelet. Egészen folyékony ragasztót kell használni: egy pohár vízre legfeljebb kávéskanálnyi keményítőt számítson (mégpedig burgonya-, ne pedig búzakeményítőt, mert ez túl erős). Csak a borítólaphoz és a színes papírhoz kell közönséges (jó) ragasztó, a papír jól ragad a legfolyékonyabb csiriztől is, ha lepréselik. Az eljárás mindenesetre jó, alkalmazni kell.

Küldöm a Thornton gyári ismertetés végét. Van anyagunk 1) a Thornton gyári, 2) a Laferme gyári, 3) az ivanovo-voznyeszenszki, 4) a jaroszlavli sztrájkról (egy munkás levele, igen érdekes), a pétervári cipőgyárról. Nem küldöm, mert még nem volt időm lemásoltatni, és nem is hiszem, hogy a gyűjtemény első kötetének leadásáig elkészülök vele. — Kapcsolatot teremtettünk a narodovolecek nyomdájával, amely már kiadott 3 dolgot (nem a mieinket), és elfogad egyet tőlünk is*. Tervbe vettük egy újság kiadását[6], abba szánjuk az anyagot. Véglegesen körülbelül másfél-két hónap múlva válik el a dolog. Ha azt hiszi, hogy az anyag még idejében odaér, közölje azonnal.

Iljin

Könnyen boldogul a küldeményeinkkel? Közösen kell javítanunk az eljárás módján.

Pétervárról Zürichbe
1895 november közepén.
Először 1923-ban jelent meg.

* Ha van, küldjön munkásbrosúrákra való anyagot. Örömmel kinyomtatják.

1897

3

P. B. AKSZELRODNAK

Kedves Pavel Boriszovics! Nagyon örülök, hogy végre megkaptam levelét (tegnap, azaz augusztus 15-én kaptam meg), s hogy hírt adott magáról és G. V.-ről. Irodalmi szárnypróbálgatásaimról[7] (a munkásoknak szóló írásomról) alkotott véleményük rendkívül bátorítóan hatott rám. Nincs hőbb vágyam, semmiről sem ábrándoztam annyit, mint hogy a munkásoknak írhassak. De hogyan lehetséges ez innen? Rendkívül nehéz, de szerintem nem lehetetlen. Hogy van V. Iv.?

Csak egy módot tudok, azt, ahogyan ezeket a sorokat írom[8]. Kérdés, lehet-e másolót találni, akire nem könnyű munka vár. Ön nyilván azt tartja, hogy ez lehetetlen és ez a mód alkalmatlan. Mást azonban nem tudok... Bármennyire sajnálom is, nem esem kétségbe: ha most nem sikerül, később sikerülhet. Addig is jó lenne, ha olykor írna nekem, akár csak úgy, ahogyan „régi barátjának"[9] ír. Ebben az esetben nem szakadna meg a kapcsolatunk, s ez a legfontosabb.

Rólam persze eleget meséltek Önnek, úgyhogy nincs mit hozzátennem. Magányosan élek itt. Egészséges vagyok, írogatok a folyóirat számára is, meg egy nagyobb munkámon is dolgozom[10].

Szívélyesen üdvözlöm V. Iv.-t és G. V.-t. Rajcsint több mint egy hónapja nem láttam. Remélem, hamarosan Minuszinszkba mehetek, hogy találkozzam vele. Baráti kézszorítással.

VIII. 16. *V. U.*

Susenszkojéból Zürichbe 1897 augusztus 16-án. Először 1924-ben jelent meg.

1898

4

A. N. POTRESZOVNAK

98. IX. 2.

Tegnap kaptam meg VIII. 11-i levelét, a hozzácsatolt könyvjegyzéket, s a külön nyomtatványként küldött „Archiv"-ot[11]. A „kiváló közgazdász" cikke rendkívül érdekes, kidolgozása kitűnő. A szerzőnek nyilvánvalóan igen gazdag anyaga volt, amely szerencsésen a kezébe került. Általában a publicisztika terén talán még jobb is szerzőnk, mint tisztán közgazdasági területen. Az „Archiv" általánosságban érdekes folyóirat, jövőre okvetlenül megrendelem. Szeretnék megrendelni valamilyen angol időszaki kiadványt is, folyóiratot vagy újságot (hetilapot); nem adhatna tanácsot, melyiket válasszam? Fogalmam sincs, hogy melyik a legérdekesebb angol lap, s hogy mi hozzáférhető Oroszországban.

Ami Sztruve cikkét illeti, amelynek megítélésében eltér a véleményünk, természetesen meg kell mondanom, hogy csupán ennek alapján nem lehet pontos véleményt alkotni a szerző nézeteiről. Én például azt gondoltam és gondolom, hogy ő „általános osztályozó feladatokat" tűzött ki magának (már a cím is erre utal), Önnek pedig az a véleménye, hogy „korántsem" ... Azzal, hogy „el kell hódítanunk kusztáriparunkat az úgynevezett népi termeléstől", magától értetődően tökéletesen és feltétlenül egyetértek, s úgy vélem, hogy „tanítványaink"[12] még nem oldották meg ezt a feladatot. Éppen Sztruve cikkében láttam meg e feladat megoldásának *tervét*.

Remélem, nem kerülték el a figyelmét *N. G.-nek* „a materializmus és a dialektikus logika" ellen írt cikkei, melyeket a „Russzkoje Bogatsztvo" (két legutóbbi száma)

közölt? Fölöttébb érdekesek — negatív értelemben. Be kell vallanom, nem vagyok szakértő a szerző által felvetett kérdésekben, de rendkívül meglep, hogy a „Beiträge zur Geschichte des Materialismus“[13] szerzője nem nyilatkozott az orosz irodalomban, és nem foglal állást határozottan az újkantizmus ellen, hanem átengedi Sztruvénak és Bulgakovnak, hogy az újkantizmus részletkérdéseiről vitázzanak, mintha ez a filozófia már szerves része volna az orosz tanítványok nézeteinek. Hiszen filozófiai cikkek számára bizonyosan akadna hely nem egy folyóiratunkban, sőt még egy ilyen tárgyú könyv is szabadon megjelenhetne. A Bernsteinnel és Conrad Schmidttel folytatott vitája rendkívül érdekel, s végtelenül sajnálom, hogy sehogy sem tudom megszerezni a „Zeit“-et[14]. Nagyon hálás lennék, ha segíthetne ebben. Természetesen nagyon jó volna az is, ha csak rövid időre megkaphatnám a lapot. Nincs-e meg Önnél a „Neue Zeit“-nek az a (néhány évvel ezelőtt megjelent) száma, amelybe ugyanez a szerző cikket írt Hegelről (halálának 30. évfordulójára, ha jól emlékszem)? A „Neue Zeit“-hez nem jutok hozzá sem én, sem más az itteni elvtársak közül, noha Pétervárról megígérték, hogy elküldik! Vigye el az ördög ezeket az ígérgetőket és hitegetőket!

Érdekes még a „Russzkoje Bogatsztvó“-ban (júliusi szám) Ratner cikke a „Tőké“-ről. Senki sem tud annyira kihozni a sodromból, mint az arany középút efféle kedvelői, akik nem mernek nyíltan fellépni a nekik nem tetsző tanok ellen, hanem hímeznek-hámoznak, „helyesbítgetnek“, megkerülik a fő pontokat (mint az osztályharcról szóló tanítást), és csak a részletkérdéseken rágódnak.

Nyilván szintén nagyon érdekesek egy másik szerzőnek a „Neue Zeit“-ben megjelent cikkei az oroszországi társadalmi áramlatokról: alaposan felbolygatott, hogy említést tett róluk. De hát „savanyú a szőlő . . .“ Ha jól értettem Önt, a szerző azokat a gondolatokat fejtegeti, amelyeket már másutt is kifejtett (fennáll a veszélye einer politischen Isolierung des russischen Proletariats*). Úgy gondolom, hogy „a társadalomtól való elidegenedés“

* — az orosz proletariátus politikai elszigetelődésének. — *Szerk.*

még korántsem jelent múlhatatlanul ilyen „elszigetelődést"*, hiszen különböző társadalmak vannak: amikor a tanítványok a narodnyikság és ennek összes hajtásai ellen harcolnak, közel kerülnek azokhoz a gauche-okhoz**, akik hajlandók arra, hogy *radikálisan* szakítsanak a narodnyiksággal, és *következetesen* kitartsanak nézeteik mellett. Az *ilyenektől* aligha húzódoznának feltétlenül a tanítványok. Inkább ellenkezőleg. Az ilyenekkel szemben elfoglalt „békülékeny" (helyesebben alliance-ista***) állásfoglalás, véleményem szerint, teljesen összeegyeztethető a narodnyikság és annak minden megnyilvánulása elleni harccal.

Írjon. Kézszorítással *V. Uljanov*

No igen, önök már harcolnak, sőt kívülről nézve rettenetesen: botokkal stb.! Szerencsére — úgy látszik — Kelet-Szibéria kissé elmaradt Vjatka kormányzóság mögött a harciasságban.

Susenszkojéből Orlovba (Vjatka kormányzóság).
Először 1925-ben jelent meg.

---

* Abban viszont, hogy ezt az „elszigetelődést" semmi szín alatt sem szabad megengedni, véleményem szerint, a szerzőnek tökéletesen, ezerszeresen igaza van, különösen az „ökonomizmus" szűklátókörű híveivel szemben.

** — baloldaliakhoz. — *Szerk.*

*** — szövetség-párti (alliance — szövetség). — *Szerk.*

1899

5

A. N. POTRESZOVNAK

99. I. 26.

Megkaptam XII. 24-i levelét. Nagyon örülök, hogy végre felépült betegségéből. Már hozzánk is eljutott betegségének híre, még az ünnepek alatt hallottam róla Minuszinszkban, s egyre azon törtem a fejem, honnan és hogyan szerezhetnék értesülést. (Közvetlenül Önnek nem akartam írni, mert azt mondták, hogy komoly a betegsége.) Nos, éppen a legjobbkor állt talpra: amikor talpra áll egy irodalmi vállalkozás is. Természetesen tudomása van már a „Nacsaló"-ról, amelynek február közepén kell megindulnia[15]. Remélem, már teljesen meggyógyult — hiszen több mint egy hónap telt el a legutóbbi levele óta —, és ismét dolgozhat. A munkájához szükséges könyvek bizonyára nem hiányzanak; meghozatja a fontosabb újdonságokat? Ha az embernek van valamelyes pénze könyvekre, azt hiszem, az isten háta mögött is lehet dolgozni, — legalábbis a magam példáján ezt látom, összehasonlítva 7 év előtti szamárai életemet, amikor majdnem kizárólag mások könyveit olvastam, a mostanival, amikor már kezdem megszokni, hogy könyveket rendeljek.

Ami az „Örökség"-et illeti, egyet kellett értenem Önnel: az, hogy egységes valaminek tartják, csak a (80-as) rossz évek rossz hagyománya. Valóban, talán nem kellett volna irodalomtörténeti témákhoz fognom . . . Mentségem csak az, hogy sehol sem ajánlom Szkalgyin örökségének a vállalását[16]. Vitathatatlan, hogy más emberek örökségét kell átvennünk. Azt hiszem, védelmemre szolgál (az ellenfelek esetleges támadásaival szemben) a 237. oldalon található jegyzet, ahol éppen Csernisevszkijre céloztam,

és megindokoltam, miért nem volna célszerű, ha őt vennők párhuzamul[17]. Ugyanott elismertem, hogy Szkalgyin liberalkonservativ*, hogy ő „nem tipikus képviselője" a hatvanas éveknek, hogy „nem célszerű" „tipikus" írókat választani, — nem álltak rendelkezésemre és most sincsenek meg Csernisevszkij cikkei, még nem adták ki újból a legfontosabbakat, meg aztán aligha tudtam volna kikerülni itt a zátonyokat. Továbbá még azt hozhatnám fel védelmemre, hogy hiszen én pontosan meghatároztam, mit értek azon az „örökségen", amelyről beszélek. Persze, ha a cikk mégis azt a benyomást kelti, hogy szerzője éppen Szkalgyin örökségének átvételét ajánlja, akkor ez helyrehozhatatlan hiba. Megfeledkeztem még alighanem a legfőbb „mentségemről": ha Szkalgyin Rarität** is, a többékevésbé következetes és a narodnyikságtól mentes burzsoá liberalizmus nem Rarität, hanem a 60-as és 70-es évek igen nagy áramlata. Ön azt veti ezellen, hogy „az egybeesés és a folytonosság közt óriási különbség van". De elvégre a cikknek éppen az a veleje, hogy a burzsoá liberalizmust meg kell tisztítani a narodnyikságtól. Ha ez igaz és *ha ez megvalósítható* (különösen fontos feltétel!), akkor a tisztítás eredménye, ami a tisztítás után megmarad, éppen az a burzsoá liberalizmus lesz, amely nemcsak egybeesik a Szkalgyin-félével, hanem annak egyenes folytatása is. Ha tehát rám sütik, hogy *én* átveszem Szkalgyin örökségét, jogosan felelhetem: én csak arra kötelezem magam, hogy *megtisztítom* ezt az örökséget a hozzákevert elemektől, jómagamnak semmi közöm hozzá, hiszen a különféle Augiasz istállók tisztogatásán kívül van nekem kellemesebb és pozitívabb foglalatosságom is .... De úgy látszik, tűzbe jöttem, és már azt képzeltem, hogy igazából „védekezem"!

Levélváltásunk oly hosszú ideig szünetelt, hogy őszintén szólva már elfelejtettem, mikor írtam Önnek utoljára a „Historische Berechtigung"*** cikkekkel kapcsolatban. Talán még a cikkek kézhezvétele előtt írtam? Most átnéztem őket; véleményem szerint a

* — liberális konzervatív. — *Szerk.*
** — ritkaság. — *Szerk.*
*** — „Történelmi igazolás". — *Szerk.*

szerző alapgondolata teljesen elfogadható (különösen a vége, ahol a két végletről vagy zátonyról van szó, amelyeket ki kell kerülni). Az indokolásban viszont valóban élesebben kellett volna hangsúlyozni annak a Bewegungnak* a Klassencharakterét**, amelyről a szerző beszél (megemlítette ugyan, de csak mellékesen és igen röviden), meg azután nem lett volna szabad ilyen jóakaratúan kezelnie a lázadozó nagybirtokosokat, mert liberalizmusukban több az einundsechzig*** miatti elégedetlenség és „sérelem", mint az ország „minél gyorsabb iparosításának" óhaja. Gondoljon csak vissza az idénymunkákkal, az áttelepítésekkel stb. kapcsolatban elfoglalt álláspontjukra. A szerzőnek pontosabban kellett volna megfogalmaznia a feladatot: meg kell szabadítani mindenféle fortschrittliche Strömungot**** a narodnyikság és a nagybirtokosság kacatjától, és ilyen megtisztított formában fel kell használni valamennyit. Szerintem a „felhasználni" szó sokkal pontosabb és megfelelőbb kifejezés, mint az Unterstützung und Bundesgenossenschaft*****. Az utóbbi e Bundesgenossék° egyenjogúságára utal, holott (s ebben tökéletesen egyetértek Önnel) hátul kell kullogniuk, még ha néha „a fogukat csikorgatják" is; az egyenjogúságra abszolúte éretlenek, és sohasem lesznek éretté gyávaságuk, szétforgácsoltságuk stb. miatt. Unterstützung pedig korántsem csak az Intelligenztől és a fortschrittliche Grundbesitzerektől°° jöhet, hanem másoktól is — a szemitáktól is, a fortschrittlicher Kaufmannoktól és Industriellektől is°°° (a szerző igen alaptalanul mellőzte őket: még kérdés, hogy kisebb-e a számarányuk saját körükben, mint a Grundbesitzerek körében) és azoktól a Bauerektől°°°° is, akik készek képviselni osztályuk Urteiljét, nem pedig Vor-

* — mozgalomnak. — *Szerk.*
** — osztályjellegét. — *Szerk.*
*** — hatvanegy (1861). — *Szerk.*
**** — haladó áramlatot. — *Szerk.*
***** — támogatás és szövetség. — *Szerk.*
° — szövetségesek. — *Szerk.*
°° — az értelmiségtől és a haladó földbirtokosoktól. — *Szerk.*
°°° — haladó kereskedőktől és nagyiparosoktól. — *Szerk.*
°°°° — parasztoktól. — *Szerk.*

urteiljét, Zukunftját, nem pedig Vergangenheitjét*, és még sok mástól. A szerző két dologban túllőtt a célon: először, az ökonomisták ellen harcolva, figyelmen kívül hagyta az industrielle Arbeiterek, a Hausindustriellek és a Landarbeiterek** stb. szempontjából egyaránt fontos legközelebbi praktische Forderungokat***. Másodszor, felvette a harcot a gemässigte fortschrittliche**** elemekkel szemben tanúsított absztrakt, fitymáló magatartás ellen (helyes, hogy egyáltalában nem szabad fitymálni, hanem fel kell használni őket), s ezzel mintha elhomályosítaná az általa képviselt Bewegung önálló, határozottabb helyzetét. Történeti-filozófiai értelemben vitathatatlan az a tétel, amelyet felállít (s amelyet már előtte Inorodzew felállított a „Soziale Praxis"-ban[18]), vagyis az, hogy mostani Genosséink***** között nem kevés verkleideter Liberal° található. De hiszen ez bizonyos fokig áll Deutschlandra is versus England°°. Ez, mondhatni, szerencsénk, mert lehetővé teszi, hogy könnyebb és gyorsabb legyen a kezdet; éppen ez indít bennünket mindezen verkleidete elemek felhasználására. A szerző fogalmazása viszont egyrészt bizonyos félremagyarázásra adhat alkalmat (egy óhitű azt mondta nekem: hiszen ez lealacsonyítás és általánosítás . . .), másrészt némi bizalmatlanságot és zavart kelthet a Genossék körében. Ebből a szempontból, szerintem, Inorodzew fogalmazása sem mondható szerencsésnek.

Lényegében azonban, úgy vélem, egyetérthetünk a szerzővel.

Ami Parvust illeti, fogalmam sincs róla, milyen ember; egyáltalában nem tagadom, hogy nagy tehetség. Sajnos, igen kevés művét olvastam.

---

* — ítéletét, nem pedig előítéletét, jövőjét, nem pedig múltját. — *Szerk.*

** — ipari munkások, kézművesek, mezőgazdasági munkások. — *Szerk.*

*** — gyakorlati követeléseket. — *Szerk.*

**** — mérsékelt haladó. — *Szerk.*

***** — elvtársaink. — *Szerk.*

° — álcázott liberális. — *Szerk.*

°° — Németországra is Angliával szemben. — *Szerk.*

Remélhető-e, hogy meg tudja szerezni Kautsky nemrégen megjelent „Die Agrarfragé"-ját*?

Ami Wertet, Jevg. Szolovjovot és M. Filippovot illeti, be kell vallanom, hogy az elsőt egyáltalán nem ismerem, a másik kettőtől pedig igen keveset olvastam. Hogy „szellőztetés" van és lesz, ebben cseppet sem kételkedem. Éppen ezért különösen szükség van nemcsak verkleidete Literaturra** . . .

Kézszorítással *V. U.*

Susenszkojéból Orlovba
(Vjatka kormányzóság).
Először 1925-ben jelent meg.

---

* — „Az agrárkérdés". — *Szerk.*
** — álcázott irodalomra. — *Szerk.*

6

A. N. POTRESZOVNAK

99. IV. 27.

Nagyon megörültem, A. N., III. 27-i levelének; végre megtört hosszú és makacs hallgatása. Valóban, sok megbeszélni való probléma gyűlt össze, itt pedig nem igen sikerül részletesebben elbeszélgetnem olyan témákról, amelyek főleg irodalmi jellegűek. Most még ami a folyóiratot illeti[19]: ha az ember nem beszélget a kollégáival, túlságosan elszigeteltnek érzi magát ahhoz, hogy írjon. Itt Julij az egyetlen, aki mindezt igazán és *aktívan* a szívén viseli, de az átkozott „nagy távolságok" miatt vele sem tudok elég részletesen beszélgetni.

Azzal kezdem, ami most leginkább érdekel és izgat: Bulgakovnak a „Nacsalo" 1—2. és 3. füzetében megjelent cikkével. Amikor elolvastam az Ön véleményét, kimondhatatlanul megörültem, hogy rokonszenvre találtam abban, ami a leglényegesebb — megörültem, annál is inkább, mert úgy látszik, a szerkesztőség részéről aligha számíthatok rokonszenvre ... Bulgakov cikke Önben „visszataszító" és „szánalmas" benyomást keltett, — engem viszont hallatlan dühbe hozott. Akárhányszor olvasom is Bulgakovot, a mai napig sem tudom megérteni, hogyan írhatott ilyen ostoba és elképesztően modortalan hangú cikket, és miért nem szögezte le a szerkesztőség legalább egy megjegyzésben, hogy nem ért egyet Kautsky ilyen „megsemmisítésével". Épp úgy, mint Ön, én is „biztosra veszem, hogy az olvasók teljesen (igen, teljesen!) megzavarodtak, és nem értik a dolgot". Valóban, hogyan is értenék, mikor a „modern tudomány" nevében (3. sz. 34. old.) kijelentik nekik, hogy Kautskynak semmiben

sincs igaza, minden tétele önkényes, szociális csoda, hogy Kautsky könyvében „éppolyan kevés az igazi agronómia, mint az igazi közgazdaságtan" (1—2. sz.) és így tovább; Bulgakov nem ismerteti Kautskyt, *hanem egyenesen meghamisítja*, viszont nyomát sem látjuk annak, hogy magának Bulgakovnak saját, valamelyest összefüggő rendszerbe foglalt nézetei volnának. Ha csak szemernyi pártszerűség volna ebben az emberben, ha tudatában volna az összes Genossékkal*, programjukkal és gyakorlati munkájukkal szemben ráháruló felelősségének, nem mert volna (az Ön találó kifejezése szerint) ilyen portyázó módon „nekimenni", amikor ő maga semmit sem ad, csak ígér . . . egy tudományos munkát „Ostelbiáról"!! Nyilván szabadnak érzi magát minden elvtársi kötelezettségtől és felelősségtől, és azt képzeli, hogy ő a professzori tudomány „szabad" és egyéni képviselője. Természetesen nem feledkezem meg arról, hogy az oroszországi viszonyok között nem lehet azt követelni egy folyóirattól, hogy kizárólag csak Genosséknak adjon helyet, másokat pedig utasítson vissza, — de azért egy olyan folyóirat, mint a „Nacsalo", mégsem almanach, amely tulajdonképpen csak divatból tűri meg a marxizmust (à la** „Mir Bozsij", „Naucsnoje Obozrenyije" stb.), hanem egy irányzat lapja. Ezért az ilyen folyóiratnak kötelessége volna bizonyos mértékig féken tartania a tudós portyázókat és általában minden „kívülállót". A „Novoje Szlovo" igen nagy sikerének csakis az a magyarázata, hogy nem mint almanachot, hanem mint egy irányzat lapját szerkesztették.

Kautsky könyvét még Bulgakov cikkének megjelenése előtt olvastam; ebben a cikkben *nem* találtam *egyetlen* értelmes érvet sem Kautsky ellen, viszont töménetlen esetben megállapítottam, hogy Bulgakov *meghamisítja* Kautsky gondolatait és tételeit. Micsoda badarság például Bulgakovnak az az állítása, hogy Kautsky összetéveszti a technikát a gazdasággal, hogy „a mezőgazdaság pusztulását" bizonyítja (3. sz., 31. old. — holott Kautsky *éppen*

* — elvtársakkal. — *Szerk.*
** — miként. — *Szerk.*

az ellenkezőjét mondja: 289. old.), hogy tagadja a mezőgazdaság fejlődési tendenciáját (3. sz., 34. old.) stb.!

Már megírtam és két hete elküldtem a szerkesztőségnek az első cikket, amelynek címe: „Kapitalizmus a mezőgazdaságban (Kautsky könyvéről és Bulgakov úr cikkéről)", most pedig, hogy Bulgakov befejezte cikkét, hozzáfogok a másodikhoz[20]. Nagyon tartok tőle, hogy P. B. vissza fogja utasítani vagy azzal az indokolással, hogy a cikkem igen terjedelmes (hosszabb, mint Bulgakov cikke, mert először is, meg kell indokolnom még az olyan légből kapott és felületes ítéletek elvetését is, mint például az, hogy Marx tévedett, amikor azt tanította, hogy a $\frac{v}{c}$ aránya csökken a mezőgazdaságban; másodszor, mert *ismertetnem kell* Kautskyt), vagy pedig arra való hivatkozással, hogy a vita nem kívánatos (én természetesen nem használtam cikkemben egyetlen olyan becsmérlő kifejezést sem, mint az imént, s általában arra törekedtem, hogy ne legyen benne semmi olyan, amit Bulgakov személyeskedésnek tekinthetne. Általában cikkem hangja semmivel sem élesebb, mint a piacelméletről Tugan-Baranovszkij ellen írt cikkemé[21]). Nagyon örülnék, ha Kautsky könyvének és Bulgakov befejező cikkének elolvasása után megírná, mit tart Bulgakovnál „helytállónak"? és véleménye szerint megengedhető-e, hogy Bulgakov cikkét válasz nélkül hagyják a folyóiratban?

Általában ez a marxizmusban észlelhető „új kritikai áramlat", amely magával sodorja Sztruvét és Bulgakovot (P. B.-t pedig bizonyára Bulgakov *miatt),* rendkívül gyanús nekem: nagyhangú frázisok a „kritikáról" a „dogma" ellen stb., s a kritikának semmi pozitív eredménye sincs. Egyébként egy ilyen Bulgakov-féle cikk megírásához a „kriticizmuson" és a professzori „modern tudomány" iránti rokonszenven kívül még nec plus ultra* tapintatlanság is szükséges.

Elküldtem a választ Sztruvénak a piacokról szóló cikkére[22]. Nővérem[23] azt írja, hogy ezt a választ a „Naucsnoje Obozrenyije" fogja közölni, s hogy ugyanott P. B.

* — a lehető legnagyobb fokú. — *Szerk.*

is felelni akar. Nem érthetek egyet Önnel abban, hogy a „kérdés lényege az absztraktan elképzelhető tétel konkrét lehetetlenségében rejlik", és P. B. írásában elsősorban éppen azt kifogásolom, hogy összetéveszti az absztrakt elméleti és a konkrét történelmi kérdéseket. „Konkrétan lehetetlen" nem csak a Marx által elképzelt realizálás, hanem az általa elképzelt földjáradék is, az általa elképzelt átlagprofit is, a munkaerő értékével egyenlő munkabér is, és még sok más. De ha *tiszta* formában lehetetlen is a megvalósulásuk, ez még korántsem ellenérv. Semmiképpen sem tudok ellentmondást felfedezni a „Tanulmányok"-ban[24], illetőleg a „Naucsnoje Obozrenyijé"-ben foglalt állításaim között, mint ahogy nem találom a „burzsoá apológiát" sem, amellyel Sztruve úgy megijesztette az olvasókat. Nekem különösen nem tetszett cikkében a kritikai filozófiának cseppet sem helyénvaló előráncigálása, nem tetszettek a megjegyzései sem, mint például az, hogy Marx érték- és profitelmélete „*vitathatatlanul* ellentmondásos". Hiszen P. B. nagyon jól tudja, hogy ez *vitatható*, — hát akkor miért zavarja meg az olvasókat, akik mind ez ideig *hiába várják*, hogy az „új kritikai áramlat" valamelyik képviselője rendszeres formában bebizonyítsa ezt az ellentmondást, és kijavítsa azt?

A Zusammenbruch* elmélete elleni kirohanásában pedig!! (3. sz., 34. old., jegyzet) — Bulgakov egy „tudós" dekrétum megfellebbezhetetlenségével operál, és egy szóval sem említi Bernsteint! Tudok Bernstein új könyvének megjelenéséről, meg is rendeltem, de aligha fogják megküldeni. A „Frankfurter Zeitung"-ban és a „Zsizny"-ben (nem rossz lap! Szépirodalmi része egészen jó, sőt valamennyi közt a legjobb!) megjelent ismertetésből tökéletesen meggyőződtem arról, hogy helytelenül értelmeztem Bernstein töredékes cikkeit, s hogy hazudozásában Bernstein annyira elvetette a sulykot, hogy valóban nem marad más hátra számára, mint *begraben***, ahogy a „Beiträge zur Geschichte des Materialismus"*** szerzője Kautsky-

* — összeomlás (a kapitalizmus összeomlása). — *Szerk.*
** — eltemetni. — *Szerk.*
*** — „Adalékok a materializmus történetéhez". — *Szerk.*

hoz írt nyílt levelében mondta. Bernstein ellenvetései a materialista történetfelfogás stb. ellen*, amelyek újak számomra, (a „Zsizny" szerint) meglepően gyengék. P. B. olyan hévvel védelmezi Bernsteint, hogy szinte „szitkozódik"; ez nagyon, de nagyon szomorú, mert Bernstein Zusammenbruch-ellenes „elmélete" túlontúl szűk Nyugat-Európára, — Oroszországot illetően pedig teljesen alkalmazhatatlan és *veszélyes*. Tud-e arról, hogy ezt az „elméletet" máris felhasználják a „fiataljaink" (az ultraökonomisták), akik az egyik kiadványban *úgy* ismertették a stuttgarti vitát, hogy — úgymond — Bernstein, Peuss és mások „az ökonomizmus, nem pedig a politika" védelmezői voltak? Mit gondol P. B. az efféle „szövetségesekről"? Ha Ön az ultraökonomisták sikerein Volgin és közeli barátai kiválását érti, erről tudok[25]; rendkívül meglepett és súlyosan érintett az eset; most nem értem, mi ott a helyzet, s mit tartogat a jövő. Szerintem rendkívül káros, hogy a sajtó nem közölte ezt az ultraökonomistákkal folytatott vitát *teljes egészében:* ez lett volna az ügy tisztázásának és bizonyos pontos elvi tételek leszögezésének egyetlen valamirevaló eszköze. Most pedig teljes a zűrzavar!

A könyvem megjelent[26]; kértem, küldjék meg Önnek (én még nem kaptam meg). Hallottam, hogy az előszóhoz fűzött utóirat elkésett, előzetes cenzúrának vetették alá: azt hiszem, „megsínylette". Érdeklődéssel várom az Ön megjegyzéseit.

Karelin könyvét megrendeltem, és már elolvastam, mire Öntől is megkaptam. Nagyon tetszett; átkozottul bosszantó, hogy megcsonkították! Nem ír róla ismertetést?

Egy ismerősöm megküldte nekem *A. P.* „Folyóiratjegyzeteit" is (az „örökségről" és az „örökösökről").

---

* Erről jut eszembe. Emlékszik, milyen maró gúnnyal bírált, és hogyan zúzott ízzé-porrá engem egy közös ismerősünk a „szép messzeségben", mert a materialista történetfelfogást „módszernek" neveztem? S lám, kiderül, hogy Kautsky is elkövette ezt a súlyos hibát, ő is a „módszer" szót használja („Zsizny", január, 11., 53. old.). Van-e valami híre erről az ismerősünkről? Javult-e az állapota? Remélhető-e, hogy írni fog?

Érdekel: folytatásul tovább szándékoznak-e vitatkozni velem, vagy sem? A. P. cikke rendkívül tetszett; a szám sokat vesztett azzal, hogy a cikket kivágták. Őszintén szólva, nem látok közöttünk nézeteltérést: Ön *más* kérdésről beszél — nem arról, hogy milyen álláspontra helyezkednek a tanítványok az orosz demokratizmus kérdésében általában, elutasítják-e azt (én *kizárólag* erről írtam), hanem arról, hogy milyen volt a régi jó időkben a különféle demokraták egymás közti viszonya. Engem csupán Mihajlovszkijnak az a tévedése érdekelt, hogy mi állítólag elutasítunk minden demokratizmust, — Ön pedig *egy másik tévedését* vizsgálja: az „örökségben" fellelhető lényegileg fontos különbségek „elkenését". A „Naucsnoje Obozrenyije" 3. számában láttam Maszlov ellenem irányuló megjegyzését, de őszintén szólva nem érdekelt. Erről jut eszembe: A. P. kivágott cikke megerősítette azt a véleményemet, hogy „nem célszerű" Szkalgyinnál jellegzetesebb örökhagyót választani (szomorú megerősítés!!). Általában szerintem a folyóiratnak olyan a hangja, mintha már „agonizálna". Ha pedig ez így van, akkor a vég és a halál csak idő kérdése. Hiszen ez pusztán annak a hatóságnak a Ratlosigkeitjére* és huzavonájára való spekuláció, amely stb. Lehetne bölcsen hallgatni is, ez nem ártana, sőt használna az ügynek. Igaz, a mostani hangnemhez képest a mi „Anyagaink" a „mérséklet" és a „komolyság" mintaképei lehetnének . . .[27]

Kézszorítással *V. U.*

Írjon gyakrabban, ha nincs ellenére; Ön az egyetlen, akitől megtudhatom a folyóiratok újdonságait.

Nyomtatványként, ajánlva küldöm a „Historische Berechtigung"-ot**. Kérem, ne gondolja, hogy pontatlan vagyok a könyvek visszaadásában, dehát Ön nem szabott határidőt, s ezért nem utasítottam vissza az elvtársakat, akik olvasni kérték a könyvet. Nagyon hálás leszek a Karelin cikkének befejezéséért.

Nincs valami német recenziója Kautskyról? Én csak a

* — tanácstalanságára. — *Szerk.*
** — „Történelmi igazolás". — *Szerk.*

„Frankfurter Zeitung"-ban olvastam ilyesmit — dühös és üres à la Bulgakov.

A folyóirat[28] füzetei általában nagyon tetszenek. Kitűnően szerkesztik őket. Olvasta-e Gvozgyev könyvét, és mi a véleménye róla?

Susenszkojéből Orlovba
(Vjatka kormányzóság).

Először 1925-ben jelent meg.

7

A. N. POTRESZOVNAK

99. VI. 27.

Múlt pénteken, 18-án, megkaptam VI. 2-i levelét, de *nem kaptam meg* sem Mehring, sem Karelin munkáit, amelyekről azt írja, hogy küldi. Eleinte vártam, azt hittem, hogy késik a posta, most azonban azt kell gondolnom, hogy vagy elveszett a küldemény, vagy pedig nem küldte el. Ha az előbbi feltevésem helyes, reklamálja azonnal.

A könyvemről[29] mondott véleménye nagy örömet szerzett nekem. Mégis úgy vélem, hogy lefordítását illetőleg alighanem túloz; nem hiszem, hogy a németeket érdekelné olyasmi, ami úgyszólván csupa helyi vonatkozású és aprólékos adattal van teli. Igaz, Ny. —ont lefordították (de neki már igen nagy hírneve volt, és valószínűleg Engels ajánlotta, bár az utóbbi — a monista szavai szerint — megsemmisítő bírálatot szándékozott írni Ny. —on munkájáról). Látott-e róla recenziót a német irodalomban? Ha nem tévedek, Ny. —ont franciára is lefordították. Kissé meglepett, hogy „végre sikerült megszereznie" könyvemet... Hát nem kapta meg Moszkvából vagy Pétervárról? Kértem, hogy küldjék meg Önnek és a többi ismerősömnek, akik már mind meg is kapták. Ha Ön még nem kapta meg, értesítsen, és újra írok Moszkvába. A sajtóban mindeddig nem láttam róla recenziót, de nem is hiszem, hogy ősz előtt sor kerülhetne rá, — egyébként az újságok közül csak a „Russzkije Vedomosztyi"-t olvasom, amely továbbra is „tapintatosan hallgat"...

Az „Archiv"-ban olvastam Bulgakov cikkét. Nem szándékszom újra választ írni külön a német közönség számára is: először, németül nem tudnám megírni; másod-

szor — és ez a fő, hiszen esetleg találhatnék valakit, aki lefordítaná oroszról —, a német olvasóközönségnek egyáltalán nem felelne meg egy olyan szellemű cikk, amilyet az oroszok számára írtam, vagyis amelyben részletesen ismertetném Kautsky könyvét. Bulgakovnak (német statisztikai adatokon alapuló) speciális utalásaira nem tudok válaszolni, mert nincs anyagom. Általános (kantista és — ha szabad azt mondanom — bernsteinista) álláspontjáról sem fogok írni a *németeknek*. Úgy vélem, valóban helyesbíteni kellene a németek elképzelését az orosz tanítványokról, ehhez azonban (ha senki sem vállalkoznék egy külön cikk megírására) elég lenne egy egyszerű jegyzet is Bulgakov ellen írt cikkemről, amikor e cikkem az orosz folyóiratban megjelenik[30]. Ha pedig egyáltalában nem jelenik meg — mert a „Nacsalo" kimúlt és a „Zsizny" vagy a cenzúra visszautasítja —, akkor lényegesen más lesz a helyzet.

Ami az orosz tanítványok „szédítő felfedezéseit" és újkantizmusát illeti, felháborodásom egyre fokozódik. Elolvastam Tugan-Baranovszkijnak a „Naucsnoje Obozrenyije" 5. számába írt cikkét... Az ördög tudja, miféle buta és nagyképű sületlenség ez! Marx tanításának történelmi tanulmányozása nélkül, újabb kutatások nélkül, a sémákba becsúszott hibák alapján (az értéktöbbletráta önkényes megváltoztatása), egy egészen kivételes esetnek általános szabállyá való emelése alapján (a munka termelékenységének növekedése a termék értékének csökkenése *nélkül:* abszurdum, mihelyt általános jelenségnek vesszük), ennek alapján „új elméletről", Marx tévedéséről, átdolgozásról beszélni... Nem, nem tudom elhinni, hogy — mint Ön írja — Tugan-Baranovszkij egyre inkább Genossévá* válik. Igaza volt Mihajlovszkijnak, amikor „visszhangembernek" nevezte őt: a „Bozsij Mir"-be („Beltov módjára", emlékszik? 95-ben) írt cikkecskéje és ez a cikk megerősíti az elfogult kritikus e szigorú véleményét. Megerősíti az is, amit emberi tulajdonságairól Öntől és Nágyától hallottam[31]. Mindez persze kevés ahhoz, hogy végleges ítéletet alkossak, s könnyen meglehet, hogy tévedek.

* — elvtárssá. — *Szerk.*

Nagyon érdekel, mi az Ön véleménye Tugan-Baranovszkij cikkéről.

Ráadásul itt van még a „szociológiai" és a „közgazdasági" kategóriák megkülönböztetésének gondolata, amit Sztruve indított útjára (a „Naucsnoje Obozrenyije" 1. számában), P. Berlin (a „Zsizny"-ben) és Tugan-Baranovszkij pedig megismételt. Szerintem ez semmit sem ígér, csak definiciókkal űzött egészen tartalmatlan és skolasztikus játékot, amit a kantisták hangzatosan a „fogalmak kritikájának", sőt „gnoszeológiának" neveznek. Egyáltalában nem értem, mi *értelme* lehet az ilyen megkülönböztetésnek?? hogyan lehet gazdaság társadalmon kívül??

Apropos, újkantizmus. Ön kinek a pártján áll? Nagy élvezettel olvastam és újra elolvastam a „Beiträge zur Geschichte des Materialismus"-t*, olvastam ugyanennek a szerzőnek a „Neue Zeit"-be Bernstein és Conrad Schmidt ellen írt cikkeit („Neue Zeit", 1898—1899. 5. sz.; a későbbi számokat nem láttam), elolvastam Stammlert („Wirtschaft und Recht"**), akit kantistáink (P. Sztruve és Bulgakov) annyira dicsérnek, és határozottan a monista pártjára álltam. Különösen Stammler háborított fel, akinél halvány nyomát sem látom semmi újnak, semmi tartalmasnak ... Merő erkenntnistheoretische Scholastik***! Egy — a szó legrosszabb értelmében vett — tucatjogász ostoba „definíciói" és éppolyan ostoba „következtetései". Stammler után ismét elolvastam Sztruvénak és Bulgakovnak a „Novoje Szlovó"-ban megjelent cikkeit, és úgy látom, hogy az újkantizmussal valóban komolyan le kell számolni. Már nem tudtam türtőztetni magam, és jegyzeteket, támadó megjegyzéseket szúrtam be az újkantizmus ellen és válaszul Sztruvénak (a „Naucsnoje Obozrenyijé"-ben megjelent cikkére[32]. Ki és miért tartja vissza ezt a választ — nem értem. Azt mondták, a „Naucsnoje Obozrenyije" 6. számában fog megjelenni. De ott sincs. Pedig hallgatásomnak máris kellemetlen következményei vannak: pl. Nyezsdanov cikke a „Zsizny" 4. számában)

* — „Adalékok a materializmus történetéhez". — *Szerk.*
** — „Gazdaság és jog". — *Szerk.*
*** — ismeretelméleti skolasztika. — *Szerk.*

meg válaszul Bulgakovnak is. Azt mondom: „nem tudtam türtőztetni magam", mert nagyon jól tudom, hogy filozófiai műveltségem hiányos, és nem szándékozom írni erről a témáról, amíg nem tanulok eleget. Most éppen ezzel foglalkozom, Holbachhal és Helvétiusszal kezdtem, most pedig Kantra akarok áttérni. A filozófia fő klasszikusainak főbb műveit már megszereztem, de újkantista könyveim nincsenek (csak Langét rendeltem meg). Írja meg, kérem, nincsenek-e Önnek vagy barátainak ilyen könyvei, és nem oszthatná-e meg velem őket.

Ugyanezzel a kérdéssel kapcsolatban rendkívül érdekelt a „Nacsalo" 5. (májusi — igen vérszegény) számában Bogdanov könyvéről megjelent ismertetés. Érthetetlen, hogyan kerülhette el figyelmemet e könyv megjelenése. Csak most rendeltem meg. Már Bogdanov első könyvének megjelenésekor a monistára kezdtem gyanakodni, a második kötet címe és tartalma pedig csak fokozza gyanúmat. Milyen illetlenül tartalmatlan és illetlenül fennhéjázó ez az ismertetés! Egy árva szót sem mond érdemben; ellenben megrója a szerzőt a kantizmus mellőzése miatt, noha magának a bírálónak a szavaiból kiderül, hogy Bogdanov *nem mellőzi* a kantizmust, hanem *elveti*, mert más a filozófiai álláspontja ... Szerintem (ha nem tévedtem Bogdanovot illetőleg) ezt az ismertetést nem lehet válasz nélkül hagyni. Csak azt nem értem, hogyan *hagyhatta* Kamenszkij válasz nélkül Sztruvének és Bulgakovnak a „Novoje Szlovó"-ba Engels ellen írt cikkét! Nem tudná ezt megmagyarázni?

Mint írja, Pétervárott reakció kezdődik a marxizmus ellen. Ez újság számomra. Nem értem. „Reakció" — tehát a marxisták köréből indul ki? Dehát kik azok a marxisták? Megint csak P. B.? Hát ő és társai fejlesztik a liberálisokkal való egyesülés tendenciáját?? Türelmetlenül várom a magyarázatát. Teljesen egyetértek azzal, hogy a „kritikusok" csak megzavarják az embereket, és *semmit, a szó szoros értelmében semmit sem adnak*; egyetértek azzal is, hogy ellenük (különösen Bernsteinnel kapcsolatban) komoly harcot kell indítani (csak lesz-e hol? . .). Ha P. B. „nem lesz többé Genosse" — annál rosszabb rá nézve. Ez persze igen nagy veszteség lesz minden Genosse

számára, mert P. B. igen tehetséges és nagy tudású ember, de ez nem zárja ki a harc szükségességét, mert magától értetődik, hogy „a barátság barátság, a szolgálat meg szolgálat". Teljesen megértem a „dühét" és magam is osztom (a monistával szemben használt „undorító" (sic!!!*) jelző miatt — miért gyalázzák? a „Neue Zeit"-ben megjelent cikke miatt? a Kautskyhoz intézett nyílt levele miatt, amelyben arról ír, hogy ki kit fog begraben**?), s nagyon érdekel, mit válaszolt az Ön levelére, amelyben kiöntötte a dühét. (Bernstein könyvét még mindig nem láttam.) Természetesen szükséges a gründliche Auseinandersetzung***, ez azonban a „Nacsaló"-ban vagy a „Zsizny"-ben nem fog megjelenni, és nem is jelenhet meg; ott csak a marxizmus „kritikusai" ellen írt „magán"-cikkek kerülhetnek nyilvánosságra. Ehhez egy harmadik fajta irodalom[33] és platform szükséges (ha jól értettem Önt). Csak akkor húzhatunk végre határvonalat a Genossék és a „kívülálló" „portyázók" között, és csak akkor fogjuk elérni, hogy egyesek hóbortjai és „szédítő" elméleti „felfedezései" nem fognak zavart kelteni és anarchiát teremteni. Mindennek az átkozott orosz szervezetlenség az oka!

Nem értem, hogyan fordíthatták az Ön örökségről szóló cikkét (csak az elsőt olvastam) a péterváriak ellen. A „Soron kívül" c. cikket nem láttam. Küldje el.

Ami a Blitzableitert**** illeti, nagyon szeretnék róla részletesebben és alaposabban beszélgetni. De erre nyilván más alkalommal kerül sor. Száműzetésem ideje 1900. I. 29-én jár le. Csak meg ne hosszabbítsák — nagy szerencsétlenség lenne, pedig gyakran megtörténik a keletszibériai száműzöttekkel. Pszkovról ábrándozom. És Ön?

Nágya üdvözli.

Baráti kézszorítással *V. U.*

P. S. Most átolvastam Bulgakov ellen írt cikkem befejezésének fogalmazványát ... és megállapítottam,

* — így!!! — *Szerk.*
** — eltemetni. — *Szerk.*
*** — alapos tisztázás, magyarázat, vita. — *Szerk.*
**** — villámhárító. — *Szerk.*

hogy cikkem hangja békülékeny: ... én „ortodox“ vagyok és határozott ellensége a „kritikusoknak“ (ezt kereken kijelentettem), *de* közös ellenségeink előtt nem kell túlozni ezeket a nézeteltéréseket [mint Bulgakov úr teszi]. Könnyen lehetséges, hogy ez a „békülékeny“ hangnem [teljes erőmből arra törekedtem, hogy mérsékeljem magam, és úgy vitatkozzam, mint egy Genosse] nem helyénvaló, sőt nevetséges, ha általánossá válik az „undorító“ és más efféle kifejezések használata, s ha a „kritikusok“ végleges elhatárolódást idéznek elő. Ebben az esetben „bűntelenül bűnös lennék“: nem láttam Bernstein könyvét, nem ismerem a „kritikusok“ *összes* nézeteit, „tisztes távolban“ vagyok, és még [amikor ezt a cikket írtam] egészen a „régi módon“, egyszerűen mint a „Nacsalo“ munkatársa néztem a dolgokat ... Azt hiszem, helytelen az az állításom, hogy a „kritika“ nem érintette az osztályharc elméletét.

Susenszkojéből Orlovba
(Vjatka kormányzóság).

Először 1925-ben jelent meg.

1900

8

***[34]

Nürnberg, 1900 szeptember 5.

Igen tisztelt Elvtárs! Valószínűleg nem sikerül találkoznunk: nem készülünk sem Mainzba, sem Párizsba, innen holnap elutazunk[35]. Nagyon sajnálom, de bele kell nyugodnunk, és be kell érnünk azzal, hogy levélváltás útján beszélgessünk.

Először is, sietek helyesbíteni első levelének egyik megjegyzését, és megkérném, tudassa a helyreigazítást *azzal is*, aki közölte Önnel állítólagos „ígéretemet, hogy találkozni fogunk". *Ez nem igaz.* Én nem tettem ilyen ígéretet, hanem azt mondtam, hogy *hivatalosan* (vagyis csoportunk nevében) érintkezésbe fogunk lépni a Szövetséggel[36], ha külföldön leszünk, s *ha ez szükséges lesz.* G. igen helytelenül megfeledkezett erről a feltételről, s azt is elfelejtette hozzáfűzni, hogy én a magam nevében beszéltem vele, tehát *nem ígérhettem* semmi biztosat, mert ezzel elébe vágtam volna csoportunk döntésének. Amikor itt meghallgattuk a másik felet[37], s tudakozódtunk a kongresszus és a szakadás felől, úgy láttuk, hogy most nincs szükség hivatalos kapcsolatra. Ez az egész. A Szövetségnek tehát *nincs semmi joga* „szemrehányást tenni" nekem, én viszont szemrehányást tehetek azért, hogy G. elmondta beszélgetésünket olyanoknak, akiknek nem kellett volna, noha *hivatalosan* megígérte nekem, hogy amíg csoportunk érintkezésbe nem lép a Szövetséggel, *senkinek sem* beszél róla — *a letartóztatott személyt kivéve.* Ha Ön közölte velem az ő szemrehányását, remélem, nem utasítja vissza azt a kérésemet, hogy ha Párizs-

ban lesz, közölje vele is az én szemrehányásomat. Ha a „hír már szárnyra kelt"[38], ebben csakis G. a hibás*.

De térjünk át a dolog lényegére. Az egybeolvadás *lehetetlen*. A föderáció a szó valódi értelmében, vagyis mint bizonyos megegyezés, szerződés, kölcsönös kötelezettség stb., szintén lehetetlen. „Az a törekvés, hogy erőnkhöz mérten segítsük egymást", úgy gondolom, független a föderációtól, lehetséges nélküle is és lehetséges általában is, noha nem tudom, hogy könnyű lesz-e megvalósítani. Ha a Szövetség őszintén akarná ezt, akkor aligha kezdené azzal, hogy ultimátum elé állít és bojkottal fenyeget bennünket (éppen ez volt az értelme annak, amit levelének átadója mondott): ez nem válhat viszonyunk javára.

Mi önálló irodalmi csoport vagyunk. Önállóak akarunk maradni. Nem tartjuk lehetségesnek, hogy olyan erők nélkül harcoljunk, mint Plehanov és a „Munka Felszabadítása" csoport, ebből azonban *senkinek sincs joga arra következtetni*, hogy *egy szemernyit is veszítünk önállóságunkból. Mindössze ennyit* mondhatunk *most* azoknak, akik elsősorban azt szeretnék tudni, hogy milyen viszonyban vagyunk a „Munka Felszabadítása" csoporttal. Akinek ez nem elég, annak csak azt mondhatjuk: ha nem hisz a szavunknak, ítéljen tetteink alapján. De ha nem *a jelen pillanatról* van szó, hanem a többé-kevésbé közeli *jövőről*, akkor természetesen azoknak, akikhez közeli kapcsolatok fűznek bennünket, részletesebb adatokkal is szolgálhatunk csoportunk és a „Munka Felszabadítása" csoport viszonyának *formájáról*.

Ön azt kérdezi: milyen viszonyban leszünk a Szövetséggel? *Egyelőre semmilyen viszonyban*, mégpedig azért nem, mert *megmásíthatatlan* elhatározásunk, hogy önálló csoport maradunk, és felhasználjuk a „Munka Felszabadítása" csoport legszorosabb együttműködését, viszont ez az elhatározásunk bizalmatlanságot kelt a Szövetségben,

---

* Másodszor, egy kis kitérés: én meghallgattam G.-t is, *akivel néhány napig együtt voltam*, és a másik felet is. Ön pedig csak a szövetségieket; a másik fél meglehetősen befolyásos és tekintélyes képviselőit nem hallgatta meg. Ezért azt hiszem, hogy az „audiatur et altera pars" („meg kell hallgatni a másik felet is". — *Szerk.*) elvét inkább Ön sértette meg.

amely attól tart, hogy nem tudjuk majd megőrizni teljes önállóságunkat, s hogy „lehetetlen" (az Ön kifejezése) hangnemben folyó vitába keveredünk. Ha tevékenységünk el fogja oszlatni a Szövetség bizalmatlanságát, akkor jó viszonyban lehetünk; ha nem, hát nem. Voilà tout*. Ön azt írja: „önökön függ a Szövetség tekintete"; de nyilvánvaló, hogy mi csak irodalmilag segíthetnénk a Szövetségnek, s éppoly nyilvánvaló az is, hogy most, amikor minden életnedvünkkel születendő gyermekünket kell táplálnunk[39], nem táplálhatunk idegen gyermekeket.

Ön azt írja, hogy 1) elvi nézeteltérések nincsenek, és hogy 2) a Szövetség kész tettekkel bebizonyítani azt az elhatározását, hogy harcolni kíván az „ökonomista irányzat" ellen. *Meg vagyunk róla győződve*, hogy *Ön* mindkét pontban *téved*. Meggyőződésünk olyan *irodalmi* műveken alapul, mint az Anti-Credóhoz írt[40] *utószó*, a *válasz* a Vademecumra, a „*Rabocseje* Gyelo" *6. száma*, a „Fordulópont a zsidó munkásmozgalomban" c. brosúrához írt *előszó* stb. Mi *szintén irodalmi formában* akarjuk *megcáfolni* azt a véleményt, hogy nincsenek elvi nézeteltérések (úgyhogy lesznek *bizonyos* kapcsolataink a Szövetséggel: a vitázó felek kapcsolatai).

Végül, a *legfontosabb:* igazunk van-e, vagy sem, amikor megállapítjuk, hogy az Ön nézetei „sokat, nagyon sokat változtak"? Hadd emlékeztessem Önt arra, mi volt Oroszországban: Ön *tudta*, hogy mi *önálló* irodalmi vállalkozásba akarunk kezdeni, Ön *tudta*, hogy mi Plehanov pártján vagyunk. Ön tehát *mindent* tudott, és ennek ellenére sem tagadta meg részvételét, sőt ellenkezőleg, maga használta azt a kifejezést, hogy „*a mi*" vállalkozásunk (emlékszik az Ön lakásán folytatott legutolsó beszélgetésünkre en trois**?), és ezzel feljogosított bennünket arra, hogy a *legközelebbi* részvételére számítsunk. Most pedig Ön *egy szót sem* szól a részvételéről, hanem azt a „feladatot" tűzi elénk, hogy „mindenáron simítsuk el a külföldi konfliktust", amire mi nem vállalkoztunk és *nem is vállalkozunk*; természetesen nem adjuk fel a reményt, hogy *önálló*

* — Ez az egész. — *Szerk.*
** — hármasban. — *Szerk.*

vállalkozásunk, amennyiben a „Munka Felszabadítása“ csoport közreműködésével nyélbeütjük, megteremtheti azt a talajt, amelyen a konfliktus elsimítható. Ön most, úgy látszik, kételkedik csoportunk *önálló vállalkozásának* célszerűségében, mert azt írja, hogy az ügynek ártani fog, ha két szervezet lesz, amelyek mindegyike „a másikra hagyja, hogy úgy cselekedjék, amint kedve tartja“. Kétségtelen tehát, hogy az Ön nézetei sokat változtak. Most egészen őszintén feltártuk Ön előtt ügyünk állását, s nagyon örülnénk, ha „az előttünk álló feladatokat illető“ eszmecserénk ezzel nem érne véget.

Cím: Nürnberg, Ph. Roegner.

Először 1924-ben jelent meg.

9

N. K. KRUPSZKAJÁNAK

Már régen készülök írni neked az ügyekről, de különböző körülmények miatt mindig el kellett halasztanom. Meglehetősen nagy, sőt mondhatnám túlontúl nagy lótásfutás közepette élek — noha (NB*) radikális, rendkívüli intézkedéseket tettem, hogy megóvjam magam tőle! Mondhatni, szinte elzárkózva élek, és mégis nyakig vagyok a sürgés-forgásban! Persze, ez minden új helyzetben elkerülhetetlen, elháríthatatlan, és vétek volna zúgolódnom ellene, mert hiszen korántsem vagyok olyan ideges, mint a mi kedves könyvkereskedőnk, aki egészen búskomor lett, és pillanatnyi idegkimerülésben szenved e kapkodás miatt. De sok jó is van a sürgés-forgás mellett!! Most pedig elmondok egyet-mást az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének" ügyeiről, mégpedig a tényeknek és a *másik* fél elbeszéléseinek az alapján . . .

Először: a Vademecumról egészen helytelen nézet terjedt el Oroszországban, ami a „Rabocseje Gyelo" hívei által terjesztett meséknek a következménye. Ha őket hallja az ember, azt kell hinnie, hogy a Vademecum egész tartalma csak személyek ellen intézett támadások sorozata stb., merő hatalmaskodás, és semmiségek felfújása egyes személyek bemocskolása miatt, merőben „megengedhetetlen" módszerek alkalmazása etc. A valóság viszont az, hogy a Vademecumban az *elvi* oldal *dominál*, mégpedig igen nagy mértékben dominál, s a személyek elleni támadások csupán járulékai, elkerülhetetlen járulékai azoknak a zavaros és végsőkig kiélezett viszonyoknak,

* — nota bene — megjegyzendő. — *Szerk.*

melyeket a „fiatalok" igyekeztek létrehozni. A Vademecum — feljajdulás, igazi feljajdulás a sekélyes ökonomizmus, a szociáldemokrácia „szégyene és gyalázata" ellen. „Sohasem hittem volna, hogy ilyen szégyent kell megérnem" — kiált fel Plehanov az általa közzétett dokumentumok előszavának végén. „Mindenáron ki kell jutnunk ebből a zűrzavaros és szégyenletes helyzetből. Jaj annak a pártnak, amely szó nélkül tűri ezt a zűrzavart!" És a Plehanov ellen emelt minden váddal szemben mindenekelőtt határozottan le kell szögezni, hogy brosúrájának *egész lényege* éppen a „credizmus" és „kuszkovizmus" „szégyenletes" elveinek szóló hadüzenet, éppen az elvi szakadás, a „Szövetségben" történt szakadás és „verekedés" pedig csak *mellék*terméke ennek az elvi viszálynak.

Ha az elvi szakadás „verekedéssel" párosult (az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének" áprilisi (1900) kongresszusán *valóban* verekedésre, hisztériás kitörésekre stb. stb. került a sor; ezért távozott Plehanov), — ha ez így történt, akkor ez a *fiatalok* bűne. A fiatalok voltak azok, akik az ökonomizmus álláspontjáról rendszeres, makacs és becstelen harcot folytattak a „Munka Felszabadítása" csoport ellen 1898-ban, — igen, „becstelen" harcot, mert nem bontottak *nyíltan* zászlót, mert indokolatlanul „Oroszországra" hárítottak mindent (mélyen hallgatva Oroszország anti-„ökonomista" szociáldemokráciájáról), mert arra használták fel összeköttetéseiket és gyakorlati forrásaikat, hogy háttérbe szorítsák a „Munka Felszabadítása" csoportot, s hogy e csoportnak a „szégyenletes" eszmékkel és szégyenletes ostobaságokkal szemben tanúsított ellenállását a „fiatal erőkkel" szembeni ellenállásnak nyilvánítsák. A „Munka Felszabadítása" csoport elleni harcot, e csoport kiszorítását csendben, suttyomban folytatták, „magán" úton, „magán" levelek és „magán" beszélgetések útján — egyszerű és nyílt szóval élve: *intrikálással*, mert a „Munka Felszabadítása" csoport szerepe az orosz szociáldemokráciában sohasem volt, sohasem lesz és sohasem lehet *magán*ügy. A *fiatalok* „új" nézeteket hirdettek az öregekkel szemben, de oly ügyesen és diplomatikusan leplezték ezeket a nézeteket (bizonyítva ezzel, hogy számukra maga a nézetek kérdése is *magán*ügy

volt), hogy *az öregeknek* kellett *ismertetniük* a vitákat. „Elküldtük Szentpétervárra a fiatalokkal folytatott vitáink ismertetését" — írja Plehanov (Vademecum, XLVII. old.). Eszerint a „Munka Felszabadítása" csoport már 1898-ban *bebizonyította*, hogy az egész kérdést a fiatalok elvi ingadozásában látja, akik képesek odáig süllyedni, hogy teljesen tagadják a szocializmust; — a „Munka Felszabadítása" csoport már 1898-ban, az orosz szociáldemokráciához intézett *felhívásában* fellépett az eszmei ingadozás ellen, de ez a felhívás a pusztában kiáltó szava maradt, mert az 1898 nyarán bekövetkezett lebukások után a párt összes kiváló funkcionáriusait elsöpörték a csatatérről, s a felhívásra csak az „*ökonomisták*" hangja felelt.

Nem csoda, hogy a „Munka Felszabadítása" csoport ezekután kilépett a szerkesztőségből, nem csoda, hogy az „ökonomizmus" elleni nyílt harc egyre halaszthatatlanabb és elkerülhetetlenebb lett. Ekkor azonban az „ökonomista" irányzat híveinek segítségére siettek azok, akiket a „Munka Felszabadítása" csoporttal szemben táplált, régebbi keletű ellenséges érzületük egyesített ezekkel az ökonomistákkal, s akik nem riadtak vissza attól, hogy elnézők próbáljanak lenni az „ökonomizmus" iránt, anélkül, hogy kiteregetnék szennyesüket, és próbálják lehetővé tenni az „ökonomisták" számára, hogy — még az eddiginél is sokkal zavartalanabbul — folytassák az „ökonomista" eszmék „magán" propagálásának taktikáját — a szociáldemokratizmus zászlaja alatt és annak az új szerkesztőségnek kétértelmű kijelentéseivel leplezetten, amely a két tehenet szopó, becézett borjút akarja utánozni.

Az új szerkesztőség már a „Rabocseje Gyelo" első számában kijelentette, hogy „nem tudja, miféle fiatal elvtársakról beszél P. B. Akszelrod", amikor állást foglal az „ökonomisták" ellen; s ezt annak ellenére jelentette ki, hogy az utóbbi években a „fiatalok" elleni harcból állt a Külföldi Szövetség egész története, sőt annak ellenére, hogy a „Rabocseje Gyelo" szerkesztőségében volt valaki, aki *maga* is az „ökonomista" irányt *követi* (V. I—n úr). A kívül állók előtt, azok előtt, akik nem mélyedtek el az orosz szociáldemokrácia és a külföldi szociáldemokrata szövetség történetének legutóbbi eseményeiben, teljesen

érthetetlennek, furcsának tűnhet fel, hogy a „Rabocseje Gyelo" szerkesztőségének ez az apró és *(látszólag)* csak úgy mellesleg odavetett megjegyzése („nem tudjuk, miféle fiatal elvtársakról beszél P. B. Akszelrod") volt az a szikra, amely lángra lobbantotta a tüzet, fellobbantotta ezt a rendkívül szenvedélyes vitát, s a dolog azzal végződött, hogy a Külföldi Szövetség kettészakadt és felbomlott. Pedig ez a látszólag furcsa körülmény cseppet sem furcsa. A „Rabocseje Gyelo" szerkesztőségének apró megjegyzése, s az a tény, hogy a szerkesztőség közzétette V. I—n úr cikkeit, egész világosan megmutatta, hogy *az orosz szociáldemokrácia legközelebbi feladatait és legsürgősebb követeléseit kétféleképp értik, és e két felfogás gyökeresen különbözik egymástól.* Az egyik felfogást így lehetne kifejezni: laissez faire, laissez passer* az „ökonomizmussal" szemben, — ennek a taktikának az a lényege, hogy legyünk békülékenyek az ökonomizmus iránt, leplezzük az ökonomizmus „szélsőségeit", védjük az ökonomizmust az ellene indított nyílt támadással szemben; a „szabad kritika" taktikája ez, ami azt jelenti, hogy a marxizmust szabadon kritizálhatják a burzsoázia mindenféle nyílt és álcázott ideológusai. A másik felfogás döntő harcot követelt az ökonomizmus ellen, nyílt tiltakozást a marxizmus fenyegető elsekélyesítése és szűkítése ellen, végleges szakítást a burzsoá „kritikával".

Münchenből Ufába
1900 szeptemberében.
Először 1924-ben jelent meg.

---

* — hagyjuk menni a dolgokat a maguk útján. — *Szerk.*

10

A. A. JAKUBOVÁNAK

X. 26.

Tegnap kaptam meg X. 24-i levelét, s kérésének megfelelően nyomban válaszolok rá.

A levelet most nem tudom továbbítani: könyvfedélben nem küldök a nálam levő címre, hanem csak vegytintával, arra pedig nincs időm, hogy a levelet vegytintával lemásoljam. Tegnap megírtam a címzettnek a levél lényegét, s remélem, hamarosan közölhetem vele az egész levelet is. Vagy esetleg Ön átírná egy bekötetlen könyvbe vegytintával, — akkor nyomban elküldöm.

Nővérem címét majd közlöm; ő nem volt Párizsban szeptemberben, úgyhogy aligha lehettek ott egyidőben. Írt Ön neki néhány sort a tőlem kapott címre?

Most pedig térjünk a tárgyra.

Levele különös benyomást kelt bennem. Ha eltekintek a benne közölt címektől és üzenetektől, nem találok benne egyebet, csak szemrehányásokat — üres szemrehányásokat minden érdemleges magyarázat nélkül. Sőt szemrehányásai helyenként csipkelődésbe mennek át („meg van-e győződve arról, hogy ezt az orosz munkásmozgalom vagy Plehanov javára tette?") — én azonban természetesen nem fogok hasonló csipkelődéssel válaszolni.

Szememre veti, hogy én „lebeszéltem"[41]. Ön igen pontatlanul idézi szavaimat. Jól emlékszem rá, hogy nem kategorikusan, nem feltétlen formában fejeztem ki magam: „Az adott helyzetben nehéz lenne tanácsot adni" — írtam, vagyis egyenesen ahhoz a feltételhez kötöttem döntésünket, hogy előzőleg tisztázzuk az ügyet. Hogy mit

kellett tisztázni, kiviláglik levelemből: teljesen tisztán kellett látnunk, vajon valóban történt-e „fordulat" a „Rabocsaja Miszl"-ben (amint azt közölték velünk, és mint arra magunk is jogosan következtethettünk abból, hogy önök felkérték Plehanovot a lapban való közreműködésre), és miféle fordulat.

Erről a lényeges és fő kérdésről Ön egy szót sem szól. Ön már régen tudta, hogy mi a „Rabocsaja Miszl"-t külön irányzatú lapnak tekintjük, amelytől a mi irányzatunk erősen eltér. Néhány hónappal ezelőtt én és az Ön hosszú levelének címzettje[42] nyíltan visszautasítottuk, hogy egy ilyen irányzatú lapba írjunk, és érthető, hogy ha mi magunk is így tettünk, ugyanezt kellett tanácsolnunk másoknak is.

De a „Rabocsaja Miszl"-ben történt „fordulat" híre „nehézséget" okozott nekünk. Egy *tényleges* fordulat lényegesen változtathatott volna a dolgon. Ezért természetes, hogy levelemben *mindenekelőtt* azt az óhajomat fejeztem ki, hogy részletesen tájékoztassanak engem a *fordulatról*, — de Ön egyetlen szóval sem felelt erre.

Vagy talán azt gondolja, hogy a barátunknak írt levele egyben válasz a fordulattal kapcsolatos kérdésemre is? Ha Ön a „Rabocsaja Miszl" szerkesztősége nevében fordult Plehanovhoz, akkor talán a barátunknak írt levele a szerkesztőség nézeteinek autentikus kifejezője? Ha *igen*, akkor én arra a következtetésre hajlok, hogy nincs semmilyen fordulat. Ha tévedek, kérem, világosítson fel tévedésemről. A napokban Plehanovnak még egy közeli híve írt nekem arról, hogy a „Rabocsaja Miszl"-ben fordulat történt. Mivel azonban Önnel levelezek, természetesen nem adhatok hitelt ezeknek a fordulatról szóló „híreknek", hiszen Ön semmivel sem erősíti meg őket.

Inkább megint csak kereken megmondom (még ha azt kockáztatom is, hogy újabb szemrehányásokkal illetnek): barátommal (akinek Ön ír) teljesen egyetértek, s csatlakozom ama szavaihoz is, hogy „önök ellen harcolnunk kell" — ha nincs fordulat. Ha pedig van, akkor egész részletesen tisztázni kell, milyen ez a fordulat.

Ön azt írja barátunknak: „harcoljon, ha nem szégyelli magát". Természetesen ő maga is fog válaszolni

Önnek, de engedje meg, hogy én is válaszoljak erre. Egyáltalán nem szégyen harcolni, ha egyszer odáig jutottunk, hogy a nézeteltérések már a legdöntőbb kérdéseket is érintik, hogy olyan légkör alakult ki, melyet a kölcsönös meg nem értés, a kölcsönös bizalmatlanság és teljes egyenetlenség jellemez *(nem csupán* a „Rabocsaja Miszl"-ről beszélek, hanem mindarról, amit láttam és hallottam, mégpedig *nem is annyira* itt, mint inkább odahaza), s ha egyszer ezen a talajon *már* egész sor „szakadás" történt. Hogy megszabaduljunk ettől a nyomasztó, fojtó légkörtől, még a tomboló vihart is üdvözölhetjük (és kell is üdvözölnünk), nemhogy az irodalmi vitát.

S nincs is miért különösebben félnünk a harctól: a harc, úgy lehet, felingerel néhány *személyt*, de megtisztítja a levegőt, pontosan és világosan meghatározza az álláspontokat, — meghatározza, melyek a lényeges és melyek a másodrendű nézeteltérések, meghatározza, hol vannak azok, akik valóban egészen más úton járnak, és hol vannak azok a párthoz tartozó elvtársak, akik csak részletekben térnek el tőlünk.

Ön azt írja, hogy a „Rabocsaja Miszl"-ben voltak tévedések. Természetesen mindannyian követünk el hibákat. De harc nélkül hogyan válasszuk el ezeket az egyének elkövette hibákat attól az *irányzattól*, mely a „Rabocsaja Miszl"-ben világosan kirajzolódik, s a „Credó"-ban eléri a csúcspontját*? Harc nélkül nem lehet tisztázni

---

* *Megjegyzés.* Barátunknak írt levelében például van tévedés is, meg „ökonomista" irányzat is. Igaza van, amikor hangsúlyozza, hogy a gazdasági harc szükséges, hogy értenünk kell a legális egyesületek felhasználásához, hogy mindenre reagálnunk kell stb., hogy nem szabad hátat fordítani a társadalomnak. Mindez jogos és igaz. S ha Ön azt hiszi, hogy a forradalmárok másképp vélekednek, akkor téved. A forradalmárok csak azt mondják: minden erőnket latba kell vetnünk, hogy a legális egyesületek stb. *el ne válasszák* a munkásmozgalmat a szociáldemokráciától meg a forradalmi politikai harctól, hanem ellenkezőleg, a lehető legszorosabban, elválaszthatatlanul egybekapcsolják őket. Az Ön levelében viszont nemhogy egybekapcsolási törekvést nem látok, hanem éppen elválasztási törekvést, azaz „ökonomizmust" vagy „bernsteinizmust" látok benne, például ebben a kijelentésében: „Oroszországban a munkáskérdést, úgy, ahogy az valójában van,

a dolgokat, enélkül pedig nem lehet sikeres előrehaladás sem, nem lehet *tartós egység* sem. S azok, akik jelenleg harcot indítanak, korántsem *rombolják szét* az egységet. Az egység már megszűnt, már szétrombolták; szétrombolták az egész vonalon. Az orosz marxizmus és az orosz szociáldemokrácia porba döntött épület, és a nyílt, őszinte harc egyik elengedhetetlen előfeltétele az egység *helyreállításának*.

Igen, az egység *helyreállításának!* Mert az olyan „egység", amikor elvtársaink elől eltitkoljuk az „ökonomista" dokumentumokat — mint valami titkos betegséget —, amikor megsértődünk, mert nyilvánosságra hozzák, hogy miféle nézeteket hirdetnek szociáldemokrata nézetek lobogója alatt — az ilyen „egység" nem ér egy fabatkát sem, az ilyen „egység" igazi cant*, és csak arra vezet, hogy a betegség elharapózik, krónikussá, rosszindulatúvá válik. Abban viszont egy pillanatig sem kételkedem, hogy a nyílt, őszinte és becsületes harc kigyógyít minket ebből a betegségből, és megteremti a valóban egységes, élettől duzzadó, erős szociáldemokráciát.

Talán egyáltalában nem helyénvaló, hogy éppen az *Önnek* szóló levelemben beszélek annyit a harcról (irodalmi harcról). De úgy vélem, régi barátságunk elsősorban arra kötelez, hogy *teljesen őszinte* legyek.

Kézszorítással *Petroff*

P. S. Körülbelül két hét múlva más címem lesz: Herrn Philipp Roegner Cigarrenhandlung. Neue Gasse Nürnberg (csak levél küldhető, szintén kettős borítékban). [Kérem, leveleiben ne írjon kezdőbetűket — isten tudja, teljesen megbízható-e itt a posta.]

Münchenből Londonba
1900 október 26-án.
Először 1930-ban jelent meg.

---

elsőnek a «Rabocsaja Miszl» vetette fel", vagy a jogi harcról szóló eszmefuttatásában stb.

Elnézését kérem, ha neheztel érte, hogy a barátunknak írt levelére hivatkozom; csupán illusztrálni akartam gondolatomat.

* — képmutatás. — *Szerk.*

1901

11

G. V. PLEHANOVNAK

01. I. 30.

Kedves G. V., most kaptam meg levelét, amint visszatértem a Judával folytatott „végleges" megbeszélésről. Az ügy elintéződött, de igen elégedetlen vagyok azzal, ahogyan elintéződött. Sietek írni Önnek, amíg frissek a benyomásaim.

Ami a „demokratikus ellenzéket" illeti, Juda nem vitatkozott; nem romantikus ember, nem ijed meg a szótól. Hanem ami a „7. pontot" (vagyis a „Szovremennoje Obozrenyijé"-be érkező anyagnak az „Iszkrá"-ban való felhasználását) illeti, ügyesen kijátszotta a mieinket, akik mindannyian — P. B. is y compris* — az ő pártjára keltek velem szemben. Ő, Juda — lám csak — azt remélte, hogy az „Iszkra" népszerűbb, inkább „munkáslap" lesz, s úgy véli, hogy ha szabadon felhasználnók a „Szovremennoje Obozrenyijé"-be érkező anyagot, ez konkurrenciára vezethet... Azt követeli, hogy az „Iszkra" csakis a „Szovremennoje Obozrenyije" képviselőjével való *megegyezés alapján* használhassa fel az anyagot — s a megegyezéstől csak abban az esetben lehet majd eltekinteni, ha sehogy sem tudnánk érintkezésbe lépni ezzel a képviselővel, ami nyilván igen ritkán fordulna elő, mert Juda — mint nyíltan mondja — úgy tervezi, hogy a képviselő im Auslande** fog tartózkodni („Münchentől legfeljebb 12 órányi távolságra"), vagy pedig sűrűn fogunk levelezni. Juda *havonta öt* ívet szeretne kiadni, melyben körülbelül kétszázezer betű lenne, tehát éppen

* — köztük. — *Szerk.*
** — külföldön. — *Szerk.*

annyi, mint az „Iszkra" két ívében. Aligha vonható kétségbe, hogy képes is lesz ennyi anyagot *szállítani*, mert jó anyagi helyzetben van, sokat ír, s jó összeköttetései vannak. Világos tehát, hogy a konkurrencia nem is annyira a „Zarja", mint inkább az „Iszkra" ellen irányul: ugyanúgy túlnyomórészt politikai anyagot hozna, ugyanolyan újság jellege volna — a napi események *szemléje* lenne rövid cikkekkel (Judának igen jó szimatja van, mert rendkívül nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy gyakran jelenjenek meg rövid cikkeket tartalmazó vékony füzetek). Minket el fognak árasztani ilyesféle anyaggal, s lótni-futni fogunk, hogy teljesítsük Juda megbízásait, aki a „Szovremennoje Obozrenyijé"-ben való uraskodásával (nyilvánvaló, hogy ő lesz ott az úr, mégpedig a teljhatalmú úr, mert övé a pénz és övé az anyag 99 százaléka — hiszen mi csak néhanapján helyezhetünk el ott valami keveset) pompás liberális karriert fog csinálni, és megpróbálkozik majd azzal, hogy nemcsak a nehézkes „Zarjá"-t, hanem az „Iszkrá"-t is kiszorítsa. Mi fogunk lótni-futni, kilincselni, korrigálni, szállítani, — őfensége Juda úr pedig rédacteur en chefje* lesz a legbefolyásosabb (mármint a sogenannte** „közvélemény" széles körében legbefolyásosabb) folyóiratnak. Ezeknek a Rechtgläubigeknek*** pedig „romantikus" vigasztalást nyújthatunk: hadd nevezzék a folyóiratot „A «Zarja» szociáldemokrata folyóirat mellékleté"-nek, találjanak vigaszt a szép szavakban — én meg közben kezembe kaparintom magát az ügyet. Vajon ebben az esetben nem lesz-e közönséges cant**** a szociáldemokrácia nevezetes „hegemóniája"? Miben jut majd kifejezésre azon a néhány szócskán kívül, hogy egy „... szociáldemokrata folyóirat melléklete"? Anyagával agyon fog nyomni bennünket, ez kétségtelen, mert mi nem győzünk írni a „Zarja" meg az „Iszkra" számára.

Vagy — vagy: vagy a „*Zarja*" *melléklete* lesz a „Szovremennoje Obozrenyije" — (ahogy megállapodtunk)

* — főszerkesztője. — *Szerk.*
** — úgynevezett. — *Szerk.*
*** — igazhitűeknek, ortodoxoknak. — *Szerk.*
**** — képmutatás. — *Szerk.*

—, és akkor nem jelenhet meg gyakrabban, mint a „Zarja", anyagát pedig *teljesen* szabadon felhasználhatjuk az „Iszkrá"-ban. Vagy pedig eladjuk elsőszülöttségi jogunkat egy tál lencséért, és arra ébredünk, hogy Juda, akiből csak úgy áradnak a szép szavak, az orrunknál fogva vezetett bennünket.

Ha már ránk hárul az a feladat, hogy megszerezzük a valóságos hegemóniát, s ha ez lehetséges, akkor azt kizárólag egy (tudományos lappal alátámasztott) politikai újság segítségével érhetjük el; ha viszont felháborító arcátlansággal azt mondják nekünk, hogy lapunk politikai rovatának nem szabad konkurrálnia a liberális urak politikai vállalkozásával, akkor a napnál is világosabban látható szánalmas szerepünk.

Erről a levélről másolatot készítettem, amelyet tiltakozásom és „különvéleményem" jeléül mellékelek a mai ülés „Jegyzőkönyvéhez", és kérem Önt is, hogy szintén tűzze ki a felkelés zászlaját. Jobb szakítani, mint ténylegesen alávetni magunkat a Credo programjának, miközben nagyhangú frázisokat pufogtatunk a credizmus ellen.

Ha a többség emellett lesz, én természetesen alávetem magam, de előre is mosom kezeimet.

Münchenből Genfbe.
Először 1925-ben jelent meg.

12

P. B. AKSZELRODNAK

01. III. 20.

Kedves P. B.! Valamennyi levelét megkaptam, és a nénivel közöltem a régi barátjáról szóló híreket[43]. Kár volt nyugtalankodnia a címek miatt, és azt hinnie, hogy valami változás történt. Most is ugyanott lakom, és ugyanarra a címre kell írni:

Herrn Georg Rittmeyer, Kaiserstrasse 53/0 München. Belül: für Meyer.

Feleségemet nem várom egyhamar: csak vasárnap telik le az ideje, azután még időznie kell valahol, úgyhogy aligha lehet itt április közepe előtt. De ha megérkezik, akkor is írhat Rittmeyer címére, mert ő mindig át fogja adni nekem, címváltozás esetén pedig időben értesíteni fogom.

A „Zarjá"-val kellemetlenségünk van. Dietz, ez a szeszélyes uraság határozottan visszautasította az Ön szerkesztőségi cikkét; megijedt az „Iszkrá"-ra való hivatkozásoktól, „csoport" szagot etc. orront, s arra hivatkozik, hogy Bebel és Singer (a G. m. b. H.-jának résztulajdonosai) félnek[44] stb. Legnagyobb sajnálatunkra le kellett mondani az Ön cikkéről; helyette néhány szót írtunk „az olvasókhoz". Szörnyen kellemetlen ez az új cenzúra! A borítólapot is jól elintézték; még azt is kihúzták, hogy „néhány orosz szociáldemokrata". Mikor szabadulunk meg ezeknek a Dreck-Genosséknak* a „gyámkodásától"?!

A Borjúval (Judával) szintén kellemetlenségünk van: igen haragos levél érkezett a barátjától (= a kilátásba

* — rongy elvtársak. — *Szerk.*

helyezett pénzforrástól = goldene Wanzétól[45]), aki ezt írja: 200 (kettőszáz!) rubelt küldök *a „Szovremennoje Obozrenyije" számára*, és jegyezzék meg — mondja —, hogy kizárólag erre, és *nem* az önök vállalkozására küldöm. Mindannyian fel vagyunk háborodva, és elhatároztuk, hogy 1) nem nyomtatjuk ki a koalícióról szóló nyilatkozatot, 2) a Borjúnak és „barátjának" *ultimátumot* küldünk, hogy vagy tartósan finanszírozzák a *mi* vállalkozásunkat, vagy pedig visszalépünk, 3) befejezzük Vitte memorandumának[46] közlését.

Nos, hát nem igaz, hogy Juda megint bolonddá tett bennünket??

Egyetlen vigaszunk, hogy az „Iszkra" 2. száma szerencsésen eljutott Oroszországba, sikere van, sok levelet kapunk. Az ördög tudja, mi történik Oroszországban: tüntetések Szentpétervárott, Moszkvában, Harkovban, Kazánban, hadiállapot Moszkvában (ahol többek közt lefogták a húgomat, sőt még a sógoromat is[47], aki sohasem vett részt semmiben!), véres összecsapások, zsúfoltak a börtönök stb.

A napokban várjuk — elindultak! (végre) — bátyánkat[48] és közös barátunkat, —feldet, aki *(ez ideig)* sikeresen elvégzett mindent, amit kellett.

Nyomtatjuk a májusi röplapot[49], azután hozzáfogunk az „Iszkra" 3. számához, s talán egyidejűleg a 4-hez is — tömérdek anyagunk van.

A „Zarja" — mint mondják — szombaton jelenik meg, és közvetlenül Stuttgartból megküldik Önnek.

Pénztárunk *nagyon* rosszul áll. Ezért *egyelőre* feltétlenül tartózkodnunk kell attól, hogy kihozassuk azt az embert (akit Ön futárnak szemelt ki).

Meleg kézszorítással *Meyer*

Münchenből Zürichbe.
Először 1925-ben jelent meg.

13

P. B. AKSZELRODNAK

01. IV. 25.

Kedves P. B.! Valahogyan már rég nem beszélgettünk, sehogy se tudtam hozzájutni, no meg Alekszej állandóan írt Önnek az ügyekről*, — de most már annyi megbeszélni valóm van, hogy nem halaszthatom tovább. Szeretnék tanácskozni Önnel a párizsiakról és a zürichiekről[50], meg egyáltalában az ügyekről.

Tudja-e, hogy a párizsiak „feloszlatták — (már régen, mintegy 2—3 hete) — az «Iszkra» közreműködő csoportját" és (másodízben) megtagadták együttműködésüket, azzal az indoklással, hogy „megsértettük" a „szervezeti semlegességet" (sic!** igazságtalanok vagyunk a Szövetséggel, és alaptalanul támadtuk meg a „Zarjá"-ban). Ezt írta a „Jegyzetek a «Rabocseje Gyelo» programjához szerzője[51], s emellett egészen félreérthetetlen célzásokat tett arra, hogy a „Rabocseje Gyelo" a javulás útjára tér (sőt szerintünk a „Lisztok" 6. számában már túlságosan is megjavult!), tehát... tehát... Vivrons verrons*** — ezzel végezte a „kedves elvtárs". Nyilván jobb pozícióra törekszik a „Rabocseje Gyeló"-ban (mint néhány „fiatal erő", akikről G. V. írt). Ez a pimaszkodás annyira felháborított bennünket, hogy semmit se válaszoltunk nekik. A „Rabocseje Gyeló"-t az „Iszkra" 4. számában szándékozunk megszidni gyakori köpönyegforgatása miatt (a 3. számot V. l-re ígérik. Nyomban hozzá akarunk fogni a 4. számhoz).

* Itt körülbelül egy hétig betegeskedtem, influenzás voltam.
** — így! — *Szerk.*
*** — Ha élünk, meglátjuk. — *Szerk.*

Már nem is tudom, szakítsak-e végleg ezekkel az intrikusokkal, vagy pedig ... próbálkozzam-e újra velük. Kétségkívül ügyes emberek, írtak, küldtek (mindketten) anyagot (Danyevics szintén), leleményesen pénzt gyűjtöttek (350 frankot, ennyit külföldön még sohasem gyűjtöttek az „Iszkra" részére). És voltaképpen mi sem vagyunk ártatlanok: nem voltunk elég figyelmesek hozzájuk, nem küldtünk nekik egyetlen cikket sem, hogy nézzék át és adjanak „elvtársi tanácsot", nem ajánlottunk fel nekik egyetlen „rovatot" sem (akár csak az „Iszkra" külföldi szemléjét, vagy azt, hogy a társadalmi krónikába írjanak jegyzeteket bizonyos kérdésekről). Úgy látszik, a külföldi viszonyok között nem lehetünk meg, *sehogy sem* lehetünk meg ilyesmi nélkül. A berliniek[52] (Arszenyev nemrégen ott járt) szintén akarnak bizonyos pozíciót: az „Iszkra" egyszerű segítése — úgymond — kielégíthet egy diákot, de *nekünk* vagy *Dvinszkajának*, tudják, olyasmi kell ... (Dvinszkaja a férjével együtt kilép a Szövetségből, melyben a tagok megkérdezésekor csak hárman — *Grisin y compris*!* — nyilatkoztak a konferencia mellett. Vive camarade G.!**)

Valóságos szerencsétlenség! Valamilyen szervezetet kellene „kigondolni" — enélkül es geht nicht***.

Az a gondolatom támadt, hogy talán megpróbálkozhatnánk a következő szervezeti tervvel: a „Szocial-Demokrat" szervezet, a „Zarja" szerkesztősége és bizonyos csoportok (például a berliniek, *esetleg* a párizsiak stb.) vagy ezek és ezek a személyek, mondjuk, egy *Ligában* egyesülnek[53]. Az irodalmi vezetés hármas: a „Munka Felszabadítása" csoport rendelkezik a saját nyomdájával, a „Zarja" a magáéval, a *választott* Irodalmi Bizottság pedig mint közvetlen munkatárs részt vesz a rendszeres időközökben összeülő közös szerkesztőségi értekezleteken és („Irodalmi Bizottság" aláírással) brosúrákat stb. ad ki, melyeket a „*Szocial-Demokrat*" és a „*Zarja*" nyomdájában nyomat, eventuell!!**** egy harmadik nyomdában is, ha

* — köztük. — *Szerk.*
** — Éljen G. elvtárs! — *Szerk.*
*** — nem megy. — *Szerk.*
**** — esetleg. — *Szerk.*

a *Liga* szintén berendez egyet (erre van némi kilátás). A Ligában *legfelső fokon* a „Munka Felszabadítása" csoport, a „Zarja" és az Irodalmi Bizottság képviselőjéből álló *háromtagú konferencia* dönt az irodalmi kérdésekben. Az ügyvezetés közös, választott.

Ez a tervem lényege (természetes, hogy az „Iszkra" mint orosz kiadvány hivatalosan *n e m lép be* a Ligába). Itt elvben helyeslik a tervet; nővérem is helyesli. Azt hiszem, egy ilyen „alkotmány" (Alekszej tréfából „osztrák alkotmánynak" nevezi) cseppet sem veszélyes ránk nézve, ilyesmire pedig feltétlenül szükség van, mert különben az emberek mind elégedetlenek lesznek, és szétszéledhetnek. Ily módon teljesen biztosítjuk magunkat a viszálykodások és apró veszekedések ellen, megtartjuk nyomdáinkat és szerkesztőségeinket, s emellett az embereknek is kellő teret engedünk, ami nélkül nem hajlandók segíteni.

Írja meg, kérem, mi a véleménye erről az elképzelésről, és beszéljen róla G. V.-vel (őneki nem írok, mert hamarosan ide kell jönnie, útközben pedig természetesen felkeresi Önt is). Részletekbe nem bocsátkozom: azokat könnyű megoldani. Ha mindannyian (vagyis az egész „Szocial-Demokrat") egyetértünk ebben, igen sok eshetősége lesz annak, hogy a berliniek (akiknek van nyomdájuk, s akik megfelelő „pozícióval" járó „munkára" vágynak) csatlakoznak, és akkor a Szövetséggel szembeszegezhetjük az egységes „Ligát", amely széleskörű tevékenységet fejt ki.

A választott ügyvezetőségtől nincs mit félni, mert csak a szállítást és a külföldi pénzgyűjtést fogja intézni; a pénzt a „Szocial-Demokrat", a „Zarja" stb. között fogjuk meghatározott arányban elosztani; az „Iszkrá"-hoz viszont nem lesz semmi köze, az „Iszkra" nem hivatalosan a „Zarja" mögött lesz és vele együtt fog szerepelni. Hivatalosan a Liga úgy szerepelhet, mint az *„Iszkra"* alakulóban levő *orosz szervezetének* a szövetségese.

Az irodalmi ostobaságoktól sincs mit félni, mert (1) az Irodalmi Bizottság önálló kiadási joga a szervezeti szabályzatban korlátozható; (2) saját aláírásával jelennek meg a kiadványai, tehát a „Munka Felszabadítása" csoportot és a „Zarjá"-t nem téveszthetik össze vele;

(3) benne lehetnek a mi embereink is; (4) alá van rendelve a konferenciának, ahol a mienk a többség.

Persze nem tudom, kielégíti-e ez a párizsiakat; nagyon fenn hordják az orrukat. Nekünk már szinte kellemetlen hozzájuk fordulni. Ha Ön helyesli a tervet, nem vállalná-e el, hogy megírja nekik is, és puhatolóznék; hiszen még párizsi tartózkodása idején beszéltek Önnek szomorú helyzetükről, — nos, Ön ajánlhatná nekik ezt a megoldást. Ha helyesli gondolatunkat, felkérjük Kolcovot, hogy dolgozza ki a „Liga" szervezeti szabályzatának tervezetét*.

Most a zürichi lettekről. Nem tudom, hallott-e Ön arról, hogy az ő segítségükkel szervezett szállítás végleg *meghiúsult:* a rendőrség *lefoglalt* 3000 „Iszkrá"-t (1. sz.), és lefogta a csempészt is. Később egyikük írt nekünk, további pénzt kért az utazásra. Azt válaszoltuk neki, hogy erre az útra többet nem adhatunk — nem vállalhatjuk érte a felelősséget szervezetünk előtt —, de ha ő külön elvállalja, hogy átvisz 1 pud anyagot (ahogyan a velem folytatott beszélgetése során vállalta), akkor csak jöjjön.

Válasz nem érkezett. Nem tudja, talán megsértődtek? Mit csinálnak, és milyen terveik vannak? Ha lát valakit közülük, kérem, beszéljen vele, hogy tisztázhassuk az ügyet.

Már törjük a fejünket a „Zarja" 2. számán — itt az ideje. Vitte memorandumával hamarosan — 2—3 hét múlva — végzünk (Dietz valahogy hihetetlenül húzza-halasztja; eddig csak 9 ív készült el). Anyagunk még *nincs*, kivéve Nyevzorovnak az orosz szociáldemokrácia történelmi előkészítéséről szóló cikkét, amelyet Ön már ismer. Reméljük, G. V. vezércikket küld a legújabb eseményekről, ugyancsak tőle kapunk egy másik cikket is contra Struve**, aztán az Ön cikke (a szerkesztőség jegyzeteiből) — ugyebár? Ígértek egy Luxemburg-cikket (a „Die sozialistische Krise in Frankreich"*** című cikk-

* Máris jó lenne, ha a „Szocial-Demokrat" és a „Zarja" közös tervvel lépne az olvasók elé.

** — Sztruve ellen. — *Szerk.*

*** — „A szocialista válság Franciaországban". — *Szerk.*

sorozat új előszavát; a cikksorozatot is le akarjuk fordítani), Kautsky szintén ígért egy cikkecskét az egyetemi hallgatókról és a proletárokról.

Külföldi szemle nincs. Mi van az „osztrák" cikkel? Nem írnak valamit Amerikából? Svájcból? Azt mondják, Danyevics beteg. Németországról nincs aki írjon — legfeljebb Parvus, aki külföldi szemlét ígért (?), de ez nem az.

Az „Iszkra" negyedik számában a terrorról akarunk cikket hozni (Alekszejtől); megvan „Az abszolutizmus és a zemsztvo" (folytatás), „Az abszolutizmus és a pénzügyek" (Parvus), van egy és más a társadalmi krónikába (kiegészítések a tüntetésekről) és a munkásmozgalmi rovatba. A 4. számot egy ív terjedelemben akarjuk kihozni (a 3. szám mégiscsak felduzzadt két ívre, vagyis 8 oldalra (7 oldal már kész), akárcsak az 1. szám — és még így is ki kellett hagyni belőle az anyag egy részét!). Minden erőnkkel meg kell gyorsítanunk az „Iszkra" kiadását, hogy havonta jelenjék meg.

Viszontlátásra! Feleségemmel együtt üdvözöljük valamennyiüket.

Baráti kézszorítással *Petrov*

P. S. Rittmeyer címére írjon nekem.

Hogy el ne feledjem: nővérem megbízásából közlöm, hogy a 250 frankot megkapták. Az „Iszkra" 3. számában nyugtázzuk („Amerikából Akszelrod útján"). Stuttgarton át küldök 10 példány „Zarjá"-t — küldjön belőlük Ingermannak, Mokrievicsnek etc. A németeknek nővérem ír cikket a tüntetésekről.

Münchenből Zürichbe.
Először 1925-ben jelent meg.

14

N. E. BAUMANNAK

01. V. 24.

Megkaptuk levelét s a január, február, március, április havi jelentését. Köszönjük a részletes és pontos bevételi és kiadási jegyzéket. Ami azonban általában az Ön tevékenységét illeti, nem látjuk világosan, hogy tulajdonképpen mivel foglalkozik, és milyen eredménynyel. Azt írta, hogy százfelé szakad, és nincs aki helyettesítse, de még mindig nem váltotta be azt az ígéretét, hogy vázolni fogja tevékenységét. Vajon abban merül-e ki a munkája, hogy eljuttatja az irodalmat a jelentésben említett helyekre? Vagy egy csoport, respective* csoportok szervezésével foglalkozik? ha igen, akkor hol, miféle csoportok ezek, mit tettek eddig, és mi célból alakultak — helyi munkára-e, vagy azért, hogy irodalomért küldjék hozzánk őket, vagy pedig valami más célból?

Azért kérdezzük ezt, mert ez nagyon fontos kérdés. Ügyeink meglehetősen rosszul állnak. Pénztárunk teljesen kimerült, Oroszország jóformán semmit sem ad. A szállítás még mindig egészen szervezetlen és esetleges. Ilyen körülmények között „taktikánknak" *teljes egészében* arra kell irányulnia, hogy 1) az a pénz, amelyet Oroszországban az „Iszkra" nevében gyűjtenek, a helyi kiadásokat minimálisra csökkentve, minél kisebb levonással jusson el ide; 2) a pénzt csaknem kizárólag *szállításra* fordítsuk, mert az átvételre vannak már aránylag igen olcsó, a pénztárt nem terhelő megbízottaink Pszkovban és Poltavában.

---

* — illetőleg. — *Szerk.*

Fontolja meg ezt alaposan. Mindennapi kenyerünk, amelyből éppen hogy csak élünk, még mindig csupán egykét bőrönd. Kettőért körülbelül száz rubelt fizetünk, emellett a küldött emberek alkalmi jellege rengeteg huzavonával, pontatlansággal, veszteséggel és egyéb kellemetlenséggel jár együtt. A bőröndvivők Rigából való továbbküldésének megszervezése (ami Raznocvetov és Ernst szerint is lehetséges) sehogy sem halad előre. Leopoldtól[54] semmi hír. Finnországban semmit sem intéztek el, noha ez is lehetséges volna, mint különböző forrásokból hallottuk. Ésszerű-e ilyen körülmények között négy hónap alatt 400 rubelt költeni az irodalom helyi átvételére és továbbító közvetítésre?

Véleményünk szerint Önnek a határ közvetlen közelében kellene letelepednie, hogy havonta, mondjuk, 2—4 bőröndöt és 10—20 fontot maga is átvigyen.

Münchenből Moszkvába.

Először 1928-ban jelent meg.

15

P. B. AKSZELRODNAK

01. V. 25.

Kedves P. B.! Természetesen hallott már G. V.-től szervezetünk tervéről[55], valamint Nyevzorov, Danyevics és Rjazanov újabb „békítő" vállalkozásáról (ezek „Borba"-csoportnak nevezik magukat). Az utóbbiak kérdésére (hogy beleegyezünk-e a „Szocial-Demokrat", a Szövetség és a „Zarja", azaz képviselőik előzetes konferenciájába) *igennel* válaszoltunk. G. V. itt azt mondotta, hogy természetesen bele kell egyezni, s hogy ő már írt Önnek erről. Rjazanov (aki már körülbelül két napja itt van) ma közölte velem: levelet kapott Gurevicstől, amelyben értesíti őt, hogy hivatalosan csak tőlünk érkezett igenlő válasz, hogy a „Munka Felszabadítása" csoport eddig még nem nyilatkozott, hogy találkozott Kricsevszkijjel és Ivansinnal, és majdnem biztosra veszi, hogy ők is hozzájárultak a konferenciához, amelyet Brüsszelben június 4-e körül szándékoznak megtartani, s hogy a Bund külföldi szervezete szintén részt szeretne venni a konferencián.

Kérem, írja meg nekik *minél előbb*, hogy a „Munka Felszabadítása" csoport (mint a „Szocial-Demokrat" képviselője) *hivatalosan* beleegyezik a konferenciába, és azt is, hogy az Ön véleménye szerint hol és mikor kellene megtartani a konferenciát*. Ami a konferencia helyét illeti, mi azt írtuk, hogy Zürichet ajánljuk vagy más, hozzá minél közelebb eső helységet (hogy Svájc legyen a színhely, az természetesen a „Munka Felszabadítása"

* Mindenesetre ismét megírom Gurevics címét: Mr. E. Gourevitsch. 38 bis. Rue Gassend.. 38 bis. *Paris.*

csoport számára is a legmegfelelőbb), és szeretnénk, ha a konferenciát minél előbb, ha lehet, májusban tartanánk meg, mert júniusban már nem rendelkezhetünk szabadon az időnkkel. (Ennek a kívánságunknak — a konferencia siettetésének — valójában az a magyarázata, hogy jobb, ha minél előbb szabad kezet nyerünk, hogy minél hamarább hozzáfoghassunk saját szervezetünk megalakításához, és szakítás esetén maradjon időnk a Szövetség ellen indítandó döntő harc előkészítésére. A harcot pedig a nyáron valószínűleg ki kell terjesztenünk Oroszországra is.)

Kérem, támogassa azt az óhajunkat, hogy a konferenciát tartsuk meg minél előbb* (szintén indokolja meg valamivel), és Svájcot válasszuk színhelyéül. Azt hiszem, Svájc ellen nehezen tudnának felhozni valamit, mert 1) a négy résztvevő közül kettő (a „Zarja" és a „Szocial-Demokrat" — a Szövetséggel és a „Borba"-csoporttal szemben) Svájcot ajánlja; 2) a svájci, német és francia csoportok képviselői számára a tanácskozás természetes helye Svájc. Zürich helyett esetleg megegyezhetnénk, mondjuk, Bázelben. Értesítsen, kérem, elküldte-e a hivatalos beleegyezést.

Most pedig néhány szót Rjazanovról. Amikor a *mi* szervezetünkről (az „Iszkra" külföldi szervezetéről) beszéltünk, s megtudta, hogy eszünk ágában sincs kibővíteni a szerkesztőséget, és nekik csak tanácskozási jogot adhatunk, méregbe jött, mint a pulyka. Nagy pátosszal beszélt Nyevzorov nagy múltjáról és érdemeiről (pontosan úgy, ahogy Nyevzorov beszélt tavaly nyáron Rjazanovról!), dühösködött, gúnyolódott stb. stb. Kicsit később azonban, amikor látta, hogy mindezzel semmit sem tud elérni, hajlandó volt engedményekre; kijelentette, hogy ő talán elfogadja a mi tervünket is („Nyevzorov semmi szín alatt sem fogadja el"), de azért mégiscsak az lenne a legjobb, ha a „Szocial-Demokrat", a „Zarja" és a „Borba"-csoport föderációra lépne, — s hogy a „Borba"-csoport hajlandó lemondani tervbe vett lapjának kiadásáról (mi sohasem hittük, hogy külön lapot tudnának kiadni), és megelégszik egy brosúra-sorozattal is.

* Azt mondják, VI. 10. körül akarják megtartani. Ez is jó.

Általában, úgy látszik, együtt lehet majd működni velük: eleinte csökönyösködni fognak, de aztán mégis csak belemennek mindenbe.

Ami a Szövetséghez való közeledést illeti, Rjazanov előbb azt mondotta, hogy egyáltalán semmit sem vár a konferenciától, hogy csak Gurevics házal ezzel a gondolattal stb. De amikor megtudta, hogy mi nem tekintjük conditio sine qua nonnak* a Szövetség megszüntetését, és egy tudományos folyóirat (a „Zarja") meg egy politikai lap (az „Iszkra") mellett hajlandók vagyunk megtűrni egy munkásoknak szóló népszerű gyűjteményt vagy folyóiratot is (a „Rabocseje Gyeló"-t), határozottan frontot változtatott, kijelentette, hogy ő már régen szólt erről Kricsevszkijnek, hogy szerinte ez lenne a viszály természetes befejezése, és most már maga is hajlandó e terv megvalósításán munkálkodni. Hát hadd munkálkodjék! Meglehet, hogy ilyen alapon valóban sor kerül az egyesülésre *vagy föderációra*, — és igen nagy lépéssel jutnánk előbbre.

Pótlólag megjegyzem: természetesen azért is ragaszkodunk Zürichhez, mert Alekszej nagyon szeretné, ha több ideje lenne arra, hogy Önnel mindenféle ügyekről beszélgethessen.

Ha a „Szocial-Demokrat" összes tagjainak megkérdezése (a „Borba"-csoportnak adandó hivatalos válasz végett) sok időbe kerülne, megkérném, ha lehet, igyekezzék valamiképpen csökkenteni ezt az időt. A konferenciával kapcsolatban nem kívánatos semmiféle huzavona.

Ami a Bund külföldi szervezetének a konferencián való részvételét illeti, úgy véljük, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt 1898. évi kongresszusa határozatának első pontja alapján el kell utasítani (de, ha minden kötél szakad, ne csináljunk belőle casus bellit**). (Az említett pont értelmében a Bund csak olyan kérdésekben autonóm, amelyek speciálisan a zsidó proletariátust érintik — a tárgyalásokon tehát nem lehet önálló fél.)

Mikor számíthatunk az „Iszkrá"-nak ígért cikkére?

---

* — elengedhetetlen feltételnek. — *Szerk.*

** — okot a háborúra. — *Szerk.*

Nem írna valamit a „Zarja“ második füzetébe, amelyről már bizonyára hallott G. V.-től?

Szívélyesen üdvözli mindenki. Baráti kézszorítással

Petrov

Münchenből Zürichbe.

Először 1925-ben jelent meg.

16

L. M. KNYIPOVICSNAK

Hogyan képzeli az „Iszkra" oroszországi kiadását? Titkos vagy legális nyomdában? Ha az utóbbira gondol, írja meg azonnal, vannak-e határozott tervei: mi kapva kapnánk ezen a terven (mely a Kaukázusban állítólag megvalósítható), és nem is kerülne sokba*. Ha pedig titkos nyomdára gondol, vegye figyelembe, hogy a mi ívünkön (4 old.) százezer betű van [ráadásul havonta!]; meg tud-e birkózni ezzel egy titkos nyomda?? A rendkívül nagy kockázat mellett nem kerülne-e rengeteg pénzbe és emberbe?? Nem lenne-e jobb, ha ezt a pénzt és ezeket az erőket a szállításra használnák fel, ami nélkül úgysem boldogul Oroszország?

Münchenből Asztrahánba
1901 május 28-án.
Először 1928-ban jelent meg.

---

* Ha csak valamelyest is kielégítő kapcsolatai vannak legális nyomdákkal, okvetlenül tárgyalja meg velük az ügyet, és írjon nekünk: erre vonatkozólag nagyon praktikus (és kipróbált) tervünk van[50].

17

AZ „ISZKRA“ KÖZREMŰKÖDŐ CSOPORTJÁNAK

A Doktor telepedjen le a határon, például Polangenben[57] (azokon a helyeken vannak összeköttetéseink a nem orosz oldallal, és van raktárunk is), tanulmányozza a helyi viszonyokat (ott tudni kellene lettül és németül, de talán anélkül is boldogulhat), igyekezzék rendes polgári foglalkozást találni (azt mondják, ott magánpraxisból is meg lehet élni), legyen jó viszonyban a helyi kishivatalnokokkal, és szoktassa őket hozzá a gyakori határátlépéshez. A határátlépéshez ott nem kell útlevél, elég egy Grenzkarte* (amely 28 napig érvényes). Gyakori határátlépés esetén apránként több font irodalmat lehetne átvinni (a ruha alatt vagy bőröndben, ahogy mi szoktuk; csak egy kis orvosi műszertáska kell hozzá). Számunkra különösen fontos, hogy ez rendszeresen és gyakran történjék, még ha igen keveset visznek is egyszerre. Aki ezt megszervezi, és *maga* dolgozik, *maga* viszi át az irodalmat, annak pénzt adunk útiköltségre és egy-két havi megélhetésre, amíg nem tájékozódik.

Münchenből Berlinbe
1901 június 5-én.
Először 1928-ban jelent meg.

---

* — határátlépési igazolvány (a határsávban lakók részére). — *Szerk.*

18

L. J. GALPERINNEK

x/z

Csak nemrégen küldtük Bécsen át Perzsiába, ezért korai lenne kudarcra következtetni. Talán még sikerül. Értesítse a címzettet Tebrizben, hogy Berlinből könyveket kell kapnia, s írja meg nekünk, ha megkapta.

Ami az „*Iszkra*" kaukázusi kiadását illeti, *részletes* felvilágosítást kértünk X-től, de még nem válaszolt[58]. Pontosan kell ismernünk a tervet (legális vagy illegális nyomda), hogy milyen „közel jár a megvalósuláshoz", milyen mennyiségű anyag kinyomtatását irányozza elő (megjelenhetne-e az „*Iszkra*" havonta?), mennyi pénz szükséges egyszerre, és mennyi havonta? Pénztárunk jelenleg csaknem üres, és semmit sem ígérhetünk, amíg minden részletre kiterjedő tájékoztatást nem kapunk. Azonnal informáljon bennünket.

Minden erejét latba vetve igyekezzék pénzt szerezni: X révén már írtunk erről az Ön egyik ismerősének, és azt tanácsoljuk Önnek, hogy kérje meg erre ZZ-t is, akivel az „*Iszkra*" csoport egyik tagja már a múlt év elején beszélt az anyagiakról (emlékeztesse őt az egyik fővárosi színházban folytatott beszélgetésre)[59].

Ami a Fekete-tenger keleti partját illeti, okvetlenül keressen utakat. Különösen a francia hajókkal törődjék; reméljük, hogy innen hozzájuk tudunk férkőzni.

Münchenből Bakuba
1901 június 18-a után.
Először 1928-ban jelent meg.

19

N. E. BAUMANNAK

Gracsnak

Most kaptunk hírt Nyikolajtól (= Ernst), hogy nála átszállítottak a határon és biztonságba helyeztek 4 ½ pudot; ez az első hír. A második az, hogy nála a mi emberünknek *mindig* van lehetősége átjutni a határon a csempésszel együtt, s hogy ilyen emberekre szükség van. Tehát a következőt ajánljuk Önnek: induljon azonnal a helyszínre, utazzék egyik útlevelével Nyikolajhoz Memelbe, tudjon meg tőle mindent, azután menjen át a határon egy Grenzkartéval* vagy egy csempésszel, vegye magához a másik oldalon (azaz Oroszországban) levő irodalmat, és juttassa el mindenhova. Az ügy sikere érdekében, Nyikolaj segítése és ellenőrzése céljából nyilvánvalóan *szükség* van még egy emberre az orosz oldalról, aki mindig készen áll arra, hogy titokban átlépje a határt, s akinek az a fő feladata, hogy az irodalmat átvegye az orosz oldalon, és elszállítsa Pszkovba, Szmolenszkbe, Vilnába, Poltavába. [Nem bízunk többé Nyikolajban és társaiban, s *elhatároztuk, hogy többé egy garast sem adunk nekik*; csak abban az esetben reménykedhetjük ennek az útnak a felhasználását, ha a szállításban közvetlenül részt vesz valaki, aki teljesen a mi emberünk.] Ön megfelelne erre a célra, mert (1) már volt egyszer Nyikolajnál, és (2) két útlevele van. A feladat nehéz és komoly, változtatnia kellene lakóhelyét, — viszont ez most a legfontosabb számunkra. Fontolja meg a dolgot alaposan és válaszoljon azonnal, ne halassza egy napig

* — határátlépési igazolvánnyal. — *Szerk.*

sem. Ha nem vállalná a megbízást, haladéktalanul másra kellene ruháznunk ezt a funkciót. Ezért még egyszer nyomatékosan kérjük, válaszoljon azonnal.

Münchenből Moszkvába
1901 június 26-án.

Először 1928-ban jelent meg.

20

G. V. PLEHANOVNAK

01. VII. 7.

Kedves G. V.! Hogyan halad a munkája? Még mindig nem tudtam időt szakítani arra, hogy írjak Önnek ortodox cikkének befejezéséről, vagyis a „Bozsij Mir" 6. számában megjelent Bergyajev-cikkről szóló, utólag küldött kiegészítésről. A Struvefreundliche Partei[60] 2 ¾ szavazattal 1 ¼ szavazat ellenében (Alekszej ¾-re és ¼-re „oszlott") *elvetette* ezt a befejezést, én pedig, aki „*mellette*" szavaztam, kisebbségben maradtam. Nem tetszett nekik sem a romantikus szerelemhez fűzött megjegyzés, sem a kiegészítés általános jellege. Szerintem azonban röviden, élesen, világosan és okosan elintézte ezt az urat, különösen jók a befejező verssorok!

Oroszországból megint azt írják, hogy készülnek az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt kongresszusára — egy város már meghívást is kapott. Siessünk a programmal, ez rendkívül fontos. Írja meg, kérem, elvállalná-e ezt a munkát, és hozzá tudna-e fogni. Hiszen Önön és P. B.-n kívül nincs más: a program formulázása rendkívül alapos megfontolást követel, viszont például az itteni sürgés-forgásban teljesen lehetetlen koncentrálni és elmélyedni benne. Azok a régi programtervezetek és cikkek (azaz 1 tervezet és 1 cikk), amelyeket Alekszej vitt el Önnek — s amelyeket egészen feleslegesen visszavett —, aligha használhatók fel. Mi a véleménye? Ha szüksége van rájuk, nyomban elküldjük.

Sahovszkojt és Tyezjakovot megrendeltem[61]. Miért kellenek ezek a munkák önnek a programhoz? Talán ezek alapján akarja kidolgozni a mezőgazdasági munkások

követeléseit? S mit gondol a parasztság követeléseiről? Egyáltalában lehetségesnek tartja-e, hogy ilyen követelések szerepeljenek az orosz szociáldemokrata programban vagy sem?

Cikkének levonatát még nem kaptuk meg. A „Zarja" 2. számába a következők írnak: Sztarover a „Russzkoje Bogatsztvó"-ról, V. I. — Bergyajevről, én Vitte memorandumáról írtam, és nekimentem az előszónak[62] (el akarom küldeni Önnek, hogy megtudjam a véleményét, de nem tudom, lesz-e rá idő), megvan Alekszejnek „A szocialista értelmiség feladatai" c. előadása —, Ön már látta, milyennek találja? Én még írok Csernov ellen. Megkapjuk-e Öntől a „Dicső őrhelyen" c. gyűjteményről szóló recenziót?

Az „Iszkra" számára (a 6. számot már szedik, júliusban megjelenik; a 7. számnak augusztusban kell megjelennie) várjuk egy munkás levelével kapcsolatban, továbbá „A forradalmi szellem újjáéledése Oroszországban" c. témáról ígért cikkét.

Parvus még egyre kitart a „szervezete" mellett!!

Átutazóban itt járt Kautsky. Nyaralni megy, most semmit sem ígér.

Nyevzorov küldött az „Iszkrá"-ba egy „gyalázatos" cikket (V. I. és Puttman véleménye) a „Mivel kezdjük?"[63] ellen — a bizottságok tömjénezése, a „Rabocseje Gyelo" (köntörfalazó) védelmezése stb. Visszaküldjük a szerzőnek (másolatot készítünk róla, és ha kívánja, elküldjük Önnek).

Ami a Szövetséggel való föderáció vagy fúzió tervét illeti, remélem, látta az ellentervünket? Ha nem, kérje meg Kolcovot, hogy szerezze meg Dvinszkajától. Az egészből aligha lesz valami.

Baráti kézszorítással . . .

A belgáktól a mozgalmunk céljaira kapott pénzt szerintem egyharmadrészben a „Rabocseje Gyeló"-nak kellene adni: 50—100 frank miatt igazán nem érdemes alkalmat adni a szóbeszédre.

Münchenből Genfbe.
Először 1926-ban jelent meg.

21

SZ. O. CEDERBAUMNAK

Éppen most kaptuk meg levelét s Pahomij fivérének, Jablocskovnak és Bruszkovnak mellékelt tervét. Nyíltan meg kell mondanunk: nem érthetünk egyet a terv egyik részével sem (bár az elsőről még lehetne vitázni), sőt ez a terv egyenesen meglepett bennünket, különösen a második része: 1) menjen mindenki Pétervárra, s 2) meg kell alapítani az orosz „Iszkra" szervezet kerületi lapját. Annyira megdöbbentünk, hogy előre is bocsánatot kérünk, ha a további fejtegetésünkbe becsúszik egy-két túlságosan éles kifejezés.

Ez egyszerűen hihetetlen! Egész évi kétségbeesett erőlködés után alig-alig sikerült odáig jutni, hogy erre a hatalmas és rendkívül fontos feladatra már kezdünk összekovácsolni egy vezetőkből és szervezőkből álló vezérkart Oroszországban (ez a vezérkar még hallatlanul kicsiny, mert az említett három személyen kívül mindössze 2—3 emberünk van, holott egy országos laphoz tucatjával kellenek ilyen erélyes munkatársak, e szónak *nem csupán* irodalmi értelmében), — és akkor egyszerre bontsuk le újra az épületet, és térjünk vissza a régi kontárkodáshoz! El sem tudok képzelni végzetesebb taktikát az „Iszkrá"-ra nézve, ez az öngyilkossággal volna egyenlő! Olyan kerületi lap, mint a meglevő „Juzsnij Rabocsij"[64], azt jelentené, hogy megint töméntelen pénzt és embert pazarolnánk a szerkesztésre, a technikai kivitelezésre, a szétküldésre stb. — és miért? Azért, hogy másfél év alatt 5 szám jelenjen meg! Sőt, most még öt számot sem tudnának kiadni másfél év alatt, mert a „Juzsnij Rabocsij"-nak megvolt az az előnye, hogy egy fejlődése tetőpontján álló, már

kialakult bizottság, vagyis egy egész szervezet alapította. Önök egyelőre csak hárman vannak. Ha ahelyett, hogy harcot indítanának az ellen a partikularizmus ellen, amely arra készteti a péterváriakat, hogy megfeledkezzenek Moszkváról, a moszkvaiakat arra, hogy megfeledkezzenek Pétervárról, a kievieket meg arra, hogy Kievet kivéve megfeledkezzenek mindenről, ha ahelyett, hogy országos ügyek intézésére nevelnék az embereket (évekig kell nevelni őket erre, ha olyan politikai pártot akarunk alapítani, amely megérdemli ezt a nevet) — ha ehelyett ismét a kontárkodást, a helyi partikularizmust és az összoroszországi szociáldemokrácia fejlődése helyett valamilyen posehonyi szociáldemokrácia fejlődését segítik elő — akkor ez nem más, és nem is lehet más, mint posehonyizmus. Tapasztalatból tudjuk, hogy kevés az erőnk egy valóban politikai lap megalapításához, kevés a munkatársunk, riporterünk, kevés emberünk van, akik politikai összeköttetésekkel rendelkeznek, kevesen vannak, akik gyakorlatilag jártasak a technikában és a terjesztésben.

Kevesen vannak, nem telik belőlük egész Oroszországra, — s szórjuk szét még ezeket is, hagyjuk abba a már megkezdett és sokoldalú támogatásra szoruló országos vállalkozást egy újabb helyi vállalkozás elindítása kedvéért? Ez a legjobb esetben, az új terv ragyogó sikere esetén is az orosz szociáldemokrácia típusának degradálására, politikai jelentőségének csökkentésére vezet, hiszen „helyi" politikai lap nem lehetséges, mert egy helyi lap általános politikai rovata mindig sántítani fog. Ön azt írja: „tömeg"-lap. Képtelenek vagyunk felfogni, miféle csodabogár ez. Hát már Pahomij fivére is azt gondolja, hogy az élenjárók színvonaláról lejjebb kell szállnunk a tömeg színvonalára, hogy egyszerűbben kell írni, úgy, hogy közelebb legyen az élethez?? Hát az a célunk, hogy közeledjünk a „tömeghez", nem pedig az, hogy felemeljük ezt a már mozgolódó tömeget a szervezett politikai mozgalom színvonalára? Hát gyári tudósításokban szenvedünk-e hiányt, vagy pedig politikai leleplezésekben, politikai tudásban, politikai *általánosításokban?* Rajta tehát, politikai *általánosításaink* kiszélesítése és elmélyítése végett aprózzuk el az általános ügyet kerületi ügyekre!

A kerületi újság tervével nemcsak politikailag, hanem múlhatatlanul technikailag is degradálják az ügyet. Ha minden erőnket az „Iszkrá"-ra *összpontosítjuk*, létre tudunk hozni (ezt most már *bebizonyította* egy évi tapasztalatunk) egy havonta megjelenő, valóban politikai anyagot hozó lapot, kerületi lap esetén viszont most még évi 4 számra sem gondolhatnánk. De ha nem kapkodunk türelmetlenül, egyik tervet a másik után szövögetve, s ha nem veszítjük el a fejünket az országos vállalkozás ideiglenes kudarcai és lassú fejlődése miatt, akkor ½—1 év múlva könnyen kiadhatunk egy kéthetenként megjelenő lapot is (amin már egyre többet törjük a fejünket). Természetesen feltételezzük, hogy Pahomij fivére, Jablocskov és Bruszkov kitartanak a korábbi út mellett, helyeslik az „Iszkra" irányzatát és szervezeti tervét egyaránt — de ha megváltoztatták erre vonatkozó nézetüket, akkor persze egészen más a helyzet. Igazán nem értjük, miért ábrándultak ki ezek az emberek ilyen hamar ebből a tervből? (mert feltétlenül látniuk kell, hogy az új terv megszünteti a régit). A szállítás miatt? De hiszen eddig csak *egyszer* kíséreltük meg, hogy kiépítsük külön utunkat, s ez a kísérlet még nem végződött teljes kudarccal — nekünk pedig kétszeri, háromszori *kudarc* után sem szabad felhagyni az üggyel. Vagy talán szívesebben vennék, ha nem külföldön, hanem Oroszországban adnók ki a lapot? De hiszen ők tudják, hogy *mindent* megtettünk ennek érdekében, és vagy 1000 rubelt költöttünk rá, egyelőre eredménytelenül. Meg kell mondanunk: általában feltétlenül helytelennek és károsnak tartunk minden olyan tervet, hogy az „Iszkra" oroszországi szervezete bárminő kerületi vagy helyi lapot adjon ki. Az „Iszkra" szervezet azért van, hogy támogassa és fejlessze az „Iszkrá"-t, és ezzel előmozdítsa a párt *egyesítését*, nem pedig azért, hogy *szétforgácsolja* az erőket, hiszen az erők e szervezet nélkül is éppen eléggé szétforgácsolódtak. Arra pedig, hogy menjen mindenki Pétervárra, csak azt felelhetjük, hogy nagyon kevés olyan pártmunkásunk van, mint P., B. meg Pahomij fivére, és óvni kell őket. Ha egy helyen laknak, százszorta nagyobb az általános lebukás veszélye. Ha úgy vélik, hogy egy ember kevés oda (ezt ők jobban tudják),

adják hozzá azt, aki ősszel kiszabadul (Pahomij fivére), de ne mind a kettőt. Meg aztán a biztonságuk, valamint egyesítő munkájuk érdekében ne feledkezzenek meg arról se, hogy nagyon kívánatos, ha időnként lakóhelyet változtatnak. Végül, ha sikerülne megnyerni a Pétervári Bizottságot, természetesen rá kellene bírni arra, hogy vesse latba minden erejét az „Iszkra" érdekében, a lap gyakoribb megjelenése érdekében, és harcoljon minden újabb kontár vállalkozás ellen. A kontárkodás sokkal rosszabb ellenségünk, mint az „ökonomizmus", mert az ökonomizmus *éltető* gyökerei mély meggyőződésünk szerint éppen a kontárkodásban rejlenek. És mindaddig nem lesz politikai (nem csak szóban, hanem ténylegesen politikai, vagyis a kormányra közvetlenül ható és az általános rohamot előkészítő) mozgalmunk, amíg le nem küzdjük ezt a kontárkodást, és le nem rontjuk minden hitelét. Szentpétervár 400 példány „Juzsnij Rabocsij"-t vásárolt, viszont a „Szocialista" csoport[65] elvállalta az „Iszkra" 1000 példányának terjesztését. Szervezzék meg ennyi és ennyi példány terjesztését, szervezzék meg, hogy legyen az „Iszkrá"-nak egy komoly pétervári rovata (amely szükség esetén külön mellékletet állít össze), és akkor teljesítjük ugyanazt a feladatot, amely elfedte Ön elől Pétervár meghódításának minden egyéb feladatát. Szükségesnek tartjuk emlékeztetni rá, hogy az összes „gyakorlati" pártmunkások egyetértenek abban, hogy a „Juzsnij Rabocsij" semmivel sem érthetőbb a munkások számára, mint az „Iszkra" — úgyhogy ez az érv is elesik. Ostobaság és bűn lenne szétforgácsolni az erőket és az eszközöket — az „Iszkrá"-nak nincs pénze, egyetlen oroszországi megbízott sem tud szerezni számára egy garast sem —, de azért mindenki újabb vállalkozást agyal ki, amelyhez megint csak pénz kellene. Mindez arról tanúskodik, hogy nem eléggé következetesek. Türelmesebbnek kell lenni: tervünkkel, ha nem is hamar, de el fogjuk érni a célunkat, azt viszont, hogy mire számíthatunk a javasolt terv megvalósulása esetén, láthatjuk a siralmas emlékű „Rabocseje Znamja" példájából. Ismerőseink oly elhamarkodottan láttak hozzá tervük megvalósításához, hogy Jablocskov a megállapodás elle-

nére Pétervárra utazott, otthagyva Odesszát, ahol pedig feltétlenül szükségünk van egy megbízottra. Követeljük, hogy hagyjanak fel az új tervvel. Ha azt hiszik, hogy érveink nem meggyőzőek, tegyenek félre minden új tervet a kongresszusunkig, amelyet szükség esetén összehívunk, mihelyt valahogyan rendbe jövünk. Ami a népszerű irodalmat illeti, éppen az a tervünk, hogy bővíteni fogjuk a népszerű brosúrák kiadását. Ez a levél nemcsak a mi csoportunk véleményét fejezi ki, hanem a „Munka Felszabadítása" csoportét is.

Münchenből Vilnába
1901 július második felében.
Először 1925-ben jelent meg.

22

G. V. PLEHANOVNAK

01. VII. 25.

Kedves G. V.! Tegnap megkaptam az agrárkérdésre vonatkozó könyveket. Köszönöm. Beletemetkezem az „agrár"-cikkembe, amelyet Csernov (részben Hertz és Bulgakov) ellen írok. Azt hiszem, erre a Csernovra *könyörtelenül* rá kell húzni a vizeslepedőt[66].

Most járt itt Velika, elolvasta az Ön levelének neki szóló részeit. A levonatot illetőleg már megtettünk „minden tőlünk telhetőt", vagyis a javításokat elküldtük Dietznek azzal, hogy vezessék át a szövegbe, ha még nem késő; ha pedig már elkésett, hozza *feltétlenül* a könyv végén, úgyhogy nem lesz különösebb baj. A korrektúrát a feleségem végezte, s a levonatot is összehasonlította a kézirattal (arról, amire Ön azt a megjegyzést tette, hogy „nálam ez nem volt!", kiderült, hogy az Ön elírása, mert kéziratában, mint most utánanéztem, valóban „májusi felkelés" áll. Ezt szintén kijavítottuk). Mivel a korrektor tévedései elkerülhetetlenek, mostantól kezdve valóban követni fogjuk az Ön által javasolt „taktikát": a szerzőnek az *első* korrektúrát fogjuk küldeni (a másodikat késő) azzal, hogy a szerző ne javítsa ki a betűket és a jeleket, mert ezt elvégzi a korrektor, meg ez nem is fontos, hanem javítsa *kizárólag az értelmet elferdítő* mondat- és szókihagyásokat, vagy egyes szavaknak más szavakkal való felcserélését.

P. B.-től visszakaptam a cikkemet[67] egy levél kíséretében. P. B.-nek is az a véleménye, hogy enyhítenem kell. S én természetesen már *enyhítettem* is mindenütt, ahol Ön és P. B. konkrétan ajánlotta. Ami azt a tanácsot illeti,

hogy változtassam meg a cikk egész hangnemét, respective*, hogy támadások helyett inkább gúnyorosan fölényes, oktató hangnemben leckéztessek — bár tetszik a gondolat —, nem hiszem, hogy meg *tudnám* csinálni. Ha nem lennék „ingerült" a szerzővel szemben, nem is írtam volna így. Ha pedig „ingerült" vagyok (ami nemcsak nekünk, hanem az előszó minden szociáldemokrata olvasójának is érthető), akkor már nem bírom elfojtani, akkor már nem tudok taktikázni. Igyekszem még jobban enyhíteni, és újra meg újra megmagyarázni a dolgot — talán sikerül valamennyire.

Alekszejjel közlöm, hogy mi az Ön véleménye a referátumáról (már régen és türelmetlenül várta). Úgy látszik, Alekszej elfelejtette megmondani Önnek, hogy *ő maga* engedte át Mihajlovszkijról szóló témáját Rjazanovnak (aki már hozzá is fogott a cikk megírásához). *Én* úgy értettem, hogy Ön ír recenziót a „Dícső őrhelyen"-ről, amelyet már el is küldtünk Önnek.

Baráti kézszorítással . . .

Ha találkozik Kolcovval, mondja meg neki, hogy hálásan köszönöm a „Volnoje Szlovó"-t.

Igaz, majd elfelejtettem. Szerettem volna tanácsot kérni Öntől a következő kérdésben. Ez a barom Csernov idézi Engelsnek „A német paraszt" című cikkét, melyet a „Russzkoje Bogatsztvo" 1900. évi 1. száma közölt; a cikk *végén* Engels azt mondja, hogy „vissza kell állítani a markot". Kikerestem ezt a cikket. Kiderült, hogy az „Entwicklung des Sozialismus von der Utopie zur Wissenschaft" „Die Mark" című Anhangjának[68] fordítása, csakhogy a „*Russzkoje Bogatsztvo*" *a végén megtoldotta két bekezdéssel* (18 sorral), *amelyek nincsenek benne az eredetiben.* Az egész fordítást bekezdésről bekezdésre összehasonlítottam az eredetivel, de ezt a két bekezdést, tudja az ördög, honnan szedték. Le kellene leplezni ezt a hallatlan pimaszságot, de . . . nincs-e itt valami félreértés? nincs-e Engels cikkének *másik szövege* is? A „Russzkoje Bogatsztvo" szerkesztő-

* — illetőleg. — *Szerk.*

sége a következő megjegyzést fűzi az orosz fordításhoz: „Ez a cikke (Engelsnek) a 80-as években" [1882-ben? az Entwicklung előszavának keltezése: 82. IX. 21.] „egy német folyóiratban" [?? a „Neue Zeit"-ben? vagy a „Züricher Sozial-Demokrat"-ban? Nem tudja?] „aláírás nélkül" [???] „jelent meg". „De a levonatban, amelyet Engels elküldött egyik barátjának" [sic!! Danyielszonnak? Nem hallott erről valamit Engelstől?], „nevének kezdőbetűi szerepelnek". Emellett — úgymond — a cikk történelmi része azonos a „Schlesische Milliarde"* előszavával és a „Neue Rheinische Zeitung"-ban *(1849 március—április)* megjelent cikkel.

Nem segíthetne tisztázni ezt? Nem található-e a „Neue Rheinische Zeitung"-ban vagy még valahol másutt a „Die Mark" *más szövege?* Nem lehetséges-e, hogy Engels *később* húzta ki a „mark visszaállításáról" szóló befejezést??

Münchenből Genfbe.

Először 1925-ben jelent meg.

---

* — „Sziléziai milliárd". — *Szerk.*

23

P. B. AKSZELRODNAK

01. VII. 26.

Kedves P. B.! Megkaptam és figyelmesen elolvastam levelét (Alekszej is). Nagyon örültem, hogy ilyen részletesen kifejtette megjegyzéseit. Csak azt nem tudom, miért gondolja, hogy én túlságosan („nagyon") „makacs" vagyok. Hiszen én figyelembe vettem bizonyos részek enyhítésére vonatkozó *összes* megjegyzéseit (éppígy G. V. összes megjegyzéseit is), vagyis mindenütt enyhítettem. A „minden rubelre egy kopeket" az összes munkásokat egyesíteni fogja: zárójelben hozzáfűztem, hogy „az ökonomisták véleménye szerint". Az „abszolutizmus korlátozása" helyett azt írtam, hogy „megsemmisítése", ahogy Ön javasolta. A 82—83. oldalt, ahol nem voltam óvatos, mert nem számoltam a liberálisok felhasználásának kilátásaival (vagyis elővigyázatlanul fejeztem ki gondolataimat), teljesen *kihagytam*, ahogy Ön tanácsolta. Beiktattam egy jegyzetet is, hivatkozom benne az Ön „Történelmi helyzet" c. brosúrájára, s utalok arra, hogy a kérdést, amelyet én csak futólag érintek, Ön ott részletesen elemzi. Néhány szóban örömünket fejezem ki afölött, hogy a liberálisok (R. N. Sz. személyében) nagyobb megértést mutatnak a munkásmozgalom iránt. Teljesen kihagytam „sajnálkozásomat" amiatt, hogy Vitte memoranduma ilyen előszóval jelent meg. Még néhány éleshangú megjegyzést töröltem a cikk első és második felében egyaránt. Általában korántsem vagyok olyan makacs, ha arról van szó, hogy egyes részleteket enyhítsek, de elvileg semmiképp sem mondhatok le arról a jogunkról (és kötelességünkről), hogy ráhúzzam a vizeslepedőt

R. N. Sz.-re politikai zsonglőrködése miatt. Mert R. N. Sz. igenis politikai zsonglőr, — erről véglegesen meggyőződtem, mikor az előszót olvastam és újra elolvastam, s bírálatomban megírtam mindent, amit az utóbbi hónapokban tapasztaltunk (a „Borjúval" való Verhandlungent*, a szerződési kísérleteket stb.[69]) — hogy úgy mondjam, könnyítettem a lelkemen, amikor leszámoltam ezzel az alakkal. Cikkem központi feladatának azt tekintettem, hogy tisztázzam a zemsztvo alkotmányos voltát. A „zemsztvo"-liberalizmus a társadalomra gyakorolt hatását tekintve ugyanaz, mint az ökonomizmus a munkásokra gyakorolt hatását tekintve. Mindkét fajta szűklátókörű irányzatot üldöznünk kell.

Valószínűleg holnap *döntjük el*, hogy mi legyen a cikkel. Ha most fogjuk kinyomatni, igyekszem megküldeni Önnek az első levonat egy példányát; talán még lesz egy-két javaslata, és akkor lesz még időnk a kiigazításra (amíg az első és a második levonatot javítják).

Kívánok kellemes üdülést és jobbulást. Vagy jobb lenne talán, ha egy ideig semmit sem küldenénk Önnek, hogy ne rontsuk el a vakációját és ne hátráltassuk a gyógyulását? Baráti kézszorítással

Petrov

A következő címre írjon: Herrn Dr. Med. Carl Lehmann
Gabelsbergerstrasse 20 a/II.
München (belül: *für Meyer*).

Münchenből Zürichbe.
Először 1925-ben jelent meg.

---

* — alkudozások. — *Szerk.*

24

G. V. PLEHANOVNAK

01. VII. 30.

Kedves G. V.! Megkaptam a nyaralásból küldött levelét és az új könyveket („Final Report", Blondel et Vandervelde et Destrée*); nagyon köszönöm.

Tyezjakovot nem kaptam meg, *és valószínűleg nem is fogom megkapni*, mert Kalmikova könyvkereskedéséből rendeltem meg[70], őt pedig *három évre száműzik* Pétervárról, *a kereskedést tehát becsukja* (legújabb és egészen pontos hírek!).

Kulemant[71] még ma elküldöm Önnek.

A „Russzkoje Bogatsztvo" Engels-hamisítványával kapcsolatban[72] igyekszem mindent megtenni.

A recenziókat illetőleg nem sokra jutottunk. Most mindenki a saját cikkével van elfoglalva (Velika — Bergyajev elleni írásával, Puttman — folyóiratjegyzeteivel = a „Russzkoje Bogatsztvo" ellen, én — az agrárcikkemmel[73] stb.). Különben sem sürgősek a recenziók.

Az R. N. Sz. ellen írt cikkemet elküldtem a nyomdába, számos helyen enyhítettem az éles kifejezéseket. Még írtam hozzá egy rövid utószót, melyben párhuzamot vontam Dragomanov egyik cikke („Zörgessetek és megnyittatik") és R. N. Sz. között az előbbi javára. Ebben is enyhítek majd (Velika unszolására) néhány kifejezést. De megsemmisítő bírálatom általános hangnemén már nem lehet gyökeresen változtatni.

Oroszországból azt írják, hogy a közönség egészen

---

* — („Zárójelentés", Blondel és Vandervelde és Destrée). — *Szerk.*

odavan *Bergyajevért.* Őt kellene elintézni, és *nem csak* speciálisan filozófiai téren! Igaz, Velika ír egy cikket Bergyajevnek a „Bozsij Mir"-ben megjelent legutóbbi cikkével kapcsolatban.

Nagyon megörültem annak a hírnek, hogy Ön és P. B. találkozni fognak, és hozzálátnak a programhoz. Hatalmas lépéssel jutunk előbbre, ha olyan tervezettel állunk az emberek elé, amelyet Ön és P. B. dolgozott ki. S ez a legsürgősebb.

Baráti kézszorítással *Petrov*

Münchenből Vaud kantonba (Svájc).
Először 1925-ben jelent meg.

25

G. V. PLEHANOVNAK

01. X. 21.

Kedves G. V.! A napokban elküldtem Önnek a „Neue Zeit" 1. számát, s benne Engels cikkét a programról[74]. Gondolom, munkájában, vagyis a programtervezet kidolgozásában fel tudja majd használni. — Azután ma elküldtük Önnek a levonatokat: ha átnézte, kérem, minél előbb küldje el egyenesen Dietznek, és írja rá, hogy „Druckfertig!"*.

Összeszedtem némi anyagot a belpolitikai szemléhez[75], s a napokban egész komolyan nekilátok (most nem érzem jól magam, utazásom óta[76] valami influenza gyötör). Mivel e munka után az „Iszkrá"-val leszek elfoglalva, azután meg a brosúrámmal, amelyet már régen halogatok[77], a programra sehogy se tudok időt szakítani, s minden reményem Önben van.

Nem tudna ajánlani egy franciát, aki Franciaországból levelezne velünk? (Danyevics valószínűleg nem vállalja.)

Baráti kézszorítással *Lenin*

Münchenből Genfbe.
Először 1925-ben jelent meg.

---

* — „Nyomdakész!" — *Szerk.*

26

G. V. PLEHANOVNAK

XI. 2.

Kedves G. V.! Megkaptam levelét. Cikkét — úgy tervezzük — az „Iszkra“ 10. számában fogjuk közölni. A kilencedik a napokban jelenik meg: elkésett, mert 8 oldalra duzzadt.

Megkapta a „Neue Zeit“ 1. és 3. számát? (Ha már nem lesz rá szüksége, kérem, *küldje vissza.)* Azért küldtem Önnek, mert benne vannak Engels és Kautsky cikkei a programról; esetleg szüksége lehet rájuk. Mikor lesz kész a programmal?

Semmit sem ír a Marx műveinek gyűjteményét ismertető cikkéről[78]. Mi ezt úgy értelmezzük, hogy mégis el fogja küldeni, — feltétlenül szükséges a „Zarja“ 2—3. számába. XI. 4-én jelenik meg a IV. kötet Lassalle-nak Marxhoz írt leveleivel, de erről már nem érdemes recenziót írni, mert ezzel késleltetnők a megjelenést.

Rövidesen végzek a belpolitikai szemlével. Alekszej Lübeckről írt. Recenziókkal el vagyunk látva: Ön írt Frankról, hármat küldött Alekszej + Ön ismerteti Marx műveinek gyűjteményét + talán Velika Dmitrijevna is ír a „Szvobodá“-ról. Ennyi elég.

Also* a „Zarja“ 2—3. száma kész, most már csak a nyomdai munka van hátra; november közepére ezzel is elkészülhetünk.

Baráti kézszorítással . . .

P. S. A program iránt azért érdeklődöm annyira, mert tudnunk kell, lesz-e azonnal — a „Zarja“ 2—3. számának

* — Tehát. — *Szerk.*

megjelenése után — anyagunk a 4. számba is, hogy szedésbe adhassuk. Dietz nyaggat miatta.

Ha még nem küldte el Rjazanov cikkét, küldje *azonnal*, különben Rjazanov leharapja Alekszej fejét. Rjazanov (s vele együtt és miatta Parvus is) halálosan megsértődött cikkének elhalasztása miatt, s azt hiszem, félre akar állni. „Nem értenek maguk a szerkesztéshez!" — vágta a fejünkhöz Parvus.

Mit szól hozzá?

Münchenből Genfbe
1901 november 2-án.

Először 1926-ban jelent meg.

27

AZ „ISZKRA“ OROSZORSZÁGI SZERVEZETEINEK

1) Jakov
2) Moszkvai Bizottság
3) Szentpétervár + Nyizsnyij
4) Bakunyin?
5) „Levél az orosz szociáldemokrata lapoknak“[79].

Csak a napokban tudtuk meg, hogy a szövetségiek a külföldi konfliktus kérdésének megoldása céljából[80] konferenciára szándékoznak összehívni a legfontosabb bizottságokat.

Mindent el kell követniük, hogy minél több bizottság és csoport határozza el a következőket:

1) A konferenciát okvetlenül halasszák el legalább tavaszig (húsvétig stb.). Indokolás: a) jelen kell lenniük *mind* az „*Iszkra*“, *mind* a külföldi Liga küldötteinek, ehhez pedig idő és pénz kell. A konferencia az „*Iszkra*“ és a Liga küldöttei nélkül törvénytelen és értelmetlen. b) Várni kell, amíg mindkét fél külön brosúrában nem ismerteti a nézeteltérések lényegét. Amíg ezek a brosúrák meg nem jelennek, a konferencia — nem ismerve az ügyet — nem alkothat véleményt, tanácskozásai tehát a levegőben lógnának. Az „*Iszkra*“ 12. számában (megjelenik 1901 december 5-én) határozottan megígéri, hogy ez a brosúra igen hamar (körülbelül másfél hónap múlva) meg fog jelenni[81], s igen részletesen elemezni fogja az összes nézeteltéréseket. Kimutatjuk benne a „*Rabocseje Gyelo*“-irányzat *teljes kártékonyságát*, s feltárjuk a másik félnek a bernsteinizmussal és az ökonomizmussal szemben tanúsított szégyenletes ingadozását és tehetetlenségét. Ezt a brosúrát részben már elkészítettük, és hamarosan

befejezzük. Meg aztán jelenleg (új időszámítás szerint december közepén) külföldön előadásokat rendeznek a nézeteltérésekről: egyet a „Rabocseje Gyelo" képviselője tart, egyet pedig a Liga képviselője. Ezek az előadások szintén igen hamar meg fognak jelenni nyomtatásban, és ha ezt be nem várva hívnák össze a konferenciát, csak hiába szórnánk a pénzt és hoznánk az áldozatokat.

2) A konferenciára, ha sor kerül rá, *külön* képviselőt küldünk. Ezért *okvetlenül* azonnal közöljék velünk: (1) megtartják-e a konferenciát; (2) hol; (3) mikor és (4) milyen jelszóval lehet megjelenni a konferencián. *Hivatalosan* követeljék a bizottságoktól és csoportoktól, hogy közöljék ezeket az adatokat, különben törvénytelennek nyilvánítjuk a konferenciát, és haladéktalanul közzétesszük, hogy mindkét fél meghallgatása nélkül akarnak dönteni az ügyben.

3) Ha a bizottságok vagy csoportok olyan képviselőket választanának a konferenciára, akik együttéreznek a „Rabocseje Gyeló"-val, azonnal és *hivatalos formában* tiltakozzanak ezellen, s követeljék, hogy a „Rabocseje Gyelo" és az „*Iszkra*" hívei közül (respective*: a többségből és a kisebbségből) *egyaránt* válasszanak képviselőket.

4) Abban az esetben, ha a konferencia az „*Iszkra*" ellen foglalna állást, *lépjenek ki* azokból a bizottságokból és csoportokból, amelyek nem hajlandók nyilvánosan tiltakozni ezellen — és kilépésüket indokaival együtt azonnal hozzák nyilvánosságra az „*Iszkrá*"-*ban*. Embereink azonnal kezdjenek megbeszéléseket erről a lépésről, hogy idejében közös nevezőre jussanak.

5) Haladéktalanul értesítsenek bennünket az eredményről, és esetről esetre rögtön értesítsenek *minden* lépésről. *Kövessenek el mindent*, hogy az „Iszkra" hívei mindenütt egyöntetű véleményre jussanak, és egységesen cselekedjenek.

Münchenből
1901 december közepén.
Először 1928-ban jelent meg.

* — illetőleg. — *Szerk.*

28

I. G. SZMIDOVICSNAK

Azt a hírt kaptuk, hogy Akim nyomtatja a „Vperjod"-ot[82]. Nem hihetjük ezt, és kérjük, tisztázza, nem félreértés-e. Hogy azok, akik száz és száz, ezer és ezer rubelt gyűjtöttek az „Iszkra" nevében az „Iszkra" nyomdájára — akik az „Iszkra" oroszországi szervezetét alkotják —, titokban átpártoljanak egy másik vállalathoz, mégpedig éppen a ránk nézve válságos időben, amikor a szállítás megrekedt, amikor az egész észak s a központ (sőt a dél is!!) panaszokkal áraszt el bennünket, mert nem kapják az „Iszkrá"-t, s amikor nem volt más kiút ebből a helyzetből, mint hogy Oroszországban újranyomtassuk az „Iszkrá"-t, — hogy ezt ráadásul csalárd úton tegyék, Akim ugyanis azt írta nekünk, hogy nyomtatja a 10. számot, és ebben biztosak is voltunk, közben pedig a jómadár egy árva szóval sem értesített bennünket nagyvonalú terveiről —, ezt az eljárást, amely nemcsak szervezetünk összes szabályaival ellenkezik, hanem bizonyos egyszerűbb szabályokat is lábbal tipor, nem hihetjük el.

De ha ez a valószínűtlen hír mégis igaz lenne, azonnali találkozót *követelünk*, hogy rendezzük ezt a hallatlanul piszkos ügyet, s a magunk részéről nyomatékosan kérjük Jakovot és Orsát, hogy szedjenek össze minden garast, és — mint tervezték — haladéktalanul jöjjenek ide.

Münchenből Kievbe
1901 december 18-án.
Először 1928-ban jelent meg.

1902

29

L. I. GOLDMANNAK

Szükségesnek látja-e titokban tartani, hogy az „Iszkrá"-nak oroszországi nyomdája van? vagyis: ellenzi-e, hogy külföldön széles körben megmutassuk az oroszországi példányt?[83]

Ami ügyünk általános szervezetlenségét illeti, amire Ön — valakinek a szavai szerint, aki nemrégen találkozott Önnel[84] — oly keserűen panaszkodik, ezen itt nem sokat segíthetünk. Az „Iszkra" szervezet oroszországi tagjainak szilárd magvat kell alkotniuk, és el kell érniük, hogy az „Iszkrá"-t rendszeresen terjesszék *egész* Oroszországban. Ez teljes egészében az oroszországi szervezet feladata. Ha ezt elérjük, ügyünk biztosítva van. Enélkül pedig elkerülhetetlen a szervezetlenség*. A rendszeres terjesztés és a *presztizs* érdekében rendkívül fontos lenne Oroszországban nyomtatni az „Iszkrá"-nak minden 2—3-ik számát, főképpen azokat, amelyek állandóbb érdeklődésre tarthatnak számot. Mondjuk talán a 13. számot[85].

De ha már nyomtatják, nyomtassák *sokkal* nagyobb példányszámban: legalább egyszer meg kell próbálni, hogy *bőségesen ellássuk* egész Oroszországot. Emlékszik, mennyit panaszkodott, hogy oly kevés példányban terjesztik?

Még egyszer szívélyesen üdvözlöm, és gratulálok a sikerhez!!

Münchenből Kisinyovba
1902 január 3-án.
Először 1928-ban jelent meg.

* Mit gondol, megfelelne-e Gyementyev terjesztőnek?

30

G. V. PLEHANOVNAK

02. II. 7.

Kedves G. V.! Küldöm a programtervezetet Berg módosításaival. Írja meg, kérem, vajon Ön is csak módosításokat fog-e javasolni, vagy pedig egész ellentervezetet terjeszt elő. Azt is szeretném tudni, mely részekkel nincs megelégedve.

A vallást illetőleg: elolvastam Marxnak a gothai programról írt levelét, amelyben élesen bírálja a Gewissensfreiheit* követelését, és azt mondja, hogy a szociáldemokratáknak nyíltan kell beszélniük a religióser Spuk** ellen folytatott harcukról is[86]. Lehetségesnek tart-e ilyesmit, és milyen formában? Hiszen a vallást illetően bennünket jóval kevesebb óvatossági megfontolás köt, mint a németeket — éppígy a „köztársaságot" illetően is.

Kérem, engedje meg, hogy Kolcov lemásolja az Ön példányát: hiszen ez nem tart sokáig.

Hogyan halad a munkája (ha — mint feltételezzük — már írja a „Zarja" számára ígért cikket)? Mikorra lesz kész?

Hanem a „Neue Zeit"-et (*1.* és *3.* sz.) meg *az agrárprogramról szóló levelet* még mindig nem küldte el!! Kérem, küldje el, vagy írja meg, mi az oka a késésnek.

A „Conrad's Jahrbücher"-t*** megrendeltem Önnek

---

* — lelkiismereti szabadság. — *Szerk.*

** — vallási babona. — *Szerk.*

*** — „Conrad Évkönyvei". — *Szerk.*

1902-re. Az 1901. évi „Wirtschaftliche Chronik"* állítólag februárban fog megjelenni, akkor elküldik Önnek. Megrendelte-e a „Torgovo-Promislennaja Gazetá"-t**? Kapja-e már?

Nem hallott arrafelé valami újat a rabocsejegyelósokról? Nálunk se hírük, se hamvuk.

Brosúrámat már szedik.

A „Vorwärts" megtagadta még a rövidített válasz közlését is, és az ügy a Vorstand*** elé került. Bebel állítólag mellettünk van. Majd meglátjuk.

Baráti kézszorítással *Frei*

Münchenből Genfbe.
Először 1928-ban jelent meg.

---

* — „Gazdasági Krónika". — *Szerk.*
** — „Kereskedelmi és Ipari Újság". — *Szerk.*
*** — A német szociáldemokrata párt vezetősége, ill. központi bizottsága. — *Szerk.*

31

G. V. PLEHANOVNAK

02. IV. 4.

Kedves G. V.! Küldöm a lehasított földekről írt cikkemet[87]. Ha elolvasta, kérem, küldje el P. B.-nek ezzel a levéllel együtt, mert *ha* önök meghagyják azt a tervet, amelyhez eredetileg tartottam magam (vagyis hogy ez a cikk úgyszólván közös védelme legyen közös tervezetünknek), akkor közösen meg kell állapodnunk a szükséges módosításokban. Ha azonban elvetik ezt a tervet, valami más megoldást kell találnunk.

Itt-ott már idéztem is programtervezetem általános részét (az elvi nyilatkozatot): ezt magától értetődően megváltoztatom, ha tervezetemet elvetik. (Ebben az esetben az erfurti programból idézhetnék egyes részeket, ha önök nem ellenezném.)

Velika Dmitrijevna helyenként széljegyzeteket készített, de nem mindig javasol határozott változtatásokat. Írja meg, kérem, mi a véleménye ezekről. Az egyik ponttal kapcsolatban szeretnék néhány szót szólni a magam védelmében. Velika Dmitrijevna azt ajánlja, hogy hagyjam ki a 79—82. oldalt[88]. Természetesen magam sem ragaszkodnám hozzá különösebben, de Velika úgy véli, hogy csak „a tisztességtelenséget segítem", amikor tervezetemnek ebben a részében ellenzem a kisbérlők (a nacionalizált föld kisbérlőinek) előnyben részesítését, s egyformán mérek a nagy- és kisbérlőknek, azzal a *feltétellel*, hogy megtartják az agrártörvényeket, és (NB) a földet meg a jószágot ésszerűen gondozzák.

Velika Dmitrijevna ellenvetése: ez „gaztett" lenne, mert „mindent a gazdagok fognak megkaparintani",

a tökéletesített mezőgazdasági kultúra pedig megfosztaná munkájától a munkások $^{9}/_{10}$ részét, akiken aztán nem segítene semmiféle agrártörvény.

Azt hiszem, ez az ellenvetés nem állja meg a helyét, mert (1) tervezetemnek ez a része már igen fejlett burzsoá társadalmat feltételez, amelyben ritka paraszt tud meglenni bérmunkások nélkül; (2) a „gazdagok" akkor csak abban az esetben kaphatnak földet, ha technikailag és gazdaságilag már „megszervezték" a nagyüzemi gazdálkodást, ezt pedig nem lehet egyszerre megcsinálni, úgyhogy nem lehetséges a hirtelen átmenet, ami annyira rémíti Velika Dmitrijevnát; (3) az a tény, hogy a gépek kiszorítják a munkásokat, természetesen elkerülhetetlen következménye a nagyüzemi termelésnek, de hiszen mi nem a tőkés ellentmondások fejlődésének feltartóztatásába vetjük a reményünket, hanem teljes kifejlődésükbe; emellett a mezőgazdasági kultúra tökéletesítése feltételezi az ipar gigantikus növekedését és a lakosság fokozott elvonását a földtől; (4) a javasolt rendszabály nem segít semmiféle „gonosztevőnek", sőt ellenkezőleg, a burzsoá társadalomban ez az *egyetlen elképzelhető* rendszabály, amellyel megakadályozhatjuk a „gaztettet", mert ez közvetlenül korlátozza *a munkas kizsákmányolását is, a föld kiuzsorázását* is, a jószág leromlását is. A burzsoá társadalomban éppen a kistermelő *üz különösen rablógazdálkodást* az emberek, a föld és a jószág erejével.

Ha Ön szintén amellett van, hogy hagyjam ki a 79—82. oldalt, kérem, adjon tanácsot, hogyan változtassam meg a 92. oldalon levő jegyzetet[89].

Mi az Ön véleménye, egyáltalában közzé lehet-e tenni a program agrár-részét (és a hozzá fűzött kommentárokat) elkülönítve az egész programtól, az egész program megjelenése előtt?

V. I. cikkének korrektúráját tegnap megkaptam, és elküldtem Dietznek. Ugyancsak tegnap feladtam az Ön címére e cikk levonatának folytatását. (Hogy gyorsabban menjen a dolog, V. I. egyenesen Dietznek küldhetné a kijavított levonatot.)

Szegény Cvetovnak már három hete se híre, se hamva.

Bizonyára rajtavesztett. Roppant veszteség lenne számunkra!

Baráti kézszorítással *Frei*

IV. 5. P. S. Most kaptam meg az Ön levelét. Odaadtam a többieknek is. A napokban válaszolunk.

Kérem, *azonnal* küldje el Berg tervezetét (amelyet Ön bizottságinak nevez)[90] *Frau Kiroff* címére, *Schraudolf*strasse 29. III. 1. bei *Taurer*. *Nagyon sürgős*, mert *nincs másolatuk*, és nem értik az Ön megjegyzéseit. (Én magam azt tartanám a leghelyesebbnek, ha mindkét tervezetét nyilvánosságra hoznánk a „harmadik út“ formájában, ahogy mindenki javasolta, de a többség most nyilván másképp vélekedik.) Az agrárkönyveket elküldöm Önnek. A legális marxisták „ledorongolásán“ Velika Dmitrijevna alighanem hajlandó enyhíteni.

Münchenből Genfbe.

Először 1928-ban jelent meg.

32

P. B. AKSZELRODNAK

02. V. 3.

Kedves P. B.! A napokban küldtem Önnek egy „levelet K. részére"[91], de az Ön számára egy sort sem mellékeltem, mert egyáltalán nem értem rá. Remélem, megbocsát?

Most a lehasított földekről írt cikkemről szeretnék Önnel pár szót váltani. Kijavítottam, figyelembe vettem a magas kollégium *valamennyi* megjegyzését és követelését. Most elküldöm G. V.-nek azzal, *hogy továbbítsa Önnek:* ne felejtse el sürgetni, ha késik (különben Dietz nyomdájának nem lesz munkája!). Berg meg van elégedve módosításaimmal, de azt mondta, hogy különösen Önnek voltak kifogásai a cikk ellen. Ha munkájában nem zavarom túlságosan, megkérném, közölje velem elégedetlenségének okát. Rendkívül érdekelne. (Ha cikket ír, kérem, ne hagyja félbe, mert ennek az ügynek egyáltalában nincs „gyakorlati" jelentősége, nagyrészt post festum* jellegű.)

Nem egészen értem például azt a beszúrását, hogy „... a parasztságra súlyos teherként nehezedő ..." (maradványai a jobbágyrendszernek). A beszúrás, először is, felesleges, mert semmivel sem egészíti ki a *gondolatot.* Másodszor, nem pontos (ezek a maradványok nemcsak a parasztságra nehezednek súlyos teherként, és nemcsak azért ártalmasak, mert erre vagy arra a társadalmi rétegre „nehezednek").

A programot már elküldtem letisztázni; ez lesz az „Iszkra" 21. számának vezércikke. Még nem döntöttem,

---

* Szó szerint: ünnep után. — *Szerk.*

hogy megírom-e (a magas kollégium által engedélyezett) bírálatot, mert „zavartalan csendben" újra meg újra át akarom olvasni a legépelt programot. Még most sem tértem egészen magamhoz a londoni kábultságból[92].

Hogy van L. Gr. és Borisz Nyikolajevics? Hogyan halad L. Gr. munkája? Hogy szolgál Borisz Nyikolajevics egészsége? *Hamarosan szükségünk lesz rá (minden bizonnyal)*, tehát szedje össze magát alaposan és minél előbb.

Jó egészséget kívánok. Baráti kézszorítással

...

P. S. Közölje B. N.-nel, hogy Voronyezsben (mint mondják) letartóztattak 40 embert, s egy ma érkezett levél a következő neveket említi: „Karpov, Ljubimov, Korosztyenyev, Kardasov, Butkovszkij, Mahnovec és Gubarjova; az utóbbi négyet kihallgatás nélkül szabadon engedték. Ufában 8 házkutatás volt, letartóztattak 2 diákot: Bojkovot és Szazonovot." A voronyezsiek letartóztatása (IV. 1.) állítólag „pétervári—kievi utasításra" (sic!) történt. *Mindössze* ennyi volt a *közvetlenül* nekünk címzett levélben.

Általában rengeteg a letartóztatás! *Majdnem biztosra* vehető, hogy elfogták reménységünket is, akivel Ön Zürichben és nálunk találkozott, s akit megismert — igen, igen, őt is! Ez igazán rettenetes!

N B L. Gr. küldje el azonnal a „Pridnyeprovszkij Kraj" Önnél levő, fehér foltoktól éktelenkedő számát.

Londonból Zürichbe.
Először 1925-ben jelent meg.

33

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

V. 6.

Megkaptuk levelét. Fát, úgy látszik, lefogták. Claire okvetlenül meneküljön, s ezért azonnal vonuljon illegalitásba. A Szasával[93] való találkozás eredményeképpen (Fának még sikerült írni róla) bizottság alakult, hogy öt hónap múlva hívja össze a kongresszust.

Fő feladatunk most ennek az előkészítése, vagyis az, hogy akik *teljesen* a mi embereink, bejussanak minél több bizottságba, és igyekezzenek aláásni a délvidéki bizottságok déli központi bizottságát (= a búgócsigát). Ez a „búgócsiga", amelyet Genosse forgat, a legnagyobb akadály (és még Pétervár). (Genossét egyesek provokátorsággal vádolják, ezt azonban még nem ellenőriztük.) A legközelebbi feladat tehát az, hogy Kurz + Embrió azonnal jusson be a bizottságokba. Azután Claire és Brodjagin valamilyen formában kövesse példájukat. Ez a fő feladat, mert különben elkerülhetetlenül kiszorítanak bennünket: minden egyebet rendeljen alá ennek a feladatnak, gondoljon a második kongresszus rendkívüli jelentőségére! Ehhez igazodjék . . .* és fontolja meg a központ, Ivanovo stb., az Urál és a dél elleni támadást. Most a dolog formai oldala kétszeresen fontos.

Brodjagin provokációt gyanít. Itt ez nem lehetséges, már Londonban vagyunk. Nagyon valószínű, hogy néhány letartóztatott emberünknél sok szálat találtak, — ez mindent megmagyaráz. Vigyázzon magára, jobban, mint a szeme világára — a „fő feladat" érdekében[94]. Ha mi

* A kéziratban áthúzott szó, olvashatatlan. — *Szerk.*

(vagyis *maguk)* nem birkóznánk meg vele, az nagy baj lenne.

Ezt a levelet teljes egészében továbbítsa azonnal Brodjaginnak, és mondja meg neki, hogy okvetlenül írjon nekünk és gyakrabban: minden levele fennakadás nélkül eljutott hozzánk.

Ha bebizonyosodik, hogy Fa kidőlt, akkor minél előbb találkoznunk kell Claire-rel vagy Brodjaginnal, vagy levélben kell beszámolnunk egymásnak igen részletesen — ha vannak teljesen megbízható címeik (?) —, hogy Szasáról *minden* részletet tudassunk Önnel (minél előbb küldje meg egy könyvkötő címét).

Útlevél ügyben ne várjon tőlünk segítséget, hanem intézkedjék maga. Nem kellene-e Claire-nek Brodjaginnal cserélnie? Claire-t már mindenki ismeri.

Ki lesz a küldött Moszkvából? Abszolúte megbízható-e? Van-e jó utóda? Tehát újra meg újra: be a bizottságokba. Biztos-e Nyizsnyij?

Londonból Szamárába
1902 május 6-án.
Először 1928-ban jelent meg.

34

G. V. PLEHANOVNAK

Megkaptam a cikket s az Ön megjegyzéseit[95]. Önnek szép fogalmai vannak a szerkesztőtársai iránti köteles tapintatról! Egyáltalában nem válogatós a megvetést kifejező legdurvább szavakban, nem is szólva a javaslatok fölötti „szavazásról", amelyeknek Ön még a megfogalmazásához sem vette a fáradságot, sőt, a stílus fölötti „szavazásról" sem. Szeretném tudni, mit szólt volna Ön ahhoz, ha én hasonlóan reagáltam volna az Ön programcikkére? Ha az volt a célja, hogy lehetetlenné tegye az együttes munkát — ezen az úton, amelyet választott, igen gyorsan elérheti célját. Ami pedig nem a hivatalos, hanem személyi viszonyunkat illeti, azt Ön már végleg elrontotta, jobban mondva: elérte, hogy ez a viszony teljesen megszakadt.

N. Lenin

Londonból Genfbe
1902 május 14-én.

Először 1925-ben jelent meg.

35

G. V. PLEHANOVNAK

02. VI. 23.

Kedves G. V.! Nagy kő esett le a szívemről, amikor megkaptam levelét, mely eloszlatta a „testvérharc" gondolatát. Annál súlyosabb volt számomra ez a gondolat, minél elkerülhetetlenebbnek látszott a testvérharc, mert igen szomorú következményei lettek volna a pártra nézve . . .

Nagyon örülnék, ha találkozásunk alkalmával beszélhetnék Önnel a müncheni „história" kezdetéről[96], — természetesen nem azért, hogy a régi dolgokban vájkáljak, hanem azért, hogy tisztázzam, min sértődött meg akkor. Hiszen természetesen tudnia kell, hogy még gondolatban sem akartam megsérteni Önt.

V. I. megmutatta nekem azt a levelét is, amelyben hozzájárulásunkat kéri, hogy programcikkében kifejthesse a nézetét. A magam részéről ezt tartanám a legjobb megoldásnak, és azt hiszem, hogy minden társszerkesztőnek mindenkor megvan és megvolt a lehetősége arra, hogy (ha már okvetlenül szükségesnek találja) leszögezze 25%-ban eltérő véleményét (mint azt Ön már meg is tette, amikor ugyanebben a cikkben némileg másképp vetette fel a nacionalizálás kérdését, vagy a liberálisok kérdését a „Zarja" 2—3. számában megjelent recenziójában). Természetesen hajlandó vagyok most és még egyszer megbeszélni Önnel a cikkemben kívánatos módosításokat, és ezért elküldöm Önnek a levonatot. Válassza bármelyik pontot. *Minél előbb* be kellene fejeznünk a „Zarjá"-t, különben nagyon elhúzódnak a tárgyalások. Javaslatáról mindenesetre nyomban értesítem A. N.-t és Julijt.

Még nem kaptam meg cikkének levonatát, és ezért nem válaszolhatok a Marxszal kapcsolatban feltett kérdésére.

A szociálforradalmár levelét szerintem aligha érdemes közölni; hiszen nekik is van lapjuk, ott vitatkozzanak (mást sem csinálnak). Belgiumról jó volna közölni Rosa Luxemburg cikkét, ha gyorsan megkapnánk.

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

P. S. A napokban Németországba utazom, hogy találkozzam anyámmal, és pihenjek[97]. Idegeim felmondják a szolgálatot, egészen betegnek érzem magam. Remélem, hamarosan találkozunk Londonban, ugyebár?

Londonból Genfbe.

Először 1925-ben jelent meg.

36

G. D. LEJTEJZENNEK

02. VII. 24.

Kedves L.! Nővérem címe: M-me Elizaroff, *Loguivy* (par Ploubazlanec). Côtes du Nord. Ez a hely valóban nem igen tetszik An-nak és mamának, s lehet, hogy elköltöznek, de még nem tudják, hova (a levelet az Expédition* címére küldhetik). Holnap hazautazom. Itt általában nagyon tetszett nekem, jól pihentem, csak sajnos korán gondoltam, hogy már meggyógyultam, megfeledkeztem a diétáról, és most újra hurutban szenvedek. Dehát mindez igazán nem lényeges.

Sokáig marad-e még a falujában? Jó lenne, ha a hasznosat (a hivatalosat) összekötné a kellemessel, és valamivel tovább pihenne. Ha majd visszatér, adjon hírt magáról.

Hogy van megelégedve az L. Gr.-rel és Jurjevvel folytatott tárgyalások eredményével? Mindenben megállapodtak? Reméli-e, hogy most jobbak lesznek az eredmények?

Oroszországból jó híreink vannak; azt írják, hogy a bizottságok az „Iszkra" felé fordulnak, még a *pétervári* is (sic!). Elmondok egy érdekes esetet. Beküldtek egy brosúrát a „Rabocseje Gyeló"-nak. Abban (pontosan meg is írják: a 9. oldalon!) van egy ilyen jegyzet: „lásd Lenin kitűnő könyvét[98]". Az itteni szövetségiek segítségért kiáltoznak, és azt írják Pétervárra: ezt húzzák ki, mert ezzel csak önmagukon és rajtunk ütnek. A válasz: kérjük, ne zavarjanak bennünket abban, hogy új módon

* — Kiadóhivatal. — *Szerk.*

intézzük a dolgainkat, a brosúrát pedig adják át az „Iszkrá"-nak.

Ez természetesen egyelőre entre nous*. De jellemző! Nem tudom, Pétervár kitart-e új álláspontja mellett.

Baráti kézszorítással

Lenin

Londonba írjon nekem.

P. S. Majd elfelejtettem. A „Socialiste" értesített, hogy az előfizetésem 1901 decemberében lejárt. Igaz ez? Nem tévednek? Úgy emlékszem, Ön volt náluk egyszer Jurdanov cédulájával. Ha igen, nem maradt Önnél valami papír vagy nem emlékszik rá?

Loguivyből
(Franciaország, Bretagne)
Párizsba.

---

* — maradjon közöttünk. — *Szerk.*

37

CS—NEK[99]

02. VIII. 2.

Kedves Cs., megkaptam levelét és egyelőre pár szóban válaszolok; igen rosszul érzem magam, tétlenkedem.

Azzal a kérdéssel kapcsolatban, amelyet említett, nem láttam *semmiféle* levelet. Azt hiszem, félreértésről van szó. Ugyan kinek juthatott eszébe a munkáskörök, csoportok és szervezetek „feloszlatása", ahelyett, hogy gyarapítanák és erősítenék őket? Ön azt írja, hogy nem mondtam meg, hogyan érintkezhet egy szigorúan konspiratív szervezet a munkástömegekkel. Ez aligha helytálló, hiszen (noha vient sans dire*) a 96. oldalról saját maga idézi azt a helyet, ahol ezt írom: szükség van „*igen sok*" (Lenin kiemelése) és „a legkülönfélébb funkciókat ellátó" „más" (vagyis a hivatásos forradalmárok központi szervezetén kívül működő) „szervezetek egész tömegére" (NB!) [*egész tömegére!!*][100]. Ön azonban teljesen alaptalanul *feltétlen* ellentétet lát ott, ahol én csak fokozatokat állapítok meg, és rámutatok arra, hogy hol végződnek e fokozatok szélső láncszemei. A hivatásos forradalmárok maroknyi, szigorúan konspiratív, tömör magvától (a központtól) *kezdve* a „tagság nélküli" *t ö m e g s z e r v e z e t i g* elvégre egész lánc húzódik. Én csak az irányt mutatom meg a láncszemek változó jellegében: *minél „tömegesebb" egy szervezet, formáját tekintve annál lazábbnak, annál kevésbé konspiratívnak kell lennie* — ez az én tézisem. Ön pedig úgy

---

* — mondanom sem kell. — *Szerk.*

akarja ezt értelmezni, hogy a tömeg és a forradalmárok közt nincs szükség közvetítőkre!! Könyörgök! Hiszen ezekben a közvetítőkben van a dolog lényege. S mivel én a szélső láncszemek sajátosságaira utalok, és hangsúlyozom *(igenis hangsúlyozom)* a közbülső láncszemek szükségességét, magától értetődik, hogy ezek a közbülső láncszemek a „forradalmárok szervezete" és a „tömegszervezet" *között* lesznek, felépítésük típusát tekintve *közöttük* foglalnak helyet, vagyis nem lesznek olyan szűkek és konspiratívak, mint a központ, de szűkebbnek és konspiratívabbnak kell lenniük, mint a „takácsok szövetségének" stb. Például egy „gyári körben" *(magától értetődően* arra kell törekedni, hogy minden gyárban legyen egy-egy közvetítő kör) okvetlenül meg kell találni a „középutat": egyrészt az egész vagy csaknem az egész gyárnak elkerülhetetlenül *ismernie* kell ezt és ezt az élenjáró munkást, bíznia kell benne, hallgatnia kell rá. Másrészt a „körnek" úgy kell megszerveznie a dolgot, hogy *ne ismerhessék valamennyi* tagját, hogy *ne tudják* rajtakapni, ne tudják leleplezni azt, aki a legtöbbet érintkezik a tömeggel. Hát nem logikusan következik ez abból, amit Lenin mondott?

A „gyári kör" gondolata egészen világos: négy-öt (példaképpen mondom) forradalmár munkás, — de a tömegnek nem szabad *valamennyiüket* ismerni. Egyet valószínűleg ismernie kell, és ezt óvni kell a leleplezéstől: hadd mondják róla, ez a mi emberünk, jó koponya, *bár nem vesz részt a forradalomban* (nem látni). Egy a központtal tartja a kapcsolatot. Mindkettőnek van egy-egy helyettese. *Néhány* kört szerveznek (szakmai, művelődési, terjesztő, hírszerző, fegyveres köröket stb. stb.); világos azonban, hogy például a spiclik leleplezésével, vagy a fegyverszerzéssel foglalkozó kör konspiratív jellege egészen más lesz, mint az „Iszkra" vagy a legális irodalom barátainak köréé stb. stb. Annál szigorúbb lesz a kör konspiratív jellege, minél kisebb a taglétszáma, s minél szorosabb a kör céljainak összefüggése a *közvetlen harccal* — és fordítva.

Nem tudom, érdemes-e külön írni erről: ha úgy gondolja, hogy igen, küldje vissza ezt a levelet, majd átgon-

dolom az Ön levelével mint anyaggal együtt. A pétervári elvtárssal, remélem, találkozom itt, s akkor részletesen megbeszélhetek vele mindent.

Baráti kézszorítással *Lenin*

Londonból.

Először 1928-ban jelent meg.

38

V. A. NOSZKOVNAK

02. VIII. 4.

Kedves B. N.! Mindkét levelét megkaptam. Nagyon örülök, hogy a képzelt „félreértés" valóban csak *füst* volt, ahogy a Szakácsnak már meg is írtam (azt írtam neki, hogy biztos vagyok ebben).

Ön panaszkodik „megbízottainkra". Én is szeretnék beszélni erről Önnel, mert már igen kellemetlenül érint engem is. „Nagyon felületesen válogatták ki a megbízottakat . . ." Tudom, nagyon jól tudom, sohasem feledkezem meg róla, dehát helyzetünknek éppen az a tragikuma (igen, túlzás nélkül mondom, tragikuma!), hogy *nem tehetünk* egyebet, mert nincs elég erőnk, hogy leküzdjük az ügyünkben uralkodó gazdátlanságot. Jól tudom, hogy azt, amit mondott, nem szemrehányásként mondta nekünk. De igyekezzék *beleélni magát* helyzetünkbe, *s beszéljen úgy, mintha Ön volna a helyünkön*; ne „az önök megbízottait" emlegesse, hanem mondja azt, hogy „*a mi* megbízottaink". Ön ezt megteheti, és (szerintem) meg is kell tennie — csakis ebben az esetben fogjuk egyszer s mindenkorra kiküszöbölni a félreértések *minden* lehetőségét. Szóljon második személy helyett első személyben, maga is kísérje figyelemmel a „mi" megbízottainkat, segítsen felkutatni, kicserélni, pótolni őket, — s akkor nem arról fog beszélni, hogy megbízottaink „antipatikusak" (az efféle beszédet feltétlenül félreértik: általában úgy magyarázzák, mint az elidegenülés jelét, s így fogadják szerkesztő bizottságunk tagjai is, akiknek nincs módjukban, hogy tisztázzák Önnel a kérdést), hanem arról, hogy mik a fogyatékosságai *közös* ügyünknek. Fogyatékosságainknak se szeri, se száma, és

mind nyomasztóbb súllyal nehezednek rám. Most már (úgy érzem) hamarosan eljön az ideje, amikor annyira kiéleződik a kérdés, hogy vagy ád Oroszország embereket, kiemel olyanokat, akik segítségünkre lesznek, és rendbehozzák a dolgot, vagy ... Bár tudom és látom, hogy már emelkednek ki ilyen emberek, s számuk egyre gyarapszik, de ez oly lassan és annyi megszakítással történik, a gépezet „csikorgása" pedig olyan idegölő, hogy ... néha bizony igen nehéz.

„Nagyon felületesen válogatták ki a megbízottakat." Igen, dehát nem mi teremtjük magunknak az „emberanyagot", hanem elfogadjuk, és el kell fogadnunk, *amit adnak*. Csak így tudunk élni. Valaki, egy becsületes, odaadó ember azt mondja: szeretnék az „Iszkrá"-nak dolgozni — és hazamegy Oroszországba. Hazautazik, s persze „megbízottként" megy, jóllehet *soha*, egyikünk sem osztogatott ilyen címet. És hogyan ellenőrizhetjük, hogyan vezethetjük a „megbízottakat", hogyan rendelkezhetünk velük? Hiszen többnyire még azt sem tudjuk elérni, hogy levelet küldjenek nekünk, és a „megbízott" jövendő munkáját illető minden itteni elképzelésünk *tíz közül kilenc esetben* (tapasztalatból mondom) füstbe megy, mert a megbízott, *mihelyt átlépi a határt*, teljesen a saját belátása szerint dolgozik. Higgye el, a szó szoros értelmében elvesztem minden hitemet az itteni szándékokat, útirányokat, terveket stb. illetően, mert úgyis tudom, hogy semmi értelme sincs az egésznek. Vergődünk, mint a szárazra vetett hal, *olyan munkát végezve*, ami nem a mi dolgunk *(mert nincsenek más emberek)*. Hiszen ahhoz, hogy kijelöljük a megbízottakat, figyelemmel kísérjük őket, *felelősséget vállaljunk* értük, *a gyakorlatban* összefogjuk és vezessük őket, ehhez mindenütt ott kellene lennünk, repülnünk kellene, a gyakorlatban, munka közben kellene látni mindenkit. Ehhez egy csomó *g y a k o r l a t i szervező és vezető* szükséges, nekünk pedig nincsenek ilyen embereink, illetve természetesen vannak, de kevesen, nagyon-nagyon kevesen ... Hiszen éppen ez a legnagyobb bajunk. Ha látjuk, hogy a gyakorlatban mennyi mindennek nincs gazdája nálunk, annyira elönt bennünket a méreg, hogy gyakran dolgozni sem tudunk, és csak az az egy vigasztal, hogy ügyünk

életrevaló, ha *növekszik*, márpedig nyilvánvalóan növekszik minden káosz *ellenére* is. Vagyis ha kiforr, jó bor lesz belőle.

Megérti-e ezek után, hogy ha egy iszkrás azt mondja: bizony „könnyűcskék az «önök» megbízottai", ez a megjegyzés már egymagában is szinte kétségbeejt bennünket? Ilyenkor azt szeretnők mondani: állítsanak hát maguk embereket a „könnyűcskék" helyére. Hiszen, ahogy magunk is mondjuk, állandóan hangoztatjuk, még a könyveinkben is írjuk, „tömérdek az ember — és *mégsincs ember*" —, ez a legnagyobb bajunk, s erre azzal állnak elő, hogy nincs ember. Itt egyetlen kiút van, amely *égetően* szükséges, halaszthatatlan, a szó legszorosabb, jottányit sem túlzott értelmében; mert az idő nem vár, és ellenségeink szintén gyarapodnak: az „Oszvobozsgyenyije" is, a szociálforradalmárok is, a legkülönfélébb új szociáldemokrata csoportok is a „Zsizny"-től, ettől a léha kokottól kezdve egészen az intrikus „borbásokig"[101]. Ez a kiút pedig az, hogy az orosz iszkrások végre fogjanak össze, *találjanak embereket*, és **vegyék kezükbe az „Iszkra" ügyeit**, mert valóban: nagy és gazdag ország a mi hazánk, de rend — az nincs benne. *Kell*, hogy találjanak embereket, mert *vannak* emberek, — de vigyázni is kell rájuk, mint a szemünk fényére, óvni kell őket nemcsak a közvetlen veszélytől: a rendőrségtől, hanem meg kell őrizni őket e halaszthatatlan feladat teljesítésére is, és nem szabad megengedni, hogy más, általában hasznos, de *nem időszerű feladatoknak* szenteljék magukat. Amikor az emberhiány miatt *kényszerűségből* kapva kapunk még a „legkönnyűcskébb" emberkén is, akkor nincs mit csodálkozni azon, hogy nem nézhetjük nyugodtan, ha mások „azutánra" halasztják ügyünket.

Ha valamennyi *mostani* iszkrás *egyszerre*, minden további halogatás nélkül *kezébe venné az „Iszkra" ügyeit, önállóan* gondoskodnék az átszállításról, a széthordásról, az anyagellátásról stb. — akkor *már volna tényleges Központi Bizottságunk*, amely de facto* rendelkeznék a „megbízottakkal" (mert a megbízottakkal nem a szerkesz-

* — **ténylegesen**. — *Szerk.*

tőségnek, hanem a Központi Bizottságnak kell rendelkeznie), és *irányítaná* az egész gyakorlati munkát.

Azt mondják: ha nincs ember, honnan vegyünk Központi Bizottságot? De hiszen találunk mi embert, ha könnyűcskéket is, de találunk. Egy komoly ember tíz könnyűcske között még nem sokat számít, de a tapasztalat mégsem vész kárba. Munkában tanulnak az emberek: egyesek letűnnek, mások lépnek a helyükbe, és ha *egyszer megindult a dolog*, a többiek már sokkal könnyebben *kapnak kedvet* hozzá. Ha most megalakítunk egy (nem hivatalos) Központi Bizottságot — holnap már hivatalos lesz, és ez már sokkal erélyesebben *szívja ki* minden helyi szervezetből az alkalmas embereket, mint most. És csakis ez „a helyi szervezetekből való kiszívás" teszi majd lehetővé, hogy a kellő módon *szolgáljuk ki* a helyi szervezeteket.

Ezért vagyok *féltékeny*, átkozottul féltékeny Szemjon Szemjonicsra[102] is, és ezért nyugtalanít, ha „kívül állókra" tekingetnek (igen, már a „kívül állókra" való tekingetés is felizgat). És nem tehetek mást, mert ha az iszkrások nem jelentik ki, hogy ez az *én* dolgom, ha nem mondják ezt messzehallhatóan, és ha nem fognak hozzá szívvel-lélekkel, foggal-körömmel, ha nem szidják a többieket, akik nem elég szívósak [Ön egyszer azt mondta nekem: szidja az iszkrásokat! — mire azt feleltem: ez nem az én feladatom, hanem az *Öné*, mert a szidáshoz csak annak van joga, aki *maga* is részt vesz a gyakorlati munkában, és úgy ismeri azt, mint a tenyerét], ha az iszkrások nem teszik meg ezt, akkor nyilván magunkra *akarnak* hagyni bennünket a „könnyűcskékkel" — ez pedig a vég kezdete lenne.

Ideje, hogy befejezzem. Igen-igen szeretném, ha Ön meg a Szakács minél konkrétabban elképzelnék és átéreznék helyzetünket, s „önök" helyett azt mondanák, hogy „mi". Mindenesetre szükséges, hogy a Szakács sűrűn írjon nekünk, *közvetlenül* írjon, s *szorosabb* kapcsolatot teremtsen köztünk és Szemjon Szemjonics közt.

Az Ön idejövetelét illetőleg: ha még Zürichben kell maradnia, az más. Miért érzi magát csapnivalóan? Talán nem egészséges? Nem kellene pihennie?

Én még mindig betegeskedem, úgyhogy gondolnom sem lehet az utazásra.

Írja meg, mi a véleménye Zernováról és Szanyinról. Az utóbbiról már hallottam egyet-mást, és az a benyomásom, hogy nem alkalmas, hogy rendkívül vad („wild").

Baráti kézszorítással

Lenin

Londonból Zürichbe.

Először 1925-ben jelent meg.

39

J. J. LEVINNEK

Kedves Elvtársak! Rendkívül örültünk levelüknek, amelyben ismertették a „Juzsnij Rabocsij" megmaradt szerkesztőségének nézeteit és terveit. Szívvel-lélekkel csatlakozunk az önök javaslatához: a „Juzsnij Rabocsij"-nak és az „Iszkrá"-nak a legszorosabb kapcsolatban együtt kell működniük. Haladéktalanul a legerélyesebb intézkedéseket kell tennünk, hogy állandósítsuk e szoros kapcsolatot, és áttérjünk az egyetértésből fakadó *egységes cselekvésre*. Ennek érdekében, mint önök javasolták, először is Csernisevvel fogunk tárgyalni. Írják meg a címét. Nem lesz-e Csernisev (mint hallottuk) külföldön, s nem látogat-e el hozzánk*? Másodszor, nevezzék meg hivatalos képviselőjüket is. Azonnal adják meg közvetlen címüket, hogy külföldről *és Oroszországból* írhassunk önöknek, továbbá közöljék, hol lehet találkozni önökkel. Mi már intézkedtünk, hogy az „Iszkra" oroszországi szervezetének tagjai keressék fel önöket, és tárgyaljanak meg mindent részletesen. Hogy ne vesztegessük hiába az időt, írjanak önök is részletesebben a dolgokról. Melyek a „Juzsnij Rabocsij" szerkesztőségének legközelebbi gyakorlati tervei? Összeköttetésben áll-e a délvidéki bizottságokkal, és hivatalos jellegű-e a kapcsolatuk? Azt írják, hogy úgy akarják intézni a dolgot, mint ahogy a „Délvidéki Bizottságok és Szervezetek Szövetségének" *megalakulása előtt* intézték; ebből arra következtetünk, hogy a „Juzsnij Rabocsij" jelenlegi szerkesztőségének az összetétele is,

* **Külföldről írjanak Dietz címére *kettős borítékban*, s kérjék meg, hogy a levelet haladéktalanul küldje el az „Iszkra" szerkesztőségének.**

meg az *irányzata* is más, mint tavasszal, a konferencia idején volt. Miben különbözik a mostani irányzat a korábbitól, és milyen álláspontot foglalnak el a délvidéki bizottságok, vagyis melyek helyeslik a „Délvidéki Bizottságok és Szervezetek Szövetségének" irányzatát, és melyek tartanak önökkel? Mi a véleményük, mélyreható-e ez az eltérés, nem fogja-e akadályozni a párt egyesülését, s milyen intézkedések kívánatosak a szolidaritás mielőbbi megteremtése céljából? Milyen viszonyban van a délvidéki bizottságokkal (s a szóban forgó két irányzattal) a levelükben említett 6 vidéki csoport? Nagyon szeretnők, ha segítenének teljesen tisztázni ezeket a kérdéseket, mert így lényegesen közelebb kerülhetnének egymáshoz az önök barátai és az „Iszkra" oroszországi szervezetének a délvidéken dolgozó tagjai.

Londonból Harkovba
1902 augusztus 22-én.

Először 1924-ben jelent meg.

40

V. P. KRASZNUHÁNAK ÉS J. D. SZTASZOVÁNAK

A Ványának és Varvara Ivanovnának szóló levél *magánjellegű*. Kérem, azonnal adják át nekik és csakis nekik.

A Kidobóember „győzelmének" híre meglepett bennünket[103]. Csak ki kellett tennie a lábát Kaszjannak és a Hajtűnek, hogy az iszkrások tehetetlenné váljanak? A Kidobóember tiltakozása után önöknek *szavazást* kellett volna indítványozni, és a többség nevében legott ki kellett volna hirdetni, hogy először is, a kérdés lényegét tekintve a Kidobóember jelentéktelen kisebbségben van; másodszor, hogy a szervezeti szabályzat megszegésére vonatkozó panasza nem más, mint ostoba fondorkodás (mert a szervezeti szabályzat szerint csak a Pétervárott tartózkodó embereket kell megkérdezni, s nem kell várni, míg a távollevőket is megkérdezik).

Ha pedig a Kidobóember felvetette (fel merte vetni) az elhatárolás kérdését, a többségnek haladéktalanul határoznia kellett volna, és ki kellett volna zárnia őt a Szövetségből.

Látható tehát, hogy a Kidobóember arcátlanul „hadba indul", és az iszkrások örökre lejáratnák magukat, ha erre nem felelnének kíméletlen, energikus harccal. Ne féljenek a Kidobóember fenyegetéseitől, ne rettenjenek vissza, ha nyilvánosságra kerül a dolog, cselekedjenek úgy, mint a háborúban, ahogy megírtuk, mégpedig haladéktalanul és minél előbb hozzák meg a fentebb javasolt határozatokat. Még ha magával ragadna is valakit a Kidobóember (még ha feleannyian vagy még *kevesebben*

maradnának is önök), el kell menniük a végsőkig, és feltétlenül követelniük kell a Kidobóember kiűzését, nem riadva vissza a Szövetség „kettészakadásától“ sem.

Azután állítsák ultimátum elé a munkásokat is: vagy kettészakad a Szövetség és háború lesz, vagy pedig határozottan elítélik a Kidobóembert, és eltávolítják őt.

Ami bennünket illet, nyomban írunk 2a3b-nek. A pétervári nyilatkozatot *egyelőre nem tesszük közzé* az „Iszkrá“-ban[104].

Ismételjük: most már a pétervári iszkrások *becsülete* forog kockán . . . Most természetesen mindent a taggyűlés elé kell vinni; a gyűlésre okvetlenül hívják meg a Kidobóembert is; és a határozatokat foglalják a gyűlés jegyzőkönyvébe. A jegyzőkönyvet azonnal küldjék meg nekünk.

Londonból Pétervárra
1902 szeptember 24-én.

Először 1924-ben jelent meg.

41

P. A. KRASZIKOVNAK

Kedves Barátom! Itteni gyűlésünkről írt jegyzeteimet sehol sem találom[105]. De nem is fontosak. A gyűlés tanácskozó jellegű volt, s önök ketten[106] természetesen jobban emlékeznek, hogy s mint volt. A történteket nem tudom hivatalosan rekonstruálni, s még akkor sem tudnám, ha megvolnának is töredékes jegyzeteim, amelyeket kizárólag a magam számára készítettem, néha nem is szavakkal, hanem jelekkel. Ha valami komolyabb dolgot kell eldönteniük, hivatalosan tegyenek nekünk konkrét javaslatot, kérdezzenek meg bennünket (a szerkesztőséget), és nyomban válaszolni fogunk. Ha pedig erre még nincs okuk, gondoljanak arra, hogy az általános taktikában elvégre teljesen megegyeztünk.

Nagyon, nagyon örültem, amikor megtudtam, hogy önök milyen gyorsan intézték a Szervező Bizottság[107] ügyét; már össze is állították hat emberből. Csak az lepett meg, hogy másokat kooptáltak a hivatalos megalakulás *előtt*, a Bund felhívása *előtt*. Hiszen ellenkezőleg tervezték! Ez egyébként nem olyan fontos, ha biztosan tudják, hogy nem lesz belőle kellemetlenségük.

Legyenek szigorúbbak a Bunddal szemben! Külföldre is írjanak (a Bundnak és a „Rabocseje Gyeló"-nak) minél szigorúbban; redukálják a külföld funkcióját a minimumra, úgyhogy az semmiképp se lehessen jelentős. Hiszen a kongresszus technikai előkészítésével megbízhatják külön küldötteiket vagy külön *meghatalmazottaikat:* ne bízzák ezt *m á s o k r a*; ne feledjék, hogy a külföldi társaság nem ért a konspirációhoz.

A kongresszus ordre du jourját* vázolják csak nagy vonalakban. Kérjenek fel bennünket, hogy közöljük a mi (szerkesztőségi) ordre du jourunkat, előadóink nevét és küldötteink (a szerkesztőségi küldöttek) valószínű számát. Siessenek a kongresszussal, ne kíméljenek erőt, fáradságot.

Igyekezzenek mandátumot szerezni a menekülteknek: így kevesebb lesz a költség.

Okvetlenül értesítsenek bennünket pontosan, a legpontosabban a Szervező Bizottság minden egyes hivatalos lépéséről. Még egy: a „Rabocseje Gyelo" az utolsókat rúgja, és nagyon fontos volna, ha önök (a Szervező Bizottság nevében) nem sértő hangon, de igen komolyan figyelmeztetnék az egyesülés fontosságára, a megbékülés hasznára stb.

Szóval siessenek! Ha pénzre van szükségük, egy keveset szerezhetünk.

Londonból Pétervárra
1902 novemberében.
Először 1928-ban jelent meg.

---

* — napirendjét. — *Szerk.*

42

J. J. LEVINNEK

Lenintől. Nagyon örülünk a Szervező Bizottság sikereinek és erélyes munkájának. Rendkívül fontos, hogy haladéktalanul, minden erejük megfeszítésével, minél előbb próbálják tető alá hozni a dolgot. A pétervári tagot igyekezzenek mielőbb pótolni (jó lenne Ignattal); írjon részletesebben arról, hogyan fogadták a különböző helyeken (bizottságokban) a Szervező Bizottságot. Hamarosan találkozik-e Ignat Fjoklával[108]. Ezt pontosan és mielőbb tudnunk kell.

Mi hozzávetőleg a következő kérdéseket javasoljuk (a megvitatás sorrendjében): 1) állásfoglalás Borisszal[109] kapcsolatban. (Ha csak föderáció, akkor azonnal szét kell válni, és külön kell ülésezni. Erre mindenkit elő kell készíteni.) 2) A program. 3) A párt sajtószerve (lapja. Új lap, vagy a meglevők egyike. Nyomatékosan hangsúlyozni kell, hogy ez az előzetes kérdés igen fontos). 4) A párt szervezete (alapelv: két központi intézmény, amelyek nincsenek egymásnak alárendelve. a) A Központi Lap — ezé az eszmei vezetés. Külföldön? b) A Központi Bizottság — Oroszországban —. A gyakorlati rendelkezés joga teljes egészében ezt illeti meg. Rendszeres és gyakori érintkezés — a kölcsönös részvétel, olykor a kölcsönös kooptálás bizonyos jogával. Rendkívül fontos, hogy idejében előkészítsék a talajt ennek az alapelvnek elfogadtatására, s hogy mindenkivel teljesen megértessék ezt az elvet. Azután: minél nagyobb fokú centralizáció. A helyi bizottságok autonómiája helyi ügyekben — a KB vétójogával rendkívüli esetekben. Kerületi szervezetek csak a Központi Bizottság beleegyezésével és jóváhagyásával).

5) Különböző taktikai kérdések: terror, szakszervezetek, a munkásmozgalom legalizálása, sztrájkok, tüntetések, felkelés, agrárpolitika, a parasztság és a katonaság körében folyó munka, agitáció általában; röplapok, brosúrák és így tovább, *és így tovább*; itt nem tartottam sorrendet. 6) Állásfoglalás más pártokkal (az „Oszvobozsgyenyijé"-vel, a szociálforradalmárokkal, a lengyelekkel, a lettekkel stb.) kapcsolatban. 7) A küldöttek jelentései *(nagyon fontos*, hogy minden bizottság terjessze elő jelentését, és a jelentések legyenek lehetőleg kimerítők *(azonnal* hozzá kell fogni az elkészítésükhöz, és biztonság kedvéért adjanak róluk másolatot a Szervező Bizottságnak, hogy elküldje nekünk). Minden jelentésben igyekezzenek jellemezni a helybeli eszereket, s értékelni erejüket és összeköttetéseiket). 8) A külföldi csoportok és szervezetek („Rabocseje Gyelo", „Borba", „Zsizny", „Szvoboda". Bízzanak meg egy bizottságot vagy bízzák meg a KB-t egyesítésük tervének kidolgozásával). 9) Május 1. 10) Az 1903-as amszterdami kongresszus[110]. 11) Belső szervezeti kérdések: pénzügyek, a bizottságok szervezeti típusa, a KB-nak az irodalom szállításával és elosztásával való megbízása stb. E kérdések egy részét valószínűleg a bizottságokban kell megtárgyalni.

Ismétlem, ez csak hozzávetőleges terv, és csak az 1—5. pont sorrendjét beszéltük meg itt együttesen. A sorrend megállapításakor a szerkesztőség tagjai közül én azt indítványoztam, hogy a 3. pont az első kérdések közt (vagyis éppen a harmadik helyen) legyen, a szerkesztőségnek egy másik tagja (Pahomij) pedig amellett kardoskodott, hogy az 5. pont után szerepeljen. Én fontosnak tartom, hogy előbb a 3. pontot döntsük el, hogy egy alapvető és szerteágazó kérdésben egyszerre csaphassunk össze összes ellenfeleinkkel, és mindjárt tiszta képet kapjunk a kongresszusról (respective*: váljunk szét komoly okból).

Tisztázzák, lesznek-e előadóik, és mely kérdésekben (ad 5** — részletezve).

---

* — illetve. — *Szerk.*

** — az 5. ponthoz. — *Szerk.*

Milyen brosúra kiadását kéri Ignat? Nem a Jeremának szóló levélét[111]?

Minden bizottságtól (és csoporttól) okvetlenül hivatalos és *írásbeli* választ kell kapniuk, hogy elismerik-e a Szervező Bizottságot. Ez azonnal szükséges.

Tanácsolom, hogy a Szervező Bizottság megalakulásáról szóló közleményt adják ki Oroszországban is (vagyis ne csak az „Iszkrá"-ban jelenjen meg); még ha hektografálva is, de adják ki.

A kérdések szerkesztőségi tervezetét és előadóink névjegyzékét el fogjuk küldeni, mihelyt megbeszéljük a szerkesztőség összes tagjaival, azokkal is, akik ez idő szerint különböző országokban tartózkodnak.

Azonnal nevezzenek ki szervező bizottsági tagokat a főbb központokban (Kiev, Moszkva, Szentpétervár), és közöljék, hol találhatók ezek a tagok, hogy a hazatérőket teljesen a Szervező Bizottság rendelkezésére bocsáthassuk. Ez nagyon, nagyon fontos.

Végül még valamit: Ignat és Fjokla találkozására csak *az után* kerülhet sor, ha 1) Ignat a lehetőségekhez képest már mindenkivel találkozott és mindent látott; 2) ha önök már mindenkitől megkapták a Szervező Bizottság hivatalos elismerését; 3) ha önök *hivatalosan értesítették a „Rabocseje Gyeló"-t is*, hogy ott lesz náluk a Szervező Bizottság meghatalmazott tagja. Csakis ilyen feltételekkel vezethet Ignat és Fjokla találkozása további komoly, gyakorlati lépésekre. Ignatnak tehát sietnie kell ezekkel az előzetes intézkedésekkel, és ne feledje, hogy ha Fjoklával találkozik, már hivatalosan elismert és a *legmesszebbmenő* (jól jegyezze meg!) meghatalmazásokkal kell rendelkeznie.

Londonból Harkovba
legkorábban 1902 december 11-én.
Először 1928-ban jelent meg.

43

G. V. PLEHANOVNAK

02. XII. 14.

Kedves G. V.! Már rég nem adott hírt magáról, pedig éppen elég ügy és kérdés gyűlt össze.

Mindenekelőtt az „Iszkrá"-ba szánt cikkekről. A 30. szám anyagából (a 29. sz. holnap vagy holnapután jelenik meg) Önnél van Julij „Őszi mérleg" c. cikke. Még egy cikk *kellene*. Mi a véleménye erről? Értesítsen, kérem, ír-e valamit, és mikor küldheti, — ugyanez vonatkozik a tárcára is: a 30. számba nagyon jó lenne egy tárca Taraszov „cikkecskéje" ellen, amit Ön ajánlott[112]. Várom a válaszát.

Továbbá, a szociálforradalmárok elleni brosúráról. L. Gr. azt mondta nekem, és megírta Önnek is, hogy legjobb lenne, ha Ön vállalná ezt a brosúrát, mert Ön a „dogmatikus" kritikán kívül *történelmi párhuzamot* is vonhatna a jelen és a hetvenes évek között. Tökéletesen egyetértek L. Gr.-rel abban, hogy ez a párhuzam igen, igen fontos; én viszont természetesen nem is gondolhatok rá. De meg általában is nagyon örülnék, ha Ön vállalná ezt a brosúrát. Egyébként sincs valami nagy kedvem hozzá, kivált most, amikor a folyó ügyeken kívül készülnöm kell párizsi előadásaimra is (mint Julij írja, fel akarnak kérni, hogy az agrárkérdésről tartsak Párizsban 3—4 előadást). Szóval minden amellett szól, hogy a brosúrát Önnek kell megírnia, — márpedig múlhatatlanul szükség van rá a szociálforradalmárok ellen; okvetlenül ízekre kell szedni őket, alaposan és minden szempontból. Borzasztóan ártanak nekünk és az ügynek. Írja meg, mit határoz.

L. Gr. válasza a „Revoljucionnaja Rosszijá"-nak

a 29. számában jelenik meg, tehát Ön a hét végén megkapja; levonatban már különben is látta.

Ma tudtam meg, hogy Ön részt vesz a brüsszeli nemzetközi konferencián (valószínűleg december végén vagy január elején), és előadást fog tartani. Remélem, feltétlenül benéz hozzánk is. Hiszen onnan már csak egy macskaugrás ide, s az ünnepek alatt nem fog sokba kerülni az utazás. Itt pedig, először is, igen nagy szükség lenne az Ön előadására, mert itt sok *munkás* van, akiket megfertőzött az anarchizmus (meggyőződtem róla, amikor előadást tartottam a szociálforradalmárokról; nem érdekelte az itteni publikumot). Ön minden bizonnyal hatna rájuk. Meg aztán — és ez a fő — sok fontos megbeszélni valónk van, különösen az oroszországi ügyeket illetőleg: ott végre megalakult a régóta születő „Szervező Bizottság", amelynek *igen nagy* szerepe lehet. A „Szervező Bizottság" *már több* kérdéssel *fordult hozzánk*, s rendkívül fontos lenne, ha együtt válaszolnánk rájuk (a kérdések a párt egyesítését célzó intézkedésekre, a közös kongresszus napirendjére, Tagesordnungjára, valamint arra vonatkoznak, hogy *mi* milyen beszámolókkal jövünk stb. — ezek általában is igen fontos kérdések, de most különösen jelentősek). Írja meg, kérem, mikor lesz a brüsszeli konferencia, hány napig fog tartani, és ellátogathat-e Ön ide. Talán helyénvaló lenne, ha valamilyen formában már ezen a konferencián felhasználná a Szervező Bizottság megalakulásának tényét. Írjon erről mielőbb, mi pedig majd érdeklődünk Oroszországban; talán még idejében küldhetnének Önnek valamilyen nyilatkozatot vagy levelet, ha szüksége lenne rá.

Találkozik-e a „Zsizny" szerkesztőségi tagjaival[113]? Mennyire jutottak a „közeledés" terén, milyenek a kilátások? S mi van a rabocsejegyelósokkal? Tudja, szerintem jó volna, ha ők is részt vennének az Ön „marxista körében", s ha önök (nem hivatalos formában) közeledni kezdenének hozzájuk. Manapság nem előnyös civakodni velük, meg nincs is miért: hiszen azzal, hogy a „Rabocseje Gyeló"-t felváltották a „Krasznoje Znamjá"-val, lényegében elfogadták „az irodalmi funkciók elosztására" vonatkozó tervünket, ami pedig Martinovnak „A munkások és a

forradalom“ című brosúráját illeti (az *ostoba* „jövőbelátón“ kívül), nincs benne semmi, ami *árthatna*.

Baráti kézszorítással
Lenin

A bolgár ügyében én vagyok a hibás[114]. Őszintén bevallom. Nem írtam, mert nem kaptam megbízást, s nem gyanítottam, hogy Ön nyugtalankodik.

Londonból Genfbe.

Először 1925-ben jelent meg.

44

V. I. LAVROVNAK ÉS J. D. SZTASZOVÁNAK

XII. 27.

Megkaptuk Vlasz levelét. Tőlünk telhetőleg segíteni fogunk önöknek. Már régóta látjuk kétségbeejtő helyzetüket, és azon gondolkozunk, hogyan segíthetnénk.

De okvetlenül, azonnal írják meg nekünk a pétervári szakadás pontos történetét. Válaszoljanak pontról pontra: 1) Ki választotta meg a Szervező Bizottságot (a nyárit) — csak a Harci Szövetség (= az értelmiségi bizottság?) vagy pedig a Munkásszervezet is? 2) mikor választották meg? 3) körülírták-e pontosan meghatalmazását (vagyis, hogy mivel bízták meg)? 4) Miért helytelen a megválasztása a Kidobóember és társai véleménye szerint? 5) voltak-e küldöttei a Szervező Bizottságban a Munkásszervezetnek (ketten?), és ki választotta meg őket? 6) Honnan akarták kihajítani és hajították is ki a Kidobóembert: a Szervező Bizottságból-e, vagy az értelmiségi bizottságból, vagy pedig a Munkásszervezetből? 7) Miféle munkásszervezet az, amely most nyilatkozatokat tesz? új? újjászervezett? mikor? hogyan? 8) miért nem küldték el nekünk a Munkásszervezet Bizottságának szeptemberi röplapját? 9) miért nem adtak ki ellenük legalább egy kézzel írt röplapot? — vagy az ellennyilatkozatot is megküldhették volna nekünk! Nem szabad válasz nélkül hagyni egyetlen lépésüket sem. 10) Miféle Központi Bizottság működik most? Van-e még Szervező Bizottság? Vannak-e munkások, akik önöket követik? Miért nem alakítanak belőlük ellenszervezetet? Miért nem tiltakoznak az önök munkásai a Kidobóember pártján levő munkások és bizottságuk ellen?

Azonnal küldjenek új és egészen biztos címeket, ahol a hazaérkezők jelentkezhetnek. E találkozóhelyeket (a mieinket) ne adják meg senkinek. Keressenek egy személy részére előre lakást, ahol elrejtőzhet. Főleg próbálják eltüntetni a régi tagokkal (Kócsaggal stb.) való kapcsolatának nyomait, akiket biztosan figyelnek.

Londonból Pétervárra
1902 december 27-én.

Először 1928-ban jelent meg.

45

F. V. LENGNYIKNEK

XII. 27.

Megkaptuk levelét a coup d'état-ról*, és nyomban válaszolunk. Sehogy sem értjük, hogyan engedhetett meg Zarin ilyen botrányt!! Régen követeltük, hogy lépjen be a bizottságba, de nem lépett be, és íme, itt az eredmény! A nyilatkozatról egyelőre nem közlünk semmit, mert nem kaptuk meg sem a nyilatkozatot, sem a tiltakozó levelet. Okvetlenül vegyék fel a harcot, kényszerítsék Zarint a belépésre, készítsenek jegyzőkönyvet a szakadásról (illetőleg a pro és contra** leadott szavazatokról), s egy helyi röplapban ismertessék a szakadás (respective*** összekülönbözés) okait. Amíg nincsenek hivatalos dokumentumok minden lépésről, nincs értelme a nyilatkozat közzétételének. Feltétlenül okmányszerűen kell dokumentálni a rabocsejegyelősok minden egyes lépését és az önök ellenük tett intézkedéseit; jottányit se engedjenek. Mindenáron rájuk kell bizonyítani, hogy ellenzik a Szervező Bizottságot, önök pedig mellette vannak. A Szervező Bizottság elismerésének (respective el nem ismerésének) talaján kell megvívni a döntő harcot *mindenütt* és azonnal: adják ezt tudtára minél nyomatékosabban Zarinnak és legközelebbi Genosséinek****.

Szóval: dolgozzék Zarin fokozott energiával, és védje meg Kievet — ez legfőbb kötelessége.

---

* — puccsról (a Kievi Bizottságot az „ökonomisták", a rabocsejegyelősok kaparintották kezükbe). — *Szerk.*

** — mellette és ellene. — *Szerk.*

*** — illetve. — *Szerk.*

**** — elvtársainak. — *Szerk.*

Az irodalom Oroszországban van, hamarosan önök is megkapják. *Okvetlenül* küldjenek legalább két pudot pétervári embereinknek; *ne mulasszák el.*

Londonból Kievbe
1902 december 27-én.

Először 1928-ban jelent meg.

1903

46

I. V. BABUSKINNAK

Novickajának Lenintől

Kedves Barátom! A „vizsgát“ [115] illetően meg kell mondanom, hogy innen lehetetlen vizsgaprogramot ajánlani. Írja le mindegyik propagandista a programját, hogy miről tart vagy szeretne tartani előadásokat, — akkor részletesen fogok válaszolni. Ön azt írja, hogy minél több kérdést küldjek. Rendben van. De feleljen ám mindegyikre: 1) Milyen a Szentpétervári Bizottság jelenlegi szervezeti szabályzata? 2) Van-e „vita“? 3) Milyen viszonyban van a Szentpétervári Bizottság a KB-val és a Munkásszervezettel? 4) Milyen viszonyban van a KB a kerületi szervezettel és a munkáscsoportokkal? 5) Miért tűrték szótlanul az iszkrás munkások, hogy a Kidobóember pártján levő munkások a „Munkásszervezet Bizottságának“ nevezzék magukat? 6) Tettek-e intézkedéseket, hogy szemmel tartsák a pétervári Zubatov-mozgalom minden lépését? 7) Tartanak-e a munkáskörökben rendszeresen előadásokat (vagy beszélgetéseket) a szervezeti kérdésekről, a „forradalmárok szervezetének“ jelentőségéről? 8) Hirdetik-e a *munkások* széles körében, hogy nekik és éppen nekik gyakrabban és tömegesebben illegalitásba kell vonulniuk? 9) Intézkedtek-e, hogy rendszeresen és sűrűn kapjunk tudósítást Pétervárról, ahonnan szégyenletesen hosszú ideig egyetlen levelet sem kaptunk? 10) Meggyőzik-e a munkásokat arról, hogy *éppen az ő* feladatuk egy nyomda létrehozása, amelyben röplapokat nyomtatnának, és hogy az ő kötelességük a röplapok rendszeres terjesztése is?

Íme, tíz kérdés. Várom a válaszát. Vigyázzon, azonnal tűnjön el, mihelyt észreveszi, hogy spiclik vannak a nyomában! Baráti kézszorítással.

Londonból Pétervárra
1903 január 6-án.

Először 1928-ban jelent meg.

47

J. D. SZTASZOVÁNAK

Kaptunk (valahonnan külföldről) egy újabb, 1902 októberi, a Kidobóemberék szellemében írott dokumentumot, amely a szervezet programját és elveit tartalmazza: zavaros és kártékony. Igazán bosszantó, és rosszul esik, hogy nem küldi azonnal és közvetlenül (két példányban, különböző címekre) az összes pétervári termékeket. Hiszen valóságos botrány, hogy a Kidobóemberék első röplapját (július — „tiltakozás" az „Iszkra" elismerése ellen) a mai napig sem kaptuk meg, és csak az „Otkliki"-ből szereztünk tudomást róla!! Hát csakugyan olyan nehéz elküldeni a röplapokat, mikor a levelek mind akadálytalanul megérkeznek?? Még nagyobb botrány, hogy önök oly későn válaszolnak: Ignat közölte velünk, hogy ő már régesrég írt egy röplapot, amelyben válaszol Kidobóemberék badarságaira, önök azonban szépen félretették, másikat, terjengősebbet, erőtlenebbet, vizenyősebbet írtak helyette, s végül egyiket sem adták ki!!! És ha már nem lehetett kiadni, nehéz lett volna levélben ideküldeni?

Mi történik itt, magyarázza meg, az isten szerelmére: a bizottság valamelyik tagjának (vagy az egész bizottságnak?) teljes tehetetlensége az oka mindennek, vagy pedig a bizottságon belül van dolgunk tudatos ellenzékkel és intrikával?

Minden jel szükségképpen arra vall — és sehogy sem tudunk megszabadulni ettől a benyomástól —, hogy a Kidobóember és hívei céltudatosan kiszorítják, becsapják, és maholnap valóban és véglegesen „kidobják" önöket.

Határozottan azt tanácsoljuk, hogy a Szervező

Bizottság letartóztatott pétervári tagjának helyére[116] válasszák meg Bogdant; ő mindenképpen méltó erre. Különben is szemmelláthatő, hogy hivatásos forradalmárok nélkül ügyünk soha egy tapodtat sem halad előre.

Londonból Pélervárra
1903 január 15-én.

Először 1928-ban jelent meg.

48

A HARKOVI BIZOTTSÁGNAK

(Lenintől.) Kedves Elvtársak! Nagyon köszönöm levelüket, amelyben részletesen ismertetik a helyzetet: nagyon ritkán kapunk ilyen leveleket, pedig igen nagy szükségünk van rájuk; tízszer annyi kellene belőlük, ha valóban eleven kapcsolatot akarunk teremteni a kül földi szerkesztőség és a helyi pártmunkások között, s ha azt akarjuk, hogy az „Iszkra" híven tükrözze munkásmozgalmunkat egészében és sajátosságaiban egyaránt. Ezért nagyon kérjük, folytassák ugyanebben a szellemben, írják meg néha a munkásokkal folytatott beszélgetéseik lényegét is (miről beszélnek a körben? mire panaszkodnak? mit nem értenek? mit kérdeznek? mik a beszédtémák? stb. stb.).

Szervezeti tervük szemmelláthatólag közel jár a forradalmárok ésszerű szervezetéhez, már amennyire „ésszerű" szervezetről beszélhetünk, amikor ilyen kevés az ember, és amennyire egy terv világosan megítélhető egy rövid beszámolóból.

A függetlenekről írjanak részletesebben. Engedjenek meg még néhány kérdést: maradtak-e Harkovban az „ivanovo-voznyeszenszki" iskolához és hagyományokhoz hű munkások? vannak-e olyan emberek, akik valamikor közvetlenül ehhez az „ökonomista" és „értelmiségellenes" társasághoz tartoztak, vagy csak utódaik találhatók? Miért nem írnak egy árva szót sem a „munkáspénztárak röplapjáról", és miért nem küldik el nekünk? Mi itt csak a 2. számú röplap kézzel másolt példányát láttuk. Miféle társaság adja ki? Megrögzött ökonomisták-e, vagy csak zöldfülű fiatalok? Tisztán munkásszervezet-e,

vagy olyan, amelyik ökonomista értelmiségiek befolyása alatt áll?

Maradt-e valami nyoma a „Harkovszkij Proletarij" társaságának[117]?

Olvassák-e az „Iszkrá"-t a munkáskörökben? magyarázzák-e a cikkeket? Milyen cikkeket olvasnak szívesebben, és milyen magyarázatokat kérnek?

Propagálják-e a munkások körében a konspirációs módszereket és azt, hogy minél többen vonuljanak illegalitásba?

Igyekezzenek minél jobban kihasználni a pétervári Zubatov-mozgalmat, és küldjenek munkás-tudósításokat.

Lenin

Londonból Harkovba
1903 január 15-én.

Először 1924-ben jelent meg.

49

J. D. SZTASZOVÁNAK

03. I. 16.

Az imént kaptuk meg (Genfből) a „Rabocsaja Miszl" 16. számát[118], Pétervárról pedig a „Lisztki «Rabocsej Miszli»" 2. és 3. számát. Most már a napnál is világosabb, hogy a Kidobóemberék bolonddá teszik és az orruknál fogva vezetik önöket, amikor azt hajtogatják, hogy egyetértenek a „Zarjá"-val meg az „Iszkrá"-val. Válaszoljanak azonnal harcos tiltakozással (ha nem tudnák kiadni, rögtön küldjék ide, a másolatot mindenképpen), harcoljanak megalkuvás nélkül, és vonják be a harcba a munkások minél szélesebb köreit. Mindennemű halogatás, a Kidobóemberékkel szemben tanúsított mindennemű békülékenység most hallatlan ostobaság, sőt egyenesen szégyen lenne. És amíg van egy Bogdanjuk, nem panaszkodhatnak, hogy nincs ember (segítséget küldtünk). Válaszoljon haladéktalanul, milyen lépéseket tesznek.

Londonból Pétervárra.

Először 1928-ban jelent meg.

50

I. V. BABUSKINNAK

I. 16.

Megkaptuk Genfből a „Rabocsaja Miszl" 16. számát (nyilván a „Szabadság" adta ki, sőt a „Szabadság", vagyis Nagyezsgyin írta); már az áll rajta, hogy „A Szentpétervári Bizottság lapja". Ugyanez a szám közli Kidobóemberék helyreigazító levelét, ezt a kicsinyes helyreigazítást, amely voltaképpen nem is helyreigazítás, hanem *bók* a „Szabadságnak". Ha Kidobóemberék azt hajtogatják, hogy szolidárisak a „Zarjá"-val és az „Iszkrá"-val, ez nyilvánvaló csalás, merő szélhámosság; időt akarnak nyerni, hogy megerősödjenek. Ezért nyomatékosan, komolyan tanácsoljuk: azonnal adjanak ki egy röplapot (ha pedig nem tudják kiadni, küldjék ide), amelyben tiltakoznak a bizottság nevében, és egyáltalában visszautasítanak minden békítő szándékú próbálkozást vagy közeledést; indítsanak energikus harcot, könyörtelen harcot a Kidobóemberék ellen, s leplezzék le őket, hogy a szociáldemokráciának hátat fordítva átpártoltak a „szociálforradalmár" „Szabadsághoz". Üdvözöljük Novickaja erélyes magatartását, és ismételten kérjük, folytassa munkáját ugyanebben a harcos szellemben, ne tűrje a legkisebb ingadozást sem. Harc a Kidobóemberék ellen, pokolba az összes békítgetőkkel, a mamlaszokkal és azokkal, akiknek „nézetei kifürkészhetetlenek"!! Jobb egy kis halacska, mint egy nagy svábbogár. Jobb 2—3 erélyes és teljesen odaadó ember, mint tucatnyi totyakos. Írjon minél gyakrabban és *késedelem nélkül*;

tegye lehetővé, hogy munkásaikkal közvetlenül érintkezzünk (adjon róluk jellemzést), különben lebukás esetén megfeneklik a munkánk.

Londonból Pétervárra
1903 január 16-án.

Először 1928-ban jelent meg.

51

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

I. 27.

Az öregtől. Elolvastam I. 3-i haragos levelét, és nyomban válaszolok. Ami a levelezést, a kutyákat[119] etc. illeti, a titkár[120] fog alább válaszolni: én már nem is tudom, ki a hibás, de okvetlenül állandó kapcsolatban kell lennünk, havonta legalább kétszer, ez pedig eddig nem így volt, és sokáig semmit sem tudtunk Önről. Ne feledje, hogy ha nem kapunk levelet, semmit sem tehetünk, azt se tudjuk, élnek-e az emberek, és kénytelenek vagyunk, igen, kénytelenek vagyunk úgy tekinteni őket, mint akik úgyszólván nem is léteznek. Nem válaszolt arra a kérdésemre, hogy átköltözött-e Brutus: úgy látszik, amíg ez meg nem történik, nemigen remélhető, hogy a dolgok rendbejönnek. Most pedig térjünk a tárgyra. Ön túlbecsüli az erőnket és befolyásunkat, s ezért szid bennünket: mi itt megegyeztünk a Szervező Bizottság ügyében, síkraszálltunk összeülése mellett, ragaszkodtunk az Ön meghívásához, írtunk Önnek. Ennél többet semmiképp sem tehettünk, és nem felelünk semmiért. A bajok gyökere az, hogy Brutus nem járt a Szervező Bizottságnál, és a továbbiak során nélküle (és nélkülünk) intéztek mindent. Mi nem fogadtuk az ismeretlen tagot (valóságos lajhár, ostoba fráter, személyesen ismertem Pszkovban, köti a családja és az otthona, maradi, semmire sem alkalmas, már meg is szidtuk miatta Pankratot), mi nem helyeztük át az irodát, mi nem adtunk Pankratnak abszolúte semmi „hatalmat". Amikor azonban Pankrat volt a Szervező Bizottság egyetlen (NB NB) mozgékony embere, szükségképpen hatalmának is kellett lennie. Ön azt írja, hogy emberek vannak, csak mi nem

tudunk róluk, nem látjuk őket, nem rendelkezünk velük. Annyit hallottuk már, hogy a Szervező Bizottságnak nincsenek emberei, annyit mérgelődtünk már miatta, hogy az idegeinkre megy. A Szervező Bizottságnak pedig mozgékony, illegális emberekre van szüksége, akik szabadon mozoghatnak. Pankrat az egyetlen, aki illegalitásba ment, ide-oda utazik, változtatja a helyét, mindenről tud — persze, hogy káplárnak érzi magát. Mi természetesen nem akadályoztuk ebben, mert nem tudtuk, de nem is akartuk megakadályozni, hiszen nincs más!!! Értse meg ezt végre. Pankrat hanyag és felületes, de okos, értelmes, ismeri az ügyeket, tud verekedni, összeférhetünk vele. Most bizonytalan időre megrekedt (Párizsban), mi pedig veszekszünk vele, kergetjük vissza Oroszországba, mert különben a Szervező Bizottság a nullával egyenlő. Rövidesen elindul „ő" (Akim fivére) is, akit igyekszünk bejuttatni a Szervező Bizottságba; „ő" úgy látszik, erélyes ember. „Tollnak" nem akaródzik elutazni. Útlevél nincs, másolat sincs. Ha Brutus átköltöznék egy közeli, forgalmas helyre, segítenők az iroda visszaszerzésében[121], és talán minden rendbejönne. Különben Allah akarata, Pankrat akarata, s az „ő" akarata szerint fog (ha fog) történni minden: mi itt tehetetlenek vagyunk.

Az irodalmat elszállították. Több mint 40 pudot vittek át. A Szervező Bizottság nyilatkozatát a 32. számban fogjuk közölni, amely holnapután jelenik meg.

A bácsika (akárcsak Brutus) szintén félrehúzódik, még sehová sem jutott el; ha ő és Brutus, mondjuk, Poltavában letelepednének, kezükbe vehetnék az irodát.

Zarinra nagyon haragszom: nem ír értelmesen, lusta, semmit sem tud Kievről, a szeme láttára szakadás történt, anélkül, hogy az ujját mozdította volna. Megáll az ember esze, hogy valaki ennyire ne törődjön a helyi ügyekkel!! Vajon a mi hibánk-e, hogy a Szervező Bizottság két „egyenjogú tagja" közül Zarin „ül és hallgat", Pankrat viszont mégiscsak mozog? Azt hiszem (biztosan nem tudom), Zarinnak nincs kellő kezdeményező készsége, amellett köti a legalitás és az

otthona. Manapság pedig az ilyen emberek magától értetődően félrehúzódnak, de ez igazán nem a mi hibánk, mi nem így akarjuk.

Londonból Szamárába
1903 január 27-én.

Először 1928-ban jelent meg.

52

AZ OROSZ SZOCIÁLDEMOKRATÁK KÜLFÖLDI SZÖVETSÉGÉNEK

Az Orosz Szociáldemokraták Szövetségének

1903. II. 4-én megkaptuk az Orosz Szociáldemokraták Szövetségének az Orosz Forradalmi Szociáldemokrácia Ligájához intézett levelét. Erre válaszolva sietünk értesíteni az Orosz Szociáldemokraták Szövetségét: teljesen egyetértünk vele abban, hogy meg kell alakítani az oroszországi Szervező Bizottság külföldi tagozatát. De semmiképp sem érthetünk egyet az „Orosz Szociáldemokraták Szövetségének" azzal a véleményével, hogy a Szervező Bizottság „helytelenül vagy pontatlanul magánkezdeményezésnek tulajdonítja keletkezését", hiszen a Szervező Bizottság nyíltan a konferencia határozatára hivatkozik (amelynek végrehajtásaképpen jött létre). Továbbá: a Szervező Bizottságot a konferencián résztvevő szervezetek alakították meg. Ha a Szervező Bizottság a többi pártszervezet megkérdezése nélkül nem nyilvánítja magát azonnal hivatalos pártintézménnyé, ez meggyőződésünk szerint arról tanúskodik, hogy a Szervező Bizottság helyesen értelmezi feladatait, hogy tapintatos és óvatos, ami igen fontos ilyen komoly pártügyben.

Egyébként előrebocsátjuk, hogy korántsem tulajdonítunk nagy fontosságot az Orosz Szociáldemokraták Szövetsége és a köztünk fennforgó említett nézeteltérésnek; ellenkezőleg, bizton hisszük, hogy ez a nézeteltérés a Szervező Bizottság tevékenységének kibontakozása során könnyen el fog oszlani.

Továbbá. Ami azt illeti, hogy „*azonnal* fogjunk hozzá a Szervező Bizottság külföldi tagozatának a megalakításához", ez véleményünk szerint nem lenne ésszerű, sőt

nem is igen van jogunk hozzá, amíg a Szervező Bizottság Oroszországból közvetlenül fel nem szólít bennünket erre. Mint értesültünk, a Szervező Bizottság már írt az oroszországi Bundnak is, meg az Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének is. Nem ismerjük egyik levél szövegét sem. E tényből azonban mindenesetre az következik, hogy az oroszországi Szervező Bizottság már tesz ilyen irányú lépéseket. Aligha volna ésszerű azonnal akcióba lépnünk, be sem várva a Szervező Bizottság e lépéseinek eredményét.

Kötelességünknek tartjuk, hogy haladéktalanul ismertessük az oroszországi Szervező Bizottsággal az Orosz Szociáldemokraták Szövetségének levelét; s egyben közölni fogjuk a Szervező Bizottsággal, hogy véleményünk szerint kívánatos volna, ha az oroszországi Szervező Bizottság azonnal megalakítaná külföldi tagozatát. Javasolnánk, hogy várjuk meg az oroszországi Szervező Bizottság válaszát. De ha a Bund Külföldi Bizottságában és az Orosz Szociáldemokraták Szövetségében működő elvtársak hasznosnak tartják, hogy a Bund Külföldi Bizottságának, az Orosz Szociáldemokraták Szövetségének és az Orosz Forradalmi Szociáldemokrácia Ligájának képviselői a Szervező Bizottság válasza előtt *magán jellegű tanácskozást* tartsanak, ezt természetesen nem utasítanók vissza.

Az Orosz Forradalmi Szociáldemokrácia Ligája

Londonból Párizsba
1903 február 4-én vagy 5-én.
Először 1930-ban jelent meg.

53

J. O. MARTOVNAK

03. II. 5.

Küldöm a Szövetség levelének és a mi válaszunk fogalmazványának másolatát[122]. A választ elküldtem Plehanovnak, s figyelmeztettem, hogy várjon, amíg Párizsból megérkezik a te leveled. Haladéktalanul tanácskozd meg a dolgot P. Andr.-ral és Borisszal, s *minél előbb felelj* Plehanovnak: egyetértesz-e a válasszal, vagy pedig szükségesnek tartasz módosításokat. Természetesen kívánatos volna, hogy ne késlekedjünk a szövetségbeliek levelének megválaszolásával, márpedig ha a módosítás mellett szavaztok, alaposan elhúzódik a dolog: talán a nem nagyon fontos változtatásoktól eltekinthetnénk. De ha lényegbevágó véleménykülönbség van, természetesen vissza kell tartani a választ (ezt Plehanovnak is megírom), és mindenkit meg kell szavaztatni.

Véleményem szerint (ebben V. I. és L. Gr. is egyetért) most az a legfontosabb, hogy 1) a Szervező Bizottság külföldi tagozata az *oroszországi* Szervező Bizottság tagozata legyen. A szövetségbeliek, úgy látszik, *két* egyenjogú tagozatra gondolnak: egy oroszországira és egy külföldire; ilyen elképzelést semmiképpen, semmi szín alatt sem szabad elfogadnunk vagy megengednünk. Az oroszországi Szervező Bizottságnak óvatosan kell eljárnia (a közleményt ebből a szempontból mintaszerűen állították össze), de *minden* kérdésben és *minden* olyan esetben, amikor hozzá fordulnak, maximális szigorúságot és maximális komolyságot *kell tanúsítania*, vagyis úgy kell viselkednie, hogy lássák: az oroszországi Szervező Bizottság intéz mindent, és a pártban senki sem tehet *semmi* olyasmit, ami

az egész pártot érinti, vagy ami az egész pártra nézve kötelező, *ha erre nem kapott megbízást az oroszországi Szervező Bizottságtól.*

A szövetségbeliek levelükben mégiscsak elismerik (vagy majdnem, ¾ részben elismerik) a Szervező Bizottságot, és minél inkább elismerik, a Szervező Bizottságnak annál szigorúbbnak és szilárdabbnak kell lennie. Rendkívül fontos, hogy kezdettől fogva helyes hangnemet üssön meg, és cselekedeteiben világosan kifejezésre juttassa a párt álláspontját: *vagy* elismerik az *adott* Szervező Bizottságot, és *alávetik* magukat neki, *vagy* legyen háború. Tertium non datur*. És most sok esélyünk van az *általános* elismerésre, anélkül, hogy bárkit is megsértenénk vagy magunkra haragítanánk, és anélkül, hogy *egy jottányit is* engednénk.

2) Szükséges, hogy a Szervező Bizottság a *maga* külföldi tagozatának funkcióit a minimumra korlátozza. A külföldi tagozat csak a *külföldi* ügyeket „intézi" (az egyesülés előkészítése értelmében), és *segít* az oroszországi tagozatnak. Minden más kérdésben, amely akár egy hajszállal is túl van ezeken a kereteken, a Szervező Bizottság külföldi tagozatának *kérnie kell az oroszországi Szervező Bizottság véleményét és döntését.* Ezért nyomatékosan hangsúlyozom, hogy az oroszországi Szervező Bizottság *minél előbb* forduljon levélben a Szövetséghez, a Ligához és a Bundhoz, s javasolja, hogy alakítsák meg a *saját tagozatukat ilyen meg ilyen funkciók ellátására.* Feltétlenül szükséges, hogy éppen az oroszországi Szervező Bizottság szabja meg külföldi tagozatának „hatáskörét"; az alábbiakban ismertetem javaslatomat, melyben ezeket a funkciókat *három,* és csak három, szigorúan meghatározott pontban foglalom össze. Nagyon kérlek, minél előbb beszéld meg ezt a tervet P. A.-val és Borisszal, és hagyjátok jóvá (respective** szavazzatok módosítása fölött). (Ezeket az adatokat Jurijnak[123] is megküldjük, és megkérjük, várja be P. A.-t és

* — Harmadik út nincs. — *Szerk.*
** — illetve. — *Szerk.*

Boriszt; ők pedig mindenképpen igyekezzenek előbb érkezni.)

(Persze, P. A. innen is írhatna levelet a Ligának, a Szövetségnek és a Bund Külföldi Bizottságának, de véleményem szerint ez a legkevésbé sem kívánatos, mert még valami hátmögötti eljárásra gyanakodnának, és azt hinnék, hogy fikció az egész Szervező Bizottság. Inkább várjunk egy-két hétig, de intézzük úgy a dolgot, hogy a levél feltétlenül Oroszországból érkezzen.)

Úgy vélem, gondolnunk kell arra is, kit küldünk képviselőnkül a Szervező Bizottságba (a külföldi tagozatba); előre szavaznunk kell ebben a kérdésben, mert ez — tekintve, hogy a kollégium tagjai nincsenek egy helyütt — hosszú időbe telhet, és kellemetlen lenne emiatt megvárakoztatni a többieket. Jómagam L. Gr.-re szavazok.

Arra már sehogy sem tudok időt szakítani, hogy Plehanovnak is írjak. Egyszerűen küldd el neki *nyomban ezt a levelet is, meg a Szövetségnek szóló választ is*, én egyelőre csak pár sort firkantok neki.

Kézszorítással *Lenin*

Londonból Párizsba.

Először 1925-ben jelent meg.

54

A NYIZSNYIJ-NOVGORODI BIZOTTSÁGNAK

Nyizsnyijbe

A semmisségi panaszt illetőleg én (Lenin) ésszerűnek tartom a döntésüket[124], — még nem volt időm (részint nem is tudtam) megtanácskozni az ügyet a kollégium többi tagjával*. A nyizsnyij-novgorodi munkások bátorságáról — akik azt kérték, ne törődjenek az ő egyéni sorsukkal — meg kellene emlékezni az „Iszkrá"-ban: jó lenne, ha önök írnának egy levelet erről a szerkesztőségnek.

Berlinen át megérkezett „A nyizsnyij-novgorodi bizottság levele az «Iszkra» szerkesztőségéhez"; e hosszú levél a terrorról szól, védelmükbe veszik benne (részben és feltételesen) a terrort; a vége (úgy látszik) hiányzik. *Azonnal* írják meg, hogy

1) a nyizsnyij-novgorodi bizottság hivatalosan küldte-e ezt a levelet!

2) Írják meg újra a befejezését (a levélnek 7 bekezdése van; a szöveg ezekkel a szavakkal végződik: „Megtisztítják a gyakran túlságosan fojtó légkört, megtanítják a kormányt arra, hogy óvatosabban bánjon a forradalmárokkal").

3) Közöljék, hozzájárulnak-e ahhoz, hogy stilárisan javítsunk a szövegen (helyenként igen rossz a stílusa — lehet, hogy a rossz, elsietett, nehezen olvasható tisztázás miatt).

A levelet valószínűleg a saját válaszunkkal együtt fogjuk közölni.

Ismételten és *nyomatékosan* kérjük, hogy leveleikben

* Talán még visszatérhetek erre a kérdésre.

feltétlenül és azonnal értesítsenek bennünket a bizottság minden hivatalos lépéséről (hivatalos írás a betűtípust illetőleg . . , a röplapok felsorolása, válasz más bizottságoknak vagy külföldi csoportoknak stb. stb.). Enélkül elkerülhetetlenek a félreértések*, a hibák és a huzavonák. Az iszkrásoknak össze kell tartaniuk, s gyorsan és mindenről tájékoztatniuk kell az „Iszkrá"-t.

Baráti kézszorítással.

Londonból
1903 február 25-e előtt.
Először 1930-ban jelent meg.

---

* Például sok pletykát és sok rossz véleményt hallottunk a bizottságnak arról a röplapjáról, amelyet az ítélethirdetés napjára kitűzött tüntetés *ellen* adott ki. Magát a röplapot csak nemrégiben kaptuk meg *véletlenül* Berlinből, késéssel. Már megbocsássanak! Hiszen ez botrány! Hát olyan nagy fáradság lett volna a bizottságnak értesíteni bennünket a *röplapról*, és *nyomban* el is küldeni, *amint megjelent?* Az isten szerelmére, tegyenek meg mindent az ilyen hibák megszüntetésére.

55

A SZERVEZŐ BIZOTTSÁGNAK

Véleményünk szerint az „ordre du jour"* kérdésében a következő a helyzet. Ezt a kérdést, a „napirendet" véglegesen *maga a kongresszus* és kizárólag a kongresszus *dönti el.* Tehát semmi értelme sincs, hogy a szavazatokról vitatkozzunk ezt a pontot illetőleg. Továbbá, a bizottságok egész *tömege* elismerte már, hogy a kongresszus összehívásában a Szervező Bizottságé a „*kizárólagos* kezdeményezés". Ebből az következik, hogy a kongresszus *előzetes* előkészítése, és ezen belül az ordre du jour *előzetes előkészítése* (respective** propagandája) *kizárólag* a Szervező Bizottságra tartozik. Ezért teljesen felesleges olyasmit javasolni, hogy szavazzanak még az „*előzetes*" ordre du jour fölött is; ennek *nem lehet döntő* jelentősége. Továbbá: ez csak huzavonát és elégedetlenséget *idéz elő*, mert lesznek, akik *megsértődnek* (azok a bizottságok, amelyeket nem kérdeztek meg), *elkerülhetetlenül* lesznek elégedetlenkedők és panaszkodók. Tehát a formai lojalitás és a tapintat szempontjából a bizottságok vagy bárki mások szavazatainak összeszedésére vonatkozólag *semmilyen hivatalos* döntést nem kell hozni. Ez csak aláássa a Szervező Bizottság tekintélyét, amely ilyenformán lemondana az őt illető *kizárólagos* kezdeményezés jogáról.

Ha már annyira kínos megváltoztatni az elfogadott (és formailag kifogástalan) határozatot, talán ilyen kiutat találhatnánk: a szavazást (a bizottságok szavazását) változtassák át a bizottságokkal való *tanácskozássá*, vagyis

---

* — napirend. — *Szerk.*
** — illetve. — *Szerk.*

mondják ki határozatilag, hogy a Szervező Bizottság a lehetőséghez mérten igyekezni fog a találkozásokat és a beszélgetéseket *tanácskozásra* felhasználni.

Befejezésül tanácsoljuk, hogy siessenek a kongresszussal. Minél előbb hívják össze, annál jobb. S lássanak hozzá azonnal és minél aktívabban *a bizottságok előkészítéséhez* és a küldöttek kijelöléséhez, *Nyikolajev* és Odessza megnyeréséhez. Az a fő, hogy teljesen biztosítsák a szilárd iszkrások feltétlen többségét.

Párizsból Harkovba
1903 március 5-én vagy 6-án.

Először 1928-ban jelent meg.

56

A SZERVEZŐ BIZOTTSÁGNAK

Levél az SzB-nek

Most kaptuk meg a kongresszus szabályzatát. Tehát félreértettük önöket: az ordre du jourról* írtunk, holott önök a kongresszus *szabályzata* iránt érdeklődtek. Sürgősen közöljük, hogy általában igen elégedettek vagyunk az önök tervével; gondosan és ésszerűen állították össze. A vitát előidéző 19. paragrafust is ésszerűnek látjuk: bizonyos szervezetek kizárása a kongresszusról (márpedig a szabályzat végső fokon éppen egyesek kizárásáról és mások jogképességéről szól) valóban kellemetlen dolog, és ilyesmit nem is szabad megtenni a bizottságok többségének beleegyezése nélkül. Azt tanácsolnánk, hogy csupán kötelező és hivatalos határidőt kössenek ki, lehetőleg minél rövidebbet (például legfeljebb egy hetet), s a bizottságok és a szervezetek ezalatt *okvetlenül* dolgozzák ki és küldjék el módosító javaslataikat a szabályzat-tervezethez. Ez feltétlenül szükséges, hogy elkerülhessük a huzavonát — ettől kell ugyanis a leginkább tartani. (Valószínűleg Ignat is a huzavonától való félelmében tiltakozott. Aggályait megértjük, de ha gyorsan be tudják fejezni a bizottságok megkérdezését, helyre lehet hozni az ügyet.)

Mi levélben tanácsolni fogjuk az iszkrás szervezeteknek, hogy haladéktalanul és teljes egészében fogadják el az önök tervezetét. Nyomatékosan kérjük, vessék latba minden erejüket, hogy legfeljebb egy hónapon belül befejezzék a tervezet szétküldését és nyilvánosságra hozatalát

* — napirend. — *Szerk.*

(a 19. § alapján), a döntőbírósági „üléseket" és a küldöttségek összetételének meghatározását.

Nem hivatalosan az a tanácsunk, hogy egyúttal javasolják az összes teljes jogú szervezeteknek: a *lehetőség szerint* (a kettő közül) egy küldöttet jelöljenek, mégpedig olyan elvtársakat, akik múltbeli munkájuk alapján közismertek, s jelenleg külföldön tartózkodnak — ezáltal csökkennek a kiadások, és elesnek a küldöttek külföldre juttatásával kapcsolatos nehézségek.

Hivatalosan azt javasoljuk, hogy 1) tervezetükben csupán a 19. §-t egészítsék ki ilyen megjegyzéssel: „Az a szervezet, amely a tervezet kézhezvételétől számított egy héten belül nem juttatja el megjegyzéseit, úgy tekintendő, hogy elfogadta a kongresszus szabályzatának tervezetét"; 2) jelöljenek pótküldötteket arra az esetre, ha a küldötteket a kongresszus előtt letartóztatnák.

Párizsból Harkovba
1903 március 6-a és 9-e között.

Először 1928-ban jelent meg.

57

G. V. PLEHANOVNAK

03. III. 15.

Kedves G. V.!

Megkaptuk levelét. „Március idusát" ír — nagyon jó. *Végső határidő:* 03. III. 25., addigra itt kell lennie a cikknek. *Feltétlenül várjuk.*

Maszlov könyvét a napokban küldik meg Párizsból (sürgetem): *nyomban* el fogom küldeni Önnek. Érdekes adatok vannak benne a földközösség ártalmas voltáról — ezeket már idéztem Párizsban[125].

Davidot már megrendeltem, most olvasom. Rettenetesen terjengős, szimpla és lapos. Igyekszem minél előbb befejezni, hogy elküldhessem Önnek. Látta Kautsky cikkét erről a „neoproudhonistáról"?

Hozzáfogtam egy parasztoknak szánt népszerű brosúrához, amely agrárprogramunkról fog szólni[126]. Nagyon szeretném a falusi osztályharccal kapcsolatos elgondolásunkat a falusi lakosság négy rétegére (földbirtokosok, paraszti burzsoázia, középparasztság és félproletárok + proletárok) vonatkozó *konkrét* adatok alapján megmagyarázni. Mi a véleménye erről a tervről?

Párizsban meggyőződtem arról, hogy csak ilyen brosúrával lehet szétoszlatni a lehasított földekkel stb. kapcsolatos félreértéseket.

A február 26-i kiáltványról írtam egy cikket, amely még bekerül a 34. számba[127]. Feltétlenül ragaszkodtam ahhoz, hogy a kiáltvány *óriási* fontosságára való tekintet-

tel ez a cikk vezércikk legyen. De úgy látom, V. I. *ingadozik* (!), és J. O.-val együtt ellenkező értelemben határoz: előbb Marxról.

Szerintem ez egyenesen barbárság.

Baráti kézszorítással
Lenin

Londonból Genfbe.

Először 1925-ben jelent meg.

58

A SZERVEZŐ BIZOTTSÁGNAK

Azt tanácsoljuk, azonnal intézkedjenek, hogy az SzB a Lengyel Szociáldemokráciával közösen adjon ki egy hivatalos (minél részletesebb és pontosabb) nyilatkozatot, amelyben az LSzD teljes szolidaritást vállal az OSzDMP-vel, és kijelenti, hogy be kíván lépni a pártba. Ilyen hivatalosan közzétett nyilatkozat alapján az SzB meghívhatná az LSzD-t a kongresszusra. Ez esetben nyilván senki sem fog tiltakozni[128].

Továbbá (privátim) nyomatékosan kérjük: mindenkit készítsenek elő arra, hogy a kongresszuson harcolni fogunk a Bunddal. A Bund szívós harc nélkül nem fogja feladni az álláspontját. Mi pedig sohasem fogadhatjuk el az ő álláspontját. A Bund kétségtelenül csak akkor fog engedni, ha látja, hogy eltökélt szándékunk elmenni a végsőkig, egészen a Bundnak a pártból való kizárásáig.

Siessenek a listával: ez nagyon fontos, minél előbb meg kell csinálni; ne várják meg a bizottságok válaszát. Erről jut eszembe: megadták-e a rövid határidőt a bizottságoknak a válaszra? Vezetnek-e listát a már kijelölt küldöttekről? (biztonság kedvéért küldjék el nekünk).

Londonból Harkovba
1903 március 31-én.
A teljes szöveg először
1928-ban jelent meg.

59

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

(Az Öregtől.)

Ezúttal kevés közölni valóm van. Szerintem most az a legfontosabb, hogy minden erőnket latba vetve siettessük a kongresszust, és biztosítsuk az aktív (és a „mieinkhez tartozó") küldöttek többségét. Szinte minden reményünk Brutusban van. Lehetőleg ő maga nézzen utána *mindennek*, különösen a küldötteknek, és igyekezzen minél többet megválasztatni a mieink közül. Az a rendszer, hogy minden bizottságnak két szavazata van, nagyon kedvező ebből a szempontból. Azután nagyon fontos a Bund kérdése. Az SzB-ről már nem vitatkozunk a Bunddal, de az elvi vitát természetesen nem hagytuk abba. Erről szó sem lehet. S mindenkinek a szájába kell rágni, „bele kell verni a kobakjába", hogy ha békét akarunk a Bunddal, fel kell készülnünk a háborúra ellene. A kongresszuson háborút kell indítani, háborút egészen az elszakadásig — mindenáron. Kétségkívül csak ebben az esetben fogja megadni magát. Az ostoba föderációt pedig semmiképpen sem fogadhatjuk el, és nem is fogjuk elfogadni soha. A legtöbb, ameddig elmehetünk: a régi, 1898-as szervezeti szabályzat szerinti autonómia, amelynek értelmében a KB egy képviselőt küld a Bund Központi Bizottságába. Elő kell készíteni erre az embereket, meg kell magyarázni, meg kell mutatni, mennyire értelmetlen, mennyire barbár dolog a Jekatyerinoszlav elleni kirohanás[129] stb. Kérem, írja meg mielőbb, milyen az emberek hangulata ezzel kapcsolatban, hogyan halad az ön propagandamunkája, és van-e remény arra, hogy a többség a helyes álláspontón van. Ki akarunk adni egy brosúrát a zsidó munkások számára, amelyben

megmagyarázzuk, hogy elengedhetetlenül szükség van a szoros egységre, a föderáció és a „nemzeti“ politika pedig ostobaság.

Londonból Szamárába
1903 április 3-án.

Először 1928-ban jelent meg.

60

A SZERVEZŐ BIZOTTSÁGNAK

03. IV. 6.

Továbbítjuk az SzB-hez az SzB külföldi tagozatának megkeresését, és nyomatékosan tanácsoljuk, hogy semmiképpen se terjesszék ki az SzB külföldi tagozatának funkcióit, s egy centivel se engedjék neki bővíteni a hatáskörét, amire pedig minden erejével törekszik. Az SzB külföldi tagozatának funkciói az ügy érdekében semmiképpen sem terjedhetnek tovább, mint a kongresszus konspirációs részének előkészítése, a pénzgyűjtés és legfeljebb még a külföldi szociáldemokrata szervezetek egyesülési feltételeinek megtárgyalása e kérdés *előzetes* előkészítése formájában. Az 1 a) ponttal kapcsolatban határozottan ellenezzük, hogy az SzB külföldi tagozatának címét tudassák a bizottságokkal. A Szervező Bizottság külföldi tagozatának jelenleg nem olyanok a funkciói, hogy erre szükség volna. Azonkívül ez veszélyes is; rengeteg huzavona és zavar adódhat belőle. Ami a közzétételt illeti, nyíltan meg kellene mondani, hogy minden az „Iszkrá"-ban fog megjelenni (erre a bizottságok többségének beleegyezése a hivatalos alap). Más szervezeteknek hivatalos formában javasolni kellene, hogy vegyék át az „Iszkrá"-ból a Szervező Bizottság valamennyi közleményét. A Szervező Bizottság és az SzB külföldi tagozata közti közvetlen érintkezést illetőleg a következőket javasolnánk: Az SzB az eddigi úton tartja a kapcsolatot *Deutschcsal (Deutsch* a titkára az SzB külföldi tagozatának, amelynek rajta kívül tagja még *Alekszandr és Lohov)*. Deutschcsal pedig rajtunk keresztül fognak érintkezni, mint eddig. Ez természetes is: az SzB

külföldi tagozata választott egy titkárt, akit önök megerősítettek tisztében.

A második kérdést illetőleg azt tanácsolnánk, hogy egyezzenek bele, a harmadikkal kapcsolatban pedig magyarázzák meg, hogy a napirend kidolgozása már folyamatban van, és elő fogják terjeszteni.

Londonból Harkovba.

Először 1928-ban jelent meg.

61

J. M. ALEKSZANDROVÁNAK

Magánlevél Lenintől

Elolvastam hosszú levelét. Nagyon köszönöm. Jobb későn, mint soha. Kéri, hogy ne nagyon haragudjak. Őszintén megvallom, hogy csak egy kicsit haragudtam, inkább mosolyogtam, amikor eszembe jutott legutóbbi beszélgetésem a „cigánytanya" ajtajában egy bizonyos Jacques-kal[130], akinek akkor (akkor!) az volt a véleménye, hogy túlságosan kevéssé parancsolunk. Azt magam is tudtam, hogy a Szervező Bizottságban nem rendeződnek el rögtön a dolgok, hogy még nagy a zűrzavar és az anarchia, és nem is vártam mást. Ezellen nincs más orvosság, mint a kitartó gyógykezelés (az idő és a tapasztalat) és egy igen erőshatású szer (az általános pártkongresszus). Már rég megírtam, és most is megismétlem: az isten szerelmére, siessenek, ahogy csak lehet, ezzel a szerrel, különben *kárbavész* minden tapasztalatuk.

1) Jurij[131] és 2) az iroda kérdéséről, valamint 3) Ignat és a bundista vitájáról most nem írok. Ez részint elavult dolog, részint helyben kell megoldani, az utóbbit illetőleg pedig bármit is tanácsolnék, az (Jacques barátom véleményével ellentétben) a legjobb esetben is csak haszontalan volna. A dolgoknak ezt a részét maguknak (valamennyiüknek) kell eldönteniük, mégpedig nem a sollen*, hanem a müssen** értelmében.

Most pedig néhány szót a Bundról, az LSzP-ről*** és az „eretnekségről".

---

* — kell (óhajt, követelményt kifejező segédige). — *Szerk.*
** — kell (szükségszerűséget kifejező segédige). — *Szerk.*
*** — Lengyel Szocialista Párt. — *Szerk.*

A Bunddal a hivatalos érintkezés során véleményem szerint korrekten és lojálisan kell bánni (nem kell nagyon nekimenni), de rendkívül hűvösen, állig begombolkozva, törvényes alapon, könyörtelenül és percenként sarokba szorítva, következetesen és félelem nélkül. Hadd menjenek el, ha akarnak, de nekünk nem szabad a legkisebb alkalmat, a legkisebb okot sem szolgáltatni a szakadásra. A kongresszusig természetesen be kell tartani a formaságokat, de a kártyáinkat felfedni értelmetlenség volna. Ön azt írja: a bundista tudja, hogy mi az „Iszkra" érdekében fáradozunk, de hallgat, noha azt is tudja, hogy az SzB nevében nincs jogunk ehhez. Szerintem ezt nem is az SzB nevében kell tenni, hanem *személy szerint* minden egyes tag nevében, és nem az SzB-re, hanem *az „Iszkrá"-t elismerő bizottságokra* hivatkozva. Az eredmény ugyanaz, sőt sokkal nagyobb (nincsenek semmiféle „megbízottak"), és formailag sem kifogásolható. Egyik *legfontosabb* feladatunk most az, hogy a bizottságokat előkészítsük a Bund elleni harcra, és ezt megtehetjük a formák megsértése nélkül is.

Épp ilyen szükségtelen volt az LSzP-vel „a Szervező Bizottság *tagjainak* meggyőződéséről" beszélni. Az SzB-ről ezt kellett volna mondani: készülünk a kongresszusra, majd a *kongresszus* dönt, a „meggyőződés" kérdését pedig nem kellett volna elhallgatni, de az „Iszkrá"-ra és *méginkább* az „Iszkrá"-t elismerő bizottságokra kellett volna hivatkozni, nem az SzB-re. Azután az LSzP-ből ki kellett volna csikarni akármilyen kicsiny, de hivatalos írást (levelet), s nem azt kellett volna mondani nekik, hogy „mi antinacionalisták vagyunk" (minek feleslegesen ijesztgetni az embereket?), hanem finoman meg kellett volna győzni őket arról, hogy programunk (a nemzeti önrendelkezési jog elismerése) az ő számukra is elegendő, és fel kellett volna szólítani őket, hogy álljanak elő határozott ellennyilatkozattal, s *forduljanak hivatalosan* az SzB-hez meg a kongresszushoz. Az LSzP ellen a fő ütőkártyánk az, hogy mi elvileg elismerjük a nemzeti önrendelkezést, de ésszerű keretek között, amelyeket a proletár osztályharc egysége szab meg.

Hogy el ne feledjem: nem tudom biztosan, kik kép-

viselik az „Iszkra" oroszországi szervezetét az SzB-ben. S azt sem tudom, miért kellene nekem ezt tudni? és miért „képviselők" azok?? A Szervező Bizottság már réges-rég *kooptált* minden rendes embert, és szó sem volt „képviselőkről". Vagy nem így van?

Az „Iszkra" oroszországi szervezete és az SzB megkülönböztetését szerintem éppen arra kell felhasználni, hogy formai szempontból ne kifogásolhassanak semmit.

Most pedig az „eretnekségről". Vagy nem jól értem Önt, vagy pedig alaposan téved. Levelében rendkívül röviden ír erről a (nagyon fontos) pontról, ezért kénytelen vagyok a szavait à la lettre* venni. Négy választott tag „szervezi" a Központi Bizottságot is, meg a Központi Lapot is!! Ez, bocsásson meg az őszinteségért, egyszerűen nevetséges, mert hiszen Önnek is tudnia kell, hogy a Központi Lap „szervezésére" csak a szerkesztőség tagjai + *egyes*, tanácskozás céljából bevont kívülálló emberek jogosultak (vagyis képesek *az ügy ismeretében* és a szükséges tapasztalatok birtokában), a Központi Bizottság megszervezésével ugyanez a helyzet: kizárólag tapasztalt gyakorlati pártmunkások végezhetik ezt + egyes, tanácskozás céljából bevont emberek (ha Ön ismer ilyeneket). Vagy talán Ön ismer „négy olyan embert", akinek mindehhez van kellő *t a p a s z t a l a t a* és tudása??? Ha igen, nevezze meg őket — ezt nem tréfából mondom, hanem komolyan, mert levelem nem hivatalos jellegű, és fontos, hogy tisztázzam, mire gondol.

Ön — ha nem tévedek — centralizált hatalmat és „kemény kezet" akar. Nem rossz, s Önnek ezerszeresen igaza van abban, hogy épp erre van szükségünk. De ilyen tiszta formában, ahogy Ön képzeli, senki sem fogja megvalósítani. A folyó ügyek $^{9}/_{10}$-ének elintézéséhez feltétlenül 2 központ kell, és ezek, még ha nem akarnánk, akkor is nyomban maguktól létrejönnének. A rend kedvéért viszont fontos, hogy 1) e 2 központ egyesítésére találjunk megfelelő módot (például egy bizottság révén, amelybe mindkettő küldötteket delegál), 2) csökkentsük mindkét központ létszámát, vagy alakítsunk mindkettőben egy-egy végre-

* — betű szerint. — *Szerk.*

hajtó bizottságot, és ami a legfontosabb: 3) szigorúan és *hivatalosan* osszuk el a funkciókat a központok egyes tagjai között, úgyhogy mindkét központ valamennyi tagja pontosan *tudja*, kit mivel bíztak meg, kinek van joga (mindkét központban) *dönteni* (sőt beszélni) a különböző kérdéscsoportokról, s mi módon lehet az ügyeket az egyik vagy mindkét központ plénuma elé vinni.

Meggyőződésem szerint erősen mérsékelni fogja követeléseit, és egyet fog érteni azzal, hogy ez a maximuma annak, amit a legközelebbi jövőben kívánhatunk. S ez nagyon, de nagyon nehéz: a funkciók elosztásához *nem látok sehol* teljesen megfelelő, kellőképpen jártas, tapasztalt embereket. Mérhetetlen, végeláthatatlan, feneketlen gazdátlanság uralkodik önöknél is, *meg nálunk is* (ne csak magukra gondoljanak, tisztelt szervező bizottsági tagok, hiszen önök az *egész* pártot szervezik), és nem pia desideriákon* kell törni a fejüket, hanem a praktikus, *határozott* „első lépéseken".

Őszintén kifejtettem Önnek a véleményemet, és nagyon örülnék, ha tovább leveleznénk. Ilyen kérdésekről igazán gyakrabban és részletesebben *kell* írnia. Semmi kifogásom azellen, ha közli e levél tartalmát az egész SzB-vel, sőt szeretném, ha így tenne. A döntést Önre bízom. Jól tette, amikor feltüntette, hogy *kinek* szól a levele.

Minden jót. Mérsékeljék a követeléseiket, és siessenek, siessenek, harmadszor is siessenek azzal az „erőshatású szerrel". Baráti kézszorítással

Lenin

Genfből Kievbe
1903 május 22-e után.
Először 1928-ban jelent meg.

---

* — jámbor óhajokon. — *Szerk.*

62

A. M. KALMIKOVÁNAK

03. IX. 7.

Az imént kaptam meg a levelét, és nyomban válaszolok rá. Igen, látom, hogy már tájékoztatták, s hogy az értesülések, amelyekből tájékozottsága ered, bizonyos színűre vannak festve — ez persze nem is lehetett másképp. Azt is megértem, hogy a történtek miatt sokat gyötrődik.

De más dolog valamit tudni, és megint más meg is érteni — írja Ön helyesen. Mélységesen meg vagyok róla győződve, hogy a történteket „a rettenetes idegkimerültséggel" nem lehet magyarázni. Az idegkimerültség csak hirtelen haragot, dühöt és az eredmények miatt elvakultságot idézhetett elő, de maguk az eredmények teljesen elkerülhetetlenek, és már régóta idő kérdése volt csupán, hogy mikor fognak bekövetkezni.

„Csürhe", „pretoriánusok" — írja. Ez nem igaz. A politikai csoportosulás im Grossen und Ganzen* a következő volt: 5 bundista, 3 rabocsejegyelós, 4 a „Juzsnij Rabocsij"-csoportból, 6 „mocsárbeli" vagy ingadozó, 9 következetlen iszkrás (illetve a Zickzackkurs** hívei) és 24 következetes iszkrás: ezek voltak a szavazatok, persze hozzávetőlegesen. Volt rá eset, hogy teljesen összekeveredtek, de à vol d'oiseau***, végeredményben ilyen csoportok alakultak ki. A legnagyobb kavarodáskor is (a nyelvi egyenjogúság kérdésében), amikor sok iszkrás megingott, legalább 23-an szavaztak mellettünk (a 33 iszkrás közül),

---

* — nagyjában és egészében. — *Szerk.*
** — cikcakkos út. — *Szerk.*
*** — madártávlatból. — *Szerk.*

és a „martovisták" még e 23 között is kisebbségben voltak. S ismeri-e a 16 iszkrás gyűlésén megejtett szavazás eredményét? *Az „Iszkra" szervezet 16 tagjáról* van szó, nem pedig „csürhéről" és „pretoriánusokról". Tudja-e, hogy Martov itt is *kisebbségben maradt* az Eris almájának szerepét betöltő személyi kérdésben is, *meg a listák kérdésében is?*

A kisebbségben levő következetlen, illetve a cikcakkos utat valló iszkrások a Bund + a mocsár + a „Juzsnij Rabocsij"-csoport koalíciójával együtt vereséget mértek a többségre (a szervezeti szabályzat kérdésében, és nem is egyszer). Amikor aztán a Bund és a „Rabocseje Gyelo" kivonult, az iszkrás többség revansot vett. Voilà tout*. És senki sem kételkedik abban, hogy ha a Bund nem vonul ki, Martov legyőzött volna minket a központok kérdésében. S egy ilyen finálé után sértődést, duzzogást, pártszakadást emlegetnek! Esztelenség. Olyasmiket találnak ki, hogy a „pretoriánusok" kihajítottak, megbélyegeztek, felfüggesztettek egy csomó agilis embert, azzal rágalmazva őket, hogy opportunisták etc. Mindez kitalálás, sértett fantázia szüleménye, rien de plus**. Senkit, az égvilágon senkit sem „bélyegeztek meg", senkinek se tették lehetetlenné, hogy dolgozzon, hogy részt vegyen a munkában. Mindössze a *központból* távolítottak el egypár embert — és ezért kell megsértődni? ezért kell kettészakítani a pártot? ezért kell kisütni a hipercentralizmus elméletét? ezért kell deresfegyelmet emlegetni etc.? Soha egy pillanatig sem kételkedtem és nem is kételkedhetek abban, hogy a hárómtagú szerkesztőség az *egyetlen* valóban értelmes szerv, amely semmit sem zúz szét, hanem alkalmassá teszi a régi, „családias" kollégiumot a *felelős* személy szerepére. Éppen a hattagú szerkesztőség családiasságától szenvedtünk az elmúlt 3 évben, *Ön ezt igazán jól tudhatja*; s mióta az „Iszkra" párttá lett, és a párt „Iszkrá"-vá, szakítanunk *kellett, kötelesek* voltunk szakítani a hatossal, a családiassággal. Éppen ezért jelentettem ki már a kongresszust megelőzően: követelni fogom, hogy szabadon válasszák

* — Ez az egész. — *Szerk.*
** — semmi több. — *Szerk.*

meg a szerkesztőséget, respective* a hármast, ami egyszersmind az ésszerű kooptálás egyetlen bázisa is.

A „családiassággal" az ügy érdekében feltétlenül szakítani kellett, s bizonyos vagyok benne, hogy az egész hatos békésen elismerte volna ezt a hármast, ha nem kapunk hajba az 1. § és a Központi Bizottság miatt. *Csak* e veszekedés miatt látták a hármast ilyen „szörnyű", abszolút helytelen megvilágításban. Szó sincs itt semmi „szörnyűségről", a Zickzackkurs megszorítása szükségszerű volt, és ezt az *iszkrás* többség (a kongresszuson is, meg az „Iszkra" szervezeten belül is) kitűnően megértette.

Nem, ismétlem, a finálé nem „meglepetésszerűen bekövetkezett szerencsétlenség", nem „az egész szétforgácsolása". Ez nem igaz. Nem igaz, hogy megátkozhatjuk azt a napot, amelyen „feljebb léptünk a ranglétrán" — vagy hogy az egész régebbi munkánk hiábavaló kínlódás volt. S a pártban, a párt hivatalos bázisán, az *egészet* alávetve a szervezeti szabályzatnak** (ami miatt nem véletlenül verekedtünk oly elkeseredetten — minden kicsiségbe belekötve — Martovval, aki ebben az esetben *győzött*), egy ilyen pártban a régi családias szerkesztőség (amelynek mind a hat tagja — s ez tény — 3 év alatt *egyetlen egyszer sem* ült össze) *lehetetlenné* vált, már csak azért is, mert a pártba azonnal egy csomó nem iszkrás lépett be teljesen törvényes módon, hivatalos alapon. És ez a körülmény éppen szilárd vonalat és nem cikcakkos, hanem következetes politikát követelt. A régihez nincs visszatérés, s csak a zavaros képzelet rajzolhat olyan képet, hogy Martovot most feláldozzák, ahelyett, hogy felhívnák a közös munkára azokkal az elvtársakkal, akik a politikai vonal tekintetében mind egy-egy árnyalatot képviselnek. Ismétlem: de facto a döntő, politikailag döntő (nem pedig irodalmi) központ szerepét *eddig is, e három év alatt is, száz eset közül 99-ben* ez a hármas töltötte be.

Nevetséges, hogy csürhére, pretoriánusokra panaszkodnak, az „Iszkra" szerkesztőségének „magváról" sápítoznak, most, miután Martov a Bunddal szövetkezve

* — illetve. — *Szerk.*

** Ezért *nem lehetségesek* most a „magunk közti alkotmányok", egyáltalán nem lehetségesek sem jogilag, sem erkölcsileg.

legyőzte az iszkrás többséget, és *minden előkészületet megtett*, hogy e szövetség révén a központok kérdésében is legyőzze. Szövetség révén verte meg, hangsúlyozom, nem pedig megalkuvással, s eszemben sincs azzal vádolni őket, hogy *megalkudtak* a mocsárral meg a Bunddal — szó sincs ilyesmiről. Amikor „ők" azt állítják, hogy mindenféle „megszégyenítő híreket" terjesztettek róluk (hogy például a bundisták szövetségesei), megint elkövetik azt a szokásos tévedésüket, hogy összekeverik a személyes dolgokat a politikai dolgokkal. Egy alku személyi szempontból csúnya dolog lett volna. A szövetség *nem az ő akaratuktól* függött, e szövetség önként adódott az ő hibájukból; nem ők csatlakoztak a Bundhoz + a mocsárhoz, hanem a Bund + a mocsár + a „Juzsnij Rabocsij" etc. követte őket: azonnal megszagolta, kiket kell támogatni az iszkrások közül, hogy ez az antiiszkrások malmára hajtsa a vizet. A Bund + a mocsár etc. nem tett mást, mint politikailag *napvilágra hozta* Martov szervezeti és taktikai hibáját.

Aki ismeri a kongresszus összes eseményeit és különösen az iszkrás szavazatok megoszlását (a kongresszuson is, meg az „Iszkra" titkos szervezetében is), annak világosan kell látnia, hogy nincs visszatáncolás. Az *iszkrások* kettéváltak, az „Iszkra" viszont iszkrások nélkül nem létezhetett. Ismétlem, *az iszkrások között* Martov kétségkívül kisebbségben volt, s a párt*szakadás* (amihez Martov *fatálisan*, napról napra mindinkább közeledik) a kisebbség lázadásának bizonyul — olyan kisebbség lázadásának, amelynek nincs igaza sem jogilag, s *még kevésbé a dolog lényegét tekintve.*

A hiba miatt nem „bélyegezünk meg" senkit, sem Martovot, sem bárki mást, hanem *mindenkit* munkára szólítunk.

Az „anyagi eszközök" dolgában — amelyeket levelében említ — meglehetősen rosszul állunk, nem vitás, a kaliforniai források is bedugultak. De ha már így áll a dolog, kibírjuk a legnagyobb nélkülözést is, nehogy semmivé váljon hosszú évek munkája azért, mert *nincsenek megelégedve a központok összetételével* (objektíve ugyanis *csak* ez a gyökere az „ő" elégedetlenségüknek).

„Osztozzunk a vödrön is[132]?“ — kérdi Ön. Aligha tudnék válaszolni erre, mert nem is tartok igényt az elfogulatlanságra az „osztozkodás“ kérdésében, elfogult válaszra meg nincs szüksége. Bizonyos vagyok benne, hogy nincs semmilyen „törtrész“, ellenben van egy esztelen *kísérlet* arra, hogy feldarabolják, széttörjék és összezúzzák azt, ami egész (és — az Ön kifejezésével élve — új fészket rakjanak), csak azért, mert vereséget szenvedtek *egyetlen* kérdésben, amelyben az alulmaradt iszkrásoknak egyáltalán nem volt igazuk.

Kézszorítással.

Genfből Drezdába.

Először 1927-ben jelent meg.

63

A. N. POTRESZOVNAK

Aleksz. Nyikolajevicsnek

03. IX. 13.

A napokban, amikor már világosan érezhető volt a közelgő szakadás, megpróbáltam beszélni J. O.-val, és szeretnék még Önnel is beszélni, abban a reményben, hogy — éppúgy, mint J. O. — Ön sem zárkózna el azelől, hogy megkíséreljük kölcsönösen tisztázni a dolgot. Ha ez a reményem alaptalan, természetesen közölje velem, — addig azonban mégis úgy teszek, ahogy szükségesnek látom.

Az, hogy Martov nem akar belépni a szerkesztőségbe, hogy ő és a párt más publicistái nem hajlandók közreműködni, hogy sok elvtárs vonakodik dolgozni a Központi Bizottság számára, hogy a bojkottnak vagy a passzív ellenállásnak az eszméjét propagálják — mindez még Martov és barátai akarata ellenére is óhatatlanul pártszakadásra fog vezetni. Még ha Martov megmarad is a lojális talajon (a kongresszuson eltökélten erre a talajra helyezkedett), mások nem fognak megmaradni, és az általam említett következmény elkerülhetetlen lesz. (Nem ok nélkül ír egyébként a néni sem „új fészekrakásról".)

És most kérdem én: tulajdonképpen miért válunk el így, örök ellenségekként? Gondolatban ismét sorra veszem a kongresszus összes eseményeit, felidézem a benyomásaimat, s belátom, hogy gyakran rettenetes ingerültségemben „veszettül dühösen" viselkedtem és cselekedtem; szívesen kész vagyok *bárki előtt* beismerni *ezt a bűnömet,* ha bűnnek nevezhető az, amit a légkör, az ellenhatás, a replika, a harc etc. természetszerűen idézett elő. De most, amikor minden harag nélkül vizsgálom az elért eredményeket,

azt, amit az elkeseredett harc árán vívtunk ki, valóban nem látok az eredményekben semmit, egyáltalán semmit, ami ártana a pártnak, és abszolúte semmit, ami a kisebbségre nézve bántó vagy sértő volna.

Persze, óhatatlanul bántó volt már az is, hogy kisebbségben kellett maradniuk, de kategorikusan tiltakozom az ellen a gondolat ellen, hogy mi bárkit is „megbélyegeztünk", hogy mi bárkit is meg *akartunk* sérteni vagy alázni. Szó sincs róla. És nem szabad megengednünk, hogy egy politikai nézeteltérés oda vezessen, hogy az eseményeket a másik fél lelkiismeretlenségével, aljasságával, intrikájával és egyéb kedves dolgokkal magyarázzák, pedig ilyesmiről gyakrabban esik szó a közelgő szakadás légkörében. Ezt nem szabad megengednünk, mert ez enyhén szólva nec plus ultra* értelmetlen dolog.

Politikailag (és szervezetileg) meghasonlottunk Martovval — ahogy tucatnyi más esetben meghasonlottunk már vele. Amikor a szervezeti szabályzat 1. pontjának kérdésében vereséget szenvedtem, természetszerűen minden energiámmal elégtételt akartam szerezni azzal, amivel még tudtam (és ami a kongresszuson még hátra volt). Természetszerűen arra törekedtem, hogy egyrészt szigorúan iszkrás Központi Bizottság alakuljon, másrészt, hogy olyan háromtagú szerkesztőséget válasszunk, amely meg fogja szüntetni régi, reménytelen marakodásunk talaját, s amely olyan embereket egyesít, akik mind önálló politikai vonalat képviselnek, és akik mindnyájan, „személyekre való tekintet nélkül", a legmélyebb meggyőződésük szerint döntenek és fognak dönteni a jövőben is.

Megmondtam (amikor a kongresszus előtt Önnel és J. O.-val beszélgettem a háromtagú szerkesztőségről), hogy szerintem az ügyre nézve az a legkárosabb, hogy a hattagú szerkesztőségnek van egy olyan tagja, aki örökké távol van[133]; már akkor fel voltam háborodva, szörnyen fel voltam háborodva Zaszulics mértéktelen személyeskedése miatt (bár J. O. ezt már elfelejtette), és egészen határozottan kijelentettem (amikor Ön megnevezte azokat, akik a *legesélyesebbek* a megválasztandó háromtagú szer-

* — a legnagyobb mértékben. — *Szerk.*

kesztőség tagságára), hogy én is azt az összeállítást tartom a legvalószínűbbnek, s nem látok semmi rosszat abban, ha *úgy is marad*, anélkül, hogy bárkit is kooptálnának (bár már akkor szóba került köztünk egy lehetséges kooptálás). Julij Oszipovics elfelejtette ezt az utóbbi kijelentésemet is, pedig én igen jól emlékszem rá. Erről azonban természetesen nem érdemes vitatkozni. Nem is ez a fontos, hanem az, hogy ilyen háromtagú szerkesztőség *egyáltalában* lehetetlenné tette volna azokat a gyötrelmes, elhúzódó, reménytelen veszekedéseket, amelyekkel 1900-ban elkezdtük az „Iszkra" munkáját, és amelyek nemegyszer megismétlődtek, *hónapokra* megbénítva bennünket. S ezért tartom én ezt a háromtagú szerkesztőséget az *egyetlen* akcióképes együttesnek, az *egyetlen* olyan szervnek, amely felelős intézmény lehet, nem pedig családiasságon és felületességen alapuló testület, az *egyetlen* igazi központnak, amelyben, ismétlem, mindegyik tag mindig a maga pártálláspontját képviseli és védelmezi, *egy hajszálnyival sem többet*, s távol áll minden személyeskedéstől, s *nem is gondol* sértődésre, kivonulásra etc. etc.

Ez a háromtagú szerkesztőség a kongresszuson történtek után kétségkívül olyan politikai és szervezeti irányvonalat törvényesített, amely *egy bizonyos tekintetben* Martov ellen irányul. Ez kétségtelen. Ezért váljanak szét utaink? Ezért szakítsuk ketté a pártot?? Vajon a tüntetések kérdésében Martov és Plehanov nem állt szemben velem? Vajon a program kérdésében Martov és én nem álltunk szemben Plehanovval? Vajon egy háromszög egyik oldala nincs *mindig* szemben a másik kettővel?

Ha az iszkrások többsége az „Iszkra"-szervezetben is, a kongresszuson is hibásnak találta ezt a Martov-féle sajátos árnyalatú szervezeti és politikai irányvonalat, tulajdonképpen nem esztelenség-e ennek okát „cselszövésben" és „uszításban" stb. keresgélni?? Vajon nem volna-e esztelenség ezt a tényt úgy elintézni, hogy e többséget „csürhének" *pocskondiázzák*?

Ismétlem: én — éppúgy, mint a kongresszuson résztvevő iszkrások többsége — mélységesen meg vagyok győződve arról, hogy Martov helytelen vonalat követett, és ezt ki kellett javítani. Emiatt megbántódni, ebben sértést

stb. látni oktalanság. Mi nem „bélyegeztünk meg“, nem is fogunk megbélyegezni senkit sem, és senkit sem zárunk ki *a munkából*. Ha pedig amiatt, hogy egyeseket eltávolítottak a *központból*, szakadást idéznek elő, ez szerintem határtalan esztelenség volna.

Lenin

Genfből.

Először (rövidítve) 1904-ben Lenin „Egy lépés előre, két lépés hátra“ c. brosúrájában, teljes szövege 1927-ben jelent meg.

64

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

Köszönöm Smithnek a hosszú levelet. Írjon Jegornak, próbálja még utólszor belátásra bírni. Zarin menjen azonnal Jegorhoz, kapjon teljhatalmat (minden vonatkozásban) az ügyek intézésére Jegor területén. Intézze ezt el minél teljesebben, minél erélyesebben és pontosabban. Hivatalosan kell fellépnie, és Jegorékat illetően[134] fel kell készülnie a radikális háborúra, mindenáron el kell érni, hogy azonnal és határozottan szálljanak szembe velük, ha megpróbálnak befurakodni a bizottságokba. Ezt semmiképpen se tévessze szem elől, és készítse fel az összes bizottságokat. Jegorék folytatják és *kiterjesztik* a bojkottot, rettenetesen dühösek, fejükbe vették, hogy megbántottuk és megsértettük őket, azt képzelik, hogy megmentik a pártot a zsarnokoktól, ezt kiabálják úton-útfélen, megzavarják az embereket. Zavarkeltésük miatt már két igen jelentős pénzforrásunk bedugult (nem tudom, mennyi időre, de az is *lehet*, hogy *véglegesen)*. Mozgósítsák minden erejüket pénzszerzésre — ez a legfontosabb.

Szóval Smith ne úgy tekintse most Jegort, mint régen. A barátságnak vége. Félre minden ellágyulással! Készítsék elő a leghatározottabb visszautasítást, azonnal küldjék el Zarint, jelöljenek ki helyetteseket (arra az esetre, ha Smith meghalna[135]), ugyanerre az esetre készítse elő, hogy ő (Smith) is eljuthasson „Jegorhoz", jelöljön *tagokat a Tanácsba*[136], adjon mindennek minél hivatalosabb formát, és dolgozzon teljes erőből. Az irodalomról mi gondoskodunk. Sokat várunk Vagyimtól.

Genfből 1903 szeptember 10-e és 14-e között.

Először 1927-ben jelent meg.

65

A. M. KALMIKOVÁNAK

IX. 30.

...Azt írja: „elég sokat láttam már az életben ahhoz, hogy jól tudjam, ilyen esetben nemcsak az egyik félnek van igaza, hanem mind a kettőnek.“ Meglehet. Csak az a baj, hogy az a másik „fél“ nem látja reálisan az új helyzetet, az új bázist, és olyasmit akar, amit a régi módszerrel könnyen el lehetett érni (még ha egy hónapi tusakodásba került is), most azonban megvalósíthatatlan. *Más* lett a bázis, ez fait accompli*; ők pedig még mindig többnyire abból indulnak ki, hogy milyen sértő volt ez meg ez a kongresszuson, milyen veszettül dühösen viselkedett Lenin etc. Szó se róla, így történt, s én Sztaroverhez intézett levelemben[137] nyíltan el is ismertem, hogy „veszettül dühösen“ viselkedtem. De éppen az a lényeg, hogy a „veszettül dühös“ harc révén elért eredmények *korántsem „veszettek“*, a másik fél pedig tovább hadakozik — és azért hadakozik, mert veszettül dühös — éppen az eredmények, az elkerülhetetlen és szükségszerű eredmények ellen. Hiszen Ön már régóta tudja, mire ment az egész. Emlékszik, amikor kifejezte azt a szilárd meggyőződését, hogy egyes „öregek“ kerékkötők lesznek, és Ön természetesen nem kételkedik abban, hogy a szerencsétlen „hármas“ nem rosszindulatú csel, nem jakobinus puccs, hanem egyenes, természetes és a *legjobb*, isten bizony a legjobb megoldás, amellyel véget vethetünk a háromévi „marakodásnak“. A hármas egy háromszögre épül, és mindennemű marakodás alól kihúzza a talajt. Ön

* — befejezett tény. — *Szerk.*

is tudja, mire vezetett Martov + Sztarover + Zaszulics túlzott érzékenysége és „személyi" (azaz nem politikai) állásfoglalása például olyan esetben, amikor hajszál híján *politikailag* „elítéltek" valakit egy merőben magántermészetű ügy miatt. Ön akkor habozás nélkül a „sintérek és szörnyetegek" pártjára állt. Márpedig ez egészen tipikus eset volt. Hiszen most is ugyanaz a dolgok gyökere: ismét összekeverik a személyi és a politikai dolgokat, most is azzal gyanúsítanak bennünket, hogy személy szerint meg akarunk *bélyegezni* egyeseket, holott csupán politikailag toljuk félre (és tesszük más helyre) őket. És mikor Ön arra figyelmeztet, hogy nekem is feltétlenül hibásnak *kell* lennem, ezt felelem: a személyes hibámat eszemben sincs tagadni, de *politikai* helyreigazítást követelni — ez már nem járja. Éppen azért reménytelen, teljesen reménytelen a helyzet, mert ők személyes sérelmeikért, a központok összetétele miatt érzett személyes elégedetlenségükért politikai helyreigazítást követelnek. Tout ce que voulez, mais pas de ça!* Ha viszont a *politikai* nézeteltérést tartják oknak (egyesek ezt akarják), akkor vajon nem nevetséges-e a „béke" érdekében olyasmit *követelni*, hogy kooptáljunk több tagot vagy legalább ugyanannyit — *politikai* ellenfeleink közül?? Nec plus ultra** nevetséges!

S az a kis példa, amelyet fentebb említettem az állandó marakodásra, nemcsak lényegét, hanem kimenetelének formáját tekintve is tipikus. Tudja, hogyan sikerült akkor felülkerekednünk? *Kisebbségben voltunk*, de nem tágítottunk, megfenyegettük őket, hogy a „nyilvánosság elé" visszük az ügyet. S azt hiszik, most is így teszünk. Csak az a baj, hogy a *most* nem *akkor*. Most a formai alap *nem szüntethető meg*. Ha ez a formai alap nem lenne, miért ne lehetnénk hatan, ha már az emberek annyira odavannak miatta? Három évig kínlódtunk, elkínlódhatunk még hármat; nem szavazással döntöttünk, hanem szívóssággal — döntsünk hát most is szívóssággal. *Most* azonban nem lehet — ez a lényeg. És ezt a változást konokul nem akarják észrevenni és megérteni. Éppen emiatt reménytelen

* — Bármit kívánhatnak, csak ezt ne! — *Szerk.*
** — a legnagyobb mértékben. — *Szerk.*

a helyzet. Most itt állunk a könyörtelen dilemma előtt: *vagy* a személyek kérdésében tér el a véleményünk, és akkor nevetséges miatta politikai botrányt csapni és sutba dobni a munkát, *vagy* politikai természetű a nézeteltérés, és akkor még nevetségesebb úgy „hozni helyre" a dolgot, hogy — mondjuk — más árnyalatú embereket erőszakolunk rá a másik félre.

Ők most a második eshetőséget választják (legalábbis úgy látszik): akkor pedig maradjon csak meg Martov a háromtagú szerkesztőségben és *bizonyítsa be* a pártnak a *saját* kollégiumában a *másik két tag* hibáit; mert ha nem vesz részt a kollégiumban, nem tud adatokat szerezni e hibák leleplezéséhez, hogy a pártot megóvja tőlük. Különben vádaskodása puszta Parteiklatsch* a jövőről.

Ha Martov az első eshetőséget választja — akkor ne sértődjön meg oly nagyon, hogy még a munkát is sutba dobja. A munka hamar elfeledteti az emberrel a „veszett dühöt". Nincs reménytelenebb zsákutca a munka abbahagyásánál.

Genfből Drezdába
1903 szeptember 30-án.
Először 1927-ben jelent meg.

---

* — pártfecsegés. — *Szerk.*

66

AZ ODESSZAI BIZOTTSÁGNAK

03. X. 2.

Kedves Elvtársak! Mi is szívből sajnáljuk, hogy az odesszai bizottság és az „Iszkra" között nézeteltérés támadt az üzemi bizalmiak kérdésében. Az odesszai bizottság levelének megválaszolásával főleg azért késtünk, mert a szerkesztőség abban az időben távol volt. Tulajdonképpen pedig (bármily különösen hangzik is) a II. pártkongresszus volt a késedelem oka.

Ami a dolog lényegét illeti, a kongresszus többek közt olyan határozatot is hozott, amelyben *ajánlja* a részvételt az üzemi bizalmiak választásában.

[A szöveget idézni: *2 8. sz.* határozat[138]].

Ezt a határozatot óriási többséggel fogadtuk el, s úgy véljük, jóvá lehet tenni a dolgot, ha nem is rögtön. Az odesszai bizottságnak *azonnal* terjesztenie és magyaráznia kellene e határozat szövegét az összes *szervezett* munkások között (anélkül, hogy kinyomatnák), azután, ha majd a határozat megjelenik, jó lenne, ha az odesszai bizottság aláírásával kiadnának egy röplapot, amelyben kifejtik a *pártnak* erre a kérdésre vonatkozó álláspontját és felhívják a munkásokat, hogy kövessék az egész párt által elfogadott taktikát.

A dolog lényegét illetőleg úgy véljük, hogy ha *állandó* agitáció folyna a bizalmi-választásokkal kapcsolatban, ennek sokkal nagyobb nevelő és szervező hatása lenne, mint a választások megtagadására vonatkozó *egyszeri* agitációnak. S önök saját információikkal, amelyekben beszámolnak a patriarchális módszerekről, szintén alátámasztják ezt, amikor utalnak arra, hogy *állandó harcot*

kell folytatni a spicli-törvények és a spicli-módszerek ellen.

Fenntartás nélkül csatlakozunk ahhoz az óhajukhoz, hogy gyakrabban cseréljük ki a véleményünket a nézeteltérések és az egymásnak ellentmondó agitáció elkerülése végett. Írjanak gyakrabban, és ne csak a sajtó számára, s ügyeljenek arra, hogy a közvetítő címek (amelyeken keresztül eljuttathatjuk önökhöz a leveleket) rendszeresen működjenek.

A gazdasági és a politikai harc kapcsolatáról szóló röplapot igyekszünk megírni, ha a többi munka mellett marad rá idő.

A „Rabocsaja Volja" kiáltványát[139], kívánságuknak megfelelően, teljes egészében közöljük.

Lenin

Genfből.

Először 1928-ban jelent meg.

67

J. O. MARTOVNAK

Martov elvtársnak az OSzDMP Központi Lapja szerkesztőségétől.

Tisztelt Elvtárs! A KL szerkesztősége kötelességének tartja hivatalosan kifejezésre juttatni sajnálkozását amiatt, hogy Ön visszavonult az „Iszkra" és a „Zarja" munkájában való részvételtől (a „Zarja" 5. számát most készítjük elő). Noha több ízben is felkértük, hogy vegyen részt a munkában — nyomban a II. kongresszus után, az „Iszkra" 46. számának megjelenése előtt, majd később is több ízben —, nem kaptunk Öntől egyetlen irodalmi művet sem.

Sőt, „Vörös Zászló" című brosúrájának második kiadását is kénytelenek vagyunk hetek óta visszatartani, mert nem kaptuk meg a kézirat végét.

A KL szerkesztősége kijelenti: semmi okot nem adott arra, hogy Ön visszavonuljon a szerkesztőség munkájában való részvételtől.

Személyes megterhelés természetesen nem lehet akadálya annak, hogy Ön részt vegyen a párt Központi Lapjának munkájában.

Ha visszavonulásának az volt az oka, hogy valamiben eltérnek a nézeteink, a párt érdekében rendkívül hasznosnak tartanánk, ha részletesen kifejtené ezeket a nézeteltéréseket. Sőt, rendkívül kívánatosnak tartanánk, ha mielőbb tisztáznánk a párt előtt éppen a szerkesztésünkben megjelenő kiadványok hasábjain, hogy milyen jellegűek és milyen mélyre nyúlnak ezek a nézeteltérések.

Végül az ügy érdekében még egyszer felhívjuk a

figyelmét: készek vagyunk most kooptálni Önt a KL szerkesztőségébe, hogy teljes mértékben lehetővé tegyük az Ön számára nézeteinek hivatalos ismertetését és megvédelmezését a párt legfőbb intézményében.

Genf, 1903 október 6.

Genfbe.

Először 1927-ben jelent meg.

68

G. D. LEJTEJZENNEK

03. X. 10.

Kedves Lejtejzen! Megkaptam levelét, és kérésének megfelelően azonnal válaszolok rá. Hogy lesz-e kongresszus és mikor — nem tudom. Mint hallottam, a Liga vezetőségének itteni három tagjából kettő a kongresszus ellen foglalt állást, és úgy határozott, hogy megkérdezi a két távollevőt, Önt és Vecseszlovot; tehát a kérdés eldöntését elhalasztották.

Jómagam ellene vagyok a kongresszusnak. Ön úgy véli, hogy a Ligának állást kell foglalnia, hogy a Ligában úgyis elkerülhetetlen a szakadás, és jobb két aktívan harcoló fél, mint egy egységes, de teljesen tétlen Liga. Csakhogy az a bökkenő, hogy a Ligán belül a szakadás ma már nemcsak elkerülhetetlen, hanem *majdnem befejezett tény*; a két aktívan harcoló fél már kialakult, és amíg meg nem történik a *párt* kettészakadása, a harcoló felek *elkerülhetetlenül* megmaradnak az egységes Liga keretei között. Másrészt a pártkongresszus fenekestül felfordította a Liga egész szervezeti bázisát; régi szervezeti szabályzata, amelyet természetesen Ön is jól ismer, a pártkongresszus után lényegében magától elesik. A Ligának meg kell újulnia, és természetesen meg is fog újulni új alapokon, mégpedig a párt Központi Bizottsága fogja megújítani, amelyet megbíztak a pártbizottságok és általában az összes pártintézmények megszervezésével.

A kongresszusnak tehát tulajdonképpen, mondhatnánk, *azért kell összegyűlnie, hogy nyomban fel is oszoljon.* A feloszlást kettős értelemben gondolom: egyrészt, hogy összeveszünk a „martovistákkal", másrészt pedig hogy

megszüntetjük a régi Ligát. Érdemes ezért összegyűlni? A „szakadást" (jobban mondva a durcás félreállást) ezzel nem hozzuk helyre, csak még jobban felbőszítjük ezeket is, amazokat is. Mire jó ez? Mire jó a szócsata, amikor már most majdnem biztosra vehető, hogy a Liga negyven tagja közül körülbelül harmincöt már *állást foglalt?*

Talán arra, hogy *„főpróbát"* rendezzünk? vagyis lássuk, körülbelül hogyan fogunk verekedni, ha pártszakadásra kerül sor? A kongresszusnak *ezt* a jelentőségét nem tagadhatom, de *ez* nem éri meg a fáradságot.

A Liga többi öt (illetve körülbelül öt) tagjának végleges véleményét sokkal könnyebben is megtudhatjuk.

A Liga külföldi munkáját pedig amúgy is új alapokra helyezzük, amelyeket a párt Központi Bizottsága fog megteremteni. Ha *most* tartják meg a Liga kongresszusát, ez csak újabb civakodásra ad alkalmat, de semmivel sem mozdítja elő az ügyet, vagyis a külföldi munkát.

Nagy örömmel értesültem róla, hogy ide készül, és hogy találkozni fogunk. Értesítsen jóelőre, mert már régóta tervezem, hogy 3—4 napra elutazom pihenni. Rengeteg a munka.

Baráti kézszorítással *Lenin*

Genfből Beaumont-ba (Franciaország).
Először 1928-ban jelent meg.

69

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

Claire-nek

Kedves Barátom! Legutóbbi hírével: azzal a tervével, hogy lenyúzza a Szarvas bőrét[140], nagy örömet szerzett, — régesrég ideje már! Másrészt azonban a levelekből úgy látom, nem értjük egymást: Szarvas és Vagyim helytelenül képzeli el az álláspontunkat. Ez nagyon szomorú (még ha nem is veszem komolyan Vagyim legutóbbi levelét, amelyben ultimátumszerű tanácsokat osztogat — ezekre majd maga Karó válaszol, mert én az *ilyesmit* — ismétlem — nemigen tudom komolyan venni). Démon, Sólyom etc. kooptálása szerintem hibás lépés, mert ezek az emberek még nem eléggé tapasztaltak és önállóak. A funkciók megosztása szintén fölöttébb veszedelmes, mert a szétforgácsolódás veszélyével jár. S közben a bizottságok felügyelet nélkül maradnak; Kievben egyik ostobaságot a másik után követik el, és, különös módon, sem Andrejevszkij, sem a bácsi, sem Lebegyev nem lépett be a bizottságba harcolni. Harkov, Jekatyerinoszlav, a Don, a bányavidék szintén a lázadók kezében van[141]. Mindenáron meg kell vetni a lábunkat mindenütt, és mindenhová be kell juttatnunk a saját embereinket. Legalább egyet-egyet be kell dugni mindenhová, feltétlenül minden bizottságba — de az aztán száz százalékosan a mi emberünk legyen. A Kaukázusban is kezd zavaros lenni a helyzet[142] — ott is segítenünk kell. Minek osztanánk fel a funkciókat, amikor sokkal fontosabb, hogy minden bizottságba bejuttassuk megbízottainkat, azután pedig minden erőt összpontosítsunk a szállításra és a terjesztésre.

Hisz végeredményben a szállítás a lényeg, ez adja

az erőt. Nem szabad megelégedni egy útvonallal; kettőthármat kell kiépíteni, hogy véget vessünk az örökös fennakadásoknak.

Rendkívül fontos, hogy minél előbb megjelenjen a közlemény[143], hogy éppen Oroszországban jelenjen meg, és mindenhová eljusson. Az isten szerelmére, siessenek ezzel, s írják meg mielőbb és minél pontosabban, mennyire jutottak. A Tanácsba hivatalosan be kell választani Brutust, és ugyancsak hivatalosan át kell adni neki Karó szavazati jogát. Ez halaszthatatlan.

Véleményem szerint rendkívül fontos volna ideküldeni Szarvast, ha csak néhány hétre is, ha csak egy hétre is. Nagyon, de nagyon sokat jelentene, ha à vol d'oiseau* megnézne mindent, belepillantana ebbe az egész fortyogó katlanba, és így kölcsönösen tisztázhatnánk a dolgokat. Csak nem sajnálnak erre 200 rubelt és 2—3 hetet? Hát sehogy sem tudnak Szarvasnak legális útlevelet szerezni?? Ezt alaposan fontolják meg. Nyomatékosan ajánlom ezt a lépést, amely kiváltképp hasznos lenne Szarvas tervei szempontjából. Való igaz, hogy nehezen tudunk összhangban cselekedni, ha nem beszélünk meg mindent töviről hegyire. Szarvasnak „az Öreg erkölcsi befolyásolásáról" ejtett szavai pedig azt mutatják (kérem, ne sértődjön meg!), hogy nyoma sincs a kölcsönös megértésnek. *Erről* miért nem ír Szarvas egy árva szót sem? Martov kooptálásának terve egyszerűen nevetséges; ez már olyan nagyfokú értetlenség, hogy feltétlenül lesz rá eset, amikor botrányos módon bakot lőnek. Biz' isten, nem is tudok komolyan beszélni arról, hogy önök kooptálják Martovot, márpedig ha ezt komolyan gondolták, akkor mi más-más malomban őrölünk! Ezzel a „tervvel" úgy megnevettettek mindnyájunkat (Karót is), hogy még a könnyünk is kicsordult!!

Lenin

Genfből Kievbe
1903 október 20-án.
Először 1928-ban jelent meg.

---

* — madártávlatból. — *Szerk.*

70

A KAUKÁZUSI SZÖVETSÉGI BIZOTTSÁGNAK

A Kaukázusba

Kedves Elvtársak! Ügyeikről ketten is beszámoltak, Ruben személyesen, Rasid-Bek pedig levélben. Csak örülhetünk annak a döntésüknek, hogy Iszarit ideiglenesen felfüggesztik, amíg a *Központi Bizottság* ki nem vizsgálja az ügyet. Mindaz, amit a kongresszuson tanúsított magatartásáról tudunk, feltétlenül ellene szól. A kongresszuson kiderült, hogy teljesen ingatag; egy ideig habozott, azután a döntő pillanatban mégis a többség mellett szavazott, és segített a Központi Lap szerkesztősége és a Központi Bizottság jelenlegi összetételének megszavazásában. Utóbb azonban hirtelen köpönyeget fordított, és most lojálisnak aligha nevezhető eszközökkel harcol a többség határozatai ellen!! Erre már szavakat sem találok. Ilyen ember nem érdemel politikai bizalmat. Mindenesetre legalábbis óvatosan kell bánni vele, nem szabad felelős funkcióba állítani — nekem is (Leninnek) és Plehanovnak is ez a mélységes meggyőződése.

A kaukázusi elvtársak tartsanak ki szilárdan azon az úton, amelyen elindultak. Ne törődjenek a többségről terjesztett pletykákkal. Hamarosan megjelenik a teljes kongresszusi jegyzőkönyv, és akkor mindenki világosan látni fogja a helyzetet. Dolgozzanak továbbra is egyetértésben, és legyenek elvtársi bizalommal a Központi Bizottság iránt, s bizonyosak vagyunk benne, hogy a mostani pártbeli „zűrzavar" hamarosan megszűnik.

Egyre többet foglalkozunk azzal a gondolattal, hogy grúz és örmény irodalmat adunk ki itt. Olyan elvtársak láttak neki a dolog megszervezésének, akik jártasak eb-

ben; reméljük, hogy pénzt is sikerül szereznünk. Irodalmi és anyagi segítségre egyaránt szükségünk van.

Üdvözöljük a kaukázusi elvtársakat, és sok sikert kívánunk munkájukhoz.

Lenin. Plehanov

Genfből
1903 október 20-án.

Először 1928-ban jelent meg.

71

A DONI BIZOTTSÁGNAK

Elvtársak! Megkaptuk levelüket és a határozatot[144]. Nagyon kérjük, írják meg a következőket: 1) egyaránt beszámolt-e a kisebbség és a többség (mint valószínűleg maguk is tudják, egyik küldöttük a többség véleményén volt), vagy csak a kisebbség? 2) mit értenek „távozáson"? Távozás — hova? Azt értik-e ezen, hogy valakit felfüggesztettek a munkától, vagy valaki maga mondott le valamilyen okból, és ha igen, mely okból? 3) Mit neveznek „abnormális választási feltételeknek"? 4) Véleményük szerint kit kellene kooptálni a Központi Bizottságba? és 5) kit a Központi Lap szerkesztőségébe?

Genfből
1903 októberében.

Először 1904-ben N. Sahov „Harc a kongresszusért" c. brosúrájában jelent meg.

72

A BÁNYAVIDÉKI MUNKÁSOK SZÖVETSÉGÉNEK

Elvtársak! Megkaptuk határozatukat[145], és az a kérésünk, válaszoljanak az alábbi kérdésekre. Kérjük, beszéljék meg e kérdéseket a bizottság gyűlésén valamennyi tag jelenlétében (vagy küldjék el nekik, ha nincsenek egy helyütt) mint a párt Központi Lapjának szerkesztősége által feltett kérdéseket.

1) Beszámolt-e a bizottság előtt a kongresszusi többség képviselője?

2) Normálisnak tartja-e a bizottság azt, hogy a kongresszus munkáját és döntéseit értékelő határozatot hoz, mielőtt a jegyzőkönyv megjelenne, sőt mielőtt megkérdezné a Központi Bizottságot vagy a többség tagjait, ha valamit nem lát tisztán?

3) Hogyan történhetett meg, hogy ezek a szervezeti kérdésekben támadt nézeteltérések *lerombolták* mindazt, amit az „Iszkra" és a Szervező Bizottság előzőleg végzett? Miben nyilvánult meg ez a *lerombolás? Mit* romboltak le? Sehogy sem értjük ezt, márpedig ha valamilyen hiba elkövetésétől akarják megóvni a Központi Lapot, kötelességük megmagyarázni, miben látják a hibánkat. Mondják el részletesen a dolgot, és mi figyelmesen meg fogjuk tárgyalni a véleményüket.

4) Voltaképpen miféle „súlyos nézeteltérések támadtak a szervezeti kérdésekben"? Mi nem tudunk ilyenekről. (Megkértük Martovot és az „Iszkra" szerkesztőségének volt tagjait, hogy fejtsék ki ezeket a nézeteltéréseket az *általunk szerkesztett kiadványokban*, de kérésünknek mindeddig nem tettek eleget[146].)

5) Miben mutatkozik meg a politikai intrikálás és

bizalmatlanság légköre? Kinek a részéről? Beszéljenek világosabban. (Ha nem bíznánk Martovban, nem kértük volna fel, hogy legyen az „Iszkra" munkatársa.)

6) Ha köztünk és a volt szerkesztők között valóban vannak „súlyos nézeteltérések a szervezeti kérdésekben", hogyan kooptálhatnánk mi ketten négyüket? Hiszen ez azt jelentené, hogy az általuk képviselt árnyalat érvényesülne. A kongresszus azonban *mellettünk* foglalt állást, nem? Önök tehát azt akarják, hogy a kongresszus határozatát most módosítsuk holmi magán jellegű megállapodás alapján?

7) Normálisnak tartják-e azt, hogy a párt felelős vezetőit (a KL szerkesztőségét és a KB-t) szakítással, bojkottal stb. fenyegetőzve próbálják arra kényszeríteni, hogy ne azt tegyék, amit ezek a központok a párt érdekében hasznosnak tartanak?

8) Normálisnak és megengedhetőnek tartják-e azt, hogy a párt kisebbségben maradt tagjai megtagadják a Központi Lapban való munkát, a Központi Bizottság támogatását, a Központi Bizottságnak való engedelmességet, a párt anyagi támogatását és így tovább?

Genfből
1903 októberében.

Először 1904-ben N. Sahov „Harc a kongresszusért" c. brosúrájában jelent meg.

73

G. V. PLEHANOVNAK

03. XI. 1.

Kedves Georgij Valentyinovics! Sehogy sem hagynak nyugton a mindkettőnket izgató kérdések. Ez a huzavona, a döntésnek ez a halogatása valami borzalom, kínszenvedés...

Igaz, tökéletesen megértem azokat az indokokat és megfontolásokat, amelyekkel Ön a martovistáknak teendő engedmények mellett érvel. De mélységesen meg vagyok győződve arról, hogy a mostani helyzetben engedni — ez a legkétségbeesettebb lépés, amelynek *sokkal bizonyosabban* egszakadás-földindulás lenne a vége, mint a martovisták elleni háborúnak. Ez nem paradoxon. Én egyáltalán nem beszéltem rá Kurzot a távozásra, sőt, ellenkezőleg, igyekeztem rávenni, hogy maradjon, de ő (és Ru) semmilyen körülmények között nem hajlandó most együtt dolgozni a Martov-féle szerkesztőséggel. Mi történik? Több tucat küldött járja Oroszországot, már voltak minden szervezetnél, még Nyizsnyijből is azt írják, hogy a Központi Bizottság sokat tett, hogy megszervezték a szállítást, működnek a megbízottak, *nyomják* a közleményt[147], nekiláttak a munkának — Szokolovszkij nyugaton, Berg a központban, továbbá Zemljacska és még sokan mások. S erre — Kurz visszalép. Hosszú *szünet* (a kongresszus és a most már valószínűleg jelentősen kibővített *teljes* Központi Bizottság tanácskozásai). Azután vagy az lesz, hogy a Központi Bizottság harcot indít a Martov-féle szerkesztőség ellen, vagy az, hogy az *egész* Központi Bizottság lemond. Akkor Önnek + a két martovistának a Tanácsban *új Központi Bizottságot kell kooptálniuk*, mégpedig kong-

resszusi választás nélkül, olyan körülmények közt, amikor az oroszországiak *tömege* teljesen helyteleníti ezt, a már szétutazott megbízottak pedig értetlenül, zúgolódva vissza fognak lépni. És persze ezzel teljesen kompromittálják a kongresszust, hatalmas zavart és botrányt keltenek *Oroszországban*, ami ezerszer rosszabb és veszélyesebb egy nevetséges külföldi brosúránál.

Elegünk van már az örökös vitatkozásból! — ezt írják és *harsogják* felénk Oroszországból. De ha engedünk a martovistáknak, azzal most éppen hogy *törvényesítjük* az örökös vitatkozást Oroszországban, mert *Oroszországban* mindeddig nyoma sem volt az engedelmesség megtagadásának és a lázadásnak. Bármilyen nyilatkozatot adjunk is ki mi ketten — Ön meg én —, ezzel most nem lehet visszatartani a pártkongresszusi többség küldötteit. A küldöttek szörnyű vihart fognak támasztani.

Az egység kedvéért, a párt szilárdsága érdekében kérem, ne vegyen magára ekkora felelősséget, ne lépjen vissza, és ne engedjen át mindent a martovistáknak.

N. Lenin

Genfből.

Először 1926-ban jelent meg.

74

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

Kedves Barátom! El sem tudod képzelni, mi minden történt itt, — az ördög tudja, mi ez; kérve kérlek, tégy meg mindent, minden lehetőt és lehetetlent, *hogy Borisszal együtt, a többiek szavazatával felruházva kijöjj ide.* Tudod, hogy már elég tapasztalt vagyok pártügyekben, és kategorikusan kijelentem, hogy mindennemű halogatás, a legcsekélyebb késlekedés és habozás is pusztulással fenyegeti a pártot. Valószínűleg részletesen el fognak mondani neked mindent. A lényeg: Plehanov a Liga kongresszusán lejátszódott botrányok után hirtelen szint változtatott, és ezzel kétségbeejtő módon, szégyenletesen becsapott engem is, Kurzot is és valamennyiünket. Most ránk ügyet sem vetve, alkudozik a martovistákkal, akik látva, hogy Plehanov megijedt a szakadástól, kétszer, sőt négyszer annyit követelnek: nemcsak a hattagú szerkesztőséget, hanem azt is, hogy vegyük be embereiket (még nem mondták meg, hányat és kiket) a Központi Bizottságba, s még két emberüket a Tanácsba is, és hogy dezavuáljuk a Központi Bizottságnak a Ligában tett lépéseit (amelyeket Plehanovval teljes egyetértésben hajtottunk végre). Plehanov szánalmasan begyulladt a szakadástól és a harctól! A helyzet kétségbeejtő, ellenségeink ujjonganak és vérszemet kaptak, a mieink tajtékoznak a dühtől, Plehanov azzal fenyegetőzik, hogy azonnal itthagy csapot, papot, és képes rá. Ismétlem, mindenáron, *feltétlenül ki kell jönnötök.*

Genfből Kievbe
1903 november 4-én.
Először 1928-ban jelent meg.

75

A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK

Feltételeik a következők: 1) *4* személy kooptálása a szerkesztőségbe; 2) kooptálás? a Központi Bizottságba; 3) a Liga törvényes voltának elismerése; 4) *2* szavazat a Tanácsban. Javasolnám a Központi Bizottságnak, hogy a következő feltételeket kösse ki: 1) *3* személy kooptálása a szerkesztőségbe; 2) a Ligában: status quo ante bellum*; 3) *1* szavazat a Tanácsban. Továbbá javaslom, hogy nyomban hagyják jóvá (de a másik hadviselő féllel egyelőre ne közöljék) a következő *ultimátumot:* 1) 4 személy kooptálása a szerkesztőségbe; 2) 2 személy kooptálása a Központi Bizottságba, a Központi Bizottság választása szerint; 3) a Ligában: status quo ante bellum; 4) *1 szavazat* a Tanácsban. Ha az ultimátumot nem fogadják el — háború a végsőkig. Még egy kiegészítő feltétel: 5) azonnal beszüntetni minden ítélkezést, civakodást és vitát a II. pártkongresszuson és utána lejátszódott viszállyal kapcsolatban.

A magam nevében annyit mondhatok, hogy a szerkesztőségből kilépek, és csak a Központi Bizottságban maradhatok benn. *Mindenre* hajlandó vagyok, és ki fogok adni egy brosúrát a hisztérikus botrányhősök vagy a kiselejtezett miniszterek harcáról[148].

Genfből Oroszországba
1903 november 4-én.
Először 1928-ban jelent meg.

---

* — háború előtti állapot. — *Szerk.*

76

V. A. NOSZKOVNAK ÉS G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

XI. 5.

1) Tegnap elindult hozzátok Lalajanc.

2) Tegnap már írtam az itteni botrányról és arról, hogy Plehanov megijedt, s tárgyalásokba kezdett velük[149]. A következő feltételeket támasztották: 1) a régi szerkesztőség visszaállítása, 2) néhány ember kooptálása a Központi Bizottságba, 3) 2 szavazat a Tanácsban, 4) ismerjük el törvényesnek a Liga kongresszusát. Más szóval: csak úgy hajlandók békét kötni, ha teljesen feladjuk hadállásunkat, dezavuáljuk Wolfot, és „ártalmatlanná tesszük" a jelenlegi Központi Bizottságot. Nekem az a véleményem, hogy a Központi Bizottság részéről mindennemű engedmény lealázó volna, és teljesen diszkreditálná a mostani Központi Bizottságot. Szarvasnak és Nyilnek minél előbb ki kell jönnie ide, mindent kockára tettünk, és ha a Központi Bizottság nem hajlandó elszántan a végsőkig harcolni, akkor inkább mindent azonnal engedjünk át nekik. Ha eltűrünk ilyen demoralizálást, ha belemegyünk ilyen alkudozásba; ezzel az egész ügyet romlásba döntjük. Ismétlem: ez az én személyes véleményem. Mindenesetre jöjjetek azonnal, hogy együtt döntsük el, mit tegyünk.

Genfből Kievbe
1903 november 5-én.
Először 1928-ban jelent meg.

77

G. V. PLEHANOVNAK

03. XI. 6.

Igen tisztelt Georgij Valentyinovics! Sokat gondolkoztam azon a tegnapi kijelentésén, hogy fenntartja magának a „teljes cselekvési szabadságot", ha én nem leszek hajlandó tanácsolni Lovasnak, hogy lépjen ki a párt Tanácsából. Erre semmiképp sem leszek hajlandó. S azt is lehetetlennek tartom, hogy lemondásom ellenére nem hivatalosan, de ténylegesen továbbra is megmaradjak szerkesztőnek, amikor Ön szerint a teljes cselekvési szabadság azt sem zárja ki, hogy átadja a szerkesztőséget a martovistáknak. Ezért kénytelen vagyok átadni Önnek a Központi Lap szerkesztőségének összes hivatalos kapcsolatait és anyagait; ezeket külön csomagban eljuttatom Önhöz. Ha az anyagokat illetőleg valamilyen magyarázatra van szükség, természetesen készséggel rendelkezésére állok. Egyes anyagok a munkatársaknál (Lebegyevnél, Schwarznál, Rubennél) vannak, akiknek meg kell majd mondani, hogy mindent adjanak át Önnek.

N. Lenin

P. S. Kérem, ne fogja fel a szerkesztőség átadását a hírhedt bojkott értelmében. Ez ellentmondana annak, amit én kereken megmondtam Önnek f. é. november 1-i nyilatkozatomban[150]. A szerkesztőségből való kilépésemről most természetesen értesíteni fogom az elvtársakat.

P. P. S. Három csomagot küldök (holnap reggel futárral) — aa, bb, cc — az anyagok fontossága szerint.

Az 52. szám megjelenését a Központi Bizottság közleményével[151] XI. 16-ra terveztük. Ehhez hétfőn kell nyomdába adni az anyag első részét, de ráér kedden is.

Genf.

Először 1928-ban jelent meg.

78

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

03. XI. 8. Smithnek

Kedves Barátom! Még egyszer nyomatékosan kérlek, jöjj ide, és éppen te, továbbá még egy-két ember a Központi Bizottságból. Erre feltétlenül és haladéktalanul szükség van. Plehanov elárult bennünket, táborunkban szörnyű az elkeseredés, mindenki fel van háborodva azon, hogy Plehanov a Ligában lejátszódott botrányok miatt megengedte a pártkongresszus határozatainak megmásítását. A szerkesztőségből végleg kiléptem. Lehet, hogy az „Iszkra" le fog állni. Teljes és szörnyű a válság. Ne feledd, hogy én most nem a Központi Lap szerkesztőségéért harcolok; teljesen belenyugszom abba, hogy Plehanov nélkülem állította össze az öttagú szerkesztőséget. De harcolok a Központi Bizottságért, amelyet a Plehanov gyáva árulása után egészen elszemtelenedett martovisták szintén meg akarnak kaparintani, azt követelve, hogy kooptáljuk a Központi Bizottságba az ő embereiket — és még csak meg sem mondják, hányat!! A Központi Lap szerkesztőségéért folytatott harcban Plehanov árulása következtében visszavonhatatlanul vereséget szenvedtünk. Az egyetlen esély a békére az, ha megpróbáljuk átengedni nekik a Központi Lap szerkesztőségét, s megtartjuk magunknak a Központi Bizottságot. — Egyáltalán nem könnyű dolog (lehet, hogy már ez is késő), de meg kell próbálni. Ehhez Smithnek feltétlenül itt kell lennie, és az lenne a legjobb, ha még *két* oroszországi KB-tag is kijönne ide, mégpedig a legtekintélyesebbek (nem nők) (például Borisz és a doktor). Plehanov azzal fenyegetőzik, hogy faképnél hagy bennünket, ha a Központi Bizottság

nem enged; az isten szerelmére, ne higgyetek fenyegetőzésének; Plehanovot sarokba kell szorítani, meg kell ijeszteni. Oroszország nyugodjon bele a Központi Lap szerkesztőségének átadásába, de szilárdan álljon ki a Központi Bizottság mellett. Új emberek kellenek ide a Központi Bizottságból, különben egyszerűen nincs, aki tárgyaljon a martovistákkal. Smithre háromszorosan szükség van. Megismétlem a martovisták „feltételeit": 1) tárgyalások a Központi Lap szerkesztősége és a Központi Bizottság nevében, 2) 6 tag a Központi Lap szerkesztőségében, 3) ? a Központi Bizottságba. A Központi Bizottságba való kooptálás beszüntetése, 4) 2 szavazat a Tanácsban, 5) a Központi Bizottság dezavuálása a Liga javára, a Ligakongresszus törvényes voltának elismerése. Ezek pedig olyan békefeltételek, amilyeneket a győztesek diktálnak a legyőzötteknek!!

Genfből Kievbe.

Először 1928-ban jelent meg.

79

M. N. LJADOVNAK[152]

03. XI. 10.

Kedves Ligyin! Szeretnék beszámolni Önnek „legújabb politikai híreinkről".

Hadd mondjam el mindenekelőtt sorjában a legutóbbi eseményeket. Szerda (X. 27 vagy 28?) — a Liga kongresszusának harmadik napja. Martov hisztérikusan üvöltöz, hogy a mi lelkünkön szárad „a régi szerkesztőség vére" (Plehanov kifejezése), és hogy Lenin intrikált a kongresszuson stb. Én nyugodtan felszólítom írásban (a kongresszus titkárságához eljuttatott nyilatkozatban), hogy vádoljon meg *nyíltan* az egész párt színe előtt: én *mindent* nyilvánosságra akarok hozni. Különben ez egyszerűen Skandalsucht*. Martov természetesen „előkelően retirál", és döntőbíróságot követel (még most is); én továbbra is követelem, hogy legyen bátorsága nyíltan vádaskodni — különben hitvány pletykának tekintem az egészet, és egyszerűen *nem veszek róla tudomást.*

Martov méltatlan viselkedése láttán Plehanov nem hajlandó beszélni. A mieink tucatjával juttatják el nyilatkozataikat a kongresszus titkárságához és megbélyegzik Martov „méltatlan viselkedését", aki a vitát a civakodás, a gyanúsítgatás etc. útjára vitte. Mellesleg megjegyzem, két órás felszólalásom után, amelyben Martov elvtársnak a pártkongresszuson a Versumpfung** irányába tett „történelmi fordulatáról" beszéltem[153], még a martovisták közül sem emelt *senki sem* olyan kifogást, hogy a kérdést a civakodás útjára vittem.

* — botrányhajhászás. — *Szerk.*

** — elmocsarasodás. — *Szerk.*

Péntek. Elhatározzuk, hogy a Ligába beveszünk 11 új tagot. Este zártkörű értekezletet tartunk ezekkel a „gránátosokkal" (ahogy tréfából elneveztük őket), és *Plehanov elpróbálja* lépésről lépésre, hogyan fogjuk agybafőbe verni a martovistákat. Nagy jelenet. Viharos taps.

Szombat. A Központi Bizottság felolvassa nyilatkozatát, melyben kijelenti, hogy nem hagyja jóvá a Liga alapszabályait, és törvénytelennek nyilvánítja a gyűlést (a nyilatkozatot előzőleg pontról pontra, betűről betűre megtárgyaltuk Plehanovval). A mieink kivonulnak a kongresszusról a martovisták ordításaitól kísérve: „csendőrök" etc.

Szombat este. Plehanov „meghátrált": nem hajlandó a szakadásra. Követeli, hogy kezdjünk béketárgyalásokat.

Vasárnap (XI. 1). Írásban közlöm Plehanovval lemondásomat (mivel nem óhajtok részt venni olyan ocsmány dologban, mint a pártkongresszus határozatainak megmásítása egy külföldi botrány hatására; sőt, merőben stratégiai szempontból is aligha lehetett volna kiválasztani ennél rosszabb időpontot arra, hogy engedményeket tegyünk).

XI. 3. Sztarover írásban közli az ellenzékkel való béke feltételeit Plehanovval, aki megkezdte a tárgyalásokat: 1) a tárgyalásokat a KL szerkesztősége és a KB folytatja; 2) az „Iszkra" régi szerkesztőségének visszaállítása; 3) új tagok kooptálása a KB-ba a tárgyalásokon meghatározandó számban. A tárgyalások megkezdésétől nincs kooptálás a KB-ba; 4) *2 hely* (sic!) a Párttanácsban és 5) a Liga-kongresszus törvényességének elismerése.

Plehanov nem zavartatja magát. Követeli, hogy a KB engedjen (!!!). A KB ezt visszautasítja, és Oroszországba ír. Plehanov kijelenti, hogy ha a KB nem enged, faképnél hagy bennünket. Miután meggyőződtem arról, hogy Plehanov nemcsak a lapot, hanem *az egész Központi Bizottságot* is képes semmiért a martovisták kezére juttatni, átadom Plehanovnak (XI. 6-án) a szerkesztőség *összes* ügyeit.

A helyzet a következő: az „Iszkra" aligha jelenik meg határidőre. A martovisták diadalmámorban ünneplik „győzelmüket". A mieink (Akszelrod két hölgye kivételé-

vel, akik hívek maradnak Plehanovhoz Treulosigkeitjében* is) mind eltávolodnak Plehanovtól, és a gyűlésen (XI. 6-án vagy 7-én) keserű igazságokat vágnak a fejéhez (a „második Iszari" stb.).

Jó, ugye? Nem lépek be a szerkesztőségbe, de írni azért fogok. A mieink, amennyiben lehetséges, meg akarják védeni a Központi Bizottságot, és fokozni akarják az agitációt a martovisták ellen — szerintem jó terv.

Plehanov hadd távozzék; ebben az esetben a Párttanács átadja az „Iszkrá"-t egy bizottságnak, és rendkívüli pártkongresszust hív egybe. Valóban, csak nem fogjuk megengedni a külföldi Ligának, hogy 3—4 szavazatnyi többséggel *megmásítsa* a pártkongresszus határozatát?? Hát illik az, hogy miután a legteljesebb nyilvánosságig és csaknem szakadásig fokoztuk a harcot, takarodót fúvassunk és elfogadjuk a martovisták diktálta békefeltételeket??

Szeretném tudni, mi az Ön véleménye.

Úgy gondolom, hogy aki à la Plehanov cselekszik, az szabotálja a pártkongresszust és elárulja a kongresszusi többséget. Véleményem szerint, minden erőnket megfeszítve agitálnunk kell itt és Oroszországban egyaránt, hogy az emberek ne a Liga kongresszusának, hanem a pártkongresszusnak engedelmeskedjenek.

Az „Iszkra" bojkottálása (még ha a Martov-féle „Iszkrá"-ról van is szó) természetesen ostobaság. Különben nem is Martov, hanem inkább Plehanov lapja lesz, mert Zaszulics és Akszelrod hamarosan három szavazatot biztosít Plehanovnak az öttagú szerkesztőségben. Ezt nevezik szerkesztőségnek!! Szellemes megjegyzéséhez, ami a szárovi múmiákat illeti, kiegészítésül idézek egy kis statisztikát: a hattagú szerkesztőség működése idején megjelent 45 „Iszkra"-szám cikkei és tárcái közül Martov 39-et, Lenin 32-t, Plehanov 24-et, Sztarover 8-at, Zaszulics 6-ot, és P. B. Akszelrod 4-et írt. Három év alatt! *Egyetlen* olyan szám sem volt, amelyet (szerkesztési-technikai értelemben) nem Martov vagy Lenin állított össze. És most — jutalmul a botrányért, meg azért, hogy Sztarover eldugaszolt egy jelentős pénz-

* — hitszegésében. — *Szerk.*

forrást — vegyük be őket a szerkesztőségbe! Ők „elvi nézeteltérések" miatt harcoltak: ezek alakultak át oly kifejező módon hideg számítássá — Sztarovernek Plehanovhoz intézett, XI. 3-i levelében — arra vonatkozólag, hogy hány hely kell nekik. És mi törvényesítsük ezt a helyekért folyó harcot, kössünk alkut ezeknek a kiselejtezett generálisoknak vagy miniszterekneк (grève générale des généraux,* mint Plehanov mondta) vagy hisztérikus botrányhősöknek a pártjával!! Mire valók akkor a pártkongresszusok, ha úgyis a külföldi sógorság-komaság, a hisztéria és a botrányhajhászás számít??

Most még néhány szót a hírhedt „hármas bizottságról", amelyet a hisztérikus Martov az én „intrikálásom" középpontjának tekint. Bizonyára emlékszik még a kongresszus idejéből az én kongresszusi programomra és a hozzáfűzött kommentáromra. Nagyon szeretném, ha *a párt valamennyi tagja megismerné ezt a dokumentumot*, ezért még egyszer pontosan idézem Önnek. „23. pont (Tagesordnung**). *A párt Központi Bizottságának és a Központi Lap szerkesztőségének választása.*"

Az én kommentárom: „A kongresszus *3* személyt választ be a KL szerkesztőségébe és *3* személyt a KB-ba. Szükség esetén ez a 6 személy *együttesen*, $^2/_3$-nyi többséggel kooptálás útján kiegészíti a KL szerkesztőségét és a KB-t, s erről megfelelő jelentést tesz a kongresszusnak. Ha a kongresszus jóváhagyta ezt a jelentést, a további kooptálást a Központi Lap szerkesztősége és a Központi Bizottság külön-külön végzi."

Vajon ebből nem tűnik-e ki világosan, hogy itt a szerkesztőség *újjászervezéséről van szó, amelyre nem kerülhet sor* a Központi Bizottság beleegyezése nélkül (6 szavazat közül 4 szükséges a kooptáláshoz), s emellett az eredeti hármas bizottság kibővítésének vagy meghagyásának kérdése *nyitva marad* („*szükség esetén*" kooptálnak)? Ezt a tervet még a kongresszus előtt megmutattam *mindenkinek* (természetesen Plehanovnak is). Magától értetődik, hogy az újjászervezésre szük-

* — generálisok általános sztrájkja. — *Szerk.*
** — napirend. — *Szerk.*

ség volt, mert nem voltunk megelégedve a hatos bizottsággal (és főleg Plehanovval, aki voltaképpen mindig felhasználhatta a jóformán örökké távollevő P. B. Akszelrod és a könnyen befolyásolható V. I. Zaszulics szavazatát), magától értetődik az is, hogy egy magánbeszélgetés során igen *éles* hangnemben értésére adtam Martovnak ezt az elégedetlenséget, és „szidtam" Plehanovot is (elsősorban őt), Akszelrodot is, Zaszulicsot is szeszélyeik miatt, s azt a tervet is felvetettem, hogy a hatos bizottságot egészítsük ki héttagúvá stb. Erre ő most teljesen kiforgatja ezeket a magánbeszélgetés során elhangzott dolgokat, azt üvöltözi, hogy a „hármas bizottság Plehanov ellen irányult", meg hogy én „csapdát állítottam" Martovnak etc. — hát mi ez, ha nem hisztéria?? Persze, amikor mi vagyunk egy véleményen Martovval, akkor a hármas bizottság Plehanov ellen irányul, amikor pedig Plehanov ért egyet Martovval (például a tüntetések kérdésében), akkor én ellenem, és így tovább. A hisztérikus üvöltözés csupán siralmas tehetetlenségüket palástolja: képtelenek megérteni azt, hogy a szerkesztőségnek kizárólag valóságos, nem pedig fiktív szerkesztőkből kell állnia, hogy ennek a szerkesztőségnek cselekvőképes, nem pedig nyárspolgári testületnek kell lennie, hogy *minden egyes* tagjának *minden egyes* kérdésben *önálló* véleményt kell kialakítania (ami sohasem fordult elő a nem választott hármas bizottságon belül).

Martov *helyeselte* tervemet, amelyben két hármas bizottságot javasoltam, de amikor felfedezte, hogy ez *egy* kérdésben ő ellene, Martov ellen fordul, hisztérikus rohamot kapott, és intrikálásról kezdett üvöltözni! Nem hiába nevezte Plehanov a Liga kongresszusának folyosóin „szerencsétlen flótásnak"!

Igen . . . ez az undorító külföldi marakodás — ez húzta keresztül az oroszországi pártmunkások többségének határozatát. És Plehanov részint azért árult el bennünket, mert félt a külföldi botránytól, részint azért, mert *(talán)* érezte, hogy az öt között harmadmagával marad . . .

Nem tehetünk mást, mint hogy harcoljunk a Központi Bizottságért, egy mielőbbi (nyári) új kongresszusért.

A füzetemet szerezze meg[154]. Poletajevvel (Baumannal) küldtem el *kizárólag* és személy szerint Vecseszlovnak. Sergov csak csalárd úton, *csakis a levéltitkot megszegve* juthatott hozzá. Olvassa fel mindenkinek, akinek akarja, de ne adja ki a kezéből, és küldje vissza nekem.

Vecseszlovot mindenhonnan ki kell szoritania. Kérjen megbízólevelet a Központi Bizottságtól, jelentkezzen a Parteivorstandnál* mint a KB megbízottja, és vegye át az *összes* német kapcsolatokat.

Brosúrája miatt nagyon hibásnak érzem magam. Csak egyszer tudtam elolvasni. Át kell majd dolgozni, de az átdolgozás tervét még nem volt időm papírra vetni.

Lenin

Genf.

Először 1928-ban jelent meg.

---

* — pártvezetőség (a német szociáldemokrata párt központi bizottsága). — *Szerk.*

80

G. V. PLEHANOVNAK

03. XI. 18.

Igen tisztelt Georgij Valentyinovics!

Nagyon kérem, ne haragudjon, hogy a cikkem késett egy napot[155]; tegnap rosszul éreztem magam, és különben is ezekben a napokban szörnyű nehezen megy a munka.

A cikk hosszabbra sikerült, mint gondoltam, úgyhogy 2 részre kell osztani; a második részben tüzetesen elemezni fogom Novobrancevet, és összefoglalom a mondottakat.

Szükségesnek tartom, hogy cikkem aláírással jelenjen meg; álnevet fogok használni, ugyanis a közlemény megjelenése előtt a másik megoldás valószínűleg kellemetlen volna Önnek.

Arra kérem, hogy az „Iszkrá"-nak abban a számában, amelyben megjelenik a kongresszusról szóló közlemény, közölje a mellékelt nyilatkozatot is[156]. Persze, ha teljesen helyreáll a béke a pártban (amit remélek), és ha Ön szükségesnek tartja, a többi békefeltétellel együtt meg lehetne beszélni azt is, hogy ne közöljék ezt a nyilatkozatot.

Őszinte híve *N. Lenin*

Genf.

A teljes szöveg először 1928-ban jelent meg.

81

A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK

Kedves Barátaim! Az új politikai helyzet az „Iszkra" 53. számával teljesen világossá vált. Nyilvánvaló, hogy a Központi Lap öttagú szerkesztő bizottsága lehetetlenné akarja tenni Lenint is (azzal rágalmazzák például, hogy ő penderítette ki a pártból a „Juzsnij Rabocsij" híveit, s aljas célzásokat tesznek Schweitzerre[157]), a Központi Bizottságot is, meg az egész többséget is. Plehanov kereken megmondja, hogy a Központi Lap öttagú szerkesztősége nem ijed meg semmiféle Központi Bizottságtól. A Központi Bizottság elleni hadjárat itt is folyik, meg Oroszországban is (a szentpétervári levél Martin utazásáról). A kérdést élére állították. Ha elvesztegetjük az időt, és nem adjuk ki idejében a harci jelszót, elkerülhetetlen a *teljes* vereség 1) az öttagú bizottságnak az „Iszkrá"-ban folytatott elkeseredett harca és 2) oroszországi embereink sorozatos lebukása következtében. *Az egyetlen menekvés: a kongresszus. Jelszava: harc a bomlasztók ellen.* Csak ezzel a jelszóval lehet fülöncsípni a martovistákat, magunk mellé állítani a nagy tömeget és megmenteni a helyzetet. Szerintem az egyetlen lehetséges terv a következő: teljes titoktartás, *a kongresszusról egyelőre* senkinek egy szót se. *Minden* erőt, *minden épkézláb embert* bejuttatni a *bizottságokba* és ráállítani a szervezetek *látogatására.* Harcolni a békéért, a bomlasztás megszüntetéséért, a Központi Bizottságnak való engedelmeskedésért. Teljes erőből törekedni arra, hogy a bizottságokat megerősítsük a saját embereinkkel. Teljes erőből törekedni arra, hogy dokumentumokkal, a bomlasztók ellen hozott határozatokkal rábizonyítsuk a bomlasztást a martovistákra és a „Juzsnij

Rabocsij" híveire (a bizottságoknak özönével kell küldeniük az ilyen határozatokat a Központi Laphoz). Azután bejuttatni a saját embereinket az ingatag bizottságokba. Megnyerni a bizottságokat ennek a jelszónak: a *legfőbb* feladat — harc a bomlasztás ellen. *A kongresszust legkésőbb januárban meg kell tartani*, lássanak tehát munkához minél erélyesebben; mi is megmozgatunk minden követ. *A kongresszus célja:* a KB és a Párttanács *megerősítése*; talán meg tudjuk erősíteni a Központi Lapot is — vagy a hármas bizottság révén (ha netán sikerül kiragadni Plehanovot, ami kevéssé valószínű), vagy a hatos bizottság révén, *amelybe be fogok lépni*, ha helyreáll a számunkra oly becses béke. A legrosszabb esetben: *övék a KL, miénk a KB és a Tanács.*

Ismétlem: vagy *teljes* vereség (a Központi Lap lehetetlenné tesz bennünket), vagy *azonnal hozzáfogunk a kongresszus előkészítéséhez. Előbb titokban kell előkészíteni* maximum egy hónapon át, *azután három hét alatt össze kell gyűjteni a bizottságok felének követeléseit, és össze kell hívni a kongresszust.* Ismétlem: ez az egyetlen menekvés.

Genfből Oroszországba
1903 december 10-én.

Először 1929-ben jelent meg.

82

AZ „ISZKRA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK[158]

A Központi Lap szerkesztőségének

03. XII. 12.

Martov elvtárs ma azzal a kérdéssel fordult hozzám mint a Központi Bizottság képviselőjéhez, hogy írhat-e a lap a KB-nak a genfi ellenzékkel folytatott tárgyalásairól[159]. Úgy gondolom, hogy igen, és nagyon kérem a KL szerkesztőségének tagjait, hogy fontolják meg még egyszer a párton belüli egészséges béke kérdését.

Még nem késő biztosítani ezt a békét, még meg lehet előzni, hogy a nyilvánosságnak és ellenségeinknek tudomására jussanak a szakadás részletei, valamint a becstelenségről és a hamis listákról szóló beszédek — amelyeken valószínűleg még a „Moszkovszkije Vedomosztyi" is kapva kap. Garantálom, hogy a többség szíves-örömest hajlandó lesz fátylat borítani ezekre a szennyes dolgokra, azzal a feltétellel, ha biztosítják a pártban a békét.

Most minden a KL szerkesztőségétől függ, amelyben ott vannak a képviselői a KB 1903. X. 25-i békeajánlatát[160] visszautasító volt ellenzéknek. Kérem az elvtársakat, vegyék figyelembe, hogy a KB azóta már két további önkéntes engedményt tett: Ru elvtársnak tanácsolta, hogy mondjon le, és megpróbálta „jó útra terelni" a Liga ügyét.

Viszont tovább folyik a Központi Bizottság bojkottálása, a KB elleni agitáció és az oroszországi gyakorlati munka dezorganizálása. Azt írják Oroszországból, hogy az ellenzék „pokollá" teszi az életet. Egészen biztos értesüléseink vannak arról, hogy a kisebbség megbízottai rend-

szeresen végzik bomlasztó munkájukat, sorra látogatják a bizottságokat. Pétervárról azt a hírt kaptuk, hogy Martin ezzel a céllal utazott oda. Odáig fajul a dolog, hogy az ellenzék kiépíti a saját szállítási szervezetét, és Danon keresztül fele-fele alapon felajánlja a Központi Bizottságnak!

Kötelességemnek tartom a párttal szemben, hogy még egyszer és utoljára megkérjem a KL. szerkesztőségét: igyekezzen rávenni az ellenzéket a béke megkötésére azon az alapon, hogy mindkét fél őszintén elismeri mindkét központot, és abbahagyja a testvérharcot, amely lehetetlenné tesz minden együttműködést.

Genf.

Először 1929-ben jelent meg.

83

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

Kedves Barátom! Alaposan tisztáznunk kell azt a kérdést, amelyben, úgy látszik, eltér a véleményünk, s nagyon kérlek, beszéld meg ezt a levelemet a Központi Bizottság (vagy a Végrehajtó Bizottság[161]) mindegyik tagjával. Véleményünk a következőkben nem egyezik: 1) úgy véled, hogy a martovistákkal békét lehet kötni (sőt Borisz már gratulál is a békekötéshez. Sírjak-e vagy nevessek rajta?); 2) úgy véled, hogy ha azonnal újabb kongresszust hívunk össze, ezzel elismerjük saját gyengeségünket. Meggyőződésem szerint mindkét pontban súlyosan tévedsz. 1) A martovisták háborút akarnak. Martov egy genfi gyűlésen nyíltan azt kiáltozta: mi vagyunk az erő. A lapban hajszát indítottak ellenünk és gyalázatosan kiforgatják a kérdést: aljasságukat azzal próbálják leplezni, hogy bürokratizmust olvasnak a fejünkre. Martov továbbra is úton-útfélen hangoztatja, hogy a mostani Központi Bizottság hajítófát sem ér. Szóval naivság és egyenest megengedhetetlen kételkedni: a martovistáknak igenis az a céljuk, hogy épp ilyen aljasul, bojkottal és botrányok segítségével megkaparintsák a Központi Bizottságot is. Ezen a talajon nem tudunk megküzdeni velük, mert a Központi Lap félelmetes fegyver, s vereségünk elkerülhetetlen, különösen a lebukások miatt. Ha húzzátok az időt, ezzel előmozdítjátok az egész többség biztos és teljes vereségét, szó nélkül lenyelitek a Központi Bizottságnak adott külföldi (a Ligától származó) pofonokat, sőt odatartjátok a másik arcotokat is. 2) A kongresszus bizonyságot fog tenni a mi erőnkről, bebizonyítja majd, hogy

nemcsak szóban, de a valóságban sem tűrjük, hogy külföldi botrányhősök klikkje parancsolgasson az egész mozgalomnak. A kongresszusra éppen most van szükség, amikor megvan a jelszó: harc a bomlasztás ellen. Csakis ez a jelszó indokolja a kongresszust, mégpedig teljesen indokolja egész Oroszország előtt. Ha elszalasztjátok a kellő pillanatot, kiengeditek a kezetekből ezt a jelszót, s bizonyságot tesztek arról, hogy tehetetlenül, passzívan alávetitek magatokat a martovistáknak. Nevetséges dolog olyasmiről ábrándozni, hogy pozitív munkával is meg lehet szilárdítani a pozíciónkat, miközben a KL kígyóbékát kiált ránk, a martovisták bojkottálnak bennünket és agitálnak ellenünk. Ez azt jelenti, hogy lassú pusztulásra ítéljük magunkat ebben az intrikusok elleni dicstelen harcban, akik a végén majd azt fogják mondani (sőt már mondják is): nézzétek, milyen tehetetlen ez a Központi Bizottság! Ismétlem: ne ringassátok magatokat illúziókban. Vagy ti diktáljátok a békefeltételeket a martovistáknak a kongresszuson, vagy csúfosan kibuktatnak benneteket, illetve egyszerűen a helyetekre állnak az első lebukás alkalmával. A kongresszusnak most van célja: az, hogy véget vessen ennek a lehetetlen bomlasztásnak, félreállítsa a Ligát, amely fütyül a Központi Bizottságra, szilárdan kézbe vegye a Tanácsot és rendezze a Központi Lap ügyét. Hogyan? — a *legrosszabb* esetben akár meg kell hagyni az öttagú szerkesztőséget (vagy vissza kell állítani a hattagút); ez a legrosszabb eset azonban nem valószínű, ha nagy többségünk lesz. S akkor vagy végérvényesen legyőzzük a martovistákat (Plehanov *már most beszél* egy újabb Vademecumról*, mert látja, hogy nincs béke, és azzal fenyegetőzik, hogy mindkét vitatkozó felet meg fogja támadni. Nekünk ez éppen kapóra jön!), vagy pedig nyíltan kimondjuk, hogy nincs vezető Központi Lapunk, és a Központi Lapot vita-fórummá változtatjuk, amelyben aláírással ellátva szabadon megjelenhetnek a többség és a kisebbség cikkei (vagy ami még jobb: a mar-

* — Útikalauzról. — *Szerk.*

tovistákkal folytatott vitát átvisszük a brosúrákba, az „Iszkrá"-ban pedig csak a kormánnyal és a szociáldemokrácia ellenségeivel harcolunk).

Szóval: mondjatok le arról a naiv reményről, hogy békésen lehet dolgozni ilyen lehetetlen légkörben. Az összes *fő* erőket állítsátok rá a bizottságok meglátogatására; — Szarvas induljon útnak —, haladéktalanul és végleg *biztosítsátok* magunknak a mi bizottságainkat, azután indítsatok támadást azok ellen, amelyek nem állnak mellettünk... kongresszus, legkésőbb januárban kongresszus!

P. S. Ha Martov megkérdezné Szarvast a közzétételről[162] — Szarvas feltétlenül adja át szavazatát Karónak, de feltétlenül, különben nagy botrány lesz! Martov és Dan hallatlan pimaszságokat mond Karónak találkozásaik alkalmával!

P. P. S. Ma, 18-án a martovisták újabb aljasságot követtek el: nem hajlandók közölni az 54. számban azt a levelemet, amelyben megokolom, miért léptem ki a szerkesztőségből[163]. Az ürügy az volt, hogy Hans ellenezte a dokumentumok közzétételét (hazugság! Hans abban az esetben ellenezte ezt, ha helyreállna a *béke!*). A visszautasító választ egy csomó ocsmánysággal fűszerezték, — hogy például a Központi Bizottság megpróbálta kézbe kaparintani a Központi Lapot, hogy tárgyalások folytak a Központi Bizottság iránti bizalom visszaállításáról stb. A taktika világos: kétszínűen takargatni akarják Danék, Martinék etc. ellenzéki állásfoglalását a Központi Bizottsággal szemben, és közben az újságban szennyes rágalmakat szórnak alattomosan a Központi Bizottságra. Semmi esetre sem hagyom válasz nélkül a gyalázatos 53. számot. Azonnal táviratozzátok meg: 1) hozzájárultok-e ahhoz, hogy levelem megjelenjen az „Iszkrá"-n *kívül?* Actien* 203; 2) hozzájárultok-e ahhoz, hogy haladéktalanul összpontosítsunk minden erőt a kongresszusra? Actien 204. Ha mindkét kérdésre igennel válaszoltok: Actien 407. Ha mindkettőre nemmel: Actien 45.

Holnapután elküldöm nektek levelemet, amelyben

* — Részvények. — *Szerk.*

bejelentem, hogy kilépek a szerkesztőségből. Ha nem egyeztek bele az azonnali kongresszusba, és némán akarjátok tűrni Martovék pofonjait, valószínűleg ki kell lépnem a Központi Bizottságból is.

Genfből Klevbe
1903 december 18-án.
Először 1929-ben jelent meg.

84

N. J. VILONOVNAK

Kedves Elvtárs! Nagyon örültem levelének, mert itt, külföldön nagyon ritkán halljuk a helyi munkát végző elvtársak őszinte és önálló véleményét. A külföldön élő szociáldemokrata író számára rendkívül fontos, hogy minél gyakrabban kicserélje véleményét az Oroszországban működő élenjáró munkásokkal. Levele, amelyben elmondja, hogyan tükröződnek a bizottságokban itteni viszályaink, rendkívül érdekes volt számomra. Alkalomadtán talán ki is fogom nyomatni[164].

Egyetlen levélben lehetetlen válaszolni kérdéseire, mert ha részletesen be akarnék számolni a többségről és a kisebbségről, egész könyvrevalót kellene írnom. Most külön röplap formájában kinyomattam az „Iszkra" szerkesztőségéhez intézett levelemet (Miért léptem ki a szerkesztőségből?), ebben röviden elmondom, miért váltak el útjaink, és igyekszem kimutatni, milyen hamis megvilágításban tárgyalja ezt az ügyet az „Iszkra" 53. száma (az 53. számtól kezdve a szerkesztőség a kisebbség négy képviselőjéből, plusz Plehanovból áll). Remélem, hogy ez a levél (8 oldalas nyomtatott füzetecske) hamarosan eljut Önhöz, mert már átvitték Oroszországba, és valószínűleg nem lesz nehéz a terjesztése.

Ismétlem: ebben a levélben igen röviden ismertettem az ügyet. Részletesebb ismertetésről pillanatnyilag nem lehet szó, amíg meg nem jelenik a pártkongresszus és a Liga-kongresszus jegyzőkönyve (az „Iszkra" 53. száma azt írja, hogy teljes egészében és igen hamar megjelenik mind a két kongresszus jegyzőkönyve. Tudomásom van róla, hogy a pártkongresszus jegyzőkönyve 300 oldalas

vagy még nagyobb terjedelmű külön könyv lesz; már majdnem 300 oldal elkészült; valószínűleg egy, legfeljebb két hét múlva meg fog jelenni). Könnyen lehetséges, hogy ha mindkét jegyzőkönyv megjelenik, még egy brosúrát kell írnom[165].

Én úgy látom a dolgot, hogy a szakadás elsősorban és főképpen a két központ (a Központi Lap és a Központi Bizottság) személyi összetételével való elégedetlenség miatt következett be. A kisebbség azt akarta, hogy erősítsék meg tisztében a KL régi, hattagú szerkesztőségét, viszont a kongresszus a hat közül kiválasztott hármat, mert nyilván őket tartotta alkalmasabbnak a politikai vezetésre. Ugyanígy vereséget szenvedett a kisebbség a Központi Bizottság összetételének kérdésében is, a kongresszus nem azokat választotta meg, akiket a kisebbség akart.

Az elégedetlen kisebbség emiatt kezdte felfújni a különben igen apró nézeteltéréseket, bojkottálni kezdte a központokat, maga köré gyűjtötte a híveit, sőt, nekilátott a pártszakadás előkészítésének (itt makacsul tartják magukat azok a valószínűleg nem is alaptalan hírek, hogy már elhatározták egy külön lap megalapítását „*Lázadás*" címmel, s hozzá is kezdtek a szedéséhez. Valószínűleg nem véletlen, hogy az „Iszkra" 53. számában megjelent tárcát olyan betűtípussal szedték, amilyen egyáltalán nincs is a párt nyomdájában!).

Plehanov elhatározta, hogy a szakadás elkerülése végett kooptálja a kisebbséget a szerkesztőségbe, és az „Iszkra" 52. számába írt egy cikket „Mit ne tegyünk?" címmel. Én az 51. sz. megjelenése után kiléptem a szerkesztőségből, mert helytelennek tartottam, hogy külföldi botrányok hatására megmásítsák a kongresszusi határozatokat. De természetesen, nem akartam személyemben útjába állni a békének, ha lehetséges a béke, s ezért kiléptem a szerkesztőségből (ugyanis *most* lehetetlennek tartottam, hogy dolgozzam a hattagú szerkesztőségben), a közreműködést azonban nem utasítottam vissza.

A kisebbség (illetve ellenzék) erőnek erejével be akarja juttatni embereit a Központi Bizottságba is. A KB a béke érdekében beleegyezett két ember befogadásába —

de az ellenzék még ezzel sem érte be: továbbra is azzal rágalmazza a Központi Bizottságot, hogy nem képes a cselekvésre. Szerintem ez a fegyelem és a pártkötelesség felháborító megszegése. S a tetejébe pletyka az egész, hiszen a Központi Bizottságba a kongresszus azokat választotta be, akik mellett az „«Iszkra» szervezet" *többsége* síkraszállt. Az „«Iszkra» szervezet" pedig természetesen mindenkinél jobban tudta, ki alkalmas erre a fontos szerepre. A Központi Bizottságba a kongresszus három embert választott be — mind a három régóta tagja az „«Iszkra» szervezetnek"; kettő közülük tagja volt a Szervező Bizottságnak, és a harmadikat is meghívták a Szervező Bizottságba, csak ő személyes okból nem lépett be, de pártmegbízásból hosszú időn át dolgozott a Szervező Bizottság részére[166]. Tehát a Központi Bizottságba a legmegbízhatóbb és sokszorosan kipróbált embereket választották be, és nagyon helytelen módszernek tartom, ha azt fogják rájuk, hogy „tehetetlenek", amikor maga a kisebbség *akadályozza* a Központi Bizottságot a munkában. A KB elleni vádak (formalista, bürokratikus stb.) egytől egyig alaptalan, rosszindulatú koholmányok.

Mondanom sem kell, teljesen egyetértek Önnel abban, hogy illetlenség a centralizmus és a kongresszus ellen ágálni olyan embereknek, akik azelőtt másképp beszéltek, és most azért prüszkölnek, mert a kongresszus egy részletkérdésben nem az ő kívánságuk szerint járt el. Ezek az emberek most — ahelyett, hogy elismernék a hibájukat — bomlasztják a pártot! Szerintem az oroszországi elvtársaknak határozottan harcba kell szállniuk mindennemű bomlasztással, és ragaszkodniuk kell ahhoz, hogy hajtsák végre a kongresszus határozatait, és ne akadályozzák a munkát olyan civakodással, hogy ki legyen tagja a Központi Lap szerkesztőségének és a Központi Bizottságnak. A publicisták és más effajta generálisok (akiket Ön — túlságosan keményen — egyenest intrikusoknak nevez) külföldi civakodása csak abban az esetben nem veszélyezteti a pártot, ha az oroszországi bizottságok vezetői önállóbbak lesznek, és szilárdan meg tudják követelni azoknak a határozatoknak a végrehajtását, amelyeket képviselőik a pártkongresszuson elfogadnak.

A Központi Lap és a Központi Bizottság viszonyát illetőleg Önnek teljesen igaza van abban, hogy nem szabad sem az egyiknek, sem a másiknak egyszer s mindenkorra túlsúlyt biztosítani. Szerintem esetről esetre a kongresszusnak kell eldöntenie ezt a kérdést. Most a szervezeti szabályzat szerint a Központi Lap és a Központi Bizottság alá van rendelve a Párttanácsnak. A Tanácsban a Központi Lapnak és a Központi Bizottságnak két-két tagja foglal helyet. Az ötödiket a kongresszus választotta. Tehát maga a kongresszus döntötte el, hogy ez esetben kié legyen a túlsúly. Az a mendemonda, hogy mi állítólag el akartuk nyomni az oroszországi Központi Bizottságot a külföldi Központi Lappal, nem más, mint alaptalan pletyka, amelyben szemernyi igazság sincs. Amikor Plehanovval együtt én tagja voltam a szerkesztőségnek, még a Tanácsban is *három* oroszországi szociáldemokrata foglalt helyet és *csak két* külföldi. A martovistáknál pedig most éppen fordított a helyzet! — nos, ítélje meg ebből, mit ér a szavuk!

Melegen üdvözlöm Önt, és nagyon kérem, írja meg, hogy megkapta-e ezt a levelet, olvasta-e a szerkesztőséghez intézett levelemet, meg az „Iszkra" 52. és 53. számát, és hogy általában mi a helyzet most Önöknél a bizottságban.

Elvtársi üdvözlettel *Lenin*

Genfből Jekatyerinoszlavba legkésőbb 1903 december 22-én.

Először 1929-ben jelent meg.

85

A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK

03. XII. 22.

A Központi Bizottságnak Lenintől, a Központi Bizottság tagjától. Elolvastam a Központi Bizottság közleményét, amelyet megküldtek a bizottságoknak[167], és csak azt mondhatom, leesett az állam. Ennél nevetségesebb félreértést el sem tudtam volna képzelni. Hans keservesen meglakolt a hiszékenységéért és a sebtében alkotott véleményéért. Magyarázza meg nekem Hans, az isten szerelmére, honnan vette a bátorságot ahhoz, hogy ilyen kenetteljes hangon békéről szavaljon, amikor az ellenzék (s benne Martov is!) *hivatalosan visszautasította a békét* a Központi Bizottság ultimátumára küldött válaszában?? Vajon nem gyerekség-e hitelt adni ez után a hivatalos visszautasítás után Martov fecsegésének, aki először is ma nem emlékszik arra, mit mondott tegnap, másodszor pedig nem válaszolhat az egész ellenzék nevében? Vajon nem naivság-e békéről szavalni és irkálni, amikor az ellenzék újabb háborúra készül, azt kiáltozza a genfi gyűléseken, hogy ő képviseli az erőt, és aljas hajszát indít ellenünk az „Iszkra" 53. számában? Vajon nem naivság-e olyasmit mondani a bizottságoknak, ami szöges ellentétben áll az igazsággal! — például azt, hogy a Ligával való konfliktus „teljesen elsimult"?? És hallgatni a Tanács első üléséről (amelyen Ru is részt vett)?

Végül azok az ostoba tanácsok, hogy utazzak el innen! Ha családom tagjai, rokonaim mondanak ilyesmit, azt még megértem, de hogy a Központi Bizottság írjon ilyen badarságot!! Hiszen éppen most kezdődik az irodalmi harc. Az 53. számból és a külön röplap formájában kiadott levelemből[168] ezt világosan láthatják.

Olyan mérges vagyok a bizottságoknak küldött közleményük miatt, hogy hirtelenjében nem is tudom, hogyan keveredhetnének ki ebből a nevetséges helyzetből. Hacsak a következőképpen nem: jelentsék ki, hogy az „Iszkra" 53. számának és kivált a „Kongresszusunk" c. cikknek a tartalma teljesen szertefoszlatta a békébe vetett hitüket. Legalábbis én nem látok más kiutat.

A bizottságoknak (no meg magának Martovnak) válaszoljanak olyan értelemben, hogy a „Kongresszusunk" c. felháborítóan hazug cikkel irodalmi vitát provokáltak, önök (a KB) viszont pozitív munkára törekednek. Plehanov ellenezte a „Kongresszusunk" c. cikket és Martov előadását.

Genfből Oroszországba
1903 december 22-én.

Először 1929-ben jelent meg.

86

AZ „ISZKRA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK[169]

A Központi Lap szerkesztőségének

Tisztelt Elvtársak!

A Központi Lap szerkesztőségének XII. 22-i határozatával kapcsolatban a Központi Bizottság külföldi képviselője szükségesnek tartja felhívni a szerkesztőség figyelmét arra, hogy ez a határozat minősíthetetlen, s csupán a túlságos ingerültséggel magyarázható[170].

Ha Lenin — nem mint a KB tagja, hanem mint volt szerkesztő — az önök véleménye szerint valamit helytelenül fejtett ki, ezt tisztázhatják irodalmi síkon.

Hans elvtárs semmi olyan értelmű megállapodást nem kötött, s a mi tudtunk és beleegyezésünk nélkül nem is köthetett a Központi Bizottság nevében, hogy nem hozzák nyilvánosságra a tárgyalásokat. A szerkesztőségnek erről feltétlen tudnia kell. Hans elvtárs nyilván *a hivatalos békekötés esetére* gondolva beszélt arról, hogy ne hozzák nyilvánosságra a tárgyalásokat.

A Központi Bizottság külföldi képviselője nem kitérően, hanem teljesen határozottan közölte a Központi Lap szerkesztőségével, még pedig két ízben, hogy megengedi Lenin levelének nyilvánosságra hozatalát.

Ha a szerkesztőséget cselekedeteiben nem a mérhetetlen ingerültség vezérelné, könnyen rájöhetne, menynyire helytelenek a Központi Bizottság külföldön levő tagjainak számára vonatkozó megjegyzései. A Központi Bizottság külföldi képviselője a szerkesztőségnek erre és a többi minősíthetetlen kirohanására (amilyen például az a nevetséges állítás, hogy van valamilyen „titkos" közzététel) válaszképpen csupán emlékezteti a

szerkesztőséget a párt iránti kötelességére, és felszólítja, hogy szüntesse be azokat a cselekedeteket, amelyek az irodalmi vitát pártszakadás előidézőjévé változtathatják.

A Központi Bizottság külföldi képviselője

Genf
1903 december 27-én.

Először 1929-ben jelent meg.

87

A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK

03. XII. 30.

Megkaptuk a régi naptár szerint XII. 10-én kelt levelüket. Meghökkentő és felháborító, hogy hallgatnak a harci kérdésekről, és hogy ilyen rendszertelenül leveleznek. Hiszen így nem lehet dolgozni! Vegyenek maguk mellé még egy titkárt, ha Medve és Szarvasné képtelen hetenként írni. Gondolják meg, hogy Szarvastól eddig egyetlen részletes beszámolót sem kaptunk! Az új naptár szerint XII. 10-én kelt levelünkre[171] mindmáig (20 nap alatt) nem kaptunk választ. Akárhogy is, de véget kell vetni ennek a tűrhetetlen helyzetnek!

Továbbá. Kategorikusan ragaszkodunk ahhoz, hogy teljesen tisztázzuk magunk között, milyen álláspontra helyezkedjünk a martovisták elleni harcban, hogy összeegyeztessük a véleményünket, és teljesen határozott irányvonalat alakítsunk ki.

Miért nem küldték ki Boriszt, ahogy Hans akarta, amikor itt volt? Ha Borisz itt járt volna, nem írna nekünk olyan nevetséges dolgokat a békéről. Miért nem váltotta be Hans azt az ígéretét, hogy pontosan beszámol az öregnek Borisz hangulatáról? Ha Borisz nem jöhet, küldjék ki Mitrofant vagy Vadat az ügyek tisztázására.

Újból és újból ismétlem: Hans fő hibája, hogy hitelt adott legfrissebb benyomásának. Az 53. szám láttán ki kellene józanodnia. A martovisták azért ragadták magukhoz a Központi Lapot, hogy háborút kezdjenek, s most már az egész vonalon megindult a háború: hajsza az „Iszkrá"-ban, torzsalkodás a nyilvános előadásokon (Martov a napokban előadást tartott a szakadásról Párizsban 100 hall-

gató előtt, és Lebegyevvel veszett össze), a legféktelenebb agitáció a Központi Bizottság ellen. Megbocsáthatatlan rövidlátás lenne azt hinnünk, hogy ez a háború talán elkerüli Oroszországot. Itt már odáig fajult a dolog, hogy a Központi Lap minden kapcsolatot megszakított a Központi Bizottsággal (a KL XII. 22-i határozata, amelyet már elküldtünk önöknek), hogy a Központi Lap *hazudik* (az „Iszkra" 55. száma), amikor azt írja, hogy létrejött egy *egyezmény*, mely szerint nem hozzuk nyilvánosságra a tárgyalásokat.

Vegyék fontolóra végre alaposan az egész politikai helyzetet, nyissák ki jobban a szemüket, hagyják abba azt a kicsinyes hétköznapi hercehurcát, ami a pénz- meg útlevél-szerzéssel jár, és tisztázzák önmagukban, bátran szembenézve a valósággal, hogy merre tartanak *és miért* húzzák-halasztják a dolgokat?

Központi Bizottságunkban, ha nem tévedek, két áramlat van (vagy talán három? Melyek azok?). Szerintem a következők: 1) húzni-halasztani a dolgot úgy, hogy nem hívjuk össze a kongresszust, lehetőleg hallgatunk a minket ért méltatlan támadásról és arról, hogy pimaszul szemen köpnek bennünket, továbbá megerősíteni pozíciónkat Oroszországban; 2) határozatok özönével támadni a Központi Lapot, *minden* erőt összpontosítani az ingatag bizottságok megnyerésére, továbbá előkészíteni és két, maximum három hónap múlva összehívni a kongresszust. Nos, kérdem én, mit tesznek önök hadállásaink megerősítése céljából? Mindössze annyit, hogy elvesztegetik az időt, miközben az ellenfél itt maga köré gyűjti az erőket (márpedig a külföld sokat jelent!), és addig húzzák-halasztják a döntést, amíg le nem buknak. A lebukás elkerülhetetlenül és meglehetősen hamar fog bekövetkezni — gyerekség volna, ha ezt figyelmen kívül hagynák.

Milyen lesz a helyzet a lebukás után? A martovistáknál friss és megnövekedett erők. Nálunk: felbomlott sorok. Náluk: megerősödött Központi Lap. Nálunk: egy kis társaság, amely jól-rosszul szállítja az éppen ellene irányuló Központi Lapot. Hiszen ez a vereség legbiztosabb útja, ezzel csak szégyenletesen és ostobán halogatják az *elkerülhetetlen* vereséget. Önök a homokba dugják a fejü-

ket e tény elől, s ezt azért teszik, mert a külföldi háborúság lassan jut el hazáig. Hiszen egész taktikájuk a szó szoros értelmében így foglalható össze: utánunk (a mostani összetételű Központi Bizottság után) az özönvíz (amelybe bele fog fulladni a többség).

Úgy vélem, hogy még ha elkerülhetetlen is a vereség, emelt fővel, becsületesen és nyíltan kell távozni, ez pedig csak egy kongresszuson lehetséges. De a vereség korántsem elkerülhetetlen, hiszen az öttagú bizottság *nem* kovácsolódott össze, Plehanov nem tart velük, hanem *a béke mellett* van; a kongresszussal pedig *sarokba lehet szorítani* Plehanovot is, meg őket is, állítólagos nézeteltéréseikkel egyetemben. A kongresszus ellen felhozható egyetlen komoly kifogás az, hogy elkerülhetetlenül törvényesíteni fogja a szakadást. A válaszom erre: 1) még ez is jobb a mostani állapotnál, mert akkor becsülettel távozhatunk, s nem tartjuk fenn tovább szégyenletes, megalázó helyzetünket; 2) a martovisták elszalasztották a kellő pillanatot a szakadásra, s nem valószínű, hogy eltávoznának a harmadik kongresszusról, mert a mostani harc és a teljes nyilvánosság lehetetlenné teszi a szakadást. 3) Alkudozni pedig, ha lehetséges, éppen a kongresszuson lehet velük a legjobban.

Beszéljék meg alaposan a dolgot, és írják meg végre a Központi Bizottság minden egyes tagjának (feltétlenül mindegyiknek) a véleményét.

A röplapokkal hagyjanak békén; nem vagyok gép, és a mostani abnormális helyzetben nem tudok dolgozni.

Genfből Oroszországba.

Először 1929-ben jelent meg.

1904

88

A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK

P. S.[172] 04. I. 2. Most kaptam meg az „Iszkra" 55. számába kerülő Akszelrod-cikk levonatát (az 55. sz. két nap múlva jelenik meg). Még gyalázatosabb, mint Martovnak az 53. számban közölt cikke („Kongresszusunk"). Szó van ebben „becsvágyó fantáziáról", amelyet a „Schweitzer-féle diktatúráról szóló mendemondák inspirálnak". Ismét felbukkan benne az a vád, hogy „a mindenható központ" „saját személyes (sic!*) belátása szerint rendelkezik" „a párt tagjaival, akiket kis csavarokká és kerekekké változtatott" (!!). „Töméntelen különféle hivatalt, osztályt, tagozatot, irodát és műhelyt létesítenek." A forradalmárokat átváltoztatják (biz'isten, így!) „asztaltársaságok fejeivé, hivatalnokokká, káplárokká, altisztekké, közlegényekké, börtönőrökké, mesteremberekké" (sic!). A Központi Bizottság pedig (a többség elgondolása szerint) „csupán ennek a hatalomnak (az „Iszkra"-szerkesztőség hatalmának) kollektív megbízottja legyen, s álljon e hatalom szigorú gyámsága és éber ellenőrzése alatt". Így fest — mondja — ez a „teokratikus jellegű szervezeti utópia" (sic!). „A bürokratikus centralizmus diadala a párt szervezetében — ez az eredmény" ... (biz'isten, így!). Ezzel a cikkel kapcsolatban ismételten megkérdem a Központi Bizottság összes tagjait: tűrhetjük-e ezt tiltakozás és harc nélkül? Hát nem érzik, hogy ha ezt szó nélkül lenyelik, éppen önmaguk válnak terjesztőivé a pletykának (a Schweitzerrel és bábjaival kapcsolatos fecsegéseknek) és a rágalomnak (amit a bürokratákról — vagyis önökről

* — így! — *Szerk.*

és az egész többségről — hangoztatnak)? És ilyen „eszmei vezetés" mellett önök még lehetségesnek tartják a „pozitív munkát"? Vagy tudnak más becsületes harci fegyvert a kongresszuson kívül??

((Úgy látszik, a martovistáké Kiev, Harkov, a bányavidék, Rosztov és a Krím. Ez 10 szavazat + a Liga + a Központi Lap szerkesztősége + 2 szavazat a Tanácsban = 16 a 49-ből. Ha azonnal összpontosítunk minden erőt Nyikolajevre, Szibériára és a Kaukázusra, megvan *minden* lehetőség arra, hogy Martovék $^1/_3$-nyi kisebbségben maradjanak.))

Genfből Oroszországba.
Először 1929-ben jelent meg.

89

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

04. I. 4. Az Öregtől. Csak most kaptam meg Szarvas válaszát XII. 10-i levelemre, s nyomban felelek is rá. Engem aztán igazán nem kell kérni arra, hogy bíráljam Szarvas nézeteit! Kereken kimondom, hogy pokolian mérges vagyok Szarvasra félénksége és naivsága miatt.

1) A Központi Lapnak Oroszországból írni a KB nevében — ez a lehető legrosszabb taktika. Feltétlenül mindent a KB külföldi képviselője *révén* kell intézni. Higgye el, erre elengedhetetlenül szükség van, ha nem akarunk példátlan botrányt kirobbantani. Egyszer s mindenkorra közölni kell a Központi Lappal, hogy a KB-nak van egy teljes jogú képviselője külföldön és csak vele kell érintkeznie.

2) Nem igaz, hogy a Liga jegyzőkönyveire vonatkozólag volt valamilyen megegyezés. Te kereken kijelentetted, hogy ránk bízod a teljes közzététel vagy a rövidítés kérdését. (Meg aztán *te* nem is „egyezhettél meg" itt semmiben. De még az *egész* KB sem.) Kétségbeejtően összezavarod a dolgokat, és ha egyetlen vigyázatlan szót leírsz, minden bekerül a sajtóba, és kitör a legnagyobb botrány.

3) Ha te abban a leveledben, melyet az 53. számról küldtél a Központi Lapnak, egy szóval sem tiltakoztál az olyan aljasságok ellen, mint a Schweitzerre, a bürokratikus formalizmusra stb. tett célzások, — akkor meg kell mondanom, hogy nem értjük egymást. Akkor én többet egy szót sem szólok, és mint önálló, független író fogok szembeszállni ezekkel az aljasságokkal. Írásban, nyomtatásban fogom hisztérikus gazembereknek nevezni ezeket az urakat.

4) Miközben a KB a pozitív munkáról duruzsol, Jerema

és Martin elhódítja tőle Nyikolajevet. Ez hallatlan szégyen, és a századik, ha nem az ezredik figyelmeztetés. *Vagy* megnyeritek a bizottságokat, és összehívjátok a kongresszust, *vagy* szégyenletesen levonultok a színről, miközben az aljas támadások özönét zúdítja rátok a Központi Lap, amely nem ad helyet nekem az „Iszkrá"-ban.

5) A bizottságok konferenciájáról meg ultimátumról beszélni (azok után, hogy Martovék egyszer már *kinevették* a mi ultimátumunkat!!) — egyszerűen nevetséges. A martovisták csak jót nevetnek majd ezen a „fenyegetésen"!! Törődnek is az ultimátumokkal, mikor egyszerűen visszatartják a pénzt, hajszát indítanak a KB ellen és *nyíltan* kijelentik: „Csak az első lebukásra várunk".

Vagy talán Szarvas már elfelejtette, hogy Martov csak hitvány bábu néhány agyafúrt gazfickó kezében?? És még ezekután Martovnak és Georges-nak Szarvashoz és Nyilhez való viszonyáról beszél! Borzasztó az ilyen naivság. Először is, Martov és Georges egyaránt fütyül Szarvasra is, meg Nyilre is. Másodszor, Georges-t teljesen háttérbe szorították a martovisták: nyíltan meg is mondja, hogy Martovék nem hallgatnak rá (ami amúgy is világosan kitűnik az „Iszkrá"-ból). Harmadszor — és ezt már vagy századszor mondom — Martov nulla. Ez az angyalian jámbor Hans miért nem barátkozott össze itt Trockijjal, Dannal meg Natalja Ivanovnával? Kár volt elszalasztanod, fiacskám, ezt az „alkalmat" (az utolsót) az „őszinte", „jóhiszemű béke" megkötésére... Nem lenne okosabb egyenesen ezeknek a „fejeseknek" küldözni leveleket, mint Martusának, ennek a rongybabának a keblén zokogni? Próbáld csak meg, írj nekik — attól majd kijózanodsz! De amíg nem írsz nekik és amíg szemen nem köpnek személyesen, hagyj békét nekünk (vagy nekik) ezzel a „békével". Mi itt világosan látjuk, ki az, aki csak *fecseg*, és ki az, aki valóban *számít* a martovisták között.

6) Már a múltkor felsoroltam azokat az érveket, amelyek a kongresszus mellett szólnak. Az isten szerelmére kérlek, ne áltasd magad; a kongresszus halogatása éppen a gyengeségünket bizonyítaná. S ha tovább fújjátok a magatok nótáját a békéről, az ellenség nemcsak Nyikolajevet fogja elhódítani tőletek.

Vagy-vagy: vagy háború, vagy béke. Ha béke — akkor kapituláltok a martovisták előtt, akik erélyesen és ügyesen hadakoznak. Akkor szó nélkül tűritek, hogy mocskoljanak benneteket a KL-ban (= a párt eszmei vezetése!). Ez esetben kár a szóért. A sajtóban már elmondtam és elmondok *mindent*, a szó szoros értelmében mindent.

Világosan látom, hogy azt a hajtóvadászatot, amelytől tartottunk — mármint abban az esetben, ha én egyedül veszem át az „Iszkrá"-t —, így sem kerültük el, de engem még szóhoz sem engednek jutni. Gyerekség készpénznek venni Andrejevszkij fecsegését arról, hogy Lenin nevének ilyen meg ilyen hatása van.

Vagy háború — és akkor legyetek szívesek megmagyarázni nekem, milyen *igazi*, és becsületes harci fegyverünk van a kongresszuson kívül?

Ismétlem: a kongresszus most nem céltalan, mert Plehanov nem tart a martovistákkal. A közzététel (amit mindenáron ki fogok harcolni)[173] végképp el fogja tőlük távolítani. Már most is veszekszik velük.

A hattagú szerkesztőséget a martovisták a 3. kongresszuson szóvá se teszik majd. A szakadás is jobb lenne annál, ami most van, amikor mocskos pletykákkal beszennyezték az „Iszkrá"-t. De a 3. kongresszuson aligha kerül sor kenyértörésre, és az „Iszkrá"-t — miután kivettük mindkét fél kezéből — átadhatjuk egy semleges bizottságnak.

7) Minden erővel radikális háborúra törekszem a Liga ellen.

8) Ha Nyil még mindig a béke mellett van, jöjjön csak ki ide, és beszéljen vagy kétszer Dannal. Ez istenuccse elég lesz neki!

9) Pénzre van szükségünk. Ami van, még 2 hónapra elég, tovább egy napra sem. Hiszen most még azokat a semmirekellőket is „eltartjuk", akik a Központi Lapban kígyót-békát kiabálnak ránk. Ezt nevezitek „pozitív munkának". Ich gratuliere!

Genfből Kievbe.

Először 1929-ben jelent meg.

90

AZ „ISZKRA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK[174]

Mint a KB képviselője felhívom a szerkesztőség figyelmét arra, hogy — az előadásokon elhangzó heves felszólalások vagy az irodalmi vita alapján — semmi oka sincs felvetni a törvényesség stb. kérdését. A KB nem kételkedik és sohasem kételkedett abban, hogy a szerkesztőség törvényes szerv, amelynek kiegészítése — mint az „Iszkra" 53. számában helyesen mondották — a párt szervezeti szabályzatának 12. pontjával összhangban történt. A KB szükség esetén hajlandó volna ezt nyilvánosan is kijelenteni. Ha a szerkesztőség úgy véli, hogy a vita során támadások érték, elvégre semmi akadálya annak, hogy válaszoljon. Ésszerű-e mindjárt felfortyanni, ha a vitában egy-két (a szerkesztőség szempontjából) élesebb kifejezés hangzik el, holott szó sincs sem bojkottról, sem más illojális (a KB szempontjából illojális) módszerről? Emlékeztetjük a szerkesztőséget, hogy a KB *több ízben* kifejezte azt a készségét és *nyíltan javasolta is*, hogy azonnal *tegyék közzé* Dan levelét is, meg Martov „Újra kisebbségben" c. cikkét is; a KB-t egyáltalán nem zavarták a szóban forgó művekben ellene intézett éles támadások. A KB véleménye szerint a párt minden tagjának lehetővé kell tenni, hogy minél szabadabban bírálhassa és támadhassa a központokat; az ilyen támadásokban, ha nem járnak együtt bojkottal, a pozitív munkától való visszahúzódással és a pénzforrások betömésével, a KB semmilyen veszélyt sem lát. A KB most is kijelenti, hogy hajlandó lenne közzétenni az ellene irányuló bírálatot, mivel úgy látja, hogy a szabad . . .[175]

Genf
1904 január 8-án.
Először 1929-ben jelent meg.

91

G. V. PLEHANOVNAK, A PÁRTTANÁCS ELNÖKÉNEK[176]

Igen tisztelt Elvtárs!

Javasolnánk, hogy a Tanács hétfőn, I. 25-én d. u. 4-kor üljön össze a Landolt étteremben. Ha Ön más helyet és időpontot tűz ki, kérem, legkésőbb vasárnapig értesítsen bennünket, mert egyikünk Genftől távol lakik.

Ami a titkárságot illeti, az volna a véleményünk, hogy beérhetjük Martov elvtárs szolgálataival, akit már a Tanács első ülésén titkárrá választottunk.

Blumenfeld elvtárs titkársága ellen határozottan tiltakoznánk, mert először is nem tartja be a konspirációt (közölte Drujannal, hogy Lenin tagja a Központi Bizottságnak), másodszor, túlságosan indulatos, úgyhogy semmi sem biztosítja a nyugalmat és az érdemleges munkát, sőt, elkerülhetetlen lenne a botrány és a hidegre tevés veszélye. Harmadszor, lehetséges, hogy fel kell vetnünk a Tanácsban éppen az ő személyének, mint a pártirodalom felvásárlójának kérdését.

Ha Ön szükségesnek tartja, hogy más titkár legyen, erre a tisztségre Bicskov elvtársat javasoljuk, aki az „Iszkra" szervezet régi tagjai és a párt tekintélyes funkcionáriusai közé tartozik (a Szervező Bizottság tagja), amellett teljesen elfogulatlan és nyugodtan tudná végezni az összes adminisztratív teendőket.

[...]

a Tanács tagjai

P. S. A Tanács ülésére nekem külön be kell mennem Genfbe, a posta pedig meglehetősen lassan ér ide Mornexbe. Ezért nagyon kérem, hogy ha hétfőt választja,

legkésőbb vasárnap *(d é l i g)* adja postára a választ, különben nem kapom meg időben az értesítést.

Ellenkező esetben kérem, hogy halasszák el szerdára az ülést.

Címem: Mornex...

Genf
1904 január 23-án.
Először 1929-ben jelent meg.

92

G. V. PLEHANOVNAK, A PÁRTTANÁCS ELNÖKÉNEK

Igen tisztelt Elvtárs!

Sajnos erélyesen tiltakoznunk kell azellen, hogy a szerkesztőség Gurvics elvtársat javasolja titkárnak.

Először is, Gurvics elvtársnak több konfliktusa volt a Központi Bizottsággal.

Másodszor, Gurvics elvtárs írásban (a másolatot elküldhetjük Önnek) úgy nyilatkozott a párt legfelső szervéről, a Tanácsról, hogy semmiképp sem vehet részt a Tanács ülésén.

Harmadszor — és ez a fő ok — valószínűleg kénytelenek leszünk felvetni a Tanácsban *éppen Gurvics elvtárs személyének* mint a Liga-vezetőség képviselőjének kérdését, mivel nézetünk szerint helytelenül viselkedett a Központi Bizottsággal szemben. Nem volna szerencsés olyan embert jelölni titkárnak, akinek a cselekedeteit helyességük szempontjából meg kell tárgyalni.

Arra is felhívjuk figyelmét, hogy amikor a Tanácsot úgy értékeltük, mint az egyesülés és az összehangolás (nem pedig a széthúzás és a torzsalkodás) eszközét, *nyomban* javasoltunk is olyan titkárt, aki *semmilyen formában* sem vett részt a viszályban, és aki ellen a másik félnek sem volt kifogása.

Meggyőződésünk, hogy a másik fél, a Központi Lap szerkesztősége is könnyen jelölhetne olyasvalakit, aki szintén nem vett részt a viszályban, és akit nem kell *felülvizsgálni* a Tanácsban.

Híve *L.*

Genf
1904 január 27-én.

Először 1929-ben jelent meg.

93

A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK

A KB-nak (NN számára[177])

Tegnap véget értek a Párttanács ülései (három ülés volt). Ezek az ülések végérvényesen tisztázták a pártban kialakult politikai helyzetet. Plehanov a martovistákkal tart, majorizál bennünket minden fontosabb kérdésben. A bojkott *(a mindkét részről* alkalmazott bojkott) stb. elítéléséről szóló határozati javaslatunkat nem tették fel szavazásra; csupán elvileg fogadták el azt, hogy külön kell választani a megengedhetetlen harci formákat a megengedhetőktől. Viszont elfogadták Plehanov határozati javaslatát: kívánatos, hogy a Központi Bizottság kooptáljon *megfelelő* (sic!*) számú embert a kisebbségből. Mi ezek után visszavonjuk határozati javaslatunkat, és tiltakozunk e politika, vagyis azellen, hogy a Tanácsot pozíciók megszerzésére használják fel. A Tanács három tagja (Martov, Akszelrod és Plehanov) „méltóságán alulinak tartja", hogy foglalkozzon ezzel a tiltakozással. Mi kijelentjük, hogy az egyetlen *becsületes* megoldás: a kongresszus. A Tanács ezt elveti. Három tagja határozatot fogad el, amely törvényesíti (!) azt, hogy a szerkesztőség a Központi Bizottságtól függetlenül küldje ki meghatalmazottait, s megbízza a Központi Bizottságot, hogy bocsásson a szerkesztőség rendelkezésére olyan mennyiségű irodalmat, amennyi a terjesztés céljából (!!) szükséges. Ez azt jelenti, hogy adjunk nekik irodalmat saját szállításuk és terjesztésük számára, mert most egymásután küldik haza a „megbízottakat", akik a Központi Bizottság semmiféle

* — így! — *Szerk.*

megbízását *nem hajlandók* teljesíteni. Ezenkívül már megszervezték a szállítást is (azt javasolták, hogy felesben szállítsunk).

Az „Iszkrá"-ban (57. sz.) meg fog jelenni Plehanov cikke, amelyben Központi Bizottságunkat *excentrikusnak* nevezi (nem vesz részt benne a kisebbség), és felszólítja, hogy kooptáljon. Hány embert — nem tudni; nem hivatalos értesülések szerint egy igen rövid (valószínűleg 5—6 emberből álló) listából legalább *hármat*, de esetleg még azt is követelni fogja, hogy valaki távozzon a Központi Bizottságból.

Most már csak a vak nem látja, miről van szó. A Tanács *minden úton-módon* háttérbe akarja szorítani a Központi Bizottságot, s azt követeli, hogy mindenben engedjünk a martovistáknak. Vagy haladéktalanul összehívjuk a kongresszust, haladéktalanul összegyűjtik 11—12 bizottságnak a kongresszusra vonatkozó határozatát és haladéktalanul minden erőt felhasználnak a kongresszusért indított agitációra. Vagy lemond az egész Központi Bizottság, mert a KB egyetlen tagja sem vállalkozik arra a szégyenletes és nevetséges szerepre, hogy befogadja azokat a betolakodókat, akik nem nyugszanak addig, amíg mindent a kezükbe nem kaparintanak, és minden jelentéktelen ügyet a Tanács elé rángatnak, hogy érvényesítsék a maguk akaratát.

Kurzcal együtt nyomatékosan követelem, hogy a Központi Bizottság *mindenáron azonnal üljön össze*, és döntse el az ügyet, számításba véve persze a mi szavazatainkat is. Nyomatékosan és századszor ismételjük: vagy azonnal kongresszus, vagy lemondás; azokat, akik nem értenek egyet velünk, meghívjuk, jöjjenek ide, hogy a helyszínen döntsünk. Próbálják ki *a valóságban*, hogy össze lehet-e férni a martovistákkal, s ne irkáljanak nekünk üres frázisokat a béke hasznosságáról!

Nincs pénzünk. A KL eláraszt bennünket a kiadásaival, — nyilvánvalóan csődbe akar juttatni bennünket, s arra számít, hogy ha bekövetkezik a pénzügyi összeomlás, rendkívüli intézkedéseket tehet, amelyek a nullával teszik egyenlővé a Központi Bizottságot.

Haladéktalanul és minden körülmények között szük-

ségünk van két-háromezer rubelre. Okvetlenül és azonnal, különben egy hónapon belül *t e l j e s* csőd!

Ismételjük: fontolják meg a mondottakat alaposan, *k ü l d j e n e k k i i d e* néhány embert, és nézzék meg közelről a dolgokat. Utolsó szavunk: vagy kongresszus, vagy az egész Központi Bizottság lemond. Azonnal válaszoljanak, felruháznak-e minket szavazataikkal. Ha nem, közöljék, feltétlenül közöljék, *mi történjen abban az esetben, ha Kurz és én lemondunk.*

Genfből Oroszországba
1904 január 31-én.

Először 1929-ben jelent meg.

94

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

Hansnak az Öregtől

Kedves Barátom! Találkoztam *Vaddal*, és csak tőle értesültem dolgaitokról. Szerintem feltétlenül kényszerítened kell Szarvast, hogy azonnal utazzék el, és váltson irhát. Ostobaság és nevetséges dolog lenne, ha megvárná, amíg lecsapnak rá. Vonuljon illegalitásba és utazzon állandóan — ez az egyetlen megoldás. Ez csak látszólag olyan nehéz és súlyos lépés: Meg kell próbálnia, és biztos, hogy hamarosan meg fogja szokni az új helyzetet. (Sehogy se tudom megérteni és osztani azokat az érveket, amelyeket Lovas hozott fel ezellen.)

Továbbá, az egész politikai helyzetről. Szörnyen zavaros a dolog. Plehanov a martovisták közé állt, és a Tanácsban elnyom bennünket. A Tanács kifejezte azt az óhaját, hogy a Központi Bizottság kooptáljon új tagokat (ez benne lesz az „Iszkra" 58. számában). A Tanács felhatalmazta a szerkesztőséget, hogy megbízottakat küldjön ki, és irodalmat vegyen át terjesztés céljából.

A martovistáknak nyilván megvan a külön háborús pénzalapjuk, és csak az alkalmas pillanatot várják a coup d'étatra* (ilyen pillanat volna a mi anyagi összeomlásunk — már most sincs pénzünk — vagy egy oroszországi lebukás stb.). Erről meg vagyok győződve, és Kurzcal együtt követelem: a Központi Bizottságnak azok a tagjai, akik kételkednek ebben, jöjjenek ide és győződjenek meg a saját szemükkel, mennyire nevetséges és méltatlan dolog összevissza beszélni.

---

* — államcsínyre. — *Szerk.*

Szerintem most 1) a bizottságokban lármát kell csapni a Központi Lap ellen a legharciasabb határozatokkal; 2) a bizottságok röplapjaiban vitába kell szállni a Központi Lappal; 3) a bizottságok határozatokban követeljék a kongresszust, és e határozatokat ott helyben nyomtassák ki; 4) Schwarz, Vakar stb. azonnal kezdjen röplapokat írni a Központi Bizottság számára.

Hansot figyelmeztetni kell: okvetlenül, bizonyosan hamis tanúként fogják felhasználni ellenem. Ha Hans nem akarja ezt, azonnal küldjön kategorikus írásbeli nyilatkozatot, mely szerint 1) nem volt olyan megegyezés, hogy nem teszik közzé a tárgyalások anyagát; 2) a Tanács 03. XI. 29-i ülésén nem tett ígéretet újabb embereknek a Központi Bizottságba való kooptálására; 3) ő úgy értelmezte a dolgot, hogy a martovisták a béke kedvéért veszik át a Központi Lapot, de Martovék becsapták várakozásában, mert az 53. számmal háborút indítottak. Ezt a nyilatkozatot *csak abban az esetben* hozzuk nyilvánosságra, ha provokálnak bennünket.

Genfből Kievbe
1904 február 2-a és 7-e között.
Először 1929-ben jelent meg.

95

A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK

Az Öregtől. Elolvastam Zemljacska és Lovas levelét. Allah a megmondhatója, honnan vette Lovas, hogy én most már belátom a kongresszus céltalanságát. Ellenkezőleg, ma is az a véleményem, hogy ez az egyetlen becsületes megoldás, s hogy csak a rövidlátók vagy gyávák térhetnek ki e következtetés elől. Ma is azt mondom: Boriszt, Mitrofant és Paripát feltétlenül küldjétek ki, de feltétlenül, hogy a saját szemükkel lássák a helyzetet (különösen a Tanács ülései után kialakult helyzetet), ne pedig messziről hordjanak össze hetet-havat, homokba dugva a fejüket és kihasználva azt, hogy a Központi Bizottság a világ végén van.

Nincs ostobább vélemény annál, hogy a kongresszus összehívására irányuló munka, a bizottságokban folyó agitáció, az átgondolt és erélyes (nem pedig nyafogó) határozatok elfogadtatása *lehetetlenné teszi* a „pozitív" munkát, illetve ellenkezik vele. Az ilyen vélemény csupán arról tanúskodik, hogy egyesek képtelenek megérteni a pártban most kialakult politikai helyzetet.

A pártot ténylegesen kettészakították, a szervezeti szabályzatot papírronggyá változtatták, a szervezetet méltatlanul lealázták — csak jámbor posehonyiak képesek arra, hogy ezt ne vegyék észre. Akik viszont megértették, azoknak tisztán kell látniuk, hogy a martovisták támadására szintén támadással kell válaszolni (nem pedig a békén való nyálas kérődzéssel stb.). Minden erőt a támadás szolgálatába kell állítani. Technikai feladatokkal, szállítással, átvétellel *kizárólag* a segéderők, a segítőtársak s a megbízottak foglalkozzanak. Mérhetetlen ostobaság a KB tagjait ilyesmivel megterhelni. A KB tagjai *foglalkoztassák*

az összes bizottságokat, mozgósítsák a többséget, utazzák be Oroszországot, tömörítsék embereinket és (válaszképpen a martovisták támadásaira) indítsák meg a rohamot a Központi Lap ellen, mégpedig határozatokkal, amelyekben 1) követelik a kongresszust; 2) *megkérdezik* a KL szerkesztőségét, hogy aláveti-e magát a kongresszusnak a szerkesztőség személyi összetétele kérdésében; 3) megbélyegzik az új „Iszkrá"-t, mégpedig minden „nyárspolgári finomkodás" nélkül, úgy, mint a napokban Asztrahán, Tver és az Urál tette. Ezeket a határozatokat ki kell nyomatni Oroszországban — ezt már százszor megmondtuk.

Azt hiszem, a Központi Bizottságban valóban bürokraták és formalisták ülnek, nem pedig forradalmárok. A martovisták szemenköpik őket — ők meg letörlik és kioktatnak engem: „hasztalan a harc"!.. Csak bürokraták nem látják, hogy a Központi Bizottság nem Központi Bizottság, és hogy nevetséges, amikor erőnek erejével az akar lenni. Vagy *a Központi Lap elleni háború* — mégpedig valódi, nem mondvacsinált háború — szervezete, a bizottságokban folytatott háború szervezete lesz a KB, vagy pedig a KB hasznavehetetlen rongy, amelyet a szemétre fognak dobni — és jogosan.

Értsék meg végre, az isten szerelmére, hogy a martovisták visszavonhatatlanul fölrobbantották a centralizmust. Fütyüljenek hát minden idióta formaságra, mozgósítsák a bizottságokat, tanítsák meg *őket* harcolni a pártért, a külföldi klikkek ellen, írjanak számukra röplapokat (ez nem akadályozza, hanem segíti a kongresszusi agitációt!), állítsanak be segéderőket a technikai feladatok elvégzésére. Vezessék a Központi Lap elleni háborút — vagy pedig ne igényeljék nevetséges módon annak elismerését, hogy a KB „vezet" ... a köpések letörlésében.

Claire szégyenletesen viselkedik, s ami még rosszabb, Lovas is támogatja. Semmi sem bosszant most jobban, mint „úgynevezett" Központi Bizottságunk. Addio*.

Az Öreg

Genfből Oroszországba
1904 február második felében.
Először 1929-ben jelent meg.

* — Isten velük. — *Szerk.*

96

AZ OSzDMP KÖZPONTI LAPJA SZERKESZTŐSÉGÉNEK

A Központi Bizottság tudatja a Központi Lap szerkesztőségével, hogy azt a rendelkezését, mely szerint *a Központi Bizottságnak szóló* leveleket át kell adni a Központi Lapnak, törvényellenes és lelkiismeretlen bitorlásnak és a levéltitok megsértésének tekinti.

A Központi Bizottság egyszersmind kijelenti, hogy már kellő véleményt alkotott Blumenfeld elvtársról, akire most a levelek szétválogatását bízták, — mert nem konspiratív és képes minden botrányra.

A Központi Bizottság ezért tudomására hozza a párt minden tagjának ezt a jogbitorlást az ügyre nézve elkerülhetetlen és káros következményeivel együtt.

A Központi Bizottság

Genf
1904 február 26-án.

Először 1930-ban jelent meg.

97

A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK

Elvtársak! Megkaptuk értesítésüket a Központi Bizottság többségének kollektív határozatáról, amelyben a kongresszus ellen foglalnak állást, és kívánatosnak tartják a „torzsalkodás" beszüntetését, s miután hármasban (Kurz, Vad és Lenin) megtárgyaltuk ezt az értesítést, egyhangúlag a következő döntést hoztuk:

1) Kurz és Lenin *ideiglenesen* kilépnek a Párttanácsból (de megmaradnak a Központi Bizottság tagjainak), amíg nem tisztázódik a köztünk és a Központi Bizottság többsége között fennálló nézeteltérések igazi jellege. (A Tanácsban kijelentettük, hogy a kongresszuson kívül semmi más megoldást nem látunk a torzsalkodás megszüntetésére, s a kongresszus mellett szavaztunk.) Hangsúlyozzuk, hogy a tagságról ideiglenesen és feltételesen mondunk le, korántsem véglegesen, s nagyon szeretnénk, ha elvtársiasan tisztáznánk a nézeteltéréseket és a félreértéseket.

2) Mivel (a) a Tanácsba delegált KB-tagoknak külföldön kell tartózkodniuk; (b) személyesen kell tanácskoznunk a KB oroszországi tagjaival; (c) a KB valamelyik tagjának külföldön kell lennie azután, hogy Kurz, Vad és Lenin elutaztak (Kurz és Vad Oroszországba megy, Lenin legalább kéthónapos hivatalos és teljes szabadságot vesz ki); (d) az itteni ügyeket, amelyekből a „torzsalkodás" fakad, a KB *azon* tagjainak kell intézniük, akik *nem értenek egyet* velünk, mert mi *képtelenek* vagyunk másképpen *harcolni* a torzsalkodás ellen, mint ahogy harcolunk,

— tekintettel minderre, a legnyomatékosabban kér-

jük a Központi Bizottságot, hogy *azonnal* és feltétlenül küldje ide legalább *egy* oroszországi tagját.

Kérjük, azonnal értesítsenek bennünket levelünk vételéről, és tudassák válaszukat.

P. S. A pletykák és az idő előtti félremagyarázások elkerülése végett a Tanáccsal a következő formában közöltük lemondásunkat (szó szerinti másolat):

„*A Párttanács elnökének*

Tisztelt Elvtárs! Értesítjük, hogy mivel egyikünk elutazik, másikunk pedig szabadságot vesz ki, sajnos kénytelenek vagyunk ideiglenesen lemondani arról a tisztségünkről, hogy a Tanácsban a Központi Bizottságot képviseljük. Ezt közöltük a Központi Bizottsággal is.

Szociáldemokrata üdvözlettel

Kurz

Lenin"

Genfből Oroszországba
1904 március 13—14-én.
Először 1929-ben jelent meg.

98

AZ LSzP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

Tisztelt Elvtársak!

Kérjük önöket, tájékoztassanak bennünket részletesebben arról, milyen konferenciát terveznek, milyen intézmények képviselőinek részvételével, s mikor és hol tartanák. Továbbá legyenek szívesek közölni velünk, mi a véleményük a lengyel szociáldemokratáknak a konferencián való részvételéről.

Amint megkapjuk önöktől az összes kért információkat, pártunk szervezeti szabályzata szerint a Párttanács elé terjesztjük javaslatukat.

Elvtársi üdvözlettel

a KB nevében . . .

Genfből
1904 április 7-én.
Először 1930-ban jelent meg.

99

F. V. LENGNYIKNEK

Én ezt annyival egészítem ki, hogy Karó semmiesetre se lépjen ki[178]. Ha Valentyin nem hajlandó mindent megtárgyalni és nem hajlandó minden, kivétel nélkül minden információt megadni Karónak, akkor lépjen ki ő. Karó ne feledje, hogy az események alakulása most nekünk kedvez; még egy kis türelem és kitartás — és mi fogunk felülkerekedni. Feltétlenül mutassák meg mindenkinek a brosúrát, Brutusnak különösen. Brutusra a brosúra után is hatni kell még, Brutus a mienk lesz, lemondását egyelőre nem fogadom el, ne fogadja el Ön se, lemondó levelét egyelőre tegye zsebre. Zemljacska lemondásáról szó sincs, jegyezze meg: Nyil nem is tart igényt Zemljacska távozására. Értesítse erről Zemljacskát, és tartson ki szilárdan. Ismétlem, a Központi Bizottságban mi fogunk felülkerekedni.

Genfből Moszkvába
1904 május 26-án.

Először 1930-ban jelent meg.

100

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK

Kedves Barátom!

Nyillel kötött szerződésünkből[179] természetesen meg fogod érteni a dolog lényegét. Az isten szerelmére, ne siess a döntéssel, és ne ess kétségbe. Előbb feltétlenül tanulmányozd brosúrámat és a Tanács jegyzőkönyvét. Ne zavarjon, hogy ideiglenesen nem intézheted közvetlenül az ügyeket, inkább tartózkodj néhány esetben a szavazástól, de ne állj félre egészen. Hidd el, hogy még igen nagy szükség lesz rád, és minden barátod számít arra, hogy hamarosan „fel fogsz támadni".

Pártunkban még mindig rengetegen értetlenül szemlélik az eseményeket és zavarban vannak, nem ismerik ki magukat az új helyzetben, elfogja őket a kishitűség, nem bíznak önmagukban és az igaz ügyben. Pedig mi itt egyre világosabban látjuk, hogy a halogatás nekünk kedvez, hogy a civakodás magától el fog csitulni, és múlhatatlanul fel fog vetődni a lényegbevágó kérdés, az elvek kérdése — ezen a téren pedig szörnyen gyenge az új „Iszkra". Ne ülj fel annak az ostoba dajkamesének, hogy szakadásra törekszünk, légy türelemmel, és hamarosan meg fogod látni, hogy hadjáratunk gyönyörű vállalkozás, és hogy a meggyőzés erejével győzni fogunk. Feltétlenül válaszolj. Legjobb volna, ha valahogy kiügyeskednéd, hogy kijöhess ide vagy egy hétre — nem hivatalos ügyben, hanem csak hogy pihenj egy kicsit, és találkozhassunk valahol a hegyekben. Igazán hidd el, még nagy

szükségünk lesz rád, és ha Lovas helytelenül le is beszélt egyik tervedről, gondolj arra, hogy ami késik, nem múlik! Feltétlenül szedd össze magad, meglásd, fogsz te még velünk harcolni!

Barátod *Lenin*

Genfből Oroszországba
legkorábban 1904 május 26-án.
Először 1930-ban jelent meg.

101

L. B. KRASZINNAK

Magánlevél Paripának az Öregtől

Az Önnek elküldött dokumentumok (a Nyillel kötött szerződés és a Központi Bizottsághoz intézett hivatalos levelem[180]) ügyében szeretnék még írni Önnek, mert nem tudom, sikerül-e személyesen találkoznunk. Nemrégiben itt járt a „barátja", és olyasmit mondott, hogy számíthatunk az Ön megérkezésére, de Nyil megcáfolta ezt a hírt. Nagy kár volna, ha nem jönne; minden tekintetben feltétlen szükséges lenne, mert rengeteg a félreértés, amelyek — ha nem sikerül találkoznunk és részletesen megbeszélnünk a dolgokat — csak tovább fognak szaporodni, akadályozva az egész munkát. Feltétlenül írja meg, jön-e, és mi a véleménye a brosúrámról. Egyáltalában, ami a levélírást illeti, Ön megbocsáthatatlanul lusta.

Szerintem Borisz (és úgy látszik Lovas is) megrekedt egy nyilvánvalóan maradi álláspontón. Még mindig „novemberben élnek", amikor torzsalkodásból állt az egész harc pártunkban, amikor még remélhető volt, hogy minden „magától elsimul", ha lesz némi személyi engedékenység stb. Azóta ez az álláspont teljesen elavult, és aki még mindig kitart mellette, az vagy mint a papagály, értelmetlenül hajtogatja egyre ugyanazt, vagy politikai szélkakas, vagy lemond minden vezető szerepről, és süketnéma kocsissá, kereskedősegéddé válik. Az események visszavonhatatlanul szétzúzták ezt a régi álláspontot. A martovisták is kapálóznak a „kooptálás" ellen; az az elvi zagyvalék, amellyel az új „Iszkra" tele van, de facto*

* — ténylegesen. — *Szerk.*

már teljesen háttérbe szorított mindennemű torzsalkodást (úgyhogy most csak papagályok buzdíthatnak a torzsalkodás abbahagyására), s a kérdés arra *redukálódott* — ezt értsék meg már, az isten szerelmére —, az események következtében arra redukálódott, hogy elégedett-e a párt az új „Iszkrá"-val. Ha nem akarunk gyalogosok lenni a sakktáblán, feltétlenül tisztán kell látnunk a jelenlegi helyzetet, és ki kell dolgoznunk annak a következetes és hajthatatlan elvi harcnak a tervét, amelyet a pártszerűség nevében a klikk-rendszer ellen, a forradalmi szervezeti elvek nevében az opportunizmus ellen indítunk. Ideje szemétbe dobni azokat az ócska madárijesztőket, melyek szerint minden ilyen harc pártütés, ideje, hogy ne dugjuk többé homokba a fejünket, kibújva pártkötelességeink alól a kocsisok és a kereskedősegédek „pozitív munkájára" való hivatkozással, ideje szakítanunk azzal a véleménnyel — amelyen nemsokára már a gyerekek is nevetni fognak —, hogy a kongresszusért folyó agitáció lenini intrika.

Ismétlem: a KB tagjait az a nagy-nagy veszedelem fenyegeti, hogy teljesen maradi csodabogarakká válnak. Akiben szemernyi politikai becsület és tisztesség van, az hagyjon fel a kerteléssel és a köntörfalazással (ez *még* Plehanovnak sem sikerült, nemhogy a mi jámbor Boriszunknak!), foglaljon határozottan állást és álljon ki a meggyőződése mellett.

Baráti kézszorítással várja válaszát

Lenin

Genfből Bakuba
legkorábban 1904 május 26-án.
Először 1930-ban jelent meg.

102

J. D. SZTASZOVÁNAK ÉS F. V. LENGNYIKNEK

Az imént kaptuk meg Abszolút levelét az összejövetelről, s egy szót sem értünk az egészből. Kinek a kezdeményezésére rendezik az összejövetelt? Ki vesz részt rajta; ott lesz-e Nyikityics, Szarvas és Valentyin? Minél részletesebben kell tudnunk mindent. Hiszen az is megtörténhet, hogy Szarvas, Nyikityics és Mitrofan átruházza szavazatát Nyilre vagy Valentyinre, akkor pedig övék lesz a többség és coup d'état-t* hajthatnak végre; külföldön ez könnyebb, — hiszen ott van a közelben a Tanács, amely mindjárt szentesítheti határozataikat. Általában a „puhák"[181] itteni kongresszusa a mai helyzetben igen veszélyesnek bizonyulhat. Nyiltól, magatartásából ítélve, minden kitelik. Például Plehanov levelével kapcsolatban ezt mondja: „Azt kell válaszolni, hogy Lenin politikájával nem értünk egyet, de nem akarjuk kiadni." Hogy mit ért „Lenin politikáján", annak csak Allah a megmondhatója. Sólyomnak semmilyen magyarázatot sem volt hajlandó adni: „Az én véleményemet megtudhatja Valentyintől." A kisebbséggel rendkívül barátságos hangon beszél, egészen másképp, mint a többséggel. Sólyom ma akart indulni, de most nem értjük a dolgot. Egyes „puhák" hozhatnak olyan határozatot, ha a maguk szempontjából kedvezőnek látják, hogy a szavazatok nem ruházhatók át másra, s akkor Sólyomnak nem kell utaznia, — lesz még egy szavazat „pro", és Leninnek szüksége van támogatásra. De ha nincs okunk azt hinni, hogy a kongresszus puccsal végződik, akkor Sólyomnak fölösleges itt töltenie

* — államcsíny. — *Szerk.*

az időt. Az első esetben táviratozza azt, hogy „Geld folgt"* (tehát: Sólyom azonnal induljon); az utóbbi esetben azt, hogy „Brief folgt"** (tehát: Sólyom maradjon külföldön). Táviratcím: ...

Azonnal válaszoljanak levélben is, s minél részletesebben. Pontosabban jelöljék meg az időpontot. Mit jelent az, hogy „szerezzenek lakást"? Önök is azt hiszik, hogy ha az összes „sziklaszilárdak" elutaznak, nem kerül minden a szilárdan ingatag „matrjonisták" kezébe? Ha például Valentyin marad, a többiek meg elutaznak, Valentyin sok mindent elkövethet. — Akkor talán Sólyomra szükség lesz Oroszországban. Fontoljanak meg mindent alaposan. Derűlátásukat a Központi Bizottsággal kapcsolatban egyelőre nem osztjuk, de győzelmünk kérdésében optimisták vagyunk.

Ha a kongresszus közös lesz, Karó még egyszer erőnek erejével próbálja Szarvast kihozni ide, és megértetni vele, hogy ha ő (Szarvas) átruházza szavazatát Lovasra vagy Boriszra, ebből könnyen coup d'état lehet, és ebben az esetben Lenin ki fog lépn , hogy e.kesered.tt harcot indítson.

Genfből Moszkvába
1904 június 19-én.
Először 1930-ban jelent meg.

---

* — „pénz megy". — *Szerk.*
** — „levél megy". — *Szerk.*

103

J. O. MARTOVNAK, A PÁRTTANÁCS TITKÁRÁNAK

Martov elvtársnak

Tisztelt Elvtárs! Keltezés nélkül küldött levelét utazás közben kaptam meg, amikor nem volt kezem ügyében a Tanács jegyzőkönyve. Mindenesetre elvileg teljesen megengedhetetlennek és törvényellenesnek tartom, hogy a Tanács tagjai a Tanács ülésein kívül szavazzanak vagy megállapodjanak bármi néven nevezendő ügyekben, amelyek a Tanács hatáskörébe tartoznak. Ezért nem fogadhatom el a póttagok szavazására vonatkozó javaslatát. Ha nem tévedek, a Tanács úgy döntött, hogy a kongresszuson a Tanács valamennyi tagja képviseli pártunkat[182]. Tehát ez a kérdés el van döntve. Ha a Tanács valamelyik tagja nem utazhat el, szerintem megbízhat valaki mást maga helyett; persze nem tudom, megengedhető-e ilyen helyettesítés a nemzetközi kongresszusok szokásai szerint, de tudomásom szerint sem pártunk szervezeti szabályzata, sem szokásjoga nem gördít akadályt eléje. Én sem utazhatok, viszont szeretném kiküldeni magam helyett Ljadov elvtársat, a KB meghatalmazottját és Szergej Petrovics elvtársat, a Moszkvai Bizottság tagját.

Szociáldemokrata üdvözlettel

N. Lenin
a Tanács tagja

P. S. A KB-nak küldött értesítésről írok a genfi megbízottaknak, akik távollétemben az ügyeket intézik.

A svájci hegyekből Genfbe
1904 augusztus 10-én.
Először 1930-ban jelent meg.

104

M. K. VLAGYIMIROVNAK

Fred részére

Kedves Elvtárs! Megkaptam legutóbbi levelét. A régi címre írok, bár attól tartok, hogy a levelek nem érkeznek meg; az előző levélre meglehetősen részletes választ küldtem. Az az elvtársi bizalom, amely valamennyi leveléből kiérződik, arra késztet, hogy személyesen írjak Önnek. Ezt a levelet tehát nem a kollégium nevében és nem az egész bizottságnak írom.

Bizottságukban kevés az ember, nincs elég irodalom, teljes a tájékozatlanság. Ugyanez a helyzet egész Oroszországban. Mindenütt kétségbeejtően nagy az emberhiány, a kisebbség bizottságaiban még inkább, mint a többség bizottságaiban, az egyes szervezetek egymástól teljesen elszigetelten működnek, mindenütt nyomott a hangulat, mindenütt indulatosak az emberek, megrekedt a pozitív munka. A második kongresszus óta darabokra tépik a pártot; azóta ebben a vonatkozásban sok minden történt: a kisebbség rettenetesen meggyengítette a pártot taktikájával. Mindent elkövetett, hogy a KB-t is lejárassa, — már a kongresszuson megindította ellene a hajszát, s azóta hevesen támadja írásban és szóban egyaránt; méginkább lejáratta a Központi Lapot: a párt lapjából a többség ellen irányuló személyeskedés és intrika eszközévé változtatta. Ha olvasta az „Iszkrá"-t, nem kell erről többet mondanom Önnek. A nézeteltérések utáni vadászat közben most kiadták „a negyedik — iszkrás — időszak felszámolásának" jelszavát, és tűzbe vetnek mindent, ami előtt tegnap még fejet hajtottak: teljesen meghamisítják a távlatokat, s úgy értelmezik az iszkrásságot, ahogyan

azelőtt a legádázabb ellenségei értelmezték. Azok a pártmunkások, akik emlékeznek rá, mit védelmeztek tegnap, nem állnak a Központi Lap mellé. A bizottságok óriási többsége a kongresszusi többség álláspontján van, s mindinkább elszakadnak a pártlaphoz fűződő szellemi kötelékeik.

A jelenlegi helyzet azonban úgy hat a pozitív munkára, annyira fékezi azt, hogy számos pártmunkásban felötlik a gondolat: merüljünk bele a pozitív munkába, tartsuk egészen távol magunkat a pártban folyó elkeseredett testvérharctól. Be akarják húnyni a szemüket, be akarják fogni a fülüket, menedéket keresnek a pozitív munkában, futnak és bújkálnak minden elől, ami elől most sehogy sem menekülhet el az ember, ha tagja a pártnak. A KB tagjainak egy része éppen ilyen „békülékeny" álláspontra helyezkedett most, s igyekszik hallgatni a növekvő nézeteltérésekről, igyekszik elhallgatni a párt bomlását, ami pedig tény. A többség (amely nem békülékeny) ezt mondja: minél előbb kell találni valamilyen kiutat, valahogyan meg kell egyezni, keresni kell azokat a kereteket, amelyek közt többé-kevésbé normális mederbe terelődhetne az eszmei harc, új kongresszusra van szükség. A kisebbség ellenzi a kongresszust, s ezt mondja: a párt óriási többsége ellenünk van, s a kongresszus ránk nézve hátrányos; a „békülékeny" többség szintén ellenzi a kongresszust, fél attól, hogy mindenki egyre inkább fel van bőszülve mind a Központi Lap, mind a Központi Bizottság ellen. Ha azt hinnénk, hogy a kongresszus csak szakadással végződhet, ezzel olyasmit ismernénk el, hogy egyáltalán nincs is pártunk, hogy a pártszerűség érzése oly kevéssé fejlődött ki bennünk, hogy nem tud fölébe kerekedni a régi körösdinek. Ebből a szempontból nekünk jobb véleményünk van ellenfeleinkről, mint nekik saját magukról. Természetesen nem kezeskedhetünk semmiért, de meg kell próbálnunk pártszerűen megoldani a konfliktust és megtalálni a kiutat. Mindenesetre, a többség nem akar szakadást, de a most kialakult körülmények között mindinkább lehetetlenné válik a további munka. Már több mint tíz bizottság foglalt állást a kongresszus mellett (Pétervár, Tver, Moszkva, Tula, Szibéria, a Kaukázus, Jekatyeri-

noszlav, Nyikolajev, Odessza, Riga, Asztrahán), de a kongresszusra még akkor sem kerül sor egyhamar, ha a bizottságok óriási többsége mellette nyilatkozik, mert a Központi Lap, a Központi Bizottság (valószínűleg) és a Párttanács is szembefordul majd az oroszországi elvtársak zömének óhajával.

Ami az irodalmat illeti, az a központi bizottsági tag, akivel erről beszéltem, azt felelte, hogy az önök bizottsága rendszeresen kap irodalmat. Nyilván valamilyen félreértés van itt. Kétszer is küldtünk önökhöz embert, de Oroszországban máshová irányították őket. Alkalomadtán igyekszünk újdonságokat küldeni.

Elvtársi üdvözlettel *Lenin*

A svájci hegyekből Gomelbe
1904 augusztus 15-én.

Először 1934-ben jelent meg.

105

AZ „ISZKRA“ SZERKESZTŐSÉGÉNEK

Az OSzDMP Központi Lapjának

04. VIII. 24.

Tisztelt Elvtársak! Minthogy meglehetősen távol vagyok Genftől, csak ma értesültem a Központi Lap szerkesztőségének arról a tervéről, hogy közli azt a nyilatkozatot, amelyet állítólag a Központi Bizottság elfogadott[183].

Kötelességemnek tartom figyelmeztetni a Központi Lap szerkesztőségét, hogy én már 04. VIII. 18-án óvást emeltem e nyilatkozat törvényes volta ellen[184], vagyis közöltem, hogy nem tartom törvényesnek azt a döntést, amelyet állítólag a KB többsége hozott ebben a kérdésben.

A KB-nak jelenleg hat tagja van (Mitrofan elvtárs lemondása és — ha hihetünk a hírnek — Vad és Vasziljev nemrégiben történt letartóztatása után).

Értesüléseim szerint még az is valószínűnek látszik, hogy a hat közül csak három merészelt az egész KB nevében beszélni, sőt, megkerülve a KB két külföldi képviselőjét, akiket köt a 04. V. 26-i hivatalos szerződés (ezt a szerződést Glebov, Vad meg én írtuk alá).

Mellékelve 04. VIII. 18-i nyilatkozatom másolatát, ki kell jelentenem, hogy a KL szerkesztőségét fogja terhelni a felelősség, ha *az egész incidenst és konfliktust* szellőzteti a sajtóban, és leközli a „nyilatkozatot“, mielőtt a KB-ban döntenének a határozat érvényessége elleni óvásom ügyében.

N. Lenin
a KB tagja és külföldi képviselője

P. S. Mindenesetre szerintem feltétlenül kötelességük várni a „nyilatkozat“ közlésével, amíg az ügyet nem

tisztázom teljesen Glebov elvtárssal, aki értesüléseim szerint ma indul Berlinből Genfbe. Én mint a KB tagja a KB-nak olyan határozatáról sem tudok, hogy egyáltalában közzé kell tenni ezt a nyilatkozatot.

Ha a szerkesztőség ennek ellenére úgy határoz, hogy közli a nyilatkozatot, szerintem erkölcsi kötelessége közölni a nyilatkozat törvényes volta ellen emelt óvásomat is.

A svájci hegyekből Genfbe.
Először 1930-ban jelent meg.

106

A TÖBBSÉGI BIZOTTSÁGOK TAGJAINAK ÉS A TÖBBSÉG MINDEN AKTÍV OROSZORSZÁGI HÍVÉNEK

Kérjük, azonnal gyűjtsenek össze és küldjenek el minden tudósítást címeinkre a következő felirattal: Lenin részére. Rendkívül nagy szükségünk van pénzre is. A helyzet éleződik. A kisebbség nyilvánvalóan puccsra készül a KB egy részével való megállapodás alapján. El vagyunk készülve a legrosszabbra. Részletekről a napokban.

A svájci hegyekből
1904 augusztus 28-a körül.
Először 1930-ban jelent meg.

107

V. A. NOSZKOVNAK

Glebov elvtársnak a KB tagjának

04. VIII. 30.

Tisztelt Elvtárs! Amíg 04. VIII. 18-i tiltakozásomra nem kapok Öntől írásbeli választ, és amíg nem tájékoztatnak részletesen azokról a határozatokról, amelyeket állítólag a KB hozott, nem vehetek részt a kooptálással kapcsolatos, Ön által javasolt szavazásban[185]. Most nem tudok Genfbe menni.

Lenin
a KB tagja

A svájci hegyekből Genfbe.
Először 1930-ban jelent meg.

108

V. A. NOSZKOVNAK

Glebov elvtársnak. 04. VIII. 30-i írására válaszolva közöljük, hogy a KB azon határozatainak törvényes és érvényes voltát, amelyekre Ön hivatkozik, a KB egyik tagja, Lenin elvtárs vitatta. Mint a KB megbízottai, akiket részletesen tájékoztattak a KB-ban támadt konfliktusról, szintén vitatjuk e határozat törvényes voltát, és kijelentjük, hogy a KB határozata nem tekinthető törvényesnek, mert egy nyilvánvalóan valótlan bejelentéssel kezdődik: magunk láttuk itt külföldön a KB *két* tagját, akiket nem értesítettek a Központi Bizottság üléséről. Mivel Ön már egy ízben szemenszedett valótlanságot közölt velünk (azt állította, hogy a KB betiltotta Lenin elvtárs könyvét[186]), minden okunk megvan arra, hogy kétkedéssel fogadjuk az Öntől származó értesüléseket. Ezért javasoljuk, haladéktalanul közölje velünk a pontos adatokat (az ülés résztvevőinek névsorát* és az egyes résztvevők írásbeli nyilatkozatait), hogy ellenőrizhessük a KB határozatának törvényességét. Korántsem szándékozunk szembehelyezkedni a KB valóságos többségének törvényes határozataival, de amíg a határozat törvényességét bebizonyítottnak nem látjuk, minden kijelentését figyelmen kívül fogjuk hagyni.

A svájci hegyekből Genfbe
1904 augusztus 30-án vagy 31-én.
Először 1930-ban jelent meg.

* A félreértések elkerülése végett közöljük, hogy miután az ülés résztvevőinek névsorát nyomtatásban a valóságnak nem megfelelően ismertették (a nyilatkozatban), egyáltalán nem tudjuk az igazságot másképpen kideríteni, csak ha tudomást szerzünk az ülés összetételéről.

109

V. A. NOSZKOVNAK

Glebov elvtársnak

04. IX. 2.

Tisztelt Elvtárs! Kérem, közölje, hogy hajlandó-e válaszolni arra az óvásomra, amelyet a KB állítólagos többsége által hozott határozat ellen emeltem.

A KB-nak miféle „előző rendes ülésén" jelentette be lemondását Oszipov elvtárs?

Mikor és ki értesítette erről a KB-nak azokat a tagjait, akik nem voltak jelen Oszipov nyilatkozatának elhangzásakor?

Jelentette-e Valentyin elvtárs a KB-nak, hogy ő, Valentyin, milyen megbeszélést folytatott Vasziljev elvtárssal Oszipov elvtárs állítólagos lemondásáról?

Mikor kit értesített hivatalos formában Travinszkij elvtárs a lemondásáról? Kérem, küldje el ennek az értesítésnek a másolatát, és tájékoztasson az összes részletekről. Vagy talán már írt nekem erről valaki, csak a levél elveszett?

Amíg a KB *valamennyi* tagja nem „ellenőrzi" a törvényességet (a KB összetételének és július. . . -i határozatának törvényességét), addig véleményem szerint sem nekem, sem Glebov elvtársnak nincs joga a KB képviseletére a Párttanácsban.

N. Lenin
a KB tagja

A svájci hegyekből Genfbe.
Először 1930-ban jelent meg.

110

J. O. MARTOVNAK, A PÁRTTANÁCS TITKÁRÁNAK

Martov elvtársnak

04. IX. 2.

Tisztelt Elvtárs! Válaszolva 04. VIII. 31-én kelt levelére, amelyben meghív a Tanács ülésére, közölnöm kell Önnel, hogy amíg a KB valamennyi tagja nem ellenőrzi a KB összetételének és legutóbbi, állítólagos rendes ülésének törvényes voltát, addig véleményem szerint sem nekem, sem Glebov elvtársnak nincs joga a KB képviseletére a Párttanácsban. Amíg ez az ellenőrzés nem történik meg, addig Glebov elvtárs minden hivatalos lépését (a Tanácsban való részvétel szintén hivatalos lépés) *törvénytelennek* tekintem.

S most röviden csak ennyit: rá kell mutatnom egy *nyilvánvaló valótlanságra* és egy *szabálytalanságra*, amelyet a KB három tagja a július . . . -i „ülésen" a KB összetételének „ellenőrzésében" elkövetett. 1) Mitrofan elvtárs lemondásáról birtokomban van Oszipov elvtárs írásbeli nyilatkozata. Travinszkij lemondásáról soha senkitől nem kaptam semmilyen kategorikus írásbeli nyilatkozatot. A KB három tagja legalábbis idő előtt, a többi tag megkérdezése nélkül fogadta el a lemondást. 2) Ami Oszipov elvtárs hírhedt lemondását illeti, birtokomban van Vasziljev elvtársnak, a KB tagjának írásbeli közlése Vasziljev és Valentyin elvtárs vitájáról, valamint arról a határozatról, hogy a vitás kérdést megtárgyalják a KB teljes ülésén. Oszipov lemondásáról szintén nem kaptam semmilyen értesítést. A KB három tagjának az a nyilatkozata, hogy Oszipov a KB előző rendes ülésén hivatalosan bejelen-

tette lemondását, *szemenszedett hazugság*, amelyet okmányszerűen megcáfol a 04. V. 26-i, Vad és *Glebov* által aláírt szerződés. Ez a szerződés, amelyet *hónapokkal* a KB „előző rendes ülése" *után* és jóval azután kötöttek, hogy Oszipov állítólag belépett a szentpétervári bizottságba, kilenctagú KB-t ismer el, vagyis *Oszipovot is beleérti.*

N. Lenin
a KB tagja

A svájci hegyekből Genfbe.
Először 1930-ban jelent meg.

111

J. O. MARTOVNAK, A PÁRTTANÁCS TITKÁRÁNAK

Martov elvtársnak

04. IX. 7.

Tisztelt Elvtárs! Az Ön által megküldött másolatokkal kapcsolatban meg kell mondanom, hogy a Tanácsnak kár volt fárasztania magát meghívása megismétlésével, amikor én egyszer már visszautasítottam azt. Én sohasem kívántam azt, hogy a KB belső „konfliktusát" vigyük a Tanács elé. Ellenkezőleg, kereken megmondtam mind Glebov elvtársnak, mind Martov elvtársnak küldött leveleimben, hogy csakis a KB valamennyi tagja együttesen jogosult megvizsgálni a KB összetételének törvényességét. A Tanácsot a szervezeti szabályzat sem hatalmazza fel arra, hogy megoldja a KB belső konfliktusait.

Azután, hogy a nemzetközi kongresszus titkársága elfogadta a *saját* mandátumom átruházását[187], semmiféle Tanács előtt nem tartozom beszámolni. Bizonyos *meghatározott* kérdésekben készséggel adok magyarázatot (levélben vagy a sajtóban) bárkinek, aki óhajtja.

N. Lenin
a KB tagja

Genf környékéről Genfbe.
Először 1930-ban jelent meg.

112

A DÉLVIDÉKI BIZOTTSÁGOK KONFERENCIÁJA[188] RÉSZTVEVŐINEK ÉS A DÉLVIDÉKI IRODÁNAK

Elvtársak! A többség Szervező Bizottságának megalakítását kívánatosnak nyilvánító határozatukra válaszolva sietünk közölni, hogy teljesen egyetértünk elgondolásukkal. Csupán helyesebbnek tartanánk, ha a csoportot nem Szervező Bizottságnak, hanem a Többségi Bizottságok Irodájának neveznék. A Többségi Bizottságok Irodájának megalakítását nem vállalhatjuk, csupán annyit tehetünk, hogy javasoljuk a következő elvtársakat: Martint, Démont és K.-t, a Bárót, Szergej Petrovicsot, Félixet és Lebegyevet, akik (mint önök is tudják) már ténylegesen hozzá is láttak a többségi bizottságok egyesítéséhez. Úgy véljük, hogy ezek az elvtársak néhány bizottság közvetlen támogatásával akcióba léphetnének mint magáncsoport, amely összefogja a többség híveinek tevékenységét.

(A huszonkettők konferenciájának résztvevői[189])

Genfből Odesszába
1904 október 5-e után.
Először 1930-ban jelent meg.

113

A TÖBBSÉGI BIZOTTSÁGOKNAK

Feltétlenül és haladéktalanul forduljanak *hivatalosan* az oroszországi KB-hoz azzal a kéréssel (a másolatot juttassák el hozzánk), hogy küldje el bizottságaikhoz Boncs-Brujevics és Lenin új kiadójának[190] valamennyi kiadványát, mégpedig rendszeresen. Követeljenek választ a KB-tól, és a választ küldjék el nekünk. Ha személyesen találkoznának a KB tagjaival, használják fel az alkalmat, és tanúk előtt kérdezzék meg őket, mi a válaszuk. Megkapták a 73—74. sz. mellékletét — a Tanács határozatait[191]? Tiltakozni kell e tűrhetetlen eljárás ellen, ez a kongresszus egyenes meghamisítása, ez valósággal felláźítja a perifériát a bizottságok ellen, és viszályt kelt a Tanácsban. Ha nem kapták volna meg ezeket a határozatokat, kérjék ezt is a KB-tól, és közöljék velünk a választ. Nemsokára kiadjuk a Tanács e határozatainak részletes elemzését.

Genfből Oroszországba
1904 október 5-e után.
Először 1930-ban jelent meg.

114

A SZIBÉRIAI BIZOTTSÁGNAK

Genf, 04. X. 30.

A szibériai bizottságnak N. Lenintől

Tisztelt Elvtársak! Az önök közvetítésével szeretnék válaszolni Szimonov elvtársnak, aki a Szibériai Szövetség képviselőjeként itt járt, és elutazása előtt levelet hagyott számomra (akkor nem voltam Genfben), amelyben kifejtette békülékeny álláspontját. Erről a levélről szeretnék most írni; a levél tartalmát Szimonov elvtárs valószínűleg ismertette önökkel. Szimonov elvtárs álláspontja a következőkben foglalható össze: ők (a mensevikek) persze anarchisták és bomlasztók, dehát mit kezdjünk velük? — legyen „fegyverszünet" (Szimonov éppen azt hangsúlyozza, hogy ő, a többi békülékenytől eltérően, nem békéről beszél, hanem fegyverszünetről), hogy valamiképpen véget vessünk ennek az elviselhetetlen helyzetnek, és erőt gyűjtsünk a további harchoz a kisebbség ellen.

Rendkívül tanulságos volt számomra Szimonov elvtárs levele, mert ő az a ritka ember, aki *őszintén* híve a békülékenységnek. A békülékenyek körében annyira általános a képmutatás, hogy szinte pihenés az olyan ember fejtegetéseit olvasni (még ha hibásak is), aki azt mondja, amit gondol. Márpedig gondolatmenete kétségkívül hibás. Maga is tisztán látja, hogy az álnoksággal, a zűrzavarral és a torzsalkodással nem lehet kibékülni, s ha egyszer látja, akkor mi értelme *fegyverszünetről* beszélni? Hiszen a kisebbség ezt a fegyverszünetet csupán hadállásainak megerősítésére fogja felhasználni! A frakciós vita nem szűnt meg (bár a képmutató KB képmutatóan megígérte a vita beszüntetését a bizottságokhoz intézett legújabb

levelében, amelyet valószínűleg már önök is megkaptak), hanem oly különösen undorító formát öltött, amelyet még a kisebbség pártján levő Kautsky is elítélt. Még Kautsky is kijelentette az „Iszkrá"-hoz intézett levelében, hogy a „lappangó" vita rosszabb bármi másnál, mert a kérdés összezavarodik, a célzások célzások maradnak, s az egyenes válasz lehetetlen. S nézzék meg az „Iszkrá"-t: a 75. szám vezércikke, amelynek tárgya igen távol van nézeteltéréseinktől, gyerekesen dühös, összefüggéstelen szidalmakat szór a hivatlan tanácsadókra, tudatlan tuskókra stb. stb. A KB renegát tagjainak véleménye szerint ez nyilván nem frakciós vita! A vezércikk szerzőjének (alighanem Plehanovnak) afféle érveit, hogy Marx *kesztyűs kézzel* bánt a proudhonistákkal, érdemben nem is tárgyalom. Elképzelhető-e ennél arcátlanabb visszaélés a történelmi tényekkel és a nagy történelmi nevekkel? Mit szólt volna Marx, ha az enyhe elbánás jelszavát a marxizmus és a proudhonizmus *összekeverésének* palástolására használták volna fel? (s vajon nem a rabocsejegyelősség és az iszkrásság közti különbség elkenésére törekszik-e teljes gőzzel az új „Iszkra"?). Mit szólt volna Marx, ha az enyhe elbánás ürügyén a sajtóban kijelentették volna, hogy a proudhonizmusnak van igaza, nem pedig a marxizmusnak? (s vajon Plehanov nem ezen mesterkedik-e most a sajtóban, amikor úgy tesz, mintha elvben elismerné a kisebbség igazát?). Hiszen már ez az összehasonlítás egymagában is teljesen leleplezi Plehanovot; már ebből is kiderül, hogy a többség és a kisebbség viszonya azonos a marxizmus és a proudhonizmus viszonyával, a forradalmi szárnynak és az opportunista szárnynak azzal a viszonyával, amely az emlékezetes „Mit ne tegyünk?"-ben is szerepel. Nézzék meg a Párttanács határozatait (73. sz. és a 73—74. sz. melléklete), s rá fognak jönni, hogy a kisebbség titkos szervezetének megszüntetése, amelyről a KB-nak a bizottságokhoz írt említett levelében van szó, annyit jelent, hogy a KB három tagja csatlakozott a kisebbség titkos szervezetéhez. A titkos szervezet *ebben* az értelemben valóban eltűnt— mert most titkos szervezetté (a párt elleni harc titkos szervezetévé) vált mind a három úgynevezett központi intézményünk: nemcsak a KL és a Tanács, hanem a KB is.

A formalizmus és a bürokratizmus elleni („elvi") harc nevében most ezek az intézmények hadat üzennek a „címeknek": pártellenesnek minősítik a többség kiadóját. Meghamisítják a kongresszust, amikor rosszul számítják a szavazatokat (16×4 = 61, mert a 61-ben benne van a Tanács öt tagja, a szervezetek felében pedig a Tanács mint két szavazattal rendelkező szervezet szerepel!!), eltitkolják a párt előtt a bizottságok határozatait (eltitkolták, hogy Nyizsnyij, Szarátov, Nyikolajev és a Kaukázus a kongresszus mellett szállt síkra: lásd „A párthoz" c. brosúránkban idézett legutóbbi határozatokat és a „Harc a kongresszusért" c. brosúrát[192]). Ellentéteket szítanak a Tanácsban, hihetetlenül kiforgatják az amszterdami kongresszuson való képviselet ügyét, az Északi Bizottság „árulásáról" merészelnek írni, holott ezt az incidenst még ki sem vizsgálták (pedig a kivizsgálást a KB már *júliusban* elrendelte), sőt még csak *meg sem kérdezték* azt az elvtársat, akit holmi pletykafészek befeketített (ez az elvtárs három hónapig — augusztusban, szeptemberben és októberben — külföldön tartózkodott, és találkozott Glebov központi bizottsági taggal, aki szintén megszavazta a kivizsgálásról szóló határozatot, de nem vette a fáradságot, hogy magával a vádlottal közölje a vádat!!). A Tanács nevében elősegítik a bomlasztást, amikor a „perifériát" a többség bizottságai ellen uszítják, és nyilvánvaló hazugságot terjesztenek Pétervárról meg Odesszáról. „Visszaélésnek" bélyegzik azt, ha ugyanazok az elvtársak különböző bizottságokban szavaznak — holott a Tanács három tagja — Plehanov, Martov és Akszelrod — *háromszor* is szavaz a kongresszus *ellen:* egyszer a szerkesztőségben, egyszer a Tanácsban és egyszer a Ligában! Kisajátítják a kongresszus jogkörét, s érvénytelennek minősítenek mandátumokat. Mi ez, ha nem a kongresszus meghamisítása? S Szimonov elvtárs talán *ezzel* a taktikával szemben is fegyverszünetet javasolna?

Nézzék meg az amszterdami kongresszusnak beterjesztett jelentést, amely a minap jelent meg orosz nyelven. A párt nevében, nyilvánvalóan a párt akarata ellenére, a kisebbség beszél, s ha leplezett formában is, de ismét ugyanazt a hazugságot hangoztatja a régi „Iszkrá"-ról,

amelyet Martinov és társai hirdettek úton-útfélen, és amellyel most Balalajkin-Trockij házal. Vagy talán Szimonov elvtárs ezzel a Balalajkinnal is (akinek brosúráját *az „Iszkra" gondozásában* adták ki, mint az „Iszkra" nyíltan meg is írta) fegyverszünetet akar? Talán ezek után is hisz a frakciós vita megszüntetésében, amit a KB ígért?

Nem, szociáldemokratához méltatlan és lényegében mélységesen hibás az a vélemény, hogy megengedhető a fegyverszünet a képmutatással és a bomlasztással. Kishitűség azt gondolni, hogy „úgysem kezdhetünk semmit" a publicistákkal, mégha jelentékenyek is, s hogy csak azt a taktikát lehet alkalmazni velük szemben, amelyet Galjorka („Le a bonapartizmussal!!") így fogalmazott meg: „esdekelj és köszönts." Az összes központi pártszerveknek a párt elleni harc titkos szervezetévé változtatására, a kongresszusnak a Tanács jóvoltából történt meghamisítására a többség úgy válaszol, hogy megteszi a következő és elkerülhetetlen lépést: tömöríti saját sorait. S mivel megveti a képmutatást, nyíltan előáll harci programjával (lásd a huszonkettők határozatát, amelyet jóváhagyott a Kaukázusi Szövetség[193], valamint a szentpétervári, a rigai, a moszkvai, az odesszai, a jekatyerinoszlavi és a nyikolajevi bizottság. A KL persze eltitkolta a párt előtt ezt a határozatot, noha két hónappal ezelőtt megkapta). A délvidéki bizottságok már elhatározták, hogy tömörítik a többség bizottságait, és Szervező Bizottságot alakítanak a párt kigúnyolása elleni harcra. Nem lehet kétséges, hogy maholnap megalakul és nyíltan fel is lép a többségnek egy ilyen szervezete. A KB renegátjainak hazug meséi ellenére Oroszországban egyre nő a többség híveinek száma, s azok a fiatal irodalmi erők, amelyek elfordultak a zavaros és képmutató „Iszkrá"-tól, mindenfelől kezdenek a többség nemrég megalakult kiadója (Boncs-Brujevics és Lenin külföldi kiadója) felé közeledni, hogy mindenféle formában támogassák, átalakítsák, kibővítsék és fejlesszék ezt a vállalkozást.

Nem; kár volt kétségbeesnie Szimonov elvtársnak. Kár volt úgy sietnie azzal a következtetéssel, hogy bármilyen undorító is a helyzet, nincs mit tenni. Van mit tenni! Minél durvábban csúfot űznek a kongresszusból

(Balalajkin-Trockij, aki az „Iszkra“ gondozásában jelenteti meg írásait, már az iszkrás tervek biztosítására irányuló *reakciós kísérletnek* nyilvánította a kongresszust. Rjazanov őszintébb és becsületesebb volt, amikor a kongresszust gyülevész társaságnak nevezte), minél durvábban csúfot űznek a pártból és az oroszországi pártmunkásokból, annál könyörtelenebbül fogják visszaverni őket, annál szorosabban tömörül a többség, egyesítve minden elvhű embert, s hátat fordítva Plehanov, Martinov és Trockij természetellenes, velejéig rothadt politikai szövetségének. Éppen ilyen szövetség jelentkezik az új „Iszkrá“-ban és a „Zarja“ 5. számában (megjelent Martinov cikkének különlenyomata). És aki csak egy kicsit is tovább lát az orránál, aki nem a pillanatnyi érdekek és az egy-egy órára szóló koalíciók politikájához tartja magát, az megérti, hogy ez a szövetség, amely csak zavart és torzsalkodást szül, halálra van ítélve, és hogy a régi „Iszkra“ *irányzatának* hívei, akik különbséget tudnak tenni ezen irányzat és egy klikk (mégoly kiváló emigránsokból álló klikk) között — sírásói kell hogy legyenek és sírásói is lesznek ennek a szövetségnek.

Nagyon örülnék, elvtársak, ha értesítenének e sorok vételéről, valamint arról, hogy sikerült-e ezt a levelemet továbbítaniuk Szimonov elvtársnak.

Elvtársi üdvözlettel *N. Lenin*

Először 1930-ban jelent meg.

115

A. M. SZTOPANINAK

Magánlevél **Tu—rának** *Lenintől*

Kedves Elvtárs! Rendkívül örültem levelének. Kérem, írjon rendszeresen hétről hétre, ha csak néhány sort is, s feltétlenül ügyeljen arra, hogy valamennyi cím működjön, és hogy legyenek tartalék-címek is levelek és találkozók számára. Hiszen egyenesen tűrhetetlen, hogy a többség hívei ennyire el vannak szigetelve egymástól! Rendszeres kapcsolat nélkül nem lehetséges semmilyen közös akció, Öntől pedig több mint fél éve egy sort sem kaptunk.

Teljesen és tökéletesen egyetértek mindennel, amit a többség egyesítésének, a többségi bizottságok tömörítésének és az oroszországi pártmunkások akaratát érvényesíteni tudó, egybeforrott kongresszus előkészítésének szükségességéről ír. Evégett a legszorosabb kapcsolatot kell fenntartani, mert különben csak botorkálunk, s Ön a szó szoros értelmében semmit sem fog tudni a közös ügyekről.

A KB most teljesen összeolvadt a kisebbséggel, és *gyakorlatilag* belépett a kisebbség titkos szervezetébe, amelynek célja: mindenáron harcolni a kongresszus ellen. A Tanács újabb határozatai valósággal meghamisítják a szavazatok számát is, a bizottságok akaratát is (v. ö. az „Iszkra" 73—74. számának melléklete. Látta már?). Most készen kell állnunk arra, hogy eszük ágában sem lesz összehívni semmilyen kongresszust, hogy nem fognak visszariadni a szervezeti szabályzat megsértésétől és a párt további kigúnyolásától. Leplezetlenül kinevetnek bennünket: hol van hát az erőtök? S gyerekség lenne, ha beér-

nénk a kongresszusban való *bizakodással*, s nem készülnénk fel már most arra, hogy az erővel erőt állítsunk szembe. Evégett 1) nyomban egyesíteni kell az összes többségi bizottságokat, és meg kell alakítani a Többségi Bizottságok Irodáját (már történt kezdeményezés Odessza + Nyikolajev + Jekatyerinoszlav részéről) a központi intézmények bonapartizmusa elleni harcra; 2) teljes erővel támogatni és bővíteni kell a többség kiadói vállalkozását (amit Boncs-Brujeviccsel együtt én itt elindítottam; Boncs-Brujevics csak kiadó). Ennek már neki is fogott egy oroszországi író-csoport, s az Ön feladata az, hogy haladéktalanul gyűjtsön össze és küldjön ki mindenféle anyagot, tudósítást, röplapot, megjegyzést stb. stb., különösen munkásoktól és a munkásmozgalomról. Feltétlenül és azonnal. (Ha mostantól kezdve nem küld hetenként valamit, minden kapcsolatot megszakítunk Önnel.)

Az iroda kérdésében eddig ez és ez történt. Az odesszai + a nyikolajevi + a jekatyerinoszlavi bizottság a következő közös határozatot hozta . . . A huszonkettők válasza: . . .[194].

Feltétlenül igyekezzen minél előbb eljutni Tifliszbe, és átadni mind a kettőt. Csatlakozzanak minél előbb. Az irodát természetesen ki lehet egészíteni a Kaukázus képviselőivel is. Szóval nyomban reagáljanak az iroda ügyében az összes kaukázusi bizottságok, vagyis írják meg nekünk és Pétervárra (vagy Rigába?) (cím . ., kulcs . . .), hozzájárulnak-e az irodához, és kívánnak-e valamilyen változtatást vagy óhajtják-e a jelöltek kiegészítését. Az isten szerelmére, igyekezzenek, hogy ezt az elsőrendűen fontos feladatot pontosan, értelmesen és gyorsan elintézzék.

Egyes elvtársak azt akarják, hogy hívjuk össze konferenciára Oroszországban a többségi bizottságokat. Nekünk itt az a véleményünk, hogy az egyrészt költséges, másrészt sok huzavonával és kevés eredménnyel járna. Márpedig sietnünk kell, amennyire az erőnkből telik. Az iroda megválasztása miatt nem kell összejönni; sokkal jobb, ha levélben beszélik meg, vagy ha egy-két elvtárs sorra látogatja a szervezeteket. Amikor pedig az iroda a

nyilvánosság elé lép, és csatlakozik hozzá Jekatyerinoszlav + Odessza + Nyikolajev + SztPétervár + Moszkva + Riga + a Kaukázus, mindjárt úgy fog szerepelni, mint a szervezett többség képviselője.

Tehát, az isten szerelmére, siessenek, és válaszoljanak minél előbb.

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

Genfből Bakuba
1904 november 10-én.
Először 1930-ban jelent meg.

116

A. A. BOGDANOVNAK

Kedves Barátom! Kérem, azonnal közölje Rahmetovval, hogy disznóság, amit művel. El sem tudja képzelni, milyen türelmetlenül várja itt tőle mindenki a határozott, pontos és lelkesítő híreket, nem pedig olyan szűkszavú táviratokat, amilyeneket küldözget. Az emberek már valósággal belefáradtak az örökös várakozásba és bizonytalanságba. Teljességgel lehetetlen, hogy Rahmetovnak ne legyen írnivalója: rengeteg emberrel találkozott és találkozik, beszélt Zemljacskával, kapcsolatban volt Szakállal, a moszkvai ügyvédekkel és írókkal stb. stb. stb. Mégiscsak au courant kell tartani* bennünket, át kell adni a kapcsolatokat, közölni kell az új címeket, el kell látni bennünket tudósításokkal, be kell számolni a hivatalos és érdekesebb találkozókról. Rahmetov egyetlen új kapcsolatot sem küldött nekünk! Szörnyű! *Egyetlen* tudósítást, egyetlen jelentést sem küldött a moszkvai író-csoportról. Ha Rahmetov holnap lebukik, semmit sem tudunk felhasználni, mintha a világon sem lett volna!! Ez tűrhetetlen; megírhatott volna mindent, írhatott volna mindenről a legcsekélyebb kockázat nélkül, — ő meg csak célozgatott holmi fiatal erőkre stb. (Mit tud Bazarovról, Fritschről, Szuvorovról meg a többiekről?) Legalább hetenként egyszer (ez csak nem sok) szánjon rá 2—3 órát, s írjon egy 10—15 oldalas levelet, különben igazán megszakad minden összeköttetés, s Rahmetov óriási terveivel egyetemben óriási fikcióvá válik, az itteni társaság meg szét fog szaladni ijedtében, azt hivén, hogy nincs semmiféle

* — rendszeresen tájékoztatnia kell. — *Szerk.*

többség, és nem is fog a többség elérni semmit. A kisebbség taktikájának legújabb válfaja egészen világossá vált: teljesen fumigálják és agyonhallgatják a többség irodalmát és a többség létét, a Központi Lapból száműzik a vitát, és a pozitív munkával hivalkodnak (a Központi Lap szerkesztősége nemrég kiadott — de „csak a párt tagjai számára" — egy, a pártszervezetekhez címzett levelet, amely a szociáldemokratáknak a zemsztvo-kampányban való részvételére vonatkozó tervet tartalmazta: hihetetlen hivalkodás hihetetlen banalitásokkal. Itt megjelent Lenin brosúrája, amely elemzi és kizsigereli ezt a levelet[195]). A többségnek külön lapot kell indítania[196], de nincs elég pénz és tudósítás. Minden követ meg kell mozgatni mindkettő érdekében, részletes és alapos levelek nélkül azonban semmire sem megyünk. Nem adják át a kapcsolatokat, nincs lehetőségünk arra, hogy ugyanazt az embert több oldalról is támadjuk, nincs összehangolva annak a sok bolseviknak a munkája, aki Oroszországot járja, s akiknek mindegyike a saját szakállára intézkedik. Mindenben érezhető ez a szétforgácsolódás, a bizottságok ismét elmaradnak az események mögött, mert részint nem ismerik a Tanács legújabb határozatait (az „Iszkra" 73—74. számának melléklete, 10 oldalas külön röplap), részint nem gondolkoznak rajtuk és nem értik, hogy ezek a határozatok egyértelműek a kongresszus teljes és szemérmetlen meghamisításával. Most már csak a gyerek nem látja, hogy a Tanács és a KB semmitől sem riad vissza, csak hogy meghiúsítsa a kongresszust. Nekünk ezzel *erőt* = a többség lapját + oroszországi szervezetét kell szembeszegeznünk, különben végünk van. Lenin Könnyelművel még nem találkozott; furcsa, hogy Könnyelmű félreállt, és várakozó álláspontra helyezkedett!

Szóval háromszorosan szidja le nevemben Rahmetovot, és büntetésből azonnal ültesse neki naplóírásnak. Miért nem megy el madame Rahmetov, ahova ígérte? Ismételjük: mindenki szétszéled (még Galjorka is nyögdécsel és sóhajtozik), mert nem érzünk semmilyen kapcsolatot sem Oroszországgal, nem látjuk, hogy Rahmetov léte-

zik-e, dolgozik-e a közös ügyön, fáj-e a feje miatta, törődik-e vele. Levél nélkül teljesen el vagyunk zárva egymástól!!

Genfből Oroszországba
1904 november 21-én.

Először 1930-ban jelent meg.

117

N. K. KRUPSZKAJÁNAK

04. XII. 3.

Ma küldtem hivatalos levelet Boncsnak. Kifelejtettem belőle egy fontos dolgot; *3000* példányban kell kinyomatni (Lejtejzen szótárát); ezt feltétlenül tudnia kell az árkalkuláció miatt. Azonnal mondd meg Boncsnak.

Küldöm a Szövetségi Bizottságnak és a KB kaukázusi képviselőjének nyilatkozatát[197], amelyet ma kapott meg Raisza[198]. Kiadónknak szerintem ezt *feltétlenül*, azonnal újra ki kell adnia *röplap* formájában; haladéktalanul és okvetlenül intézzétek el; a röplapra fel lehet venni a nyikolajevi és a többi határozatot is, de legyen egészen kicsi, 2—4 oldalnyi (maximum) (fejléc nélkül, csak alul legyen feltüntetve a kiadó).

Az imént jött meg a leveled. Nem értem, mi van Ljadov és Rahmetov „tervével", de itt valami nincs rendben. *Igyekszem minél előbb odautazni* és megsürgetni Torpedónaszád utazását is.

A mellékelt lapokat hiába melegítettem. Talán próbálkozzatok ti más reagensekkel.

Váratlanul akadt egy szabad estém. A hátlapon még egy levelet küldök, s azt ajánlom, hogy *nyomban* továbbítsátok mind a három embernek, mint magánlevelet[199], nem kell miatta összehívni a tanácsokat; remélem, ez majd alaposan felrázza őket, s majd utólag tisztázzuk, túlzottak-e a hírek, vagy sem: tény, hogy kezdődik a széthúzás — feltétlenül figyelmeztetni kell őket, és rájuk kell ripakodni mindjárt az elején; nyomatékosan ajánlom, hogy *azonnal* továbbítsd a levelet mindhármuknak, és feltétlenül mint az én magánlevelemet. Holnap beszélek

Torpedónaszáddal, valószínűleg nekem fog igazat adni, hasonlóképpen Vaszilij Vasziljevics és Schwarz is, de azért jobb, ha a magam nevében írok. Szándékomban volt, hogy írok Martin Nyikolajevicsnek és megpirongatom, de azt hiszem, semmi értelme; majd ha megérkezem és beszélek vele, hiszen ő itt egyelőre ártalmatlan. Az Oroszországban kezdődő bajokat pedig levelem valamennyire ellensúlyozza. Rosszul tetted, amikor nem hagytad meg Martin Nyikolajevicsnek, hogy azonnal írjon meg nekem mindent Párizsba — nagyon-nagyon rosszul tetted, mert nagy szükség lett volna rá.

Újra elolvastam a Rahmetovnak szóló levelet; talán ki lehet hagyni belőle egy-két gorombaságot, de *nyomatékosan ajánlom*, hogy nyomban és igen éles formában továbbítsd mint magánlevelemet.

Voltam Lejtejzennél. Felolvastam Plehanov levelét. Plehanov szidja benne Lenint, persze goromba hangon. Azt írja, hogy „Trockij brosúrája épp olyan silány, mint ő maga", kéri Lejtejzent, hogy „ne a kisebbséggel tartson, hanem ővele" (Plehanovval), panaszkodik „életének tragédiája" miatt, hogy „20 év után nincs egyetlen társa sem, aki hinne neki", „elvtársi bizalmat" kér, „nem pedig tekintélytiszteletet", és „komolyan gondol a lemondásra"... ez egyelőre *entre nous**.

Deutsch a napokban írt Lejtejzennek; *pénzt kér*, mert állítólag egy vasuk sincs. Ugyanezt írta Zaszulics (még korábban) Jefronnak, s szidta Galjorkát, azt hivén, hogy Galjorka nem más, mint Szergej Petrovics (!!).

Remélem, holnapután, hétfőn indulhatok; kedden és szerdán Zürichben tartok előadást, csütörtökön Bernben, s pénteken már otthon is lehetnék. De valószínűleg néhány nappal még elhúzódik.

Zürichbe Argunyin címére írj (két borítékban, a belső legyen erősebb, légy óvatos). Írtak-e Lausanne-ból, hogy menjek? címet adtak-e?

N. Lenin

---

* — köztünk maradjon. — *Szerk.*

Feltétlenül és azonnal írjátok meg *v a l a m e n n y i* bizottságunknak: *hivatalosan utasítsanak* bennünket, hogy *hozzuk nyilvánosságra* a szerkesztőségnek a zemsztvóról szóló levelét. Hátha szükség lesz rá. *Ne hivatkozz semmire, hanem tedd meg.* Magát a levelet szerezzétek meg (illetve adjátok ki újra), és küldjétek el borítékolva a többségi bizottságoknak.

Párizsból Genfbe.

Először 1930-ban jelent meg.

118

A. A. BOGDANOVNAK, R. SZ. ZEMLJACSKÁNAK, M. M. LITVINOVNAK

Magánlevél Rahmetovnak, Zemljacskának, Papának Lenintől

04. XII. 3.

Kedves Barátom! Hallottam, hogy Martin Nyikolajevics ideérkezett (jómagam nem láttam), s ebből azt a következtetést vontam le, hogy nagyon rosszul állnak az ügyeink. Már megint valami széthúzás támad az oroszországi és a külföldön élő bolsevikok között. Márpedig három év tapasztalataiból tudom, hogy az ilyen széthúzás pokoli kárt okozhat az ügynek. A széthúzás szerintem a következőkben nyilvánul meg: 1) halogatják Rahmetov kiutazását, 2) az itteni szerv helyett másik szervre — a kongresszusra, az oroszországi Szervező Bizottságra etc. helyezik a súlyt; 3) eltűrik, sőt, támogatják a KB-nak a többség író-csoportjával való egyezkedését és az oroszországi lap csaknem esztelen vállalkozását. Ha a széthúzásra vonatkozó értesüléseim megfelelnek a valóságnak, meg kell mondanom, hogy a többség legádázabb ellensége sem találhatott volna ki ennél rosszabbat. Rahmetov kiutazásának halogatása valósággal megbocsáthatatlan ostobaság, az árulással határos, mert a pletyka iszonyúan felduzzad, s fennáll az a veszély, hogy elveszítünk itt egy elengedhetetlenül szükséges pozíciót gyerekesen naiv tervek miatt, amelyek arra irányulnak, hogy most rögtön összetákoljanak valamit Oroszországban. Még inkább megbocsáthatatlan a többség külföldi lapja megalapításának halogatása (csak a pénz hiányzik hozzá). Ez a lap most a lényeg, nélküle a biztos és dicstelen halál vár ránk. Mindenáron, kerüljön bármibe is, pénzt kell szerezni,

legalább egy-két ezret, és azonnal neki kell fogni, különben magunk alatt vágjuk a fát. Csak menthetetlenül ostoba emberek vethetik *minden* bizodalmukat a kongresszusba, hiszen nyilvánvaló, hogy a Tanács mindennemű kongresszust meg fog akadályozni még az összehívása előtt. Az isten szerelmére, értsenek meg engem: nem azt mondom, hogy hagyjuk abba a kongresszusi agitációt, mondjunk le erről a jelszóról, de gyerekség lenne most csupán erre szorítkozni, nem látva, hogy az **erő** a lényeg. Jöjjenek csak továbbra is özönével a kongresszust követelő határozatok (nagyon nagy kár, hogy Martin Nyikolajevics körútja valami oknál fogva egyetlen újabb határozatot sem eredményezett), de *nem ez a lényeg:* hát lehetséges, hogy valaki ne lássa ezt? Szervező Bizottságra vagy többségi irodára szükség van, de újság nélkül fabatkát sem ér az egész: komédia, szappanbuborék, amely szétpukkad az első lebukás esetén. Mindenáron újság kell és pénz, mégpedig ide, akár üssenek le valakit, de küldjenek pénzt. A Szervező Bizottság vagy a többségi iroda hatalmazzon fel bennünket az újság megalapítására (sürgősen, minél előbb), és járja sorra a bizottságokat; de ha a Szervező Bizottság fejébe veszi, hogy *előbb* a „pozitív munkát" lendíti fel, és *egyelőre félreteszi* a lap ügyét, éppen ez az idióta Szervező Bizottság fogja elvágni a torkunkat. Végül, ha Oroszországban kiadnak valamit, ha bármilyen egyezséget kötnek azzal a KB-beli aljas bandával, az valóságos árulás lesz. Világos, hogy a KB meg akarja osztani az oroszországi és a külföldi bolsevikokat, éket akar verni közéjük, ez régi terve már, s csak zöldfülű ostobák kaphatják be ezt a horgot. A KB segítségével lapot alapítani Oroszországban — ez őrültség, valóságos őrültség vagy árulás, igenis ez sül ki belőle az események objektív logikája szerint, mert egy újság, vagy egy népszerű folyóirat alapítóival feltétlenül a bolondját fogja járatni minden olyan ocsmány tetűfészek, mint a KB. Én ezt előre megjósolom, és előre keresztet vetek az ilyen emberekre.

Ismétlem: először a lapot kell elindítani, a lapot és még egyszer a lapot, s meg kell szerezni a laphoz szükséges pénzt; most az esztelenség netovábbja lenne, ha bármi másra költenénk. Rahmetovot haladéktalanul ki kell

küldeni ide, haladéktalanul. A bizottságokat elsősorban a tudósítások miatt kell meglátogatni (megbocsáthatatlan és szégyenletes dolog, hogy eddig egyetlen tudósítást sem kaptunk!! Szégyen, gyalázat, és katasztrófa az ügyre nézve!!), az egész kongresszusi agitációt csak *mellékesen* folytassák. Valamennyi többségi bizottság haladéktalanul és *ténylegesen* szakítson a KB-val, s ezentúl az SzB-vel vagy a többségi irodával tartson kapcsolatot: az SzB *azonnal* adjon ki egy nyomtatott közleményt megalakulásáról, s ezt azonnal és feltétlenül tegyék közzé.

Ha nem szüntetjük meg ezt a többség soraiban kezdődő széthúzást, ha nem beszéljük meg ezt levélben is *és* (ami a *legfontosabb)* személyesen is Rahmetovval, akkor mi itt valamennyien *fütyülni fogunk mindenre, és otthagyunk csapot-papot.* Ha együtt akarnak dolgozni velünk, akkor tartsunk lépést egymással, állapodjunk meg, és ennek megfelelően dolgozzunk (nem pedig a megállapodás ellenére vagy éppen megállapodás nélkül); az pedig egyenesen gyalázat, abszurdum, hogy elindulnak pénzt szerezni a lap számára, s ehelyett az ördög tudja miféle zavaros ügyekkel foglalkoznak.

A napokban még erélyesebben fel fogok lépni a KB ellen a sajtóban. Ha nem szakítunk a KB-val és a Tanáccsal, megérdemeljük, hogy mindenki szemenköpjön bennünket.

Várom a választ és Rahmetovot.

N. Lenin

Párizsból Oroszországba.
Először 1930-ban jelent meg.

119

R. SZ. ZEMLJACSKÁNAK

Zemljacskának az Öregtől

04. XII. 10.

Most tértem haza előadó-körutamról, és most kaptam meg 1. sz. levelét. Sellővel beszéltem. Megkapta-e pirongató levelemet (amelyet Papának és Sziszojkának is elküldtem)? Ami a Szervező Bizottság összetételét illeti, természetesen elfogadom a közös döntést. Szerintem Közlegényt semmiképpen sem kell bevonni, hanem mihamarább ki kell küldeni ide. Azután feltétlenül alakítani kell egy külön csoportot (vagy ki kell egészíteni az SzB-t) a bizottságok rendszeres látogatása és a bizottságok közti kapcsolat fenntartása céljából. Egyelőre fölöttébb gyenge a kapcsolatunk a bizottságokkal és általában Oroszországgal; s minden erőt latba kell vetni a tudósítások és az egyszerű baráti levelezés előmozdítására. Miért nem teremti meg kapcsolatunkat az Északi Bizottsággal? a moszkvai nyomdászokkal (nagyon fontos!)? Rjahovszkijjal? Tulával? Nyizsnyijjel? Sürgősen tegye meg ezt. Továbbá, miért nem küldenek *nekünk* a bizottságok olyan határozatokat, amelyekben ismételten követelik a kongresszust? Erre szükség van. Nagyon tartok tőle, hogy Ön túlságosan derűlátó a kongresszust és a KB-t illetőleg; „A Tanács a párt ellen" c. brosúrából (már megjelent) rá fog jönni, hogy ezek mindenre kaphatók, semmiféle mesterkedéstől sem riadnak vissza, csak hogy megakadályozzák a kongresszust. Szerintem éppenséggel hiba, hogy az SzB nem ad ki nyomtatott közleményt. 1) A közleményre szükség van azért, hogy a kisebbség titkos szervezkedésével szembeállítsuk a mi nyílt eljárásunkat.

Különben a KB feltétlenül lecsap önökre, kihasználja Sziszojka ultimátumait, és nyilvánosságra hozza az önök „titkos" szervezetét: ez nagy szégyen lenne a többségre nézve, és ebben kizárólag önök lennének a hibásak. 2) A nyomtatott közleményre szükség van azért, hogy a rengeteg pártmunkás tudomást szerezzen az új központról. Ezt pedig semmiféle levelekkel nem tudják elérni, még megközelítőleg sem. 3) A többségi bizottságok tömörülésének bejelentése erkölcsi szempontból óriási jelentőségű lesz: megnyugtatja a csüggedő (különösen itt, külföldön csüggedő) többséget, és lelket önt belé. Súlyos politikai hiba lenne, ha ezt a szempontot elhanyagolnánk. Ezért újra meg újra nyomatékosan követelem, hogy a többségi iroda (vagy a bizottságok többsége által alakított Szervező Bizottság) nyomban az északi konferencia után adjon ki egy nyomtatott közleményt, s ebben hivatkozzon az odesszai, a jekatyerinoszlavi, a nyikolajevi, a négy kaukázusi, a rigai, a szentpétervári, a moszkvai, a tveri, az északi stb. (esetleg még a tulai + a nyizsnyij-novgorodi) bizottság, vagyis 12—14 bizottság beleegyezésére és *egyenes megbízására*. Ez nem hátráltatja, hanem jelentékenyen elősegíti a kongresszusért folytatott harcot. Azonnal válaszoljon, egyetért-e ezzel, vagy sem. Ami a zemsztvokampányt illeti, nyomatékosan ajánlom, hogy adják ki Oroszországban haladéktalanul és nyíltan (a nélkül az ostoba felírás nélkül, hogy „a párt tagjai számára") az én brosúrámat[200] is, meg az „Iszkra" szerkesztőségének levelét is. Lehet, hogy írok még egy kis brosúrát, de az „Iszkrá"-val folytatott vitát feltétlenül újból ki kell adni. Végül, különösen fontos és sürgős: odaírhatom-e az új lapról szóló közlemény alá[201] a Többségi Bizottságok Szervező Bizottságát (vagy inkább — a Többségi Bizottságok Irodáját)? Intézkedhetek-e itt az iroda nevében? megnevezhetem-e az *irodát* mint az új lap kiadóját és a szerkesztő csoport megalakítóját? Ez nagyon, de nagyon fontos és sürgős. Amint Közlegénnyel találkozott, nyomban válaszoljon, — neki pedig mondja meg ismét, hogy ha nem akarja önmagát lebuktatni, és nem akar szörnyű kárt okozni az ügynek, akkor jöjjön ki most azonnal, haladéktalanul. Külföldön mindenütt hihetetlen pletykák

keringenek; saját fülemmel hallottam őket előadásaim alkalmával Párizsban, Zürichben stb. Utoljára figyelmeztetem: vagy azonnal kiszökik ide, vagy katasztrófába sodorja önmagát, és egy évvel visszaveti egész munkánkat. Én itt senkinek sem szándékozom és nem is fogok semmilyen ultimátumot sem adni a kongresszust illetőleg, mert az ilyesmin csak nevetnének és gúnyolódnának; nincs értelme komédiázni. Sokkal tisztább és jobb lesz a helyzetünk, ha nyíltan előállunk a többségi irodával, és nyíltan síkraszállunk a kongresszus mellett, nem pedig a kulisszák mögött folytatunk holmi értelmetlen tárgyalásokat, amelyek a legjobb esetben is csak arra jók, hogy tovább húzzák-halasszák az ügyet, és újabb intrikákra adjanak alkalmat a Glebov-, Lovas- és Nyikityics-féle gazembereknek. Itt az egész többség összevissza kapkod, kínlódik, és áhítja a lapot, sürgeti mindenütt. Az iroda közvetlen megbízása nélkül nem adhatjuk ki, márpedig ki kell adni. Ami a pénzt illeti, minden követ megmozgatunk, és reméljük, hogy sikerül szereznünk; szerezzenek maguk is. Az isten szerelmére, adjanak sürgősen meghatalmazást, hogy az iroda nevében adhassuk ki a lapot, és nyomtassanak Oroszországban röplapot róla.

Genfből Oroszországba.

Először 1930-ban jelent meg.

120

A KAUKÁZUSI SZÖVETSÉGI BIZOTTSÁGNAK

A Kaukázusi Szövetségnek Lenintől

Kedves Elvtársak! Az imént kaptuk meg konferenciájuk határozatait[202]. Feltétlenül küldjenek még egy, gondosabban készített másolatot, — ez a példány sok helyütt olvashatatlan. Feltétlenül valósítsák meg minél előbb azt a pompás tervüket is, hogy kiküldik ide külön képviselőjüket. Enélkül valóban rendkívül nehéz, majdnem lehetetlen értelmesen megbeszélni a dolgokat, és tisztázni a kölcsönös félreértéseket. Különben is ez most rendkívül fontos.

Önök még korántsem ismerik az összes dokumentumokat és a Tanács meg a KB összes aljasságait. Egyáltalán nem kétséges, hogy máris megakadályozták a harmadik kongresszust, most pedig azon mesterkednek, hogy kettészakítsák az összes bizottságokat. Azonnal 1) meg kell alakítani a Többségi Bizottságok Irodáját, 2) át kell adni az irodának a kongresszussal kapcsolatos dolgokat és a bizottságok vezetését, 3) támogatni kell lapunkat, a „Vperjod"-ot, 4) nyilvánosságra kell hozni az önök határozatait (felhatalmaznak minket erre?) és az iroda megalakulásáról szóló közleményt.

Kérem önöket, válaszoljanak mielőbb

Lenin

Nem látjuk tisztán, milyen kapcsolatban van az önök irodája (a Kaukázusi Iroda) az országos Többségi Bizottságok Irodájával. Írják meg mielőbb, de legjobb, ha kiküldenek valakit.

Genfből
1904 december 12-én.
Először 1926-ban jelent meg.

121

A KAUKÁZUSI SZÖVETSÉGI BIZOTTSÁGNAK

Kedves Elvtársak! Megkaptam a „Borba Proletariatá"-ról[203] szóló levelüket. Igyekszem majd írni, és közlöm kérésüket a többi szerkesztőségbeli elvtárssal is. Most igen sok a dolgom az új lappal kapcsolatban. Már küldtünk önöknek erről részletes levelet[204]. Válaszoljanak mielőbb, és küldjenek sok, nagyon sok munkástudósítást. Most elsősorban önöktől függ a lap sikere, mert a kezdet különösen nehéz.

N. Lenin

Genfből
1904 december 20-án.

Először 1930-ban jelent meg.

122

M. M. ESSZENNEK

Magánlevél Nyina Lvovnának Lenintől

04. XII. 24.

Régóta készülök írni Önnek, de mindig közbejött valami. Itt most nagy a nekibuzdulás, a fülünk se látszik ki a munkából: tegnap megjelent a hirdetés lapunk — a „Vperjod" — kiadásáról. Az egész többség ujjong, és olyan bizakodó hangulatban van, mint még soha. Végre véget vetettünk ennek az undorító marakodásnak, és együtt fogunk dolgozni azokkal, akik dolgozni akarnak, nem pedig botrányokat csinálni! Egész jó író-csoportot sikerült összehoznunk, vannak köztük friss erők, a pénz kevés, de nemsokára az is lesz. A KB, amely elárult bennünket, teljesen elvesztette hitelét, mensevikeket kooptált (aljas módon, titokban), és tajtékozva hadakozik a kongresszus ellen. A többségi bizottságok egyesülnek, már választottak egy irodát, és most a lap teljesen egyesíteni fogja őket. Hurrá! Ne csüggedjen, most valamennyien fel fogunk éledni, és mindenkit életre keltünk. Így vagy úgy, kicsivel előbb vagy utóbb reménlhetőleg mindenképpen találkozni fogunk Önnel. Írja meg, hogy áll egészségileg, és ami fő, legyen bizakodó; jusson eszébe, hogy nem vagyunk mi még olyan öregek — még előttünk az egész élet.

Lenin

Genfből Oroszországba.
Először 1926-ban jelent meg.

123

R. SZ. ZEMLJACSKÁNAK

Magánlevél Zemljacskának Lenintől

04. XII. 26.

Kedves Barátom! Megkaptam felhatalmazását. Ügyéről a napokban fogok írni[205]. A napokban megkaptam az északi konferencia jegyzőkönyvét is. Hurrá! Remekül dolgozott, igazán csak gratulálhatok Önnek (valamint Papának, Egérnek és a többieknek) az óriási sikerhez. Egy ilyen konferencia rendkívül nehéz dolog az orosz viszonyok közt, s úgy látszik, kitűnően sikerült. Óriási a jelentősége, épp a legjobbkor tartották a lapunk (a „Vperjod") megjelenéséről szóló hirdetés szempontjából. A hirdetés már megjelent. Az első szám az új naptár szerint január elején jelenik meg. A feladat most a következő: 1) minél előbb ki kell adni Oroszországban egy nyomtatott röplapot a Többségi Bizottságok Irodájáról. Az isten szerelmére, egy percig se halogassák ezt a dolgot. El sem mondhatom, milyen fontos.

2) Még egyszer sorra kell látogatni a délvidéki *(és a volgamenti)* bizottságokat, s nyomatékosan tudomásukra kell hozni, mennyire fontos a „Vperjod" *mindennemű* támogatása.

Amíg Papát nem éri baj, a szállítás biztosítva van. Mondja meg neki, hogy feltétlenül gondoskodjék valakiről, akire lebukása esetén ráhagyhatja az örökséget.

Rahmetovot minél előbb küldje el a veszélyes helyekről oda, ahová irányították. Minél előbb!

Ha lesz pénzünk, sok embert küldünk.

A pétervári szégyenről (a kisebbség megakadályozta a tüntetést) a „Vperjod" első számában írunk[206].

Az irodáról szóló nyilvános közleményt minél előbb adják ki, és feltétlenül sorolják fel benne mind a 13 bizottságot[207]. Sürgősen, sürgősen, minél előbb! Akkor lesz pénz is.

Lenin

Melegen üdvözlöm összes barátainkat.

Genfből Oroszországba.

Először 1926-ban jelent meg.

124

A. I. JERAMASZOVNAK

Magánlevél a Barátnak Lenintől

Kedves Elvtárs!

Nagy örömmel értesültem arról, hogy most rendszeresebb kapcsolatot létesíthetünk Önnel. Jó volna, ha kihasználná ezt, és maga írna néhány sort a hangulatáról és a legközelebbi terveiről. Hisz mindeddig csak másodkézből hallottunk Önről, ami bizonyos fokig mindig megnehezíti a kölcsönös megértést.

Pártunk ügyei egész évben gyalázatosan rosszul álltak, amiről valószínűleg Ön is hallott. A kisebbség végérvényesen elszabotálta a második kongresszus határozatait, megalapította az új „Iszkrá"-t (látta már? mi a véleménye róla?), és most, amikor az egyáltalában állást foglaló bizottságok óriási többsége határozottan szembefordult ezzel az új „Iszkrá"-val, a kisebbség meghiúsította a harmadik kongresszust is.

A kisebbség hívei ma már nagyon is világosan látják, hogy a párt nem békül ki a lapjukkal, amely a harcban a pletyka és az intrika fegyverével hadakozik, az elvekben pedig visszatér a rabocsejegyelőssághoz, a folyamat-szervezet hírhedt elméletéhez.

Most már világos a helyzet. A többségi bizottságok egyesültek (4 kaukázusi, az odesszai, a jekatyerinoszlavi, a nyikolajevi, a szentpétervári, a moszkvai, a rigai, a tveri, az északi és a nyizsnyij-novgorodi).

Megindítottam itt (új irodalmi erők bevonásával) egy lapot „Vperjod" címmel (a hirdetés már kijött, a lap 1. száma új naptár szerint január elején fog

megjelenni). Közölje, mi az Ön véleménye, és számíthatunk-e támogatására, amit rendkívül fontosnak tartunk.

Genfből Oroszországba
1904 december végén.

Először 1930-ban jelent meg.

125

M. M. LITVINOVNAK

Papának Lenintől

Kedves Barátom! Sietve válaszolok levelére, amely nagyon, de nagyon tetszett. Ezerszeresen igaza van abban, hogy határozottan, forradalmi módon kell cselekedni, s addig kell ütni a vasat, amíg meleg. Azzal is egyetértek, hogy éppen a többségi bizottságokat kell egyesíteni. Most már valamennyien világosan látjuk, milyen nagy szükség van egy oroszországi központra és egy itteni lapra. Az utóbbi érdekében már minden tőlünk telhetőt megtettünk. Közlegény teljes erőből dolgozik, bevont egy csomó embert, csak a munkának él, lázasan keresi a milliomost, s van is reménye a sikerre. Végül ezerszeresen igaza van Önnek abban is, hogy nyíltan kell cselekedni. Amiben nem értünk egészen egyet, az kizárólag részletkérdés, amelyet nyugodtan, higgadtan kell megtárgyalni, nevezetesen: hívjuk-e össze a bizottságok konferenciáját, vagy mindjárt alakítsuk meg a „Többségi Bizottságok Irodáját" (ez az elnevezés jobban tetszik, mint a Szervező Bizottság, de természetesen nem a név a lényeg), tudva azt, hogy ezt az irodát kezdetben néhány, később pedig valamennyi többségi bizottság el fogja ismerni. Ön az előbbi, mi az utóbbi megoldást tartjuk jobbnak. Ha a konferenciát meg lehetne rendezni külföldön, én is szívvel-lélekkel mellette volnék. Oroszországban azonban pokolian veszélyes, s rengeteg huzavonával, de kevés eredménnyel jár. Viszont Odessza + Nyikolajev + Jekatyerinoszlav már megegyezett egymás közt, és megbízta a „huszonkettőket", hogy „jelöljenek ki egy Szervező Bizottságot". Mi a „Többségi Bizottságok Irodája" elnevezést ajánl-

lottuk válaszunkban, és hét embert javasoltunk (Sellő, Félix, Zemljacska, Pavlovics, Guszev, Alekszejev, a báró). Ezt meg fogjuk írni Odesszába és Szentpétervárra is. Alekszejev már elindult Önhöz. Alighanem jobb volna, ha a jelöltválasztást Riga, Szentpétervár + Moszkva megkérdezésével folytatnánk le, s az eredményt azután nyomban *nyilvánosságra hoznánk* (küldjük a közlemény tervezetét[208]), majd meglátogatnánk az északi bizottságot, a Kaukázust, Szarátovot, Nyizsnyijt stb., és megkérnénk őket, hogy csatlakozzanak, és egészítsék ki az irodát a lehetőség szerint liberálisan egy-két *saját* jelöltjükkel (bár nem nagyon valószínű, hogy a csatlakozó bizottságok az iroda tagságának jelentősebb kiegészítését követelnék). Egyáltalán nem hiszem, hogy az iroda összetétele miatt nehézségeink támadnának.

E módszer előnyei: gyors, olcsó, veszélytelen. Ezek az előnyök nagyon fontosak, mert most minden a gyorsaságon fordul meg. Az iroda a bizottságok egyesítésének hivatalos szerve lesz, és szakadás esetén gyakorlatilag helyettesíti a KB-t. Jövendőbeli Központi Lapunk írócsoportjának tagjait szintén mind kijelöltük már (öt vagy hat tag: Közlegény, Galjorka, én, Schwarz + *Lunacsarszkij* + esetleg *Bazarov*). A szállítás az Ön dolga lesz, lásson hozzá minél erélyesebben. Mi itt bevontunk egy volt bundistát, aki sokat dolgozott mindkét határon; azt ígéri, hogy havi 200—300 rubelért megszervezi a dolgot. Csak a pénzt várjuk, azután összekapcsoljuk Önnel.

Az Ön módszerének hátránya: a sok huzavona. Szerintem teljesen hasztalan ultimátumot küldeni a KB-nak és a Tanácsnak. A KB képmutatóskodik, nekem pedig most már pillanatnyi kétségem sincs afelől, hogy testestül-lelkestül eladták magukat a kisebbségnek, s mindenképpen, teljes erővel a kongresszus meghamisítására törekszenek. Ne ringassuk magunkat illúziókban. Most, amikor a központok mind az ő kezükben vannak, ezernyi módjuk van arra, hogy meghamisítsák a kongresszust, és *ezt már meg is kezdték*. Ezt a sajtóban is be fogjuk bizonyítani a Tanács határozatának („Iszkra" 73—74. sz., melléklet) elemzése alapján. Mi

természetesen a kongresszus mellett vagyunk, és ki is fogunk tartani mellette, de világgá kell kürtölni, hogy ők máris meghamisítják a kongresszust, és hogy mi leleplezzük ezt a mesterkedést. Egyébként a kongresszust most valójában tizedrangú kérdésnek tartom, mert a legelső: a lap és az oroszországi központ. Nevetséges dolog illojalitásról beszélni, amikor a kisebbséggel kötött alkuval egyenesen rákényszerítettek erre bennünket. Hazugság, hogy a kisebbség titkos szervezetét feloszlatták; nem, annyi történt, hogy ebbe a titkos szervezetbe belépett a KB három tagja is. Most mind a három központ egy-egy pártellenes titkos szervezet. Ezt csak a bolond nem látja. Nyílt szervezettel kell válaszolnunk erre, és le kell lepleznünk összeesküvésüket.

Kérem, erősítse az emberek hitét: bízzanak szervezetünkben és készülő lapunkban. Csak legyenek egy kis türelemmel, amíg Közlegény befejezi a munkáját. Gyűjtsenek és küldjenek tudósításokat, leveleket *(mindig* ezzel a felírással: Leninnek) és mindenféle anyagokat, *k ü l ö n ö s e n* munkásoktól. Egy részletkérdésben eltér ugyan a véleményünk, de természetesen én is csak örülnék a konferenciának. Dehát olcsóbb a leves, mint a hús; sokkal jobb, ha haladéktalanul, most azonnal előállunk az iroda közleményével, mert személyi összetétele tekintetében könnyen meg fogunk egyezni, s nem valószínű, hogy ezen a talajon konfliktus támadna. Ha pedig az iroda bejelenti a megalakulását, hamar el fogják ismerni, s akkor majd valamennyi bizottság nevében fog beszélni. Fontolja meg ezt alaposan még egyszer, és válaszoljon minél előbb.

Genfből Oroszországba
1904 decemberében.
Először 1926-ban jelent meg.

126

AZ OSzDMP PÉTERVÁRI SZERVEZETÉNEK

Pétervárott a moszkvai Zubatov-féle munkásegyletnek egy szekciója működik, azonos alapszabállyal (a gépi termelésben foglalkoztatott munkások), és részint azonos összetételű vezetőséggel, vagyis ugyanazok a tagjai, akik azelőtt a pétervári Zubatov-féle egyletben dolgoztak (Usakov, Sztarozsilov és Gorskov, Pikunov és Mohnatkin, Nyikiforov stb.). Ez az egylet Litvinov-Fallinszkij, Csizsov, Langovoj védnöksége alatt áll. Fölöttébb ajánlatos, hogy *rendkívül* óvatosan érintkezzenek ezzel az egylettel, mert *roppant nagy* a provokáció veszélye. Ez az egylet most egy kissé balra tolódott, de teljesen a burzsoáziát és a rendőrséget szolgálja.

(Az értesülés jól tájékozott személytől származik.)

Genfből Oroszországba
1904 október és december között.
Először 1925-ben jelent meg.

1905

127

LEVÉL EGY ELVTÁRSNAK OROSZORSZÁGBA

05. I. 6.

Kedves Barátom! Köszönöm a részletes levelet. Nagyon jó lesz, ha erélyesebben hozzálát a helyi ügyekhez.

Hogy mi a véleményem a szerkesztőségnek a második „konspiratív" röplapban olvasható fejtegetéseiről[209], amelyeket Ön a levelében idéz, arról egyelőre csak a következőket mondhatom. Mindenekelőtt szembeszökően ostoba dolog ez a „titkolózás", hiszen 1) nincs benne semmi, ami konspiratív, és 2) ugyanazokat a gondolatokat megismétli a 79. szám (a jekatyerinodari tüntetés, egy tudósító cikke és a szerkesztőség megjegyzése). A 79. számmal a „Vperjod" 1. száma foglalkozik[210]. Hétfőig meg fogja kapni, s megtudja majd, hogyan vetjük fel mi a kérdést. Egy röplap konspirálása most igazán nevetséges, s én ezt különösen hevesen támadnám.

A szerkesztőség „gondolatai", amelyeket új művében kifejt, lényegében mintha a következő két fő pont körül csoportosulnának: 1) a Sztarover-féle álláspont, amelyre a szerkesztőség hivatkozik, és amelyet az „*Iszkra*" kifejt, és 2) a parlamentesdi, a „parádék és manőverek", a proletariátussal szembeni bizalmatlanság, az a szégyenlős próbálkozás, hogy *visszatáncoljanak* a pánik kérdésében (lehet, úgymond, hogy „felesleges" volt (!) a pánikról beszélni).

Ezt nagyon erősen kell hangsúlyozni

Ad 1.* Sztarover álláspontja, amely félreérthetet-

* — az első ponthoz. — *Szerk.*

lenül kiviláglik a 77. számból is *(vezércikk)* — NB NB, szerintem rettentően zavaros. Elemezni fogom a sajtóban[211]. Ahhoz, hogy igazolhassa zavaros határozati javaslatát, kénytelen „kiagyalni" a *jó* burzsoáziát. Kisüt egy „polgári demokráciát", amely különbözik a „zemsztvósoktól" és a liberálisoktól (mintha a zemsztvósok nem lennének polgári demokraták!), s amelybe lényegében az *értelmiséget* sorolja (ha figyelmesen olvassa a 77. és 79. számot, észre fogja venni, hogy a polgári demokrácia azonosítva van a „radikális értelmiséggel", a „demokratikus értelmiséggel", az „értelmiségi demokráciával" — például a 78. sz.-ban, 3. old., 3. hasáb, lentről a 9. sor és passim*).

Az értelmiséget a zemsztvósoktól etc. eltérően a polgári demokráciához sorolni — az ostobaság netovábbja. Banalitás felhívni ezt az értelmiséget arra, hogy váljon „önálló erővé" (77. sz., az „Iszkra" kiemelése). Ebben az esetben figyelmen kívül hagyják a tág értelemben vett demokrácia reális alapját (parasztok, kisiparosok etc.), figyelmen kívül hagyják a *szociálforradalmárokat* — a radikális értelmiség természetszerű és elkerülhetetlen *balszárnyát*. Ezeket a tételeket itt most csak röviden vázolhatom, mert majd a sajtóban részletesebben ki kell fejteni őket.

Sztaroverből dől a zavaros nagyképűség; olyasmiket állít, hogy a „demokratikus értelmiség" a liberalizmus „mozgató idege" (!) stb. Igazán mulatságos, amikor „új felfedezésnek" próbálja feltüntetni a „harmadik elemre", a kultúrabarátokra, a zemsztvo-alkalmazott értelmiségre stb. való utalást. Lásd a „Zarja" 2—3. számában megjelent belpolitikai szemlémet, amelyben *egy egész fejezet van* ezzel a címmel: „A harmadik elem"[212]. Csak az új „Iszkra" süthette ki, hogy ez „új felfedezés".

Nem igaz, hogy a szociáldemokraták mint élcsapat csak a demokratikus értelmiségre lehetnek befolyással. Hatással lehetnek a zemsztvo-képviselőkre is, és *hatnak is rájuk*. Hatunk rájuk és hatunk Sztruve úrra — ez tény, amelyet csak azok nem vesznek észre, akik szerelmesek a parádés szónoklatok „szemmellátható, kézzelfogható eredményeibe".

---

* — másutt. — *Szerk.*

Nem igaz, hogy a demokratikus értelmiségen és a zemsztvo-képviselőkön kívül nincs kire hassunk (parasztok, kisiparosok etc.).

Nem igaz, hogy a liberálisoktól eltérően az értelmiség képviseli a „polgári demokráciát".

Nem igaz, hogy a francia radikálisok és az olasz republikánusok nem homályosították el a proletariátus osztályöntudatát.

Nem igaz, hogy az „egyezség" (amelyet első röplapjában említett a szerkesztőség) tekintetbe *vehette* Sztarover „feltételeit". Ez abszurdum. A szerkesztőség hímezhámoz, mert jól látja, hogy ezek a feltételek *valójában* használhatatlanoknak bizonyultak.

Ad 2). A második pont szerintem különösen kiviláglik a második röplap következő mondatából:

„Véleményünk szerint követnünk kell osztályellenfelünket és ideiglenes politikai szövetségesünket arra a területre, ahol betölti a politikai vezér, a nemzetfelszabadító történelmileg ráruházott szerepét; *a proletariátusnak ezen a területen kell összemérnie erejét a burzsoáziával.*"

Ez már azután hamisítatlan parlamentesdi! Mérje össze az erejét — mivé alacsonyítja le ez a frázispufogtató értelmiségi csőcselék e magasztos fogalmat, amikor maroknyi munkásnak a zemsztvo-gyűlésen rendezett tüntetésével azonosítja! Miféle hisztérikus kapkodás belekapaszkodni a pillanatnyi konjunktúrába (most a zemsztvo-képviselők vannak „a figyelem homlokterében" — rajta, szavaljunk hát arról a területről, ahol betöltik a történelem által rájuk ruházott szerepet! Könyörüljenek, uraim! Ne beszéljenek ilyen szépen!). „A proletariátus **teljes** érintkezése a politikai élet homlokterében álló burzsoáziával." Csak minél „teljesebb" érintkezést! s mindjárt a jekatyerinodari **polgármesterrel** „**vitatkozzanak**".

„A mozgósítás legmagasabb típusáról" hangoztatott eszme védelme nem egészen világos, mert Ön nem idézi, csak ismerteti. Márpedig egész zavaros gondolkodásuknak ez az eszme a *veleje*. A „közönséges" és a „politikai tüntetés" megkülönböztetése valóságos *gyöngyszem* (csakugyan szóról szóra így van a második röplapban? Nyomtatott a röplap? Nem szerezhetne egy másolatot? vagy

egy eredeti példányt?). Szerintem erre a területre kell elsősorban beszorítani az ellenséget, mert épp itt a leggyengébb. Nem a zemsztvókban rendezett tüntetések rosszak, hanem a legmagasabb típusról szóló nagyképű elmefuttatások *banálisak*.

Egyelőre elég ennyi. Készülök a mai előadásomra. Azt mondják, a mensevikek úgy határoztak, hogy nem jönnek el.

Ma jelenik meg a „Vperjod" első száma[213].

Írja meg részletesebben, milyen benyomást tett Önre a „Vperjod"; *szerezzen* tudósításokat, különösen a munkás-rovatba.

[Azt tanácsolom, hogy a szerkesztőség második röplapját kapcsolják össze az „Iszkra" 77., 78. — Sztarover — és 79. számával.]

N. Lenin

Genfből.

Először 1934-ben jelent meg.

128

R. SZ. ZEMLJACSKÁNAK

Magánlevél Zemljacskának Lenintől

Megkaptam mérges levelét, és sürgősen válaszolok is rá. Kár volt megsértődnie. Ha szidtam is, igazán szeretetből tettem és fenntartással, vagyis, ha igazak Ljadov értesülései. A 15 bizottság megnyerése és három konferencia megszervezése[214] érdekében kifejtett roppant munkáját rendkívül nagyra becsüljük, amint az északi konferenciával kapcsolatos előző levelünkből[215] is láthatta. Ön nélkül egy lépést sem tettünk és nem is fogunk tenni. Az a leány, aki Pétervárra utazott, megígérte, hogy fel fogja használni személyes összeköttetéseit pénzszerzésre; a Lizának címzett levelek pedig Önnek szóltak, és korántsem akartuk Önt megkerülni (azt, hogy „magánlevél", csak ellenségeink miatt írtuk rájuk). A Lizának címzett levelekkel kapcsolatos félreértést azonnal tisztázni fogjuk vele. Egyébként az ördög vigye Lizát.

Nagyon köszönöm, hogy elküldte a bizottságok címeit. Kérem küldjön még címeket. Guszevet útnak indítottuk, Ljadov is megy, ha lesz pénz.

Ljadov nem egészen pontosan ismertette az oroszországi lap ügyét, arra kérem tehát, hogy bocsásson meg, ha egy kissé heves voltam, és megsértettem.

Az iroda nyílt fellépését illetőleg nem vitatkozom többet. Két hét persze nem sok. Higgye el, hogy feltétlenül mindig és mindenben számolni kívánok Oroszország véleményével, s csak arra kérem Önt, de komolyan: az isten szerelmére, gyakrabban tudassa velem ezt a véleményt. Ha bűnös vagyok is abban, hogy eluralkodik rajtam az emigráns bolsevikok hangulata, bűntelen bűnös vagyok,

mert Oroszország pokolian keveset és ritkán ír. Az északi konferencián megejtett választást fenntartás nélkül elfogadom[216], s esküszöm, hogy szívesen. Igyekezzen pénzt szerezni, és írja meg, hogy már nem haragszik.

Odaadó híve *Lenin*

Genfből Pétervárra
1905 január elején.

Először 1925-ben jelent meg.

129

A TÖBBSÉGI BIZOTTSÁGOK IRODÁJA TITKÁRÁNAK

05. I. 29.

Kedves Barátom!

Nagy kérésem volna: pirongassa meg Rahmetovot, kapja le a tíz körméről. Hisz biz'isten, úgy viselkedik velünk, mint az oszvobozsgyenyisták vagy Gapon pópa a szociáldemokratákkal. Az imént megnéztem az oroszországi levelezésről készített kimutatást. Guszev 10 nap alatt hat levelet küldött, Rahmetov pedig 30 nap alatt kettőt. Micsoda dolog ez? Egy kukkot sem hallani róla. Egyetlen sort sem küldött a „Vperjod"-nak. Egy szót sem ír az ügyekről, tervekről, kapcsolatokról. Ez lehetetlen, hihetetlen botrányos állapot. A napokban jelenik meg a „Vperjod" 4. száma, majd nyomban utána (néhány napra rá) az 5., Rahmetovtól pedig semmi támogatás.

Ma kaptunk néhány levelet Pétervárról 10-i dátummal; egészen rövideket. És senki sem szervezte meg, hogy jó és bőséges tudósításokat kapjunk január 9-ről!

Arra a levelemre, amelyben a rendszeres tudósításról írtam Rahmetovnak, nem **kaptam** semmiféle választ[217]!

Az irodáról és a kongresszusról szintén semmi. Pedig mennyire fontos lenne, hogy minél előbb bejelentsük az iroda megalakulását és összehívjuk a kongresszust. Az isten szerelmére, ne bízzék a mensevikekben és a KB-ban, és feltétlenül, mindenütt és a leghatározottabban hajtsa végre a szakítást — szakítást, szakítást. Mi itt a forradalom keltette lelkesedés hatására már majdnem egyesül-

tünk a mensevikekkel egy nyilvános gyűlésen, de ezúttal is szégyenletesen rászedtek bennünket. Aki nem akarja, hogy a bolondját járassák vele, azt nyomatékosan figyelmeztetjük: szakadás, feltétlenül szakadás.

Genfből Pétervárra.

Először 1925-ben jelent meg.

130

A. BEBELNEK

05. II. 7.

Igen tisztelt Elvtárs!

Ugyanazon a napon, amelyen Ön írt nekem, megfogalmaztunk egy levelet Hermann Greulichnak[218], amelyben kifejtettük, hogyan és miért vált befejezett ténnyé most a szakadás az oroszországi szociáldemokrata munkáspártban. Ennek a levélnek a másolatát elküldjük a német szociáldemokrata párt vezetőségének.

Pártunk harmadik kongresszusát az oroszországi Többségi Bizottságok Irodája fogja összehívni. A „Vperjod" szerkesztősége és az oroszországi többségi iroda csupán ideiglenes központ. Pillanatnyilag sem én, sem a „Vperjod" általam ismert szerkesztői, munkatársai és hívei nem vállalnak felelősséget a pártkongresszus határozata nélkül semmiféle olyan újabb, fontos lépésekért, amelyek elköteleznék a pártot. Az Ön javaslatát tehát csak ez elé a pártkongresszus elé lehet terjeszteni.

Genfből Berlinbe.

Először 1905-ben jelent meg.

131

SZ. I. GUSZEVNEK

Haritonnak

05. II. 15.

Kedves Barátom! Nagyon köszönöm a leveleket. Feltétlenül folytassa munkáját ugyanebben a szellemben, csak még a következőkre kérem: 1) sohase érje be azzal, hogy az Önnek átadott leveleket vagy jelentéseket röviden kivonatolja, hanem okvetlenül küldje el őket *teljes egészükben* (kivéve az Önnek szóló leveleket); 2) okvetlenül kapcsoljon össze bennünket *közvetlenül* az új erőkkel, az ifjúsággal, a friss körökkel. Ne feledje, hogy a forradalmi szervezet ereje kapcsolatainak számától függ. A velünk közölt újabb oroszországi kapcsolatok száma alapján kell lemérnünk barátaink munkaképességét és munkájuk eredményeit. Eddig a pétervváriak közül *senki* sem közölt velünk (szégyelljék magukat) *egyetlen* újabb orosz kapcsolatot *sem* (sem Szerafima, sem Szi-szojka, sem Zemljacska, sem Nyik. Iv.). Botrány, szégyen, csőd! Az isten szerelmére, tanuljanak a mensevikektől! Az „Iszkra" 85. száma teli van tudósításokkal. Hiszen felolvasta a fiataloknak a „Vperjod"-ot — miért nem teremt hát összeköttetést egyikükkel sem?? Ne feledje, hogy csak Önnek kell lebuknia — és mozdulni sem tudunk, amíg nem szerez vagy tíz új, fiatal, hűséges barátot a „Vperjod"-nak, akik tudnak dolgozni, akik fenn tudják tartani a kapcsolatot, s akik Ön nélkül is tudnak levelezni. Ne feledkezzen meg erről!! A hivatásos forradalmárnak mindenütt tucatjával kell új kapcsolatokat teremtenie, be kell avatnia őket az egész munkába, s nem prédikációkkal, hanem munka közben kell őket tanítania és fegyel-

meznie. Azután el kell utaznia máshová, egy-két hónap múlva pedig vissza kell térnie, hogy ellenőrizze fiatal helyetteseit. Higgye el, néhányunkban valami bárgyú, nyárspolgári, oblomovi félelem él az ifjúsággal szemben. Könyörgök: harcoljon teljes erőből ez ellen a félelem ellen.

Lenin

Genfből Pétervárra.
Először 1925-ben jelent meg.

132

SZ. I. GUSZEVNEK

05. II. 25.

Ebben a pillanatban tudtam meg Ljadov leveléből, hogy a KB beleegyezett a kongresszusba. Könyörgünk mindenre, ami szent: ne higgyen az iroda a KB-nak, és mindenképpen ragaszkodjék teljes önállóságához a kongresszus összehívása tekintetében. Az irodának nincs joga ahhoz, hogy akár egy jottányit is engedjen a KB-nak. Különben mi itt fel fogunk lázadni, és az összes sziklaszilárd bizottságok mellettünk lesznek. A KB-t meghívtuk a kongresszusra; jöjjön csak el a mensevikekkel együtt — de a kongresszust mi és csakis mi fogjuk összehívni. Kedden (05. II. 28-án) megjelenik a „Vperjod" 8. száma, amelyben közöljük az iroda közleményét erélyes kiegészítésünkkel[219]. Az isten szerelmére, tegyen meg mindent, hogy ez a levél mielőbb eljusson Ljadovhoz, Sziszojkához és Zemljacskához.

Lenin

Genfből Pétervárra.
Először 1925-ben jelent meg.

133

SZ. I. GUSZEVNEK

Nációnak

Kedves Barátom! A leveleket nagyon köszönöm. Igazán megment bennünket attól, hogy a külföldi benyomások rabjaivá váljunk. Feltétlenül folytassa továbbra is ugyanígy. Az isten szerelmére, szerezzen tudósításokat maguktól a munkásoktól. Miért nem írnak?? Igazán szégyen! Részletes levele, melyben beszámol arról, hogy a bizottság milyen agitációt fejtett ki a Sidlovszkij-bizottságba való választásokkal kapcsolatban, kitűnő. Közölni fogjuk.

Még egy kérdés: felvették-e a 6 munkásjelöltet a bizottságba? Feltétlenül válaszoljon. Mindenképpen tanácsoljuk: a jelölt munkásoknak legalább a felét vegyék be a bizottságba. Enélkül nem lesznek elég erősek a mensevikekkel szemben, akik nagy erősítést küldenek innen.

Az iroda tagjai közül senki sem ír a kongresszusról. Ez nyugtalanít bennünket; Sellő derűlátása (és részben az Öné is), nevezetesen az a hiedelem, hogy a KB-nak a kongresszusba való beleegyezése pozitívum, erősen aggasztó. Számunkra a napnál is világosabb, hogy a KB rá akarta szedni önöket. Ha a KB-ról van szó, borúlátónak kell lenni. Az isten szerelmére, ne higgyenek neki! Alaposan használják ki az alkalmat arra, hogy rávegyék a részvételre a kisebbségi bizottságokat és különösen a mocsárhoz tartozókat. Rendkívül fontos, hogy összpontosítsák a figyelmüket Kievre, Rosztovra, Harkovra: *tudjuk*, hogy mindhárom központban vannak „vperjodisták" — *munkások* és értelmiségiek. *Mindenáron* el kell érni, hogy kép-

viselőket küldjenek a kongresszusra, tanácskozási joggal*. Ugyanez vonatkozik a moszkvai nyomdászokra is. Egyáltalában szörnyen bosszantó, hogy az iroda nem tette közzé azt a határozatunkat, melyben a munkásszervezeteket meghívjuk a kongresszusra; ez *igen súlyos hiba*. Feltétlenül és minél előbb tegyék jóvá.

Fölöttébb ajánlatos volna agitációt indítani mind a *300* szervezett szentpétervári munkás között, hogy *saját költségükön* küldjenek egy vagy két küldöttet a kongresszusra *tanácskozási* joggal. Ez bizonyára nagyon fog tetszeni a munkásoknak, és lelkesen nekilátnak majd a dolognak. Ne feledje, hogy a mensevikek kétségbeesett erőfeszítéssel igyekeznek majd lejáratni a kongresszust a munkások előtt, mondván, hogy munkások nem voltak ott. Ezzel számolni kell, és feltétlenül nagy figyelmet kell fordítani a munkások képviseletére. A szentpétervári munkások bizonyára össze fognak gyűjteni háromszáz rubelt két munkásküldött részére (vagy valamilyen mecénás hajlandó lesz áldozni külön erre a célra), — páratlan lesz ez a krajcár-agitáció, mindenki tudni fog róla. Óriási jelentősége lenne. Feltétlenül olvassa fel ezt a levelet a bizottságban, valamint a szervező- és agitátor-gyűléseken. Vajon minden szervezőnk és agitátorunk beszél-e a munkásoknak a „Vperjod"-dal való közvetlen kapcsolatról??

Baráti kézszorítással *Lenin*

P. S. Az iroda mindkét röplapja kitűnő (az 1. sz. a felkelésről és a 2. sz. a liberálisokhoz való viszonyról); teljes egészükben közölni fogjuk őket a „Vperjod"-ban[220]. Hej, ha így folytatnák!! Erről jut eszembe: miért mondja az az író-csoport, hogy a Szentpétervári Bizottság szervezetéhez tartozik? Ez nem célravezető, mégpedig a következő okból. A bizottsághoz tartozó író-csoportnak nincs kongresszusi mandátuma. Ha viszont nem bizottság keretei közt működő, hanem „az OSzDMP kebelébe tartozó" *külön, országos* író-csoport lenne, joga volna *(az iroda engedélyével)* küldöttet delegálni *tanácskozási* joggal. Csinálják meg így, helyes? Nem fogjuk közölni,

* Mindezt írja meg Sellőnek és Démonnak.

hogy a csoport a Pétervári Bizottsághoz tartozik. 1) A Pétervári Bizottság **tekintse szervezetén kívül állónak.** 2) Ezzel legalább egy időre önálló, külön csoporttá válik; 3) „kérelmezi" (lám, micsoda bürokratizmus!), hogy egy küldötte tanácskozási joggal részt vehessen a kongresszuson; 4) az iroda engedélyezi. Tucatnyi író ne tudna előteremteni 200 rubelt egy küldött részére?? Pedig küldöttjük (például Rumjancev vagy valaki más) bizonyára hasznos lenne a kongresszus szempontjából. Jelentsék ezt az irodának, vagy jobb, ha *maguk intézik el minden jelentéstétel nélkül.*

Genfből Pétervárra
1905 március elején.

Először 1925-ben jelent meg.

134

SZ. I. GUSZEVNEK

Nációnak Lenintől

05. III. 11.

Kedves Barátom! Az imént kaptam meg a 10. és 11. számot[221]. Nagyon köszönöm mindkettőt, különösen a 10. számot, amelyben összeszid. Szeretem, ha haragszanak az emberek, mert ez azt jelenti, hogy tudják, mit tesznek, s van vonaluk, amelyhez tartják magukat. Ügyesen kikészítette az „öreg farkast", már olvasás közben is egyre vakarta a fületövét! A 11. sz. azonban azt mutatja, hogy Ön mégiscsak túlságosan derűlátó, ha azt reméli, hogy könnyen zöldágra tudnak vergődni a pétervári mensevikekkel. Én bizony félek a görögöktől[222], és Önnek is ajánlom, hogy tartson tőlük! Ne feledje, hogy mindaz, ami kellemetlen rájuk nézve, náluk szóban hangzik el, dokumentum nincs róla — például a KB-nak a kongresszushoz való hozzájárulása. Ma megjelent az „Iszkra" 89. száma, s benne a Tanácsnak a kongresszus ellen hozott, 05. III. 8-i határozata — elejétől végig hazugság, csak úgy árad belőle a veszett düh („a kongresszus résztvevői eljárásukkal maguk helyezik kívül önmagukat a párton"); 05. I. 1-ig 33 „jogképes pártszervezetet" számláltak össze „a központi intézményeken kívül" (szemérmetlen hazugság, kisütöttek sohasem létezett bizottságokat, mint például a kubáni bizottságot, s a meg nem erősített kazáni bizottságot, kettőnél — a poleszjeinél és az északnyugatinál — pedig összekeverték a dátumokat: 1905. IV. 1. helyett 1905. I. 1-et írnak). Világos, hogy a Tanács s következésképp a Liga és a KL kongresszusi részvételéről szó sem lehet. Ennek nagyon

örülök, *és nem hiszem*, hogy az oroszországi mensevikek elmennének; nem hiszem. Önök közül eddig még senki sem szerzett egyetlen olyan írást sem, amely azt bizonyítaná, hogy akár csak egy mensevik bizottság is hozzájárult volna a kongresszushoz. Ne ringassák magukat illúziókban! Ha a pétervári mensevikek hajlandók engedni, mint conditio sine qua nont* követeljék tőlük: *ismerjék el* az iroda által összehívott *kongresszust*, ismerjék el, hogy a Szentpétervári Bizottság az egyetlen *törvényes és a munkásmozgalommal kapcsolatban* álló szervezet — feltétlenül írásban, s feltétlenül küldjék el a másolatot (sajátkezű aláírásukkal) a „Vperjod"-nak, feltétlenül a szentpétervári kisebbségi csoport valamennyi, egyenként megnevezett tagja nevében. De még ebben az esetben se juttassák őket *semmilyen kapcsolathoz*, különben — emlékezzenek szavamra! — belső ellenséget fognak szerezni maguknak.

Rahmetovval haladéktalanul közölje, mégpedig sürgős táviratban, hogy itt 05. III. 20-a körül rendkívül fontos konferenciánk lesz az eszerekkel és egy *sereg* más párttal a felkelés érdekében való megegyezésről[223]; feltétlenül *szükség van* Rahmetov jelenlétére, tehát lóhalálában vágtasson ide.

Befejezésül hadd mondjam el még egyszer: Önök nem látják tisztán, milyen erősek a mensevikek szerte Oroszországban, és illúziókban ringatják magukat. Rosszul teszik. A mensevikek most erősebbek, mint mi, s elszánt harcra, kitartó harcra van szükség. A külföldi ikonok[224] töméntelen pénzt emésztenek fel. A Bunddal etc. való egyezkedésről szerintem egyenesen *illetlenség* említést tenni *azok után*, hogy ők (meg a lettek) konferenciára ültek össze a KB-val[225] (a jegyzőkönyvet lásd a „Poszlednyije Izvesztyijá"-ban és az „Iszkra" 89. számában). Égbekiáltó ostobaság lenne: szinte a nyakukba akarjuk varrni magunkat, ők meg kijelentik: nem ismerünk benneteket, a KB-val már megegyeztünk. Már megbocsásson, nagy szégyen lenne!!

Baráti kézszorítással *Lenin*

Genfből Pétervárra.
Először 1925-ben jelent meg.

* — elengedhetetlen feltételt. — *Szerk.*

135

SZ. I. GUSZEVNEK

Guszevnek Lenintől

05. III. 16.

Kedves Barátom! Most tudtam meg, hogy a *18* szociáldemokrata és más *forradalmi* párt (köztük az eszerek és az LSzP) itteni konferenciáját a Bund kérésére április elejére halasztották. Nagyon, de nagyon fontos lenne, hogy Rahmetovval együtt döntsünk el több sarkalatos kérdést a konferencián való részvételünkkel kapcsolatban (a konferencia célja: megegyezés a felkelés érdekében). Az „Iszkra" a legaljasabb módon intrikál. Ha Rahmetov még nem indult el, vesse latba minden erejét, hogy azonnal utazzon, és nyomban írja meg pontosabban, hogy mit tud elutazása időpontjáról.

A kongresszus miatt itt erősen nyugtalankodunk. Könnyű Önnek, Igornak meg Ljadovnak olyasmiket írni, hogy az Öreg idegeskedik. Hogy is ne idegeskedne, amikor itt körül vagyunk véve az ellenségtől, amely minden hírt felhasznál, és hamarabb jut hírekhez, mint mi. Ezt, esküszöm, nem lehet megbocsátani az irodának. A keleti vidékekről például mindössze annyit tudunk, hogy Zemljacska bejárja az Urált, és hogy Ljadov volt Szarátovban. Az utóbbi helyről kapott válasz nem világos, nincs benne semmi határozott. Nem tudjuk, hogy áll a „Keleti Bizottságok" aláírással megjelenő röplapok kiadásának ügye. Szégyen, gyalázat!! Az eszerek nemrégiben mutattak nekünk egy ilyen szörnyen buta, Gapon-ellenes röplapot! Ez nyilvánvalóan a KB intrikája, dehát miként volt lehetséges, hogy az iroda két tagja, aki járt keleten, semmit sem tudott meg és nem írt nekünk idejében, hogy

ne kerüljünk ellenségeinkkel szemben ilyen ostoba helyzetbe? Nem szégyellik magukat, hogy a „Vperjod"-ot ilyen hallatlanul kínos helyzetbe juttatják? S ez a helyzet még több is, mint kínos, hiszen az „Iszkra" szemérmetlenül felhasznál mindent. A Tanács az „Iszkra" 89. számában kiközösít a pártból mindenkit, aki elmegy a kongresszusra. A szavazatok számát ismét meghamisították. 05. I. 1-ig 75 szavazatot számláltak össze (33 × 2 = 66 + 9 a KB, a KL és a Tanács). Kitaláltak egy kazáni és egy kubáni bizottságot, amelyeket soha senki sem erősített meg, azután azt hazudták, hogy a poleszjei és az északnyugati bizottságot már 05. I. 1. előtt megerősítették, holott ez valójában csak 05. IV. 1-én történt meg. Mindezt lelepleztük a „Vperjod" 10. számában[226].

Vegye figyelembe a következőket: ahhoz, hogy a kongresszus az „Iszkra" szemszögéből nézve törvényes legyen, *19* bizottságnak kell részt venni rajta. A mi számításunk szerint ez nem így van. De ha 05. I. 1-én 28 teljes jogú *oroszországi* szervezet működött (a Ligán kívül), fölöttébb kívánatos, *mondhatnám szükséges*, hogy *14—15* részt vegyen a kongresszuson. Nekünk viszont 13 — 1 (Jekatyerinoszlav) + 2 (Voronyezs és Tula) = 14 bizottságunk van, és Tiflisz ezek közül is kétséges. Persze kongresszusra mindenképpen szükség van, még ha csak egy tucat bizottság vesz is részt rajta; mégpedig minél előbb, annál jobb. Akármilyen is, csak kongresszus legyen. De miért nem kaptunk mindeddig *egyetlen* értesítést *sem* arról, hogy az iroda meglátogatta valamelyik semleges vagy mensevik bizottságot?? Hiszen határozat van, hogy az iroda valamennyit meghívja és meglátogatja. Miért nem volt Ljadov a kubáni bizottságnál? Miért nem hívta meg átutaztában a Dont, Harkovot, a bányavidéket, Kievet a kongresszusra?? s külön az egyes csoportokat ezekből a városokból? kitűnő módszer a munkások fellázítására: *őket magukat* meghívni a kongresszusra. Miért nem csinálják ezt?? hiszen ennek roppant jelentősége lenne!! Miért nincs semmi hírünk Kurszkról, a poleszjei bizottságról stb.? Mi itt minden tőlünk telhetőt meg fogunk tenni, de innen nem sokat tehetünk. Vannak apró kapcsolataink Kazánban, Szibériában, Kurszkban, Poleszj-

jében, Szarátovban, de mindez inkább csak találgatás. Pedig ha ez az öt plusz az Urál ott van a kongresszuson, a kongresszus törvényességéhez még az „Iszkra“ számítása szerint sem férhet kétség. Írjon hát.

Lenin

Genfből Pétervárra.

Először 1925-ben jelent meg.

136

AZ OSzDMP ODESSZAI BIZOTTSÁGÁNAK

Az odesszai bizottságnak Lenintől

Kedves Barátaim!

A kongresszusi küldöttek dolgáról szeretnék önökkel beszélni. Ha Oroszországból kiküldenek valakit, akkor levelemet tekintsék tárgytalannak. De úgy hallottam, hogy egy itteni elvtársnak szándékoznak mandátumot adni. Ha a hír igaz, azt tanácsolnám önöknek hogy *mindkét* itteni jelöltjüknek adjanak mandátumot, azaz Josephine-nek is, meg Danyilának is, mégpedig, az egyiknek szavazati joggal, a másiknak tanácskozási joggal (vagyis az odesszai bizottság írjon levelet a kongresszushoz, amelyben arra *kéri a kongresszust*, hogy adjon részvételi engedélyt *tanácskozási* joggal Josephine-nek, a délvidéki bizottság tagjának, aki tanácskozási szempontból igen hasznos funkcionárius, vagy — példaképpen mondom — Danyilának, aki kitűnően ismeri a perifériát, és igen nagy energiával dolgozott az odesszai proletariátus körében).

Biztosak lehetnek benne, hogy a kongresszus teljesíteni fogja a bizottság kérését. Kérem önöket, olvassák fel ezt a levelet a bizottság valamennyi tagjának, és válaszoljanak rá[227].

P. S. Bevesznek-e munkásokat a bizottságba? Szükséges, feltétlenül szükséges! Miért nem teremtenek közvetlen kapcsolatot köztünk és a munkások között? Egyetlen munkás sem ír a „Vperjod"-ba. *Ez botrány.* Bármilyen nehéz is, *tucatnyi* munkáslevelezőre van szükségünk.

Nagyon kérem, levelemnek ezt a részét ne csak a bizottság valamennyi tagjával, hanem a többség összes szervezőivel és agitátoraival is közöljék.

Mindenkit üdvözlök! *Lenin*

Genfből
1905 március 25-én.

Először 1925-ben jelent meg.

137

SZ. I. GUSZEVNEK

Magánlevél Guszevnek Lenintől

05. IV. 4.

Kedves Barátom! Ön is megírta, hogy kezdik figyelni. Ezenkívül, amit a működési helyükről nemrégiben visszatért pétervváriak mondottak, teljesen megerősíti ezt a tényt. Ehhez nem fér semmi kétség. Mind a saját tapasztalataimból, mind számos elvtárs tapasztalatából tudom, hogy egy forradalmárnak alighanem éppen az esik a leginkább nehezére, hogy *idejében* elhagyja a veszélyes helyet. A munka mindig éppen akkor kezd különösen érdekessé és *különösen szükségessé* válni, amikor az adott helyen feltétlenül abba kell hagyni; legalábbis mindig, valóban mindig így látja az ember. Ezért kötelességemnek tartom a legnyomatékosabban *követelni:* egy időre hagyja el Pétervárt. Ennek feltétlenül így kell lennie. *Semmiféle* kifogással, semmiféle megfontolásból nem szabad halogatni ezt a lépést. Az elkerülhetetlen lebukás óriási kárt okozna. Az elutazásából származó kár jelentéktelen és látszólagos: vonjon be fiatal helyetteseket, hogy *egy ideig*, egy-két hónapon át helyettesítsék a magasabb munkakörben levő elvtársakat, s legyen meggyőződve róla, hogy igen rövid ideig tartó veszteség után végeredményben rengeteget nyer az ügy. Az ifjúság úgy tanul, ha felelősségteljesebb munkával bízzák meg; esetleges hibáit gyorsan kijavítjuk. A lebukás viszont elrontja a központi munka megszervezésének rendkívül fontos lehetőségeit. Még egyszer: nyomatékosan tanácsolom, hogy *haladéktalanul* utazzon egy hónapra vidékre. Mindenütt rengeteg a munka, s mindenütt szükség van az általános irányításra. Ha *akarja*

az ember (márpedig akarnia kell), mindig meg lehet szervezni az elutazást.

Az 05. III. 12-i szerződésről[228] most nem írok. Nincs értelme mérgelődni. Nyilván nem lehetett másképp megoldani. Most az a feladat, hogy erélyesen készüljünk a kongresszusra, és növeljük a küldöttek számát. A pénzzel bánjon takarékosan: a kongresszus után még nagyobb szükség lesz rá.

Genfből Pétervárra.

Először 1925-ben jelent meg.

138

O. I. VINOGRADOVÁNAK

Koldusnak Lenintől

Kedves Elvtárs!

Érdeklődéssel olvastam levelét (a 6. számút), amelyben a kisiparosok szervezetének alsó sejtjéről ír. A gyárakban az üzemi bizottságnak kell az ilyen sejt szerepét betöltenie, de a kisiparban? Ön szakmai körök mellett kardoskodik, — hát az opponensei? Leveléből nem értem, hogy ők mit akarnak. Sajnos azt sem tudom, miféle régi szakmai „tanácsok" voltak azok? mikor működtek? hogyan alakultak meg? hogyan egyeztették össze a szociáldemokrata munkát a szakmai munkával?

Mivel nem ismerem e gyakorlati kérdés gyakorlati oldalát, *egyelőre* nem merek véleményt mondani. Talán a további levelekből jobban kiismerem magam, akkor majd meglátjuk. Ismerni kell a tapasztalatokat, és óvatosan kell változtatni a dolgokon, ez igaz. De nem értem, mi köze ennek az ökonomizmushoz. Vajon az üzemi bizottságokban is nem az üzemi (ugyancsak szakmai) érdekekről beszélnek elsősorban? Mégsem ellenezte senki, hogy a *szociáldemokrata* szervezet legalsó sejtje az üzemi bizottság legyen. Az életkörülmények, a gyülekezési feltételek, a találkozások feltételei, az együttes munka feltételei mind fontosak, hiszen a legalsó sejtnek különösen eleven, gyakori, rendszeres munkát kell végeznie.

Végül, miért lenne kötelező egyetlen szervezeti típus? Nem jobb, ha különféle típusok vannak, hogy alkalmazkodni lehessen a különböző feltételekhez, és minél gazdagabb tapasztalatot lehessen összegyűjteni?

A leveleket köszönöm. Csak így tovább, úgyis ritkán kapunk hírt a *hétköznapi* munkáról (ami pedig a legérdekesebb).

Lenin

Genfből Odesszába
1905 április 8-án.

Először 1925-ben jelent meg.

139

A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁNAK

A Nemzetközi Szocialista Iroda titkárságának

Genf, 1905 július 8.

Kedves Elvtársak, július 6-i levelükön kissé csodálkoztunk. Önöknek már tudniuk kellene, hogy Plehanov polgártárs nem képviseli többé az Oroszországi Szociáldemokrata Pártot a Nemzetközi Szocialista Irodában. Az „*Iszkra*" 101. számában Plehanov polgártárs közzétette az alábbi levelet, amelyet szóról szóra idézünk fordításban, és amelyről véleményünk szerint az irodának is tudomást kellett volna szereznie:

„Elvtársak, a konferencián (a párt elszakadt részének konferenciáján. *V. U.)*[229] hozott határozatok, amelyek halálos csapást mérnek pártunk központi intézményeire, arra kényszerítenek, hogy lemondjak a Központi Lap szerkesztőjének és a Tanács ötödik (a *törvényes* második kongresszus által megválasztott) tagjának címéről. *G. Plehanov.*

P. S. Felhasználom az alkalmat, s a nyilvánosság előtt megkérdezem a pártnak attól a részétől, amely kötelezőnek ismeri el a «harmadik» kongresszus határozatait, óhajtja-e, hogy továbbra is képviseljem ezt a most már — sajnos! — kettészakított pártot a Nemzetközi Szocialista Irodában. *Csak* abban az esetben maradhatok az OSzDMP képviselője, ha *mindkét* frakció kívánja.

Montreux, 1905 május 29."

Plehanov polgártársnak erre a bejelentésére a „Proletarij"-nak, a párt Központi Lapjának szerkesztősége a következő választ adta, amely a „Proletarij" f. év június 13-i, 5. számában jelent meg:

„Plehanov elvtárs levelének utóiratával kapcsolatban közölhetjük, hogy azt a kérdést, hogy képviselje-e a pártot a Nemzetközi Szocialista Irodában, döntés végett a párt Központi Bizottsága elé utaltuk."

A kérdés még nincs eldöntve, Plehanov polgártárs tehát jelenleg a párt képviselőjeként nem írhatja alá a Nemzetközi Iroda semmilyen okmányát sem.

Ennek folytán, kedves elvtársak, felhívjuk figyelmüket arra, hogy rendkívül kellemetlen számunkra olyan elvtárs révén tartani a kapcsolatot az irodával, aki maga jelenti ki *nyilvánosan*, hogy nem képviselheti a pártot, amíg a párt őt határozottan fel nem hatalmazza erre. Ismételten kérjük a Nemzetközi Iroda titkárságát, hogy amíg a Nemzetközi Szocialista Irodában való képviseletünk kérdése el nem dől, minden bennünket érintő küldeményt (leveleket, kiáltványokat, dokumentumokat, pénzt stb.) a párt Központi Bizottsága címére továbbítson (V. Oulianoff, Rue de la Colline, 3. Genève).

Biztosítjuk önöket, kedves elvtársak, testvéri érzelmeinkről.

Genfből Brüsszelbe.

Először 1931-ben jelent meg.

140

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

Magánlevél a KB tagjainak Lenintől

05. VII. 11.

Kedves Elvtársak! Az Oroszország legkülönbözőbb részeiből érkezett levelek, Alekszandrov hírei, s a Kullancscsal meg még néhány most érkezett emberrel folytatott beszélgetések mind azt a meggyőződést erősítik meg bennem, hogy a KB munkájában van valami belső defektus, mégpedig a szervezésben, a munka intézésében. Tulajdonképpen nincs is Központi Bizottság, senki sem érzi, senki sem veszi észre — ez az általános vélemény. S a tények is ezt igazolják. Nem látni, hogy a KB politikailag irányítaná a pártot. Pedig a KB minden tagja inaszakadtáig dolgozik! Mi hát a baj?

Szerintem a baj egyik fő oka az, hogy a KB nem ad ki rendszeresen röplapokat. Forradalom idején élőszóval, személyes érintkezés útján vezetni — egészen képtelen utópia. Nyilvánosan kell vezetni. A munka *minden egyéb* formáját alá kell rendelni ennek a formának, mégpedig teljesen és feltétlenül. A KB felelős irodalmárának mindenekelőtt azzal kell törődnie, hogy hetenként kétszer írjon egy röplapot (vagy írasson a munkatársaival — de maga a szerkesztő is mindig álljon készen a megírására) a pártélet és a politika kérdéseiről (liberálisok, szociálforradalmárok, mensevikek, a szakadás, a zemsztvo-küldöttség, szakszervezetek etc. etc.); s azonnyomban sokszorosítsák hektográfon (ha nincs nyomda) 50 példányban, és küldjék szét a bizottságoknak helybeli sokszorosítás céljából. Néha esetleg a „Proletarij" cikkeit is fel lehet használni — némi átdolgozással — röplapok gyanánt. Nem tudom meg-

érteni, miért nem csinálják ezt?? Schmidt és Werner talán elfelejtette, mit beszéltünk erről? Hát nem lehet megírni és szétküldeni hetenként legalább egy röplapot? A III. kongresszusról szóló közleményt[230] még mindig nem adták ki teljes egészében sehol sem Oroszországban; ez olyan hallatlan dolog, ez akkora kudarca a KB valamennyi híres-nevezetes „technikusának", hogy határozottan nem értem, mire nézi a napot Winter? s hol van Sommer meg a többiek? Hiszen végtére a bizottságoknak is vannak nyomdáik?!?

Úgy látszik, a KB tagjai egyáltalán nincsenek tisztában a „nyilvános ráhatás" feladataival. Márpedig enélkül nincs központ, nincs párt! Inukszakadtáig dolgoznak, de úgy, mint a vakond — találkozókon, gyűléseken, megbízottakkal stb. stb. Ez egyenesen erőpocsékolás! Ha nincs ember, bízzák ezt harmadrangú, tizedrangú erőkre, de saját maguk feltétlenül politikailag vezessék a pártot, s mindenekelőtt adjanak ki röplapokat. És csak azután következhetnek a személyes felszólalások a kerületi kongresszusokon (a poleszjei kongresszusra senki sem ment el. Botrány. Hajszálon múlt, hogy el nem pártoltak!), konferenciákon stb. Ki kell adni valami olyasmit, mint a KB naplója, bulletinje, minden komoly kérdésre hetenként kétszer röplappal kell reagálni. A kiadás nem nehéz: 50 példányban húzzák le hektográfon, küldjék szét, nyomtassák ki valamelyik bizottságnál, s küldjék el ide. Az a fontos, hogy *hallassák a hangjukat*, mégpedig minél nagyobb nyilvánosság előtt, hogy vége legyen ennek a némaságnak. Különben mi is teljesen elszakadunk itt mindentől.

Talán egészítsük ki a KB-t? szervezzünk be még vagy féltucat megbízottat? Erre — biztos vagyok benne — találnánk embert. Gyakorlati szempontból én most csak a következőt javasolom: mivel a KB tagjai között úgyszólván egyáltalán nincs levelezés (Wernertől és Wintertől mindössze 2 levelet kaptunk, Alekszandrovtól csak néhány útközben küldött hírt, „úti benyomást", semmi többet), feltétlenül *végre kell hajtani* a 05. IX. 1-i ülésről hozott 05. V. 10-i közös határozatunkat[231]. Az isten szerelmére, ne halasszák el, ne sajnálják azt a 200—300 rubelt. Enélkül nagy a veszélye annak, hogy nem tudjuk úgy megszer-

vezni a dolgot, ahogy kell. Mert most sehogy sincs megszervezve. Ez az összes jelentésekből kitűnik.

IX. 1-ig még másfél hónapjuk van. Még van idejük elintézni mindent, és idejében megszervezni a kiutazást, de előbb beszéljék meg levélben Alekszandrovval is, hogy ki menjen. Várom a választ.

Genfből.

Először 1926-ban jelent meg.

141

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

A KB-nak Lenintől

Kedves Barátaim! Legutóbb küldött leveleikkel kapcsolatban meg kell mondanom, hogy valamennyi határozatukkal egyetértek, kettő kivételével. 1) Matrjona megbízotti kinevezése ellen határozottan tiltakozom, és nyomatékosan kérem, hogy vizsgálják felül ezt a döntést. 2) Ami Plehanovot illeti, nagyon csodálkozom, hogy hallgatással térnek ki e kérdés elől, amelyet még Winter vetett fel itt nálunk. Van-e jogunk olyan embert kinevezni a párt képviselőjévé, aki nem óhajt belépni a pártba, és nem hajlandó elismerni a harmadik kongresszust? Hiszen már a sajtóban is kijelentette, hogy a harmadik kongresszust nem tekinti törvényesnek, és *csakis* akkor lesz a párt képviselője, ha a képviselettel mind a két frakció megbízza. Itt még Winter ittléte idején több elvtárs rámutatott arra, hogy ha Plehanovot nevezzük ki, ezzel csak elkényeztetjük, és végleg elrontjuk. Én eleinte Plehanov mellett voltam, de most már látom, hogy feltételek nélkül nem szabad kinevezni. Képzeljék csak el konkrétan, mit jelent az, ha olyan ember képvisel bennünket az irodában, akivel senki sem tud szót érteni, akit *lehetetlen* arra kényszeríteni, hogy valóban a *KB-t* „képviselje", ne pedig önmagát! Most mégiscsak sikerült közvetlen kapcsolatot létesítenünk az irodával (a Nemzetközi Szocialista Irodával), s látjuk, hogy sok pénzügyi és egyéb probléma van (felhívások Oroszország nevében és Oroszországgal kapcsolatban, amiről nemrégiben írtam nekik; a képviselet módja, amiről a napokban kértek véleményt tőlem stb.). Az iroda azt írta, hogy Bebelnek megint van „valamilyen

javaslata"[232] (hozzánk még nem jutott el); úgy látszik, az öreg már megint „békíteni" akar (Kautsky közzétett egy hallatlanul aljas cikket a „Közlemény" német nyelvű kiadása alkalmával[233]). Képzeljék csak el, milyen helyzetbe kerülünk, ha Plehanov lesz a képviselőnk és Plehanov fog tárgyalni Bebellel a „béke" kérdéséről!?? Nagyon jól megértem azokat a nyomós indokokat, amelyek valamenynyiünket arra késztetnek, s önöket különösen, hogy a „békét" s Plehanov kinevezését kívánják, de meggyőződtem arról, hogy az ilyen lépések a béke *reális* biztosítása nélkül csupán fonák lépéseknek fognak bizonyulni, még jobban összezavarják a dolgot, újabb szakadásokat, szerződésszegéseket, szemrehányásokat, *újabb* haragot idéznek elő, és csak távolabb *tolják* az egyesülést. Szerintem bármennyit beszélnek az egyesülésről, az mind üres frázis marad, amíg a tapasztalatok alapján ki nem dolgoznak egy *megvalósítható* tervet az egyesülésre; az úgy ebben az irányban halad, csak várni kell néhány hónapot, hadd jöjjenek rá valamennyien, hogy a konferencia határozatai ostobaságok, hadd zúzza szét a *tapasztalat* idióta „szervezeti szabályzatukat", és szállítsa le igényeiket (mert általában véve a mi ügyünk jobban áll, s nyilvánvalóan a győzelem felé haladunk) — akkor majd közvetlen tárgyalások indulnak a két központ között, közvetítők nélkül, s akkor majd kidolgozzuk (egyszerre, vagy másodvagy harmadszorra — ezt természetesen most nem merném megmondani) a modus vivendit*. De most harcolni kell.

Az én javaslatom: tegyünk „ajánlatot" Plehanovnak abban a szellemben, ahogy önök akarják, *de azzal a feltétellel*, hogy elismeri a harmadik kongresszust, belép a pártba és végrehajtja határozatait. Ezzel a lépéssel fenntartjuk a látszatot is, s eleve megakadályozunk minden esetleges zavart.

Amíg meg nem kapom válaszukat, semmilyen javaslatot sem teszek Plehanovnak. Nagyon kérem, halasszák el a döntést szeptemberi találkozásunkig.

Rendkívül meglepett, hogy egy árva szót sem írnak

* — az együttélés módját. — *Szerk.*

a „Nyílt levélről"[234], amelyet elküldtek nekem Reinert kézírásával. Hogyhogy? Nem értem. Miért nincs erről egy szó sem a *határozatokban??* Írják meg minél előbb, hogy közöljük-e a Központi Lapban. Ha igen, akkor nagyon kérnék egy kis változtatást a taktikai nézeteltéréseket illetően, nehogy ellentmondjon brosúrámnak, amelyről Ljubics fog beszélni önöknek. Remélem, ebben nem tér el a véleményünk, és amennyiben lehetséges, az lenne a kérésem, engedjék meg, hogy ezt a változtatást én hajtsam végre.

Nagyon csodálkozom azon, hogy Oroszországban a „Közleménynek" nem a teljes szövege fog megjelenni. Botrány!!! Az isten szerelmére, siettessék a technikusokat!!

Rendkívül hálás vagyok az elküldött részletes határozatokért, a bizottságok leveleiért és a röplapokért. Végre kezd kialakulni valami, ami legalább bizonyos mértékig hasonlít a rendszeres kapcsolathoz! Kérem önöket, tartsák meg ezt a jó szokásukat, és keressenek egy jó pétervári titkárt. Égetően nagy szükségünk van rá, hogy kapjunk tájékoztatást Pétervárról — az ottani pártügyekről, a liberálisokról, a pártéletnek azokról a kérdéseiről, amelyeket a körökben megtárgyalnak stb. stb. Ne feledjék, hogy a Bund és a mensevikek itt sokkal tájékozottabbak, mint mi!

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

Genfből
1905 július 12-én.

Először 1926-ban jelent meg.

142

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

05. VII. 28.

Kedves Barátaim! Minél előbb dönteni kell a következő két fontos kérdésben: 1) Plehanov. Egyik emberünket (Ljadovot) külön megbíztuk, hogy mondja el önöknek, mi a helyzet. Röviden elismétlem. Plehanov hihetetlenül arcátlanul viselkedett: azt írta a Nemzetközi Szocialista Irodának, hogy már mindkét frakció elismerte (!), és kígyót-békát kiabált harmadik kongresszusunkra. Az iroda elküldte nekem a levele másolatát. El fogom juttatni önökhöz. Nagynehezen sikerült közvetlen kapcsolatba kerülnöm a Nemzetközi Szocialista Irodával, és megcáfoltam Plehanovot. Erre Plehanov lemondott a képviseletről. Önök tudják, hogy én egyáltalán nem voltam feltétlenül ellene Plehanov kinevezésének, most azonban már szó sem lehetne erről. Annyira dezavuálna engem, hogy lehetetlenné válna a helyzetem. Teljesen elvesztenénk a tekintélyünket a Nemzetközi Szocialista Iroda előtt. Ne feledjék, hogy a külföldi szociáldemokraták majdnem mind az „ikonok" pártján vannak, és semmibe vesznek, fumigálnak bennünket. Egy óvatlan lépéssel mindent elronthatunk. Ezért nyomatékosan kérem Wernert és Schmidtet, hogy minél előbb, ha csak ideiglenesen is, de hagyják jóvá az én intézkedéseimet. Ez az egyik. A másik: ajánlják fel Plehanovnak az OSzDMP Központi Bizottsága nevében kiadandó tudományos lap szerkesztését, de azzal a feltétellel, hogy ismerje el a harmadik kongresszust, és tartsa magára nézve kötelezőnek a kongresszus határozatait. Ha visszautasítja, ő lesz a hibás, mi viszont bebizonyítottuk, hogy készek vagyunk a békülésre. Ha elfogadja,

további lépéseket teszünk a kibékülés irányában. Tehát: nyomatékosan kérem, hogy a képviseletre vonatkozó határozatot vonják vissza, a tudományos lapra vonatkozót pedig ezzel a feltétellel kiegészítve fogalmazzák meg véglegesen. 2) A Nemzetközi Szocialista Irodának a közvetítésre vonatkozó javaslata. A teljes szöveget meg fogják kapni, bár Ljadov már magával vitt egy példányt önöknek. A Nemzetközi Szocialista Iroda a kibékülés érdekében közös bolsevik-mensevik konferenciát javasol, amelyen a Nemzetközi Szocialista Iroda tagjai elnökölnének. A külföldi szociáldemokraták (Bebel és mások) erősen agitálnak amellett, hogy az NSzI gyakoroljon nyomást ránk. Még az angoloktól is érkeztek ilyen levelek (a „Szociáldemokrata Föderáció"-tól — nálam van a levél másolata; a szokásos békítgető szellemben írták: ilyen időkben, úgymond, bűn a veszekedés stb.). Megírtam a Nemzetközi Szocialista Irodának, hogy egymagam nem dönthetek ebben a kérdésben; ebben a teljes KB-nak kell határoznia, s én nyomban írok is a KB-nak. Azután megkérdeztem, hogy csupán közvetítésre gondolnak-e, vagy döntőbíróságra, amelynek határozata mindkét félre nézve kötelező, mert fontos, hogy ezt megírjam a KB-nak. Választ még nem kaptam tőlük.

Az én véleményem a következő. A konferenciába feltétlenül bele kell egyezni. Időpontját körülbelül IX. 1-re kell kitűzni. A konferenciára feltétlenül ki kell küldeni Oroszországból 1—2 KB-tagot (ne feledjék, hogy IX. 1-re van kitűzve a mi összejövetelünk is, amely minden szempontból rendkívül szükséges). A közvetítést köszönettel el kell fogadni. A kötelező döntőbírósági határozatot vissza kell utasítani a harmadik kongresszus határozata alapján[235], amely bennünket feltétlenül köt, és amely úgy szól, hogy a kisebbséggel való teljes egybeolvadás feltételeit a negyedik kongresszus elé kell terjeszteni jóváhagyás végett. A harmadik kongresszus megbízott bennünket, hogy készítsük elő és dolgozzuk ki ezeket a feltételeket, de arra már nem hatalmazott fel, hogy véglegesen jóváhagyjuk őket. A harmadik kongresszus megbízatását teljesítve elfogadjuk a közvetítést, és igyekszünk már most kidolgozni a megegyezés és a fokozatos egybeolvadás egészen részletes módozatát. Ha sikerül, a megegyezést nyomban

nyélbe is ütjük, az egybeolvadás tervét pedig a negyedik kongresszus elé terjesztjük, amelyet akkor az összes kisebbségi szervezetek kötelező kongresszusával egy időben és egy helyen kell összehívni. Nagyon fontos figyelembe venni, hogy a mensevikeknek nincs olyan központjuk, amelynek határozatai őrájuk nézve kötelezők lennének. Az „Iszkra" nincs alárendelve a Szervező Bizottságuknak. Ne csináljunk magunkból bolondot, s ne kössünk megállapodást olyan emberekkel, akiknek nincs joguk és módjuk arra, hogy az egész kisebbség nevében beszéljenek. Ezért azonnal fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a Nemzetközi Szocialista Irodával tartandó értekezleten a kisebbség küldöttségében a Szervező Bizottságtól is, az „Iszkrá"-tól is legyenek megbízottak, s ezenkívül — a mensevikek ígérjék meg, hogy rövid időn belül megkérdezik az összes kisebbségi szervezeteket, s listájukat átadják nekünk. Egyébként, ha az oroszországi helyzet szempontjából önöknek fontosabb, hogy a mensevik küldöttség főleg oroszországi mensevikekből álljon, tárgyalják meg, kellenek-e külön küldöttek az „Iszkrá"-tól is. Ezt önök jobban tudják. De ne feledjék, hogy az „Iszkra" hozzájárulása nélkül minden megegyezés fikció lesz. Még egy kérdés: szükséges-e közölni a Nemzetközi Szocialista Irodával a harmadik kongresszus titkos határozatát? van-e jogunk ehhez? Én habozok. Persze, ha közöljük is az európai szocialista elvtársakkal, ez nem jelent „publikálást", s kötelezni lehet őket, hogy ők se publikálják. De célszerű-e? Döntsék el. Nem nehéz kielégítő magyarázattal szolgálni akkor sem, ha nem közöljük a harmadik kongresszus bennünket kötő határozatát.

A Szervező Bizottság nyílt levelét közölni fogom a „Proletarij" 11. számában (a 10. sz. már nyomdában van); azért nem közöltem eddig, mert az önök magyarázatára vártam, amely csak tegnap érkezett meg. Nagyon kérem, írják rá minden dokumentumra, hogy közöljük-e, és ha igen, azonnal-e.

Szóval minél előbb válaszoljanak legalább Werner és Schmidt nevében: 1) Maguk fognak-e válaszolni a Nemzetközi Szocialista Irodának, vagy engem bíznak-e meg vele? 2) Helyeslik-e az én válaszomat, vagy sem? 3) Ha

nem, nagyon kérem, siessenek a válasszal, hogy teljesen megegyezhessünk: ilyen dolgokban a legkisebb félreértés, homály vagy tájékozatlanság is rendkívül veszélyessé válhat.

P. S. Kérem önöket, továbbítsák levelemet Dubois-nak, én nem tudom a címét.

Genfből.

Először 1926-ban jelent meg.

143

A. V. LUNACSARSZKIJNAK

05. VIII. 2.

Kedves An. Vasz.! Tegnap feladtam Önnek egy „hivatalos" levelet, amelyben arra kértem, hogy küldje el az „Iszkra" 105. számát* és a Plehanov Feuerbachját. Ma a folyó ügyeken kívüli dolgokról szeretnék egy kicsit elbeszélgetni Önnel.

Itt, Genfben rossz hangulatban vannak az emberek. Gyakran csodálkozom rajta, milyen kevés kell ahhoz, hogy akik nem egészen önállóak és nincsenek hozzászokva az önálló politikai munkához, elcsüggedjenek és besavanyodjanak. Márpedig a genfi bolsevikok kezdenek kétségbeejtően besavanyodni. A harc kemény, s ez a harc a harmadik kongresszussal természetesen korántsem ért véget, hanem csak új szakaszba lépett. Az iszkrások igen elevenek és mozgékonyak, olyan·tolakodók, mint egy zsibárus, s valamennyien minden hájjal megkent, tapasztalt demagógok, a mieinket pedig valamiféle „naiv bárgyúság" vagy „bárgyú naivság" kerítette hatalmába. Nem értenek a harchoz, ügyetlenek, nem elég mozgékonyak, nehézkesek, bátortalanok ... Igazán rendes fiúk, csak csapnivalóan rossz politikusok. Nem elég szívósak, hiányzik belőlük a harci szellem, az ügyesség, a gyorsaság. Vasz. Vasz. ebből a szempontból rendkívül tipikus: a legszeretetreméltóbb egyéniség, a legodaadóbb pártmunkás, a legbecsületesebb ember, de attól tartok, sose lesz belőle *politikus*. Túlságosan jószívű — szinte hihetetlen, hogy ő

* Azt mondják, a vezércikk kétségbeejtő zagyvaság! Nem írna sürgősen valamit ellene? Ha igen, *távíratozzon*.

írta a „Galjorka-féle" brosúrákat. Semmi harcos szellemet nem kap tőle sem a lap (egyre panaszkodik, mert nem engedem, hogy megértő cikkeket írjon a Bundról!), sem a kolónia. Mindenki örökké siránkozik, mindenki nekem tesz szemrehányást (mindössze három hete nyaralok, de most is hetenként *háromszor*, olykor *négyszer* is 4—5 órát bent töltök a városban!), amiért nem megy nekik a munka, amiért a mensevikek fürgébbek stb. stb.!!

A Központi Bizottságunk pedig először is, szintén nem valami nagyon „politikus", szintén túlságosan jószívű, nem elég szívós, nem elég rugalmas, nincs kellő politikai érzéke, nem ért hozzá, hogy a pártharcban minden apróságot politikailag kihasználjon. Másodszor, gőgösen megveti a külföldet, és konokul nem engedi ki vagy hazarendeli a legjobb embereket. Mi meg itt, külföldön lemaradunk. Nem kapunk elég új erőt, buzdítást, impulzust. Az emberek nem tudnak önállóan cselekedni és harcolni. Nincs elég szónokunk a gyűléseinken. Nincs, aki bátorságot öntene az emberekbe, aki elvileg vetné fel a kérdéseket, aki felül tudna emelkedni a genfi mocsáron, s eljutna a komolyabb érdekek és problémák szintjére. S ezt az egész ügy megsínyli. A politikai harcban a megtorpanás egyenlő a halállal. Rengeteg és egyre több a feladat. Az újiszkrások nem alszanak (most még a Genfbe érkezett tengerészeket is „elhalászták" az orrunk elől; valószínűleg a tőlük megszokott ordító politikai reklámmal és nagyhangú marktschreiennel* sikerült elcsábítaniuk őket, utólag „hasznosítva" a maguk javára az odesszai eseményeket. *Lehetetlenül* kevés az erőnk. Nem tudom, Vasz. Vasz. mikor fog írni, de mint szónok és mint politikai központ, kritikán aluli, inkább maga jár az élen a siránkozásban, nemhogy felrázná az embereket, és pedagógiai célzattal megszidná őket egy kicsit. Schwarz nincs itt; szorgalmasan és jól ír, talán még jobban, mint itt, dehát csak ír. Arra azonban, hogy személyesen hasson az emberekre, vezesse az embereket és irányítsa a gyűléseket, még akkor is ritkán képes, ha itt van Genfben. Genf jelentős, nagy központ. Töméntelen sok az orosz. Rengetegen jönnek-men-

* — vásári hangoskodással. — *Szerk.*

nek. S a nyár különösen mozgalmas időszak, mert a Genfbe érkező rengeteg orosz turista között mindig akadnak néhányan, akiket fel lehet és fel kell használni, fel kell rázni, be kell vonni, s irányítani kell.

Fontolja meg mindezt, és írjon részletesebben (jobb, ha a lakásomra címezi levelét: 3. Rue David Dufour). Emlékszik, azt írta: nem vesztenek azzal, hogy nem leszek Genfben, mert sokat fogok írni a távolból is. Igaz, hogy sokat ír, és *úgy-ahogy* boldogulunk az újsággal (de éppen csak úgy-ahogy, márpedig ennél határozottan többre volna szükségünk). De nemcsak vesztettünk, hanem rengeteget vesztettünk, s ezt a veszteséget napról napra jobban érezzük. A személyes befolyás és a gyűléseken való felszólalás szörnyen sokat számít a politikában. Enélkül nincs politikai tevékenység, sőt maga az írás is veszít politikai erejéből. S mivel olyan ellenféllel van dolgunk, amelynek itt külföldön igen nagy erői vannak, minden héten annyit vesztünk, amennyit egy hónap alatt sem tudunk bepótolni. A pártért való harc még nem ért véget, s ha nem feszítjük meg minden erőnket, nem vívjuk ki a tényleges győzelmet . . .

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

Genfből Olaszországba.

Először 1934-ben jelent meg.

144

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

A KB tagjainak Lenintől

05. VIII. 14.

Kedves Barátaim! Az imént olvastam az „*Iszkra*" 107. számában a KB és a kisebbségi Szervező Bizottság 05. VII. 12-i tanácskozásának jegyzőkönyvét. Rendkívül elszomorító, hogy az ígért jegyzőkönyvet még mindig *nem* kaptam meg önöktől. Nem kaptam levelet sem. Így igazán lehetetlen bármit is intézni! Semmit sem tudtam sem a „Nyílt levél" kiadásának tervéről —, sem a tárgyalások tervéről —, sem az ilyen engedmények tervéről. Hát szabad így bánni a kollégium egyik tagjával?? Gondolják meg, milyen helyzetbe juttatnak engem! Merőben lehetetlen helyzetbe, hiszen éppen itt, külföldön mindenért nekem kell nyíltan felelnem, — ha józanul megfontolják a a dolgot, ezt önöknek is el kell ismerniük.

A Szervező Bizottságnak adott válaszukból sok minden nem világos előttem. Semmit sem értek az egészből, — fortélyoskodnak, vagy mi a szösz?? Hát már elfelejtették, hogy a harmadik kongresszusnak van egy külön határozata arról, hogy az egybeolvadás feltételeit egy újabb kongresszusnak kell jóváhagynia?? Hogyan lehet komolyan beszélni a KB kiegészítéséről, amikor két vetélkedő szerv áll egymással szemben?? Hogyan lehet válasz nélkül hagyni a két KL párhuzamos működését, mikor ez szöges ellentétben áll a szervezeti szabályzattal is, meg a harmadik kongresszus határozataival is?? Hogy tehették meg, hogy ne adjanak elvi ultimátumot a menseviceknek a szervezeti kérdésben: (1) a párt legfelső szerve a kongresszus, s nem népszavazást kell tartani; (2) a pártiroda-

lom feltétlen alárendelése a pártnak; (3) a KB közvetlen választása; (4) a kisebbség (nem idézőjelben) alárendelése a többségnek stb.??

Hát nem tanultak még abból a szomorú tapasztalatból, amelyet a szállítás ügyében kötött „egyezménnyel" szereztek, amikor Köpeny nyomban megszegte azt, és ezzel újra elmérgesítette a helyzetet?? Semmi sem árt jobban a jövendő egységnek, mint egy fiktív, senkit ki nem elégítő egyezmény, amely nem szünteti meg a harc talaját, az ilyen „egyezmény" *elkerülhetetlenül* újabb szakadásra és a harag megtízszereződésére vezet!

Vagy talán valami fogás ez? azt remélik, hogy a Szervező Bizottságot sikerül „orránál fogva vezetniük", vagy összeugraszthatják az oroszországi mensevikeket a külföldiekkel?? Még nem szereztek elég tapasztalatot ezen a téren, hogy lássák, mennyire hiábavalóak az efféle próbálkozások?

A legkomolyabban ismétlem: *lehetetlen* helyzetbe hoznak engem. Ez nem túlzás. Nyomatékosan kérem válaszukat: 1) összeülünk-e IX. 1-én, ahogy elhatároztuk, vagy megváltoztatták ezt a döntést? 2) Ha megváltoztatták, akkor hogyan, mikor és hol ülnek össze (a KB tagjai), és miféle lépéseket szándékoznak tenni, — hogy én is véleményt nyilváníthassak, és hogy (ami *sokkal* fontosabb) megtudhassam *valódi* szándékaikat. Pokolian szükséges volna, hogy személyesen beszéljünk ezernyi ügyben. Pénzünk nincs. A németek valami oknál fogva nem adnak. Ha nem küldenek 3000 rubelt, csődbe jutunk. A jegyzőkönyvet már majdnem teljesen kiszedték[236], a kiadáshoz 1500 rubel kellene. A pénztár viszont olyan üres, mint még *soha*.

Mit jelent az Orel-Brjanszki Bizottságnak ez a határozata? („Iszkra", 106. sz.)[237]. Valahogy zavaros az ügy. Az isten szerelmére, írják meg, mit tudnak róla. Nem küldhetnének oda valakit, mondjuk Ljubicsot Voronyezsből?

Genfből.

Először 1926-ban jelent meg.

145

A. V. LUNACSARSZKIJNAK

Kedves An. Vasz.!

Levelét megkaptam. Inkább közvetlenül az én címemre írjon: 3. Rue David Dufour.

A Kosztrov-féle brosúrával nem tudom, hányadán vagyunk. Nyomtatásban még nem olvastam, de a régi kéziratot látván tisztában vagyok vele, miféle remekmű. Teljesen igaza van, amikor azt mondja róla, hogy „feketeszázas irodalom". Mi legyen a válasz? — kérdi Ön.

Vasz. Vasz. írt egy kisebb cikket a „Proletarij"-ba — elég gyengécske írás, nincs nagy kedvem közölni. Olin előadást tartott és szintén ír — de nem fog menni neki. Szerintem két dolog kell: először is „a szakadás történetének rövid ismertetése". Népszerű nyelven. Egészen az elején, az ökonomizmussal kezdve. Pontos dokumentumokkal. Tagolva időszakonként: 1901—1903; 1903 (II. kongresszus); 903. VIII. 26—03. XI. 26; 03. XI. 26 — 04. I; 04. I—VIII; 04. VIII — 05. V; 05. V (III. kongresszus).

Véleményem szerint ezt meg lehet írni olyan világosan, pontosan, tömören, hogy azok is elolvasnák, akikhez Kosztrov intézi a szavait.

Másodszor: e feketeszázasok eleven, éleshangú, *precíz* és részletes (irodalom-kritikai) jellemzése[238]. Hiszen lényegében ez a hamisítás az alap L. M.-nél is (olvasta azt a képtelenséget a 107. számban? Schwarz cikkel válaszol rá. Nem tudom, érdemes-e?), Sztarovernél is. Össze kellene gyűjteni jó néhány ilyen cikket és brosúrát, rá kellene világítani durva hazugságaikra, s úgy *sarokba szorítani*

őket, hogy ne tudják kivágni magukat, aztán kipellengérezni és megbélyegezni az egészet éppen mint „feketeszázas irodalmat". Az újiszkrások most tengernyi anyagot szolgáltatnak, s ha gondosan feldolgozzuk, és fényt derítünk aljas módszerükre, ezekre a *pletykákra*, rágalmakra etc., egészen talpraesett dolog kerekedhetne belőle. Még ha csupán L. M.-nek ezeket a homályos „személyes célzásait" nézzük is — micsoda határtalan aljasság!!

Az első témának esetleg én fogok neki, de nem most, s nem is egyhamar; nincs időm* (egyébként lehet, hogy teljesen elkésik!).

A másodikat nem vállalnám, s véleményem szerint ezt *csakis* Ön csinálhatná meg. Szó se róla, nem valami szép munka, inkább undorító, — dehát nem vagyunk finnyás kisasszonyok, hanem újságírók, s szociáldemokrata újságírók nem tehetik, hogy ne bélyegezzék meg „az aljasságot és a mérgezést".

Gondolkozzon ezen, és írjon.

A politikai tömegsztrájkról meg kell írnia a brosúrát — ez nem lesz nehéz Önnek.

Feltétlenül folytatni kellene a népszerű brosúrákat is, minél aktuálisabb témát választva. Hogy éppen miről írjon — azt már nem tudom. A Buligin-dumáról? Inkább várjunk vele, amíg nyilvánosságra hozzák[240].

Jó lenne írni a munkások szervezetéről. Össze kellene hasonlítani a mi szervezeti szabályzatunkat (a III. kongresszusét) és a konferenciáét, jól megrágva, alaposan megvilágítva a proletariátus *forradalmi* szervezetének eszméjét, fontosságát és módszereit (különösen a felkelés szempontjából), a pártszervezetek és a párthoz kapcsolódó

---

* Most Plehanovnak akarok válaszolni („Szocial-Demokrat", 2. sz.). Kénytelen vagyok nekimenni amúgy igazából, mert ő is egész sereg aljas kitétellel és szánalmasan gyenge érvvel hadakozik. Remélem, sikerülni fog.

Azután még egy népszerű brosúra terve motoszkál a fejemben: „A munkásosztály és a forradalom"[239] — a demokratikus és a szocialista feladatok jellemzése, majd a felkelésre és az ideiglenes forradalmi kormányra vonatkozó következtetések stb. Gondolom, szükség van ilyen brosúrára.

szervezetek közti különbséget stb. Ez részint válasz lenne Kosztrovnak, s amellett a tömegekhez szólna népszerű nyelven, aktuális témáról. Próbálkozzék meg vele!

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

Genfből Olaszországba
1905 augusztus 15-e és 19-e között.
Először 1934-ben jelent meg.

146

P. N. LEPESINSZKIJNEK

Olin elvtársnak,
az OSzDMP külföldi szervezete *genfi csoportja*
helyettes titkárának

A KB külföldi képviselőjének *nyilatkozata. Teljes egészében felolvasandó* a csoport legközelebbi gyűlésén (vagyis augusztus 29-én, ma, ha még a gyűlés folyamán megkapják)[241].

Ma, 905 augusztus 29-én este 8 órakor a KB külföldi képviselője megkapta másolatban a genfi csoportnak az expedíciós csoporthoz intézett levelét és az utóbbi válaszát.

Az OSzDMP Központi Bizottságának külföldi képviselője e dokumentumokkal kapcsolatban közli a genfi csoporttal, hogy a csoport nincs tisztában a pártfegyelemmel és megszegte a párt szervezeti szabályzatát. Az expedíciós csoport tagjai a Központi Bizottság megbízottai. Bármilyen kifogás merül is fel a KB megbízottaival szemben, azt mindenekelőtt a Központi Bizottságnak kell megvizsgálnia. A szervezeti szabályzat értelmében minden párton belüli konfliktust a KB köteles kivizsgálni, s még inkább a KB-ra tartoznak azok a konfliktusok, amelyek a párt különféle szervezeteinek tagjai és a Központi Bizottság megbízottai között támadnak. Ezért egyrészt formailag helytelen, másrészt tapintatlanság volt, hogy a csoport meghívta gyűlésére a KB megbízottait.

Ha viszont ezt a meghívást nem tekintették hivatalos lépésnek, nem kellett volna írásban és hivatalos formában tenni.

„Felelős funkciót betöltő személyek" „személyes magatartása" vagy valóban csak személyes jellegű (funk-

ción kívüli, a funkciótól független), s ebben az esetben a csoport által indított vizsgálat *kötekedés*. Vagy pedig a személyes magatartás összefügg a funkcióval, s ebben az esetben minden párttagnak, aki elégedetlen ezzel a magatartással, és ragaszkodik elégedetlenségének *szabályszerű, hivatalos* kivizsgálásához, *kötelessége* mindenekelőtt hivatalos formában a KB-hoz fordulni. Az OSzDMP genfi csoportja, amely a csoport elé terjesztette a KB megbízottaival szembeni elégedetlenség *hivatalos* kivizsgálást igénylő kérdését, még mielőtt *hivatalosan* közölte volna ezt a KB-val, ismét megmutatta, hogy nincs tisztában a pártfegyelemmel és a párt szervezeti szabályzatával.

A csoport, úgy látszik, nem érti világosan, hogy mi az általam hangoztatott különbség a *kötekedés* és egy *felelős funkciót viselő személy megbírálása* között (ami minden párttagnak *kötelessége*, de ennek nyíltan és közvetlenül, a központi szervek vagy a kongresszus előtt kell megtörténnie, nem pedig suba alatt, magánúton, klikken belül).

Ezért a KB külföldi képviselője kötelességének tartja, hogy figyelmeztesse a csoporthoz tartozó fiatal elvtársakat. A külföldi „kolónia" légkörében mindig akadhatnak olyanok, akiket megfertőz a kötekedés, a pletykálkodás, az intrika bacillusa; mindig akadhatnak olyanok, akik igen rosszul töltik be a KB vagy a kongresszus által rájuk bízott funkciót, de igen könnyen kijelentik, hogy más párttagok más funkcióknak nem tesznek eleget kielégítően. S gyakran megesik, hogy egyes elvtársak tapasztalatlanságból, kíváncsiságból, gerinctelenségből komolyan végighallgatják őket. Pedig az ilyeneket nem meghallgatni kell, hanem tüstént beléjük kell fojtani a szót, s *nem szabad megengedni* nekik, hogy hivatalos kérdést csináljanak „felelős funkcióban levő emberek személyes magatartásából", *amíg* e kérdéseket hivatalosan az illetékes pártintézmények elé nem terjesztik, s amíg ezek az intézmények ki nem vizsgálják, *el nem döntik* őket.

A külföldön élő párttagok könnyen megkapják az említett betegséget, de minden fiatal és egészséges idegrendszerű elvtársnak szigorúan ügyelnie kell önmagára és a többiekre is, mert e betegség *egyetlen* ellenszere az, ha

csírájában, haladéktalanul és kíméletlenül elfojtanak minden olyan kísérletet, amely a kötekedésre és intrikára irányul.

Ezért a KB külföldi képviselője a következő nyilatkozatot teszi:

I. *kéri* a genfi csoportot, hogy *vonja vissza* az expedíciós csoporthoz intézett, augusztus 28-i levelét.

Ez lenne a legjobb és leggyorsabb elintézési módja ennek az áldatlan ügynek, amely a dolgok alakulása folytán a legkellemetlenebb torzsalkodás és széthúzás veszélyével fenyeget.

A csoport ezt a *kérést*, amelyet *a KB nevében* adok elő, természetesen nem köteles teljesíteni. Azért *kérem* ezt, mert olyan *elvtársakkal* van dolgom, akikkel még egyetlenegy hivatalos nézeteltérésem sem volt.

II. Ha a csoport elutasítja kérésemet, az I. pont elesik. Ez esetben a következőket javaslom a csoportnak:

1) közölje velem, hajlandó-e elfogadni a párt szervezeti szabályzatának fenti értelmezését, vagyis elfogadja-e *a KB nevében tett nyilatkozatomat* (amely ellen fellebbezéssel élhet (a) a KB teljes ülésén és (b) a kongresszuson, de amely kötelező érvényű, amíg egy felsőbb szerv nem hatálytalanítja);

2) közölje velem a párt szervezeti szabályzatának 11. §-a alapján a csoport személyi összetételére és a szóban forgó szerencsétlen ügyben kifejtett „egész tevékenységére" (szavazások stb.) vonatkozó összes adatokat.

N. Lenin
az OSzDMP Központi Bizottságának
külföldi képviselője

Genf
1905 augusztus 29-én.

Először 1931-ben jelent meg.

147

P. N. LEPESINSZKIJNEK

Vasz. V—cs elvtárs kérésére megmagyarázom nyilatkozatomnak az ő általa említett részét (nevezetesen, hogy akadhatnak olyanok, akik rosszul dolgoznak, de szívesen beszélnek mások hibáiról). Alaptalan az a feltevés, hogy én ezzel vádolni akartam bárkit is stb. *Minden* pártfunkcionárius munkájának vannak fogyatékosságai és negatívumai, de *óvakodni* kell, nehogy a fogyatékosságoknak a párt központi szervei előtti bírálata vagy vizsgálata során túllépjük azt a határt, ahol már az intrika kezdődik. Nyilatkozatom lényege éppen az, hogy *óvatosságra int*, és *kérem*, hogy vessenek véget ennek a helytelenül és rosszul kezdett ügynek.

N. Lenin

Genf
1905 augusztus 29-én.

Először 1931-ben jelent meg.

148

A. V. LUNACSARSZKIJNAK

Kedves An. V.!

Rendkívül megörültem a „Három forradalom" c. brosúrája tervének. Inkább egyelőre tegye félre a Plehanovnak szóló választ: hadd dúljon-fúljon magában ez a feldühödött doktrinér. Épp ilyenkor akar belebonyolódni a filozófiába!? Teljes gőzzel kell dolgozni a szociáldemokrácia érdekében, — ne feledje, hogy *egész munkaidejét* lefoglaltuk.

A három forradalomnak pedig minél előbb fogjon neki igazából. Ezt a témát *alaposan*, jól ki kell dolgozni. Biztos vagyok benne, hogy sikerülne Önnek. A szocializmus feladatainak, lényegének és megvalósítása feltételeinek népszerű ismertetése. Azután: a mostani forradalom győzelme, a parasztmozgalom jelentősége (külön fejezet); miben állhat *most* a teljes győzelem? az ideiglenes kormány, a forradalmi hadsereg, a felkelés — az új harci formák *jelentősége és feltételei*. Forradalom à la 1789 és à la 1848. Végül (jobb volna, ha ezt venné második fejezetnek és az előbbit harmadiknak): a forradalom polgári jellege, részletesebben kitérve a *gazdasági* oldalra, s rántsa le a leplet az oszvobozsgyenyistákról, szedje ízekre őket: leplezze le az *érdekeiket*, taktikájukat, politikai intrikáikat.

Szó ami szó, gazdag téma, és igen alkalmas arra, hogy harcoljunk az „Iszkra" fajankói ellen. Lásson hát hozzá mielőbb, és foglalkozzon vele minél többet. Rendkívül fontos, hogy tartalmas, népszerű művet adjunk ki erről a témáról.

Aztán még a szakadásról. Nem értett meg engem.

Nincs értelme, hogy rám várjon, mert a két téma különböző: az egyik — történelem (igyekszünk nyélbeütni); a másik — vitatkozási módszereik elemzése. Irodalomkritikai értekezés mondjuk „Ponyvairodalom“ címmel. S itt aztán egy néhány fejezetből álló brosúrában, idézetekkel és magyarázatokkal alátámasztva meg lehet mutatni, hogy Sztarover, Martov stb. milyen lapos fogásokkal élt a „Proletarij“-jal folytatott vitában, és meg lehet mutatni ugyanennek a vitának a „Többség vagy kisebbség“-ben olvasható változatát. Pellengérezze ki őket *hitvány* harci *módszereikért*. Csináljon *típust* belőlük. Rajzolja meg életnagyságú portréjukat saját írásaikból vett idézetekkel. Biztos vagyok benne, hogy sikerülne Önnek, csak szedjen össze néhány idézetet.

Baráti kézszorítással *Lenin*

P. S. A Kuzmin—Karavajevről szóló cikket megkaptam. A 48-ról szóló tárcát szintén.

Genfből Olaszországba
1905 augusztus végén.

Először 1934-ben jelent meg.

149

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

A KB tagjainak Lenintől

1905 szeptember 7.

Kedves Barátaim! Ma kaptam értesítést arról, hogy beleegyeztek az Állami Duma kérdéséről a Bunddal, a lettekkel etc. tartandó konferenciába[242]. Csak ma, pedig már egy hónapja döntöttek! Nem marad más hátra, mint hogy ismét „tiltakozzam" (úgy látszik, ez már állandó foglalkozásommá válik)...

Komolyan mondom, a negyedik kongresszuson hivatalosan vádat emelek önök ellen azért, mert „a párt szervezeti szabályzatával és akaratával ellentétben visszaállítják a kettős központot". Biz'isten, megteszem! Hát nem két központra rendezkedtek be, — gondolkozzanak csak rajta! Hiszen én *megbízatásom szerint köteles vagyok* szerkeszteni a Központi Bizottság lapját! Nem? De hogyan szerkesszem, amikor *egy árva szót sem* írnak egyetlen taktikai kérdésről sem, *hi-va-ta-los* megkeresésemre pedig, amelyet az új naptár szerint szeptember 1-re „előirányzott" találkozóra vonatkozólag küldtem, nem is válaszolnak! Gondolják meg, mi sül ki abból, ha mi sem tudunk szót érteni egymással! Hát olyan nehéz dolog valakit nekiültetni, hogy idejében írjon legalább az „országos fontosságú" ügyekről??

A „Proletarij" 12., 14. és 15. számában már írtam az Állami Dumáról. Írok a 16. számba is, amely az új naptár szerint szeptember 12-én jelenik meg[243]. A Bund a „Poszlednyije Izvesztyijá"-ban (az új naptár szerint szept. 1-i, 247. számban) alaposan elvetette a sulykot. Úgy ellátjuk a baját, hogy amíg él, megemlegeti. Ezek a

bundisták olyan ostobák és önhittek, olyan szamarak és idióták, hogy az már egyszerűen idegesítő. Az „Iszkra" jó nagyot hazudott, — különösen Martov a bécsi „Arbeiter Zeitung"-ban (az új naptár szerint augusztus 24-i számban; fordítása a „Proletarij" 15. számában). Az istenért, ne siessenek a hivatalos határozattal, és jottányit se engedjenek ennek a bundista-újiszkrás konferenciának. Valóban jegyzőkönyv nélkül akarják megtartani?? Hát lehet ezekkel a prostituáltakkal jegyzőkönyv nélkül tárgyalni?

Nagyon komolyan figyelmeztetem önöket, legyenek óvatosak az „Örmény Szociáldemokrata Föderációval" szemben. Ha beleegyeztek a konferencián való részvételébe, *végzetes* hibát követtek el, s ezt *mindenáron* ki kell javítaniuk. Az egész föderáció néhány genfi bomlasztóból áll, akik egészen jelentéktelen dolgokat adnak itt ki, és akiknek semmi *komoly* kapcsolatuk sincs a Kaukázussal. Ez a szervezet nem több, mint *a Bund kreatúrája*, amelyet csak arra találtak ki, hogy a kaukázusi bundizmust támogassa. Ha beengedik ezt a népséget az *oroszországi* konferenciára, vagyis az Oroszországban működő szervezetek konferenciájára, szörnyű baklövést követnek el. A kaukázusi elvtársak egytől egyig szemben állnak ezzel a bomlasztó tollforgatókból álló bandával (ezt sokaktól tudom); hamarosan rájuk húzzuk a vizeslepedőt a „Proletarij"-ban. S önök csupán azt érik majd el, hogy a Kaukázus tiltakozni fog, és a „béke" meg az „egyesülés" helyett *újabb* torzsalkodás lesz az eredmény. Könyörgök, hogy lehet mellőzni a Kaukázusi Szövetséget, a rengeteg oroszországi pártmunkást, s hogy lehet komázni a genfi mocsárnak ezzel a söpredékével!! Könnyes szemmel kérem: ne tegyék ezt!

Azt a határozatot, hogy a pénzen egyenlő arányban osztozkodjunk a kisebbségi Szervező Bizottsággal, megkaptam. Pontosan végre fogom hajtani.

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

Genfből.

Először 1926-ban jelent meg.

150

P. A. KRASZIKOVNAK

05. IX. 14.

Kedves Barátom! Azon melegében válaszolok pesszimista levelére. A tényeket nem tudom ellenőrizni, de úgy vélem, Ön túloz; ez az egyik. A KB röplapjai jók, a „Rabocsij" 1. száma pedig kitűnő[244]. Ez nagy szó. Pénzügyeink most rosszul állnak, de vannak összeköttetéseink, és igen jók a kilátások. Elindítottunk egy jelentős és jövedelmező vállalkozást, „pénzügyi szakemberünk" tehát *semmiképpen* sem alszik. A második: helytelenül látja a dolgokat. Utópia arra várni, hogy a KB-ban vagy megbízottai körében teljes legyen az egyetértés. „Nem kör, hanem párt", kedves barátom! A helyi bizottságokra helyezze a súlyt; ezek **autonóm** szervek, ott Önnek tág tere van, nincs megkötve a keze sem anyagilag, sem más kapcsolatok tekintetében, szabadon írhat stb. stb. Ügyeljen rá, nehogy Ön is abba a hibába essen, amely miatt másoknak szemrehányást tesz: ne siránkozzon, ne nyafogjon, s ha nem fűlik a foga a megbízotti tevékenységhez lásson neki a bizottsági munkának, és azokat is vegye rá erre, akik egy véleményen vannak Önnel. Tegyük fel, hogy nem mindenben ért egyet a „megbízottakkal". Sokkal célszerűbb, ha a „megbízottakkal" való vitatkozás helyett egy bizottságban érvényesíti a saját nézeteit — kivált, ha egyöntetű, szilárd elvi alapon álló bizottság alakul ki —, és ott nyílt, egyenes, határozott irányvonalat követ. Ha igaz, amit mond — hogy a bizottságok vérszegények, „megbízott" pedig túlságosan is sok van —, e betegség gyógyszere ott van az önök kezében: árasszák el a bizottságokat. A bizottság autonóm. A kongresszuso-

kon mindent a bizottságok *döntenek el*. A bizottságok határozatokat hozhatnak. A bizottságoknak kiadási joguk van. Ne várják ölbetett kézzel, hogy mit mond a „felsőbbség", hanem lássanak munkához önállóan. Tág, szabad munkaterület, önálló, független és hálás munka vár Önre egy rendkívül fontos bizottságban. Vesse bele magát szívvel-lélekkel, alakítson ki egy jól összehangolt gárdát, forduljon bátrabban és gyakrabban a munkásokhoz, ontsák a röplapokat, *küldjön belőlük nekünk, Schwarznak, nekem, Galjorkának;* s a bizottság nevében mondja ki jó hangosan a saját pártos véleményét. Biztosítom, hogy ily módon ezerszer jobban tudja a számunkra kívánatos irányban befolyásolni az egész pártot és a KB-t, mint akkor, ha a megbízottak és a KB-tagok személyes befolyásolására törekszik. Ön — ahogy én látom — még mindig a régi szemmel, nem a párt, hanem a körösdi szemszögéből nézi a dolgokat. A KB választott szerv, a kongresszus nincs már messze, Ön fel van hatalmazva, éljen hát a jogaival és ragadja magával minden erélyes és határozott elvbarátját erre az útra: be a bizottságokba!! Hivatalosan, a bizottságok révén kell nyomást gyakorolni, nem pedig egyénileg, a megbízottakkal folytatott beszélgetések útján. Hiszen senki sem kényszeríthető arra, hogy megbízott legyen, ha a bizottságokba akar menni!

Azt írja, hogy Mamlasz megbízott kijelentette: az „Iszkra" hlesztakovi közleménye megfelelt a valóságnak[245]. Jól van. Ehhez joga van. A KB viszont 1. sz. röplapjában kijelentette, hogy a párt $^{2}/_{8}$-a mi mellettünk áll. Tehát Mamlasz önmagát cáfolta meg! Az Ön feladata az, hogy ne egyéni beszélgetésekkel, hanem a *bizottsága* révén fékezze meg, leplezze le őket, tépázza meg a Mamlasz-féléket. Nem a Mamlasz-félék döntik el a párt sorsát; a bizottságok választják meg azokat az embereket, akik a Mamlasz-féléket kinevezik. Erélyes emberek vegyék kezükbe a bizottságokat — tessék, ezt a jelszót terjessze, verje bele az emberek fejébe, juttassa érvényre.

Mamlasz megbízott két Központi Lapot akar. S megint csak ki fog dönteni? A bizottságok és a bizottságok küldöttei a negyedik kongresszuson. Dolgozzon meg egy

bizottságot, majd még egyet — látja, ez hálás és *gyakorlati* feladat Önnek. Tegyük fel, hogy a Mamlasz-félék győznek. A *bizottságoknak* joguk van lapot alapítani, sőt egyetlen bizottságnak is joga van!! Ezért hibát követ el, ha ismét a régi, a párt megalakulása előtti álláspontra téved, mondván, hogy „kinyomtatják Trockij röplapjait" (nincs ebben semmi rossz, ha a röplapok tűrhetőek, és ki vannak javítva. A Szentpétervári Bizottságnak is tanácsolom, hogy nyomtassa ki Trockij röplapjait, ha mondjuk Ön előbb megszerkeszti őket), vagy hogy „nincs messze a bűnbeesés à la Borisz". Nem értem. Tegyük fel, hogy vannak ilyen Borisz-félék. Efféle mindig bőven akad. Tegyük fel, hogy a Borisz- és Mamlasz-félék kerülnek többségbe (a *bizottságokban;* ne feledje: a *bizottságokban).* Ez esetben „az egész eddigi töménetlen munka kárba veszett" — ezt a következtetést vonja le Ön. Miért? Mitől veszett kárba vagy hogyan vész kárba a „Proletarij"?? Még ha megvalósul is a „két központi lap" ostoba gondolata, a „Proletarij" akkor sem szűnik meg, csupán egy abszurdum kerül be a szervezeti szabályzatba. Az élet azonban a „Proletarij"-t igazolja, és ki fogja küszöbölni ezt az abszurdumot. De még a Mamlasz-félék sem mernek arra gondolni, hogy a „Proletarij"-t beszüntessék. S végezetül vegyük a legrosszabb eshetőséget, amelyre Ön pesszimizmusában gondol: tegyük fel, hogy beszüntetik. Akkor is kérdem én: hát a Pétervári Bizottság mire való? Talán a „Proletarij", ha a Pétervári Bizottság lapja lesz, gyengébb hatást fog-e gyakorolni, mint a „két" központi lap bármelyike?? Tegyen haladéktalanul erélyes intézkedéseket, hogy a Pétervári Bizottság és a „Proletarij" között ne csak formális, hanem gyakorlati, szoros, állandó kapcsolat alakuljon ki, — s akkor úgy megerősödik a saját pozíciója és úgy megnő eszmei befolyása, hogy száz Mamlasztól sem kell megijednie. A Pétervári Bizottság háromszor olyan erős, mint valamennyi „megbízott" együttvéve. Tegye meg a „Proletarij"-t a Pétervári Bizottság lapjává, s érje el, hogy a Pétervári Bizottság teljes erővel érvényesítse a „Proletarij" *eszméit* és taktikáját — ez *a reális* módszer a Mamlasz-félék elleni harcban, nem pedig a panaszkodás és siránko-

zás. Pétervárott száz és száz címet lehet találni, Pétervárott rengeteg alkalom adódik arra, hogy megszervezzék a levelezést, élénkítsék a kapcsolatokat, röplapokat írassanak, külön kiadják a „Proletarij" cikkeit röplapok formájában, vagy röplapokon ismertessék a tartalmukat, vagy átdolgozzák röplapokká stb. stb. A röplapokban fel lehet vetni és fel is kell vetni a párt általános problémáit (a napokban kaptunk a kosztromai bizottságtól egy határozatot, amelyben tiltakozik Plehanovnak a Nemzetközi Szocialista Irodába való kinevezése ellen: nagy pofon, de úgy kell neki!). A Mamlasz-féle vonal ellen a bizottsági agitáció *mintaszerű* megszervezésével, *a párthoz szóló harcos röplapokkal* kell harcolni, nem pedig a KB-nak címzett vérszegény panaszokkal!

Miféle Prokopovicsról szóló cikkemről beszél a „Zarja" 5. (??) számából[246]? Nem értem. Mi kifogása van Ruben ellen? Feltétlenül adja meg Ruben címét, meg Lalajancét is.

Írjon gyakrabban, és ne lógassa az orrát! A Mamlaszfélékre pedig fütyüljön!

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

Genfből Pétervárra.

Először 1926-ban jelent meg.

151

SZ. I. GUSZEVNEK

Nációnak Lenintől

05. IX. 20.

Kedves Barátom! Köszönet a 3. sz. leveléért. Egy részét talán közölni fogjuk. Ön az első, aki nemcsak hivatalos kérdéseket intéz a szerkesztőséghez (a szervezeti szabályzatot, a kapcsolatokat, címeket stb. illetőleg), s nemcsak tudósítás-jellegű témákról (ilyen meg ilyen eseményekről) értekezik vele, hanem arról ír, hogy mi nézeteinek *tartalma*, hogyan *értelmezi* a taktikánkat, *konkrétan hogyan* alkalmazza *Ön* e taktikát előadásai során, gyűlések alkalmával stb. Számunkra *rendkívül értékesek* az oroszországi gyakorlati pártmunkások effajta beszámolói, s a legnyomatékosabban kérem, mindenütt hirdesse, emlegesse és hangsúlyozza, hogy aki a Központi Lapot a *saját* Központi Lapjának akarja tekinteni (márpedig minden párttagnak akarnia kell ezt), annak nem szabad beérnie pusztán a formális válaszokkal és jelentésekkel, hanem igenis *beszélgetnie* kell a szerkesztőséggel — *nem a sajtó számára*, hanem az eszmei kapcsolat megteremtése érdekében —, s el kell mondania, hogyan érvényesíti ezeket és ezeket a nézeteket. Aki az ilyen eszmecseréket szórakoztató időtöltésnek tekinti, az szűklátókörű prakticista, az teljesen a vak véletlenre bízza egész gyakorlati munkánk, egész agitációnk elvi, eszmei oldalát, mert hiszen világos, átgondolt, eszmei tartalom nélkül az agitáció frázispufogtatássá fajul. A világos eszmei tartalom kidolgozásához pedig nem elegendő, ha valaki írogat a Központi Lapba; ehhez még közösen meg is kell tárgyalni, hogyan *értelmezik* a gyakorlati

pártmunkások ezt vagy azt a tételt, hogyan *érvényesítik a gyakorlatban* ezt vagy azt a nézetet. Enélkül a Központi Lap szerkesztősége légüres térben működik, nem tudhatja, megértik-e azt, amit mond, reagálnak-e rá, nem tudhatja, hogyan módosítja a mondottakat az élet, milyen változtatásokra, kiegészítésekre van szükség. Enélkül a szociáldemokrácia odáig süllyed, hogy az író ír, az olvasó meg olvas. Még nem fejlődött ki bennünk eléggé a pártkapcsolat tudata, — erősíteni kell szóval és példával egyaránt.

Az Ön példáját igyekszem kiaknázni, és levelének egy részét közölni fogom[247]. Általában egyetértünk Önnel (gondolatai megegyeznek a „Két taktiká"-ban kifejtett elképzeléseimmel). Csupán úgy vélem, felesleges rátámadnia a mensevikekre az „a *tömegek* előkészítése a felkelésre" szavak miatt. Ha ebben van is hiba, nem lényeges.

Baráti kézszorítással *Lenin*

Genfből Odesszába.

Először 1926-ban jelent meg.

152

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

Csak ma (az új naptár szerint 05. X. 3-án!!) kaptam meg 1905. VI. 24-i, 2. sz. röplapjukat. (Szép kis „egységes központ" az, amely *három*hónapos késéssel tájékoztatja tagjait . . .)

„A pártszervezet alapjai" c. cikk nagyon jó. Képzelem, milyen elemi dolgokat kell a mensevikek szájába rágni! Pedig valóban kénytelenek rá. A cikk szerzője kitűnően megoldotta ezt. Úgy gondolom, közölni fogjuk a „Proletarij"-ban. Persze késő, — de hát jobb későn, mint soha.

A cikk elolvasása után úgy gondolom, el tudnák érni és el is kell érniük, hogy a KB ne valami néma szerv legyen, hanem állandóan hallassa a hangját. Elmúlik az az idő, amikor az eszmei vezetés úgy valósult meg, hogy illegális találkozásokon „súgták a fülükbe" a megbízottaknak, hogy mi a vonal! Politikai irodalommal kell vezetni. A „Rabocsij" erre nem megfelelő, neki más szerepe van. *Feltétlenül* ki kell adniuk egy KB-bulletint, legfeljebb *két nyomtatott oldal* terjedelemben, de *hetenként kétszer*. Legyen benne egy kisebb cikk valamilyen politikai, taktikai vagy szervezeti kérdésről, azután rövid, háromsoros kis hírek és közlemények. Csak 1) nyomtatni kell, mert a hektográf nagyon rossz (vagy nincs egy kisebb, *gyorsan* működő technikai berendezésük sem hozzá?), és 2) rendszeresen és gyakran kell kiadni.

Nem egészen értem, mi a lényege annak a tervüknek, hogy a „Rabocsij"-t kisebb hetilappá kellene változtatni. Szerintem más dolog egy népszerű lap (jómagam nem vagyok híve, de a kongresszus így határozott, egye-

lőre hadd legyen hát az), és megint más egy *bulletin*, amelyben valóban iránymutató általános politikai cikkek vannak. Van három-négy jó munkatársuk, tehát mi sem könnyebb, mint hetenként két cikket megíratni; s ennek óriási jelentősége volna!

Genfből
1905 október 3-án.

Először 1926-ban jelent meg.

153

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

05. X. 3.

Kedves Barátaim! Kaptam egy nagy csomó dokumentumot, és Delta is részletesen beszámolt. Sürgősen válaszolok hát pontról pontra.

1) A kitűzött időben nem mehetek; most szó sem lehet arról, hogy itt hagyjam a lapot. Voinov Olaszországban rekedt. Orlovszkijt hivatalos ügyben el kellett küldenem. Az újságot nincs kire hagynom. Szóval el kell halasztani a dolgot az orosz októberig, ahogy eredetileg kitűzték.

2) Ismét a legnyomatékosabban kérem, válaszoljanak hivatalosan a Nemzetközi Irodának, hogy küldenek-e valakit a külföldi konferenciára. Pontosan: kit és mikor. Kijelölnek-e valakit, — szintén pontosan. Különben hallatlanul lejáratják magukat a Nemzetközi Iroda előtt.

3) Plehanov ügyében szintén hivatalosan és véglegesen döntsenek: igen vagy nem. Kit jelölnek ki? A kérdés halogatása rendkívül veszélyes.

4) Ami a legális kiadót illeti, döntsenek minél előbb hivatalos határozatban. A Malihhal[248] kötendő szerződés tervezetével semmi bajt nem okoztam, hiszen ez csak terv. Csupán még egyszer ismétlem, hogy Malih egész sereg itteni embert juttatott keresethez, akiket a párt nem tudna eltartani. Ezt ne feledjék el. Azt ajánlanám, hogy kössünk szerződést Malihhal is, de másokkal is tárgyaljunk, ahogy Schmidt gondolja.

5) Ami azt a kérdést illeti, hogy majdnem valamennyi megbízott ellenzékben van a KB-val szemben, a következő a véleményem. Először is Inszarov és Ljubics koop-

tálása, amivel teljesen egyetértek, valószínűleg lényegesen javít a helyzeten. Másodszor, a megbízottak részint nyilván túloznak kissé. Harmadszor, nem kellene-e a megbízottak egy részét beküldeni a bizottságokba azzal a feladattal, hogy törődjenek 2—3 szomszédos bizottság egész körzetével is? Nem kell túlozni a taktikai egység fontosságát: nem árt, ha a bizottságok akcióiban és terveiben van némi változatosság.

6) Rendkívül fontosnak tartanám, hogy törődjenek a negyedik kongresszussal is[249]. Ideje. Valószínűleg minimum ½ év múlva, de az is lehet, hogy még később kerül rá sor. Mégis ideje. Szerintem egy kicsit mi is hibásak vagyunk: nagyon szabadjára engedtünk néhány bizottságot, és eltűrtük, hogy ne tartsák be a harmadik kongresszusnak azt a határozatát, amely megszabja a mensevikek befogadásának feltételeit. Ha e bizottságoknak, amelyek a harmadik kongresszust el is ismerik, meg nem is, nem lesz szilárd álláspontjuk a negyedik kongresszusig, abból csak zűrzavar keletkezik. Egy részük nem jön el a negyedik kongresszusra. Újabb botrány. Más részük eljön, és a kongresszuson fog átpártolni. Nem szabad összetévesztenünk a *két* rész egyesítésének politikáját a két rész *összekeverésével*. A két rész egyesítésébe belemegyünk. Az összekeverésbe soha. Követelnünk kell a bizottságoktól, hogy előbb világosan határolódjanak el, azután legyen két kongresszus — és akkor majd jöhet az egyesülés. Két kongresszus egy és ugyanazon időben és helyen, s ott majd megtárgyalják és elfogadják az egyesülés előre elkészített tervét.

Most viszont a legradikálisabban *harcolni* kell a párt két részének *összekeverése* ellen. Azt ajánlanám, hogy a leghatározottabban adják ki ezt a jelszót a megbízottaknak, és tegyék kötelességükké végrehajtását.

Ha nem így cselekszünk, kétségbeejtő kavarodás támad. A mensevikeknek kapóra jön mindennemű zűrzavar, s minden úton-módon igyekeznek is majd zavart kelteni. Ők „nem járnak rosszabbul" (mert mostani bomlasztásuknál semmi sem lehet rosszabb), nekünk viszont igen becses a mi szervezetünk — még ha a kezdet kezdetén tartunk is vele —, és foggal-körömmel védeni

fogjuk. A mensevikeknek csak előnyös, ha mindent összezavarnak, és a negyedik kongresszust is botrányba fullasztják, mert arra még csak nem is gondolnak, hogy *maguk* is összehívjanak egy kongresszust. Nekünk viszont minden erőfeszítésünket és minden gondolatunkat arra kell összpontosítanunk, hogy tömörítsük, jobban megszervezzük a pártnak azt a részét, amely a *miénk*. Ez a taktika „önzőnek" látszik ugyan, de ez az egyetlen ésszerű taktika. Ha szorosan tömörülünk, ha teljesen szervezettek leszünk, ha eltávolítjuk sorainkból a besavanyodott és a renegát elemeket, akkor a megmaradó szilárd mag, ha nem is lesz valami erős, magával fogja vonni a „szervezeti ködösség" egész falkáját. De ha nincs ilyen mag, a mensevikek bennünket is dezorganizálni fognak, miután saját soraikat dezorganizálták. Ha meglesz ez a szilárd mag, hamarosan rá fogják kényszeríteni őket arra, hogy egyesüljenek velünk. Ha nincs ez a szilárd mag, akkor nem egy másik fog győzedelmeskedni (másik ugyanis nincs), hanem a *zavarkeltők* tábora, és akkor, biztosítom önöket, újabb civakodás, újabb elkerülhetetlen szakadás és az előbbinél százszorta rosszabb gyűlölködés következik.

Készítsük elő a reális egyesülést oly módon, hogy gyarapítjuk a *saját* erőnket, és kidolgozzuk a szervezeti és a taktikai szabályok *világos* tervét. Azokat pedig, akik csak fecsegnek az egyesülésről, akik *összezavarják* a párt két részének viszonyát, szerintem könyörtelenül el kell távolítani körünkből.

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

Genfből.

Először 1926-ban jelent meg.

154

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

05. X. 5.

Kedves Barátaim! Az imént kaptam Reinertől egy újabb levelet. Figyelmesen átgondoltam javaslatát, megbeszéltem Deltával, és revideáltam 05. X. 3-i levelemben adott negatív válaszomat.

Orlovszkijt egy héten belül vissza tudom hívni. Ez esetben talán elboldogulnának egy-két hétig nélkülem is: előre megírnék néhány cikket, s valamit útközben is írhatnék. Tervüket azonban mégis fölöttébb ésszerűtlennek tartom. Az összes finnországi hírek, amelyekkel most tele van a külföldi sajtó, mind arra utalnak, hogy ott most igen forró a helyzet. A lapok már a készülő fellángolásról, a felkelés előkészítéséről írnak. Most különösen nagyszámú katonaságot vezényelnek oda. A parti és a tengeri őrséget megnégyszerezték. A John Grafton[250] esete óta minden figyelmüket éppen a part felé tartó hajókra összpontosítják. Sok helyütt találtak fegyvert, s most nagyon szigorúan kutatnak utána. Teljesen lehetségesnek tartható, hogy szándékosan fognak előidézni összeütközéseket, hogy alkalmat teremtsenek a fegyveres beavatkozásra.

Ha ilyen körülmények között Finnországban tartjuk a teljes ülést, szükségtelenül nagy kockázatot vállalunk. Valósággal vakmerő vállalkozás volna. Elég egy egészen kis véletlen (aminek valószínűsége most nagyon nagy Finnországban), és teljes a csőd, csődbe jut a Központi Bizottság is, meg a Központi Lap is, mert itt akkor minden felbomlik. Szembe kell nézni a dolgokkal: ez azt jelentené, hogy martalékul dobjuk oda a pártot a mensevik vezéreknek. Meggyőződésem, hogy ha meg-

fontolják a dolgot, egyet fognak érteni velem: nincs jogunk ilyet tenni.

Kérem, beszéljék meg, nem lehetne-e a következőképpen megváltoztatni a tervet. Menjünk mindannyian Stockholmba. Az önök szempontjából — a mostani tervhez képest — ez kis kényelmetlenséggel, viszont óriási előnnyel jár. A kényelmetlenség: odafelé menet ½ nappal hosszabb út (Abótól számítva, ahová a találkozót tervezték) vagy maximum egy nappal. Oda-vissza összesen 2 nap, sőt tegyük fel, hogy 4. Ez semmiség. Az előny: a nagyobb biztonság. Ebben az esetben teljesen ki van zárva a teljes lebukás. Tehát egy cseppet sem kockáztatjuk a KL és az egész KB sorsát: nem teszünk semmi esztelen, vakmerő lépést. Egyesek önök közül egészen legálisan jöhetnek, s így nem lehet majd letartóztatni őket. Mások idegen névre szóló útlevelet szereznek, vagy útlevél nélkül jönnek át (Delta azt mondja, hogy a finnek könnyen elintézik a határátlépést). Ha lesz is lebukás, először is, nem lesz teljes, hanem csak elszigetelt, egyes esetek fordulhatnak elő, másodszor nem lesz semmiféle terhelő bizonyíték, úgyhogy bírósági eljárás esetén a rendőrség nem tud semmi komolyabb dolgot kicsikarni. Ebben az esetben biztosítva van egy 2—3 napig tartó, egészen biztonságos összejövetel lehetősége; kéznél lesznek az összes dokumentumok (én magammal viszem, ami nálam van, önök pedig postán küldjék el a maguk dokumentumait stb.), s bármilyen jegyzőkönyvet, felhívást stb. meg lehet majd szerkeszteni. Végül, ki lehetne azt is próbálni, nem utazhatnék-e gyakrabban Stockholmba, hogy onnan dolgozzam az önök számára, röplapjaiknak stb. (a mensevikek, azt hiszem, csináltak is valami effélét délen).

Kérem önöket, hogy figyelmesen tárgyalják meg ezt a tervet. Ha jóváhagyják, táviratozzanak a következő címre: Kroupsky, 3. rue Dawid Dufour, Genève — Boleszlav aláírással és egy számmal, amely azt a napot jelölje meg, amikorra Stockholmban kell lennem (30 = szeptember 30; 2 vagy 3 = október 2 vagy 3 stb.).

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

Genfből.

Először 1926-ban jelent meg.

155

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

05. X. 8.

Kedves Barátaim! Még melegében értesítem önöket arról, hogy a Nemzetközi Irodában való képviselet kérdésében fontos fordulat állt be. A mensevikek dél-oroszországi konferenciája határozatot hozott, amelyben először is otrombán megrágalmaznak engem. A „Proletarij" holnapután megjelenő 20. számában válaszolok rá[251]. 2) A *maguk* képviseletére Plehanovot kérik fel.

Éppen ez kell nekünk! Plehanov persze tiszteletben fogja tartani a kérésüket. Ezzel egyszeribe véget vet látszólagos semlegességének, amely mindennél ártalmasabb ránk nézve, s nekünk éppen ezt kellett bebizonyítanunk. Hadd legyenek ketten a Nemzetközi Irodában: egy a többség, egy pedig a kisebbség részéről. Ez a legjobb megoldás. S *még jobb*, ha Plehanov fogja képviselni a kisebbséget. Kitűnő precedens lesz a majdani egyesülésre. Nyomatékosan kérem: mondjanak le végleg Plehanovról, és jelöljék ki képviselőjüket a többség hívei közül. Csak ebben az esetben leszünk teljesen biztosak a dolgunkban. Jó lenne Orlovszkijt jelölni. Van nyelvismerete, tud beszélni, és tudja képviselni érdekeinket. Az érintkezés nagyrészt, sőt majdnem teljesen levelezés útján folyik, és természetesen megtanácskoznánk a dolgokat. Bár nincs is mit megtanácskozni, mert tapasztalatból mondom: ez az egész képviselet *merő formalitás*. Plehanov annak idején gyakran ráruházta Kolcovra, és sohasem lett belőle baj, pedig Kolcov semmire sem használható „parlamentarista", és általában lehetetlenül lusta, tehetetlen ember.

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

Genfből.

Először 1926-ban jelent meg.

156

A. V. LUNACSARSZKIJNAK

Október 11.

Kedves An. Vasz.! Cikkének tárgya rendkívül érdekes és nagyon időszerű. A „Leipziger Volkszeitung" nemrég vezércikkben kigúnyolta a zemsztvo-liberálisok szeptemberi kongresszusát, s azt írta róluk, hogy „alkotmányosdit játszanak", *máris* parlamenti képviselőknek képzelik magukat etc. etc. Parvus és Martov hibáját feltétlenül elemezni kell *ebből* a szempontból. Ön azonban nem elemzi. Szerintem át kell dolgoznia a cikket, mégpedig vagy úgy, hogy a mi „parlamentesdit játszó" újiszkrásainkra helyezi a súlyt, részletesen kimutatja a parlamentarizmus feltételes, ideiglenes szerepét, a „parlamenti illúziók" dőreségét a forradalmi harc korszakában stb., s a legelején kezdi a magyarázatot (az oroszországiak számára ez rendkívül hasznos lesz!), Hilferdinget pedig csupán illusztráció kedvéért, egészen röviden érinti. Vagy pedig Hilferdinget vegye alapul, és akkor kevesebbet kell változtatnia a cikken, csupán más címet kell adnia neki, de ebben az esetben világosabban kell vázolni, hogyan veti fel Hilferding a kérdést. Természetesen lehetséges, hogy Önnek más terve lesz az átdolgozásra, de kérem, feltétlenül lásson hozzá azonnal. Idő van bőven, mert ebbe a számba úgysem kerülhetne be a cikk (a moszkvai események[252] + a régi anyagok az egészet megtöltik). Tehát a határidő: X. 17, kedd. Nyomatékosan kérem, csináljon belőle alapos kis cikket, és küldje be X. 17-ig. Jobb lenne, ha az első javaslat alapján dolgozná át, akkor talán vezércikk lehetne belőle!

Ha volna már parlamentünk, feltétlenül támogatnánk

a kadetokat, Miljukovot és társait contra* „Moszkovszkije Vedomosztyi". Például a szavazás megismétlése esetén etc. Ilyen esetben ez cseppet sem sértené a szociáldemokrácia osztálypártjának önállóságát. De amikor nem parlamenti, hanem forradalmi korszakban élünk (erre a különbségre Ön már a cikke címében utal), először is megsértjük pártunk önállóságát, ha olyan embereket támogatunk, akik *képtelenek forradalmi módon harcolni.* Az egyezség nem lehet világos és nyílt. Ez éppen a forradalomhoz való jogunk „eladása", mint Ön mondja, nem pedig e jogunk *felhasználása* a támogatásra. A parlamentben támogatást nyújtunk, de korántsem szorulunk háttérbe. Most viszont, amikor arra *kötelezzük* Miljukovot, hogy bizonyos feltételek mellett beszéljen *a mi nevünkben*, a háttérben vagyunk. Másodszor — és ez a fő —, az ilyen támogatás a forradalom elárulása. Parlament még nincs, csak Miljukovéknak vannak ilyen *illúziók.* Forradalmi módon kell harcolni a parlament*ért*, nem pedig parlamenti módon a forradalomért; forradalmi módon kell harcolni az *erős* parlamentért, nem pedig az *erőtlen* „parlamentben" a forradalomért. Oroszországban most a forradalom győzelme *nélkül minden* „parlamenti" győzelem (az Állami Dumában, vagy más efféle intézményben elért győzelem) — *nulla*, sőt még a nullánál is rosszabb, mert egy *fikcióval* törli ki az emberek szemét. Parvus ezt nem értette meg.

A kadetok már regierungsfähiggé** váltak (Trubeckojok és Manuilovok rektori stb. szerepben), már felkapaszkodtak a gyülekezési szabadság első emeletére (a gyűlések elsekélyesítése árán), a látszatparlamentarizmus emeletére. Éppen azt akarják, hogy a proletariátus is az első emeletre képzelje, parlamenti erőnek higgye magát — holott a *valóságban* lenn marad a *pincében* —, hogy belemenjen a „támogatás" „feltételébe" stb. Ez aztán gazdag téma! Bennünket most erőssé tesz a nép forradalmi harca, s gyengék vagyunk látszatparlamenti tekintetben. *A kadetokkal épp ellenkező a helyzet.* Egész számításuk arra épül,

---

* — ellen. — *Szerk.*
** — kormányképessé. — *Szerk.*

hogy átcsábítsanak bennünket a látszatparlamentarizmus útjára. Az „Iszkrát" bolonddá tették. Itt éppen elkél „a parlamentarizmus" és a forradalom viszonyának *részletes* elemzése ((V. ö. Marx az 1848-as franciaországi osztályharcról))[253].

Nos, ezeket az Ön által körvonalazott gondolatokat (amelyeket persze én itt rendkívül általánosan és pontatlanul vázolok) kellene tovább fejleszteni, alaposan kidolgozni és szájbarágni. Az oroszországi közönségnek most nagyon nagy szüksége van arra, hogy a legelemibb dolgokon kezdve megmagyarázzák neki a parlamentarizmus és a forradalom viszonyát. Martov és társai pedig hisztérikusan üvöltözik: minél előbb legálisan! minél előbb nyíltan! bárhogy is, csak legálisan! Nekünk viszont éppen most kitartásra, a forradalom folytatására, a nyomorúságos féllegalitás elleni harcra van szükségünk. Az „Iszkra" ezt nem értette meg. Mint az opportunisták általában, az újiszkrások sem bíznak a munkások energikus és kitartó forradalmi harcában. Moszkva jó lecke nekik: s erre ez az együgyű Parvus még kiterjeszti Oroszországra a kicsinyes alkuk taktikáját!!

Megkapta a levelemet? Üdvözlöm An. Al.-t. Baráti kézszorítással

Lenin

Genfből Olaszországba
1905 október 11-én.

Először 1931-ben jelent meg.

157

SZ. I. GUSZEVNEK

Nációnak Lenintől

05. X. 13.

Kedves Barátom! Az odesszai bizottságnak a szakmai harcról hozott határozata (a 6. vagy 5. sz. „határozat", nem világos; a 24. sz. levélben. A keltezés 1905 szeptemberi) szerintem a legnagyobb mértékben hibás. Bár szerintem az a körülmény, hogy túlságosan belevetették magukat a mensevikek elleni harcba, természetes magyarázata ennek, mégsem szabad a másik végletbe esni. A határozat pedig éppen a másik végletet képviseli. Ezért — s korántsem azért, hogy kákán is csomót keressek — kritikailag elemezni fogom az odesszai bizottság határozatát, s kérem az elvtársakat, vitassák meg megjegyzéseimet.

A határozatban az indokolási rész három (számozatlan) bekezdésből áll, a határozati rész pedig öt (számozott) bekezdésből. Az első rész (az indokolás első pontja) egészen jó: vállalni „a proletár osztályharc *valamennyi* megnyilvánulásának vezetését" és „sohasem téveszteni szem elől" a szakmai harc vezetésének feladatát. Kitűnő. Azután a második pont kimondja: „előtérbe kerül" a fegyveres felkelés előkészítésének feladata és (a harmadik pont, illetve az indokolás befejezése) „ennek következtében a proletariátus szakmai harcának vezetésével kapcsolatos feladat elkerülhetetlenül a második helyre szorul". Szerintem ez elméletileg nem igaz, taktikailag pedig helytelen.

Elméletileg helytelen a *két feladat* szembeállítása — mintha „a fegyveres felkelés előkészítése" és „a szakmai harc vezetése" egyenlő jelentőségű, tulajdonképpen egy

síkba tartozó feladat lenne. Az egyik feladat, úgymond, az előtérben áll, a másik a második helyen. — Aki így beszél, az különböző fajta dolgokat hasonlít és vet össze. A fegyveres felkelés a politikai harc eszköze a jelenlegi helyzetben. A szakmai harc az egész munkásmozgalomnak egyik állandó, a kapitalizmus idején mindig szükséges, mindenkor kötelező megnyilvánulási formája. Engels egy helyütt — a „Mi a teendő?"-ben idéztem is[254] — a proletárharc három fő formáját különbözteti meg: a gazdasági, a politikai és az elméleti harcot, más szóval: a szakmai, a politikai és az elméleti (tudományos, eszmei, filozófiai) harcot. Hogyan lehet e fő harci formák egyikét (a szakmai harcot) egy sorba állítani a másik fő harci formának a jelenlegi helyzetben alkalmazott *módszerével?* hogyan lehet az egész szakmai harcot mint „feladatot" egy sorba állítani a politikai harc mostani *és korántsem egyetlen* eszközével? Ez épp olyan értelmetlen, mint különböző nevezőjű törtek összeadása anélkül, hogy közös nevezőre hoznák őket. Szerintem az indokolásnak ezt a két pontját (a másodikat és a harmadikat) ki kell hagyni. A „szakmai harc vezetésének feladata" mellé csak általában az egész politikai harc vezetésének feladata, általában az egész eszmei harc folytatásának feladata kerülhet, s nem kerülhetnek oda a politikai vagy az eszmei harc adott, jelenlegi részletfeladatai. E két pont helyett inkább arra kellene utalni, hogy egyetlen pillanatra se feledkezzünk meg a politikai harcról, a munkásosztálynak a szociáldemokrácia egész eszmekörével való megismertetéséről, s arról, hogy teremtsünk szoros és elválaszthatatlan kapcsolatot a munkásmozgalom minden megnyilvánulása közt az egységes, igazán szociáldemokrata mozgalom létrehozása érdekében. Ez az utalás lehetne az indokolás második pontja. A harmadik pontban le lehetne szögezni, hogy óvakodni kell a szakmai harc szűk értelmezésétől és szűk felvetésétől, amelyet a burzsoázia igyekszik minél nagyobb körben elterjeszteni. Ez persze nem határozati javaslat, most nem foglalkozom azzal a kérdéssel, hogy érdemes-e erről külön beszélni; egyelőre csupán azt nézem, hogyan lehetne elméletileg helyesen kifejezni az önök gondolatát.

Jelenlegi formájában a határozat taktikailag igen

szerencsétlenül veti fel a fegyveres felkelés feladatát. A fegyveres felkelés a *politikai* harc legfejlettebb módja. Ha azt akarjuk, hogy sikeres legyen a proletariátus szempontjából, vagyis hogy a szociáldemokrácia, nem pedig valaki más által vezetett proletár felkelés győzelmet arasson, a munkásmozgalom valamennyi oldalát a legteljesebb mértékben ki kell fejleszteni. Ezért egészen helytelen az a gondolat, amely a felkelés feladatát szembeállítja a szakmai harc vezetésének feladatával. Ezzel lealacsonyítják, lekicsinylik a felkelés feladatát. Az *egész* munkásmozgalom summázása és betetőzése helyett itt valahogy különválasztják a felkelés feladatát. Mintha összekevernének két különböző dolgot: egy, általában a szakmai harcról szóló határozatot *(erről* írták az odesszai bizottság határozatát) és egy másikat, amely arról szól, hogyan osztják el az erőket az odesszai bizottság jelenlegi munkájában (ide lyukad ki a határozatuk, pedig ez egészen más dolog).

Rátérek a szó szoros értelmében vett határozati rész számozott pontjaira.

Ad 1. „Le kell leplezni azokat az illúziókat", „amelyeket a szakszervezetekkel kapcsolatban táplálnak" ... ez mégcsak megjárja, bár jobb volna kihagyni. Ez először is bekerül az indokolásba, ahol rá kell mutatni a mozgalom valamennyi oldalának elválaszthatatlan kapcsolatára. Másodszor, nem mondják meg, miféle illúziók ezek. Ha már beveszik, hozzá kellene tenni: az olyan burzsoá illúziókat, hogy a munkásosztály gazdasági és más szükségleteit ki lehet elégíteni a kapitalista társadalom keretei között.

„... hangsúlyozva, hogy *ezek* (a szakszervezetek?) szűkek a munkásmozgalom végcéljaihoz képest". Ezek szerint mindennemű szakszervezet „szűk". Hát a *szociáldemokrata* szakszervezetek, amelyek kapcsolatban vannak a proletariátus politikai szervezetével? Nem azon van a hangsúly, hogy a szakszervezetek „szűkek", hanem azon, hogy ezt az egyik oldalt (amely csak azért szűk, mert az egyik oldal) össze kell kapcsolni a többivel. Tehát vagy el kell hagyni ezt, vagy ismét ki kell mondani, hogy meg kell teremteni és meg kell erősíteni az egyik oldal *kapcsolatát* valamennyi többivel, meg kell tölteni *szociáldemokrata*

tartalommal, át kell itatni *szociáldemokrata* propagandával a szakszervezeteket, be kell vonni őket a szociáldemokrácia *egész* munkájába stb.

Ad II. Rendben van.

Ad III. Az említett okokból helytelen egymás mellé állítani a szakszervezetek feladatát és a fegyveres felkelés „elsődleges és égető feladatát". Olyan határozatban, amely a szakmai harcról szól, fölösleges a fegyveres felkelésről beszélni, mert ez utóbbi „a cári önkényuralom megdöntésének" eszköze, s erről a II. pontban van szó. A szakszervezetek kibővíthetik azt a bázist, amelyből a felkeléshez szükséges erőt merítjük; így tehát — ismétlem — a kettő szembeállítása hiba.

Ad IV. „Erélyes eszmei harcot kell folytatni az úgynevezett kisebbség ellen", amely „a szakszervezeti kérdésekben" visszakanyarodik az „ökonomizmushoz". Nem túlságosan általános megállapítás ez az odesszai bizottság határozatában? Nem túlzás ez? Hiszen a sajtóban egyszer sem bírálták meg a mensevikeknek „a szakszervezetekről" szóló egyetlen határozatát sem. Csak arra utaltak, hogy a liberálisok azért dicsérik őket, mert ésszerűtlenül sokat foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Ebből azonban csak az következik, hogy nekünk „ésszerűen", de feltétlenül szintén sokat kell foglalkoznunk vele. Szerintem ezt a pontot vagy teljesen ki kell hagyni, s csupán arra kell felhívni a figyelmet, hogy óvakodni kell a kérdés leszűkítésétől, és harcolni kell az ellen a burzsoá és liberális tendencia ellen, amely igyekszik meghamisítani a szakszervezetek feladatait; — vagy pedig úgy kell megfogalmazni, hogy külön valamelyik konkrét mensevik határozattal szálljon szembe (most nincs tudomásom ilyen határozatról; hacsak valamilyen Akim-féle meg nem jelent önöknél a délvidéken).

Ad V. Ez már igen. Az „és ha lehetséges, a vezetése" szavakat én „és a vezetésé"-vel helyettesíteném. Mindent ilyen, „ha lehetséges" alapon csinálunk. Ezek a szavak itt, és csakis itt arra a helytelen értelmezésre vezetnek, hogy mi nem is törekszünk olyan nagyon a vezetésre stb.

Szerintem általában óvakodni kell attól, hogy ebben a kérdésben eltúlozzuk a mensevikek elleni harcot. Most

valószínűleg hamarosan egymás után alakulnak majd szakszervezetek. Nem kell tőlük idegenkedni, és még kevésbé kell okot adni arra a hiedelemre, hogy idegenkedni kell tőlük, hanem igyekezni kell részt venni bennük, hatni rájuk stb. Hiszen a munkásoknak van egy külön rétege — az idősebb, családos emberek, akik szörnyen kevéssel járulnak hozzá most a politikai harchoz, de igen sokat tesznek a szakmai harcban. Fel kell használni e réteget, csak irányítani kell a lépéseit ezen a téren. Az oroszországi szociáldemokrácia szempontjából fontos, hogy már kezdetben helyes hangot üssön meg a szakszervezetek tekintetében, nyomban kialakítsa a szociáldemokrata kezdeményezés, a szociáldemokrata részvétel, a szociáldemokrata vezetés hagyományát ezen a téren. Persze lehet, hogy a gyakorlatban kevés lesz az ember, de ez már egészen más kérdés, meg hát ezzel is úgy vagyunk: ha maradéktalanul fel tudjuk használni a különféle erőket, mindig jut belőlük a szakszervezetekbe is. Hiszen találtak embereket arra is, hogy határozatot írjanak a szakszervezetekről, vagyis vállalják az eszmei vezetést, márpedig ez a lényeg!

Kérem, nyugtázza levelemet, és írja meg a vele kapcsolatos gondolatait. Baráti kézszorítással

N. Lenin

Genfből Odesszába.

Először 1926-ban jelent meg.

158

M. M. ESSZENNEK

05. X. 26.

Kedves Vadacska!

A napokban kaptuk meg hosszú levelét. Nagyon köszönjük. Igen kevés hírt kapunk Pétervárról, és a röplapokból is alig küldenek. Kérem, ne tegyen le arról a szándékáról, hogy minden újdonságot feltétlenül el fog küldeni nekünk, és hogy rendszeresen levelezni is fog.

Ami a pártbeli dolgokat illeti, úgy vélem, Ön túlzottan borúlátó. Az itteniek alapján ítélek. Örökké azt hallom itt a „perifériától", hogy a „Proletarij" szemmelláthatóan hanyatlóban van, hogy csapnivalóan rosszul mennek az ügyek, az újság színvonala süllyed stb. stb. Még sosem volt úgy, hogy valahogy ne lett volna. Ilyen hatalmas mozgalomban, mint a mostani, nincs az a KB a világon, amely illegális pártban az igényeknek akár az ezredrészét is ki tudná elégíteni. S hogy jelszavaink, a „Proletarij" jelszavai nem maradnak a pusztában kiáltó szavai, azt világosan látjuk még a legális lapokból is, amelyek arról számolnak be, hogy 10 000—15 000 főnyi gyűléseket tartanak az egyetemen stb. Biz'isten, jó az a forradalom odahaza Oroszországban! Reméljük, hogy hamarosan hazatérünk — meglepően gyorsan fejlődnek ebben az irányban az események.

Feltétlenül nyélbeütjük a találkozást a KB-val. Ezt már eldöntöttük, és meg is tettük a lépéseket.

Ami a nézeteltéréseket illeti, alighanem ezeket is eltúlozza. Én itt semmiféle nézeteltérést nem észlelek a „Proletarij" és a KB között. A felkelés időpontja? Ki merné meghatározni? Jómagam szívesen elhalasztanám

tavaszra, a mandzsúriai hadsereg hazatéréséig; az a véleményem, hogy a mi szempontunkból általában jobb, ha későbbre halasztjuk. Dehát úgy sem fognak bennünket megkérdezni. Gondoljon a mostani hatalmas sztrájkra.

Szerintem helyes taktika, ha a KB most az irodalmi vezetésre helyezi a súlyt. Csak azt szeretném, ha a mostani időkben igen hasznos „Rabocsij" mellett volnának *agitációs* bulletinjeink is — kis alakú, 2, maximum 4 oldalas, eleven, s gyakorta, hetenként legalább egyszer, olykor kétszer is megjelenő kiadványokra gondolok. Ma, amikor a mozgalom ilyen hatalmas, szinte hihetetlen méreteket öltött, a pártot csak sajtó útján lehet vezetni. Eleven, mozgékony, gyors, rövid, tájékoztató röplapokat kell írni, amelyek megadják a fő jelszavakat, és összegezik a főbb eseményeket.

Ami a KL leállítását illeti, félreértés történt. Attól féltek, hogy az egész ügy csődbe jut, de eszük ágában sem volt megfojtani a Központi Lapot. A külföld jelentősége most egyébként is *óráról órára* csökken, és ez elkerülhetetlen. Természetesen semmi esetre sem fogjuk a „Proletarij"-t megszüntetni, amíg nem sikerül megszerveznünk, hogy Pétervárott, a Nyevszkijen nyomtassák. De most a legális lapra is nagy figyelmet kell fordítani. A külföldnek részben máris be kell csuknia a boltot (propaganda-irodalom), — hamarosan becsukjuk az egészet, és Pétervárott nyitjuk meg újra.

A felkelés előkészítése céljából azt ajánlanám, hogy mindenütt, a legszélesebb körben propagálják *tömérdek*, sok száz és sok ezer *önálló*, egészen kis létszámú harci osztag alakítását *(három* embertől felfelé), amelynek tagjai maguk szereznének fegyvert, ki milyet tud, és minden tekintetben felkészülnének. A felkelés időpontját — ismétlem — *szívesen elhalasztanám* tavaszra, de természetesen ilyen messziről nehéz ítéletet mondani.

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

Genfből Pétervárra.

Először 1926-ban jelent meg.

159

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

*A **KB**-nak*

Kérem, írják meg azonnal, felhatalmaznak-e arra, hogy meghívjam Plehanovot kibővített (héttagú) szerkesztő bizottságunkba és a „Novaja Zsizny" szerkesztőségébe. Táviratozzanak (aláírás — Boleszlav. Cím — Krupszkaja): igen vagy nem. Még egyszer megkísérlem a közeledést, bár igen kevés reménnyel.

Genfből
1905 október 27-én.

Először 1926-ban jelent meg.

160

G. V. PLEHANOVNAK

Igen tisztelt Georgij Valentyinovics!

Azért írom Önnek ezt a levelet, mert meg vagyok róla győződve, hogy a szociáldemokrácia egyesítése már végleg szükségessé vált, és hogy éppen most különösen nagy az egyesülés lehetősége. Két ok késztetett arra, hogy ne halogassam tovább a dolgot, és közvetlenül forduljak Önhöz: 1) a pétervári legális szociáldemokrata lap megalapítása „Novaja Zsizny" címmel, és 2) a legutóbbi napok eseményei. Ha ezek az események nem is teszik még lehetővé igen rövid időn belüli visszatérésünket Oroszországba, mindenesetre a hazatérés most már kétségkívül egészen közeli, s egy szociáldemokrata újság azonnal lehetőséget nyújt arra, hogy igen komoly együttes munkát fejtsünk ki.

Aligha szükséges ismételnem Önnek, hogy mi, bolsevikok szenvedélyesen kívánjuk az együttműködést Önnel. Írtam Pétervárra, hogy az új lap valamennyi szerkesztője (egyelőre heten vagyunk: Bogdanov, Rumjancev, Bazarov, Lunacsarszkij, Orlovszkij, Olminszkij és én) forduljon Önhöz azzal a kollektív és hivatalos kéréssel, hogy lépjen be a szerkesztő bizottságba. Az események azonban nem várnak, a postai összeköttetés megszakadt, s úgy érzem, nincs jogom ahhoz, hogy a szükséges lépést egy lényegében formális aktus miatt halogassam. Tulajdonképpen maradéktalanul és feltétlenül biztos vagyok benne, hogy általában egyetértéssel és örömmel fogadják ezt a javaslatot. Nagyon jól tudom, hogy a bolsevikok a köztünk és Ön között felmerült nézeteltéréseket valamennyien mindig rendkívüli körülmények előidézte, ideiglenes nézetel-

téréseknek tekintették. Nem tagadom, a harc gyakran késztetett bennünket olyan lépésekre, kijelentésekre, megnyilvánulásokra, amelyek elkerülhetetlenül megnehezítették a jövendő egyesülést, de mi mindig *készek* voltunk az egyesülésre, mindig tudatában voltunk annak, milyen *végtelenül egészségtelen* állapot az, hogy az orosz szociáldemokrácia legkiválóbb képviselője félreállt és nem vesz részt a munkában, s mindig tudtuk, milyen *végtelenül fontos* az egész mozgalomra nézve az Ön szoros, közvetlen, irányító részvétele. S valamennyien szilárdan hisszük, hogy ha nem ma, hát holnap, ha nem holnap, hát holnapután mégiscsak sor kerül arra — minden nehézség és akadály ellenére is —, hogy ismét egyesüljünk Önnel.

De jobb lenne ma, mint holnap. A dolgok úgy alakultak, hogy *könnyen elkéshetünk*, s mi teljes erővel rajta leszünk, hogy ne késsünk el.

Van-e kedve együttműködni velünk? Rendkívül örülnék, ha beleegyezne, hogy találkozzam Önnel, és elbeszélgessünk erről a kérdésről. Biztos vagyok benne, hogy személyes találkozás esetén számos félreértés eloszlana, s az egyesülésnek nem egy látszólagos akadálya egyszeriben eltűnne. Ha azonban nem hajlandó erre, vagy csak most nem hajlandó, engedje meg, hogy előre is szóljak néhány szót e nehézségek némelyikéről.

A következő nehézségek vannak: 1) Az Ön és az új szerkesztőség több tagja között fennálló nézeteltérések. 2) Az, hogy Ön nem óhajt csatlakozni a szociáldemokrácia egyik feléhez sem. — Az előbbi nehézséget, véleményem szerint, teljesen meg lehet szüntetni. Az elméleti és taktikai kérdéseknek körülbelül a $^{9}/_{10}$ részét illetőleg azonosak a nézeteink, s $^{1}/_{10}$-nyi véleménykülönbség miatt igazán nem érdemes elkülönülni. Ön helyesbíteni akarta néhány olyan megállapításomat, amelyek véleménye szerint tévesek, és ezt az óhaját most is fenntartja. Én azonban soha egyetlen szociáldemokratára sem akartam ráerőszakolni a saját nézeteimet, és az új szerkesztőség egyetlen tagja sem szegődött el „leninistának" — ezt egészen biztosan állítom. Barszovnak a harmadik kongresszuson mondott beszéde ebben a tekintetben általános nézeteket fejezett ki. Ön tévesnek tartja az említett hét ember közül háromnak a

filozófiai nézeteit[255]. De ez a három ember sem próbálta és most sem próbálja összekapcsolni e nézeteit semmilyen hivatalos pártüggyel sem. És e három ember — ez nem légből kapott állítás, mert olyan tényeken alapul, amelyekről pontos tudomásom van — rendkívül örülne annak, ha együtt dolgozhatna Önnel. A mostani időkben, amikor az előadásából is, legutóbbi műveiből is, közvetve pedig az Önhöz talán legközelebb álló Parvus állásfoglalásából is látható, hogy Ön általában rokonszenvez a többség nézeteivel, cseppet sem volna kívánatos, sőt nagyon helytelen és a szociáldemokráciára nézve rendkívül káros volna, ha politikailag elválnának útjaink.

Az új legális újság, amelyet a munkások tízezrei, ha nem százezrei fognak olvasni, továbbá az egész jövőbeli oroszországi munka — akkor, amikor az Ön óriási ismereteire és óriási politikai tapasztalatára az orosz proletariátusnak oly nagy szüksége lesz — *új alapot* teremt, amelyen nagyon könnyen elfelejthetjük a múltat, és végleg közös nevezőre juthatunk a gyakorlati munkában. A genfi munkáról a pétervári munkára való áttérés pszichológiailag a lehető legkedvezőbb, és pártszempontból is átmenetet jelent a széthúzástól az egyesülés felé, s erősen remélem, hogy nem szalasztjuk el ezt a kedvező alkalmat, amely először adódik a második kongresszus óta, és amely, gondolom, nem ismétlődik meg egyhamar.

De itt van a második nehézség. Ön esetleg nem óhajt egyesülni a párt egyik felével. Ön mint conditio sine qua nont* követeli, hogy ha a párt igényt tart az Ön közreműködésére, hát egyesüljön. Abban tökéletesen igaza van, hogy az egyesülés kívánatos és szükséges. De lehetséges-e *most?* Ön maga is a tagadó válasz felé hajlik, mert nemrégiben csupán föderációt javasolt. *Most* a legjelentősebb szószékünk, amelyről a proletariátus nagy tömegeit befolyásolhatjuk, egy pétervári *napilap* lenne (megvan rá a módunk, hogy 100 000 példányban adjuk ki, és példányonkénti árát leszorítsuk 1 kopekre). Elképzelhető-e *most*, hogy a mensevikekkel közös, koalíciós szerkesztőséget alakítsunk?? Mi is úgy véljük, ez elképzelhetetlen.

* — elengedhetetlen feltételt. — *Szerk.*

A mensevikeknek is ez a véleményük. És, föderációs javaslata alapján ítélve, Ön is egyetért ezzel. Talán három lapra van szükség? Végtére csak sikerül közös nevezőre jutnunk a forradalmi szociáldemokrácia *politikai* lapja érdekében — amikor tulajdonképpen szervezeti nézeteltérések nincsenek közöttünk, a pártnak a legalitásra való közeli áttérése pedig el fogja oszlatni az összeesküvősdivel kapcsolatos aggályok minden maradványát. A taktikai nézeteltéréseinket meg maga a forradalom fogja meglepően gyors iramban elsöpörni, a harmadik kongresszus *határozatai* ellen pedig Ön nem emelt semmiféle kifogást — márpedig ezek a *határozatok* a párt egyetlen olyan direktíváját jelentik, amely bennünket, bolsevikokat, valamennyiünket összeköt.

Úgy vélem, ilyen körülmények között semmi akadálya annak, hogy Ön csatlakozzék hozzánk, és ez nemhogy megnehezítené, hanem megkönnyítené és meggyorsítaná a majdani egyesülést. Az Ön félreállása következtében ennyire elhúzódó jelenlegi harc helyett megszilárdul az egész forradalmi szociáldemokrácia helyzete. Ettől a harc is higgadtabbá, következetesebbé válik. Ettől a szociáldemokraták egész hatalmas tömege azonnal szilárdabbnak, magabiztosabbnak fogja érezni magát — mindjárt más szellem alakul ki, és az új lap óráról órára mindinkább vezető helyet fog kivívni magának a szociáldemokráciában, s nem tekinget majd minduntalan hátrafelé, nem rágódik a múlt részletein, hanem szilárdan és következetesen vezeti a munkásosztályt a mostani csatatéren.

Befejezésül megismétlem azt a kérésemet, hogy találkozhassam Önnel, és kifejezzem mindnyájunknak, valamennyi bolseviknak azt a közös meggyőződését, hogy hasznos, fontos és szükséges az Önnel való együttműködés.

Őszinte tisztelője *V. Uljanov*

Genf
1905 október végén.
Először 1926-ban jelent meg.

161

„AZ ODESSZAI SZERVEZET «TÖBBSÉGI» TAGJAINAK, MOTYÁNAK ÉS KOSZTYÁNAK"[256]

Elvtársak! Megkaptam „az elvtársakhoz" címzett levelüket. Közölni nem fogom, de hiszen ezt nem is kérik. Kötelességemnek tartom azonban, hogy válaszoljak rá. A sajtóban már több ízben elmondtam azt, amit most önöknek is elismétlek. Mit sem használ, ha panaszkodnak és siránkoznak a szakadás miatt. *Cselekedni* kell a szakadás megszüntetése érdekében, gondolkodni kell az egyesülés *módozatain*, nem pedig közhelyeket hajtogatni és jajveszékelni. Ha panaszkodnak a *két* párt harca miatt, és egy *harmadik* pártot csinálnak, mégpedig *titokban*, ahogy önök tették mindkét szervezet háta mögött, ezzel csak *fokozzák* a szakadást. Ha a szervezet szabályainak megszegése miatt kizárták önöket, jól tették, hiába is igyekeznek önök összezavarni és úgy feltüntetni a dolgot, mintha a véleményük, békítő szándékuk, nem pedig bomlasztó magatartásuk miatt zárták volna ki önöket.

Az „alapító kongresszus" üres *frázis*. Gondolkozzanak csak egy szemernyit, egy *csöppecskét*, egy *picurkát*, miféle csoportok és hány emberrel képviseltetnék magukat?? Gondolkozzanak egy icipicit, hogyan reagálnának önök egy olyan alapító kongresszus gondolatára, amelyet a választójog alapelveinek *figyelmen kívül hagyásával* hívnak össze? Nem szemfényvesztésnek neveznék ezt?

Miért hallgatnak a két kongresszusnak, a többség és a kisebbség ugyanazon időpontban és ugyanazon a helyen megtartandó kongresszusának gondolatáról?? Ezt a gondolatot a KB és a „Proletarij" vetette fel[257]. Vajon nem könnyebb két kongresszust összehozni a *meglevő* két párt-

ból, mint előbb egy *harmadik* pártot alakítani (ehhez *hónapok* kellenek, ha nem évek), és azután *három* kongresszust összehívni?? Ugyan ki lesz bolond alávetni magát egy „alapító kongresszusnak“, amikor nem is tudja előre, hogy valóban szociáldemokraták és miféle szociáldemokraták és milyen arányban lesznek ott képviselve???

A „két kongresszus“ jelszó mellett szól, hogy 1) a kettő közül az egyik párt jóváhagyta; 2) a többség teljes mértékben kész a kongresszusra, s emellett ismeretes, hogy a *többség* milyen szabályokat állapított meg kongresszusának összehívása tekintetében, és hogy mik e kongresszus *jogai*; 3) ugyanezt igen gyorsan el lehet érni a *másik* párt csoportjaiban és szervezeteiben is: nyilvánosságra kell hozni a csoportok jegyzékét, sorra meg kell kérdezni őket, s ki kell nyomatni a kongresszus szabályzattervezetét.

Az önök „alapító kongresszusa“ mellett pedig csak néhány nyafogó vénasszony siránkozása szól, mert a párt *egyik* része *sem* ismeri ennek a kongresszusnak az *alapelveit* semmilyen tekintetben sem. Önök egyszerűen kishitű és gyenge idegzetű emberek. Meglátták egy utálatos betegséget, néhány bűzlő kelést — és elfordultak. Ez emberileg érthető is, de nem ésszerű. Mi viszont úgy vélekedünk, hogy nem szabad elfordulni, hogy egy harmadik pártból semmi hasznunk, a két mostani meg úgyis egyesülni fog, ha nem is azonnal és ha nem is fájdalmas operációk nélkül.

Genfből Odesszába
1905 október végén—november elején.
Először 1931-ben jelent meg.

1907

162

A. M. GORKIJNAK

07. VIII. 14., szerda.

Kedves Alekszej Makszimics! Ma érkeztünk ide Moszkovszkijjal, s holnap indulunk Stuttgartba. Nagyon, de nagyon fontos, hogy Ön is ott legyen[258]. Először is Önt hivatalosan meghívták a Központi Bizottság útján (tanácskozási joggal). Másodszor, jó volna találkoznunk, mert különben meglehet, hogy sokáig nem tudunk összejönni. Harmadszor, ez mindössze egy napi utat jelentene Önnek, s az egész *nem tart tovább* egy hétnél (ez nem London!). Akkor sem lesz késő, ha vasárnap, vagy akár hétfőn indul.

Tehát minden amellett szól, hogy jöjjön. Ha egészséges, jöjjön el csakugyan. Ne mulassza el az alkalmat, amikor *munka közben* láthatja a nemzetközi szocialistákat — ez egészen más, mint a szokásos ismerkedés és fecsegés. A következő kongresszus csak három év múlva lesz. De a mi különféle ügyeinket sem lehet értelmesen levélben megbeszélni, ha sohasem látjuk egymást. Szóval okvetlenül jöjjön el! Viszontlátásra!

Sokszor üdvözlöm Marija Fjodorovnát.

N. Lenin

Capri szigetére (Olaszország).

Először 1930-ban jelent meg.

163

A. V. LUNACSARSZKIJNAK

Kedves An. Vasz.!

Végre megjött a brosúrája[269], — az első rész már meglehetősen régen megérkezett. Egyre vártam a végét, hogy az egészet egyszerre olvassam el, de csak hiába vártam. A harmadik melléklet („Hogyan vélekedett Marx" stb.) még most is hiányzik. Ez fölöttébb szomorú, mert amíg nincs itt az egész kézirat, nemigen meri az ember szedésbe adni. Ha még nem adta fel ezt a harmadik mellékletet, kérem, igyekezzék vele, küldje minél előbb. A pénzt (200 rubelt) elküldtük; megkapta?

Brosúrája tartalma nagyon tetszett, nemcsak nekem, hanem a többieknek is. Rendkívül érdekes és kitűnő munka. Csupán egyet: sok helyütt, hogy úgy mondjam formailag nem elég óvatos a fogalmazás, úgyhogy biztosan *belekötnének* a különféle eszerek, mensevikek, szindikalisták etc. Közösen megtanácskoztuk, hogy belejavítsunk-e a szövegbe, vagy előszóban helyesbítsünk. Az utóbbi mellett döntöttünk, mert kár lenne belejavítgatni; túlságosan megbontanánk a fejtegetés egységét.

Persze a lelkiismeretes és figyelmes olvasó meg fogja érteni Önt, de mégis *külön el kellene határolnia magát* a félremagyarázóktól, hiszen az ilyenek száma légió. Például Bebelt természetesen bírálnunk kell, és én nem értek egyet Trockijjal, aki nemrégiben valóságos dicshimnuszt küldött Essenről és általában a német szociáldemokráciáról. Ön helyesen jegyzi meg, hogy Bebelnek Essenben nem volt igaza sem a militarizmus, sem a gyarmati politika kérdésében (jobban mondva annak a harcnak a jellegével kapcsolatban, melyet a radikálisok Stuttgartban e pont körül

vívtak). De emellett meg kell mondani, hogy ezek olyan ember tévedései, akivel egy úton haladunk, és ezek a hibák csak ezen a marxista, szociáldemokrata úton javíthatók ki. Bőven akadnak ugyanis olyanok (Önnek, valószínűleg, nemigen kerülnek a kezébe az írásaik), akik epésen kuncognak Bebel rovására, *hogy feldicsérhessék* az eszer eszméket, a szindikalizmust (à la Jezerszkij, Kozlovszkij, Kricsevszkij — lásd „Obrazovanyije" stb.), az anarchizmust.

Szerintem *valamennyi* gondolatát ki lehet oly módon fejteni és mindig is úgy kell kifejteni, hogy a bírálat éle ne az ortodox irányzat ellen, ne általában a németek ellen, hanem az *opportunizmus* ellen irányuljon. Akkor majd *nem lehet* félremagyarázni a szavait. Akkor világos lesz a következtetés: a bolsevizmus, amely nemcsak a németektől, hanem a németek *példájából* is tanul (ez a követelése ezerszeresen helyes!), át tud venni *minden életrevalót* a szindikalizmustól, *hogy agyonüsse az orosz szindikalizmust és opportunizmust.* Éppen mi, bolsevikok tehetjük meg ezt a legkönnyebben és a legtermészetesebben, mert a forradalomban mi harcoltunk a legtöbbet a parlamenti kreténizmus és a plehanovi opportunizmus ellen. S csak mi vagyunk képesek arra, hogy forradalmi szempontból, ne pedig Plehanovnak és társainak szőrszálhasogató kadet szempontjából cáfoljuk meg a szindikalizmust, amely oly mérhetetlen zavart kelt (ez Oroszországra nézve különösen veszélyes).

Megjelent a „Proletarij" 17. száma, elküldtük Önnek. Megjelent a „Zarnyici"[260] is, ebből szintén küldtünk. Megkapta? Olvassa-e a „Tovariscs"-ot? Hogy tetszik most? Nem volna kedve egy kicsit feleleveníteni a múltat, és versben kigúnyolni őket? Kérem, írjon.

Baráti kézszorítással *Lenin*

Kuokkalából (Finnország) Olaszországba
1907 november 2-a és 11-e között.
Először 1934-ben jelent meg.

1908

164

A. M. GORKIJNAK

Genf, 08. I. 9.

Kedves Al. M.!

A napokban érkeztem ide a feleségemmel. Útközben mindketten meghűltünk. Egyelőre csak úgy-ahogy, ideiglenesen rendezkedünk be itt, s ezért nehezen mennek a dolgok. Levelével nagy örömet szerzett nekem: valóban fontos lenne leruccanni Capriba! Valamiképpen feltétlenül szakítok egy kis időt, hogy meglátogassam. Most azonban sajnos lehetetlen. Azzal a megbízatással jöttünk ide, hogy szervezzük meg a lap kiadását: hozzuk át ide a „Proletarij"-t Finnországból. Még nem döntöttük el véglegesen, hogy Genfet választjuk-e, vagy valamelyik más várost. Mindenesetre sietnünk kell, az új berendezkedés pedig rengeteg hercehurcával jár. Hanem nyáron vagy tavasszal, amikor már rendes kerékvágásba zökkent a munka, valóban jó lenne ellátogatni Önhöz! Mikor a legszebb Capri?

Hogy szolgál az egészsége? Hogy érzi magát? Megy-e a munka? Berlinen átutaztamban hallottam, hogy Lunacsarszkijjal kettesben beutazták Olaszországot, s voltak Rómában is. Hogy tetszik Olaszország? sok orosszal találkozik?

Úgy gondolom, jobb lenne akkor meglátogatnom Önt, amikor nem dolgozik valami nagyobb munkán, hogy sokat kószálhassunk és beszélgethessünk.

Megkapta-e a könyvemet (12 év alatt írt cikkeim gyűjteményének első kötetét)[261]? Meghagytam, hogy Pétervárról küldjenek Önnek belőle.

Szívélyes üdvözletem M. Fjodorovnának. Viszontlátásra!

N. Lenin

Címem: Mr. Wl. *Oulianoff.*
17. Rue des deux Ponts. 17. (chez Küpfer). *Genève.*

Capri szigetére (Olaszország).
Először 1924-ben jelent meg.

165

A. M. GORKIJNAK ÉS M. F. ANDREJEVÁNAK

08. I. 15.

Kedves A. M. és M. F.!

Ma kaptam meg expresszlevelüket. Az ördögbe, roppant csábító a meghívásuk, hogy utazzunk le Capriba! Olyan szépen kiszínezték, hogy istenuccse fogom magam, máris indulok, s megpróbálom magammal vinni a feleségemet is. Csak még az időpontot nem tudom megmondani: most nem hagyhatom itt a „Proletarij"-t, *meg kell szervezni* a lapot, el kell indítani a munkát mindenáron. Ehhez minimum egy-két hónap szükséges. Márpedig meg kell csinálni. Tavaszra azonban feltétlenül leruccanunk, hogy megkóstoljuk azt a híres Capri-szigeti fehér bort, megnézzük Nápolyt és elbeszélgessünk önökkel. Egyébként elkezdtem olaszul tanulni, s mint buzgó növendék, azonnal rácsaptam a Marija Fjodorovna által írt címzésre: expresso-t írt espresso helyett! Ide azt a szótárt!

Nos, ami a „Proletarij" szállítását illeti, most aztán beleestek a saját maguk ásta verembe. Most már nem szabadulnak meg egykönnyen! Máris egy csomó megbízatásunk van Marija F—na számára:

1) feltétlenül kutassa fel az oroszországi hajójáratokon dolgozó hajózási alkalmazottak és munkások szakszervezetének titkárát (kell ilyen szervezetnek lennie!).

2) Tudja meg tőle, *honnan* és *hová* mennek a hajók, és *milyen időközökben*. Az illető feltétlenül szervezze meg számunkra a *hetenkénti* anyagszállítást. Mibe fog kerülni? *Nagyon pontos*, megbízható emberre van szükségünk (vannak-e pontos olaszok?). Szükséges-e egy oroszországi cím (mondjuk Odesszában) a lap leadásához, vagy

el tudnának-e helyezni *átmenetileg* egy kisebb mennyiséget valamelyik odesszai olasz kocsmárosnál? Ez *rendkívül fontos.*

3) Ha M. F. nem tudja mindezt maga elintézni, kijárni, felkutatni, megbeszélni, ellenőrizni stb., feltétlenül kössön össze közvetlenül a titkárral; majd akkor vele beszéljük meg levélben a dolgot.

Sietni kell: reméljük, 2—3 hét múlva ki tudjuk hozni a „Proletarij" első itteni számát, s azonnal útnak kell indítani.

Tehát — viszontlátásra Capriban! Hallja, A. M., vigyázzon az egészségére!

V. Uljanov

Genfből Capri szigetére (Olaszország).

Először 1924-ben jelent meg.

166

F. A. ROTSTEINNEK

08. I. 29.

Kedves Elvtárs!

Még Finnországban, $2^1/_2$—3 hónappal ezelőtt kaptam meg levelét, amelyben emlékeztet az adósságunkra[262], és továbbítottam is a KB-nak. Most a „finnországi összeomlás" miatt kénytelen voltam Genfbe jönni. A költözködés rengeteg időbe került és sok lótás-futással járt. Ma az egyik itteni elvtárs közölte velem, hogy Ön nyomatékosan emlékeztet bennünket az adósságra, az angol pedig már azzal fenyegetőzik, hogy publikálja az újságokban (!) stb.

Azonnal megírom újra Oroszországba, hogy az adósságot vissza kell fizetni. De, tudja, most *végtelenül* nehéz lesz előteremteni a pénzt! A finnországi összeomlás, sok elvtársunk letartóztatása, a papír elkobzása, a nyomás átköltöztetése, sok elvtárs külföldre juttatása — mindez *rengeteg* előre nem látott kiadással járt. S a párt anyagi helyzetét még siralmasabbá teszi, hogy két év alatt mindenki elszokott az illegalitástól, és „elkényelmesedett" a legális vagy féllegális munkában. Majdnem teljesen újonnan kell kiépíteni a titkos szervezeteket. Ez is rengeteg pénzbe kerül. Ráadásul az összes értelmiségi, kispolgári elemek faképnél hagyják a pártot: az értelmiség kiválása óriási méreteket ölt. Csak a proletárok maradnak meg, nyílt gyűjtést viszont nem lehet szervezni.

Meg kellene ezt magyarázni annak az angolnak, meg kellene értetni vele, hogy a második duma időszakában, amikor a kölcsönt felvettük, egészen mások voltak a viszonyok, hogy a párt természetesen meg fogja fizetni

az adósságait, de *most* lehetetlen és elképzelhetetlen ilyesmit követelni tőle, hogy ez uzsora lenne stb.

Meg kell győzni az angolt. Pénzt nem igen fog kapni. A botrányból pedig semmi haszna.

Ha jól emlékszem, a *frakciók* tagjai külön-külön írták alá, és a *frakciók külön-külön* felelősek, ugye?

Kézszorítással

N. Lenin

P. S. Quelchnek írtam, mert az Ön címét nem tudom, s megkértem, szedjen össze némi irodalmat. *Nagyon hálás vagyok neki*, csak attól félek, hogy az én szörnyű angolságomat nem mindig érti meg!

Címem: *Vl. Oulianoff.* 17. Rue des deux Ponts. *Genève.*

Genfből Londonba.

Először 1930-ban jelent meg.

167
A. M. GORKIJNAK

08. II. 2.

Kedves A. M.!

Két ügyben írok Önnek.

Először is Szemasko ügyében. Ha személyesen *nem* ismeri, nem érdemes beavatkoznia az alábbi ügybe. Ha ismeri, akkor érdemes.

L. Martov a berni szociáldemokrata újságban közzétett egy „nyilatkozatot", amelyben kijelenti, hogy Szemasko nem mint küldött volt jelen a stuttgarti kongresszuson, hanem csak mint *újságíró*. Szó sincs róla, hogy a szociáldemokrata párthoz tartozna. Ez aljas mensevik támadás egy börtönbe jutott bolsevik ellen. Én, mint az OSzDMP-nek a Nemzetközi Szocialista Irodába delegált képviselője, azonnal hivatalos nyilatkozatot küldtem a lapnak[263]. Ha személyesen ismeri vagy Nyizsnyij-Novgorodban ismerte Szemaskót, akkor *feltétlenül* írja meg Ön is ennek az újságnak, hogy felháborítónak tartja Martov nyilatkozatát, hogy személyesen ismeri Szemaskót mint szociáldemokratát, s meg van róla győződve, hogy semmi köze azokhoz a dolgokhoz, amelyeket a nemzetközi rendőrség így felfújt. Alább közlöm az újság címét és a Martov-féle nyilatkozat teljes szövegét; M. F. majd lefordítja Önnek. A szerkesztőségnek írjon oroszul, és kérje meg N. F.-et, hogy mellékelje hozzá levele német fordítását.

A másik ügy. Most már itt vagyunk mind a hárman (Bogdanov, én és egy „gyakorlati ember"), akik azzal a megbízatással jöttünk Oroszországból, hogy megszervezzük a „*Proletarij*" kiadását. Minden rendben van, a

napokban közzétesszük a hirdetést[264]. Önt felvesszük a munkatársak jegyzékébe. Írja meg néhány szóban, adhatna-e valamit az első számokba (akár a „Novaja Zsizny"-ben megjelent „*Jegyzetek a kispolgárságról*" szellemében, akár részleteket most készülő regényéből[265] stb.).

Sokszor üdvözlöm Önt is, meg M. F.-et is.

V. Uljanov

A „*Berner Tagwacht*" (a szerkesztőség címe: Kapellenstrasse 6. Bern. A szociáldemokrácia lapja) 1908 január 30-i, 24. számában megjelent nyilatkozat szövege:

„*Erklärung*. In einigen Zeitungen stand zu lesen, dass der unlängst in Genf verhaftete D-r Semaschko ein Delegierter der Genfer Gruppe der russischen Sozialdemokratie in Stuttgart gewesen sei. Dem gegenüber erkläre ich, dass D-r Semaschko nicht Mitglied der russischen Section auf dem genannten Kongresse war und kein Delegiertenmandat besessen hat. Er war dort nur als Journalist tätig.

L. Martoff, Delegierter der russischen Sozialdemokratie auf dem Stuttgarter Kongress"*.

Ennyi az egész. Itt az az aljasság, hogy közvetve mintegy a kezüket mossák, mintha a szociáldemokrácia megtagadná Szemaskót!

Genfből Capri szigetére (Olaszország).
Először 1924-ben jelent meg.

---

* — „*Nyilatkozat*. Egyes lapokban olvashattuk, hogy a közelmúltban Genfben letartóztatott dr. Szemasko a stuttgarti kongresszuson az orosz szociáldemokrácia genfi csoportjának küldötte volt. Ezzel ellentétben közlöm, hogy dr. Szemasko nem volt az orosz szekció tagja az említett kongresszuson, és nem volt semmilyen mandátuma. A kongresszuson csupán újságírói minőségben vett részt.

L. Martov, az orosz szociáldemokrácia küldötte a stuttgarti kongresszuson." — *Szerk.*

168

A. M. GORKIJNAK

08. II. 7.

Kedves A. M.! Nyilatkozatáról tanácskozni fogok A. A.-val; szerintem nem érdemes közölni, ha nem ismerte személyesen[266].

Miféle bolsevik gyűjtemény számára küldte a cinizmusról írt cikkét? Nem értem a dolgot, mert a bolsevik gyűjteményekről szorgalmasan tájékoztatnak, de erről nem hallottam. Remélem, hogy a pétervári számára. A Sienkiewiczhez intézett levelet, ha van róla másolata, küldje el (feltüntetve rajta a feladás *időpontját*), — de Sienkiewicz valószínűleg közölni fogja, hiszen körkérdésre válaszol.

A tervei nagyon érdekesek, s szívesen mennék. De Ön is megérti, hogy nem hagyhatok cserben egy pártügyet, amelyet haladéktalanul el kell intézni[267]. Egy új dolgot mindig nehéz megindítani. Nem hagyhatom itt. Egy-két hónap vagy valamivel hosszabb idő alatt megszervezzük a dolgot, és akkor könnyen szabaddá teszem magam egy-két hétre.

Ezerszeresen igaza van abban, hogy *rendszeres* harcot kell folytatni a politikai dekadencia, a renegátság, a siránkozás stb. ellen. Ami a „társadalmat" és az „ifjúságot" illeti, nem hiszem, hogy különbözne a véleményünk. Pártunkban csökken az értelmiségiek jelentősége: mindenünnen olyan híreket kapunk, hogy az értelmiség *menekül* a pártból. Hadd menjen isten hírével az ilyen szemétnépség. A párt megtisztul a kispolgári szennytől. A munkások erélyesebben látnak neki a munkának. Megnövekszik a hivatásos munkásforradalmárok szerepe. Mindez csodá-

latos, és biztos vagyok benne, hogy az Ön „rúgásait" is ebben az értelemben kell felfogni.

Most — hogyan hassunk, milyen „irodalmat csináljunk"? A gyűjteményeket csináljuk *vagy* a „Proletarij"-t? Persze a legkönnyebb volna ezt válaszolni: nem *vagy*, hanem *és*. E válasz teljesen kifogástalan, csak nem valami praktikus. Legális gyűjteményekre magától értetődően szükség van; pétervári elvtársaink verejtékes munkával dolgoznak kiadásukon, s én is ezt tettem London után, míg Kvakalában rostokoltam[268]. Ha lehet, *m i n d e n* erőt latba kell vetni, hogy támogassuk őket és folytassuk ezeket a gyűjteményeket.

De a Londontól 07. XI-ig eltelt idő (fél év!) tapasztalatai meggyőztek arról, hogy *rendszeres* legális irodalmat most nem lehet teremteni. Meggyőződésem, hogy a *pártnak* most egy szabályos időközökben megjelenő politikai lapra, a bomlás és a csüggedés ellen következetesen és keményen harcoló *pártlapra*, politikai újságra van szüksége. Az oroszországiak közül sokan nem bíznak a külföldi lapban. Ez azonban hiba, s kollégiumunk nem véletlenül hozott olyan határozatot, hogy a „Proletarij"-t át kell költöztetni ide. Szó se róla — nem könnyű ismét megszervezni, megindítani, új életre kelteni. De ezt meg *kell* tenni, és meg is fogjuk tenni.

Miért ne legyen benne irodalmi kritika is? Kevés a hely? Persze nem tudom, hogy Ön milyen rendszer szerint dolgozik. Sajnos, találkozásaink alkalmával inkább csak csevegésre volt módunk, komoly beszélgetés helyett. Ha nem fűlik a foga hozzá, hogy rendszeres időközökben (egy-kéthetenként) egy-egy rövidebb lélegzetű kurta cikket írjon, ha szívesebben dolgozik *nagyobb* műveken — természetesen eszem ágában sincs azt ajánlani, hogy szakítsa félbe. A nagyobb munkának több a haszna!

De ha van kedve együtt dolgozni velünk egy politikai lapban is, miért ne folytatná, miért ne honosítaná meg azt a műfajt, amelyet „Jegyzetek a kispolgárságról" c. írásával kezdett el a „Novaja Zsizny"-ben, mégpedig szerintem jól? „Előre megfontolt szándékkal" írtam Önnek erről mindjárt az egyik első levelemben, gondolván, ha pedzi, úgyis kap rajta. S az a benyomásom, hogy legutóbbi

levelében ezt meg is teszi. Vagy tévedek? Rengeteget nyerne a pártmunka is olyan újsággal, amely nem olyan egyoldalú, mint volt — és rengeteget nyerne az irodalmi munka is, ha szorosabb kapcsolatba kerülne a pártmunkával, ha rendszeresen, szüntelenül hatna a pártra! Mindez azért kell, hogy ne csak egyes „rajtaütéseket" hajtsunk végre, hanem általános támadást indítsunk az egész vonalon, megállás és szünet nélkül, s hogy a bolsevik szociáldemokraták ne csak nyomokban támadjanak mindenféle bárgyú alakokat, hanem mindent meghódítsanak, miként a japánok elhódították Mandzsúriát az oroszoktól.

A három téma közül (filozófia, irodalmi kritika és a jelenlegi taktika), amelyeket a gyűjteményekbe szán, egy és fél bekerülne a politikai lapba, a „Proletarij"-ba: a jelenlegi taktika és az irodalmi kritikának nagyobbik fele. Ugyan mi hasznuk azoknak a speciális, terjedelmes irodalmi-kritikai cikkeknek, amelyeket a különböző félig pártos és pártonkívüli folyóiratokban szórnak el! Jobb lenne, ha megpróbálnánk tovább menni egy lépéssel ennél a régi intellektuel, úri allürnél, vagyis megpróbálnánk *szorosabban* összekapcsolni az irodalmi kritikát a pártmunkával, a párt vezetésével. Így tesznek a felnőtt európai szociáldemokrata pártok. Így kell tennünk nekünk is, és nem szabad megijednünk az ilyen irányú együttes újságírói munka első lépéseinek nehézségeitől.

A nagyobb irodalmi-kritikai munkák helye könyvekben, részint pedig folyóiratokban van.

A pártmunkához kapcsolódó rendszeres, periodikus, politikai lapba való cikkeket írni abban a szellemben, ahogy a „*Novaja Zsizny*"-*ben* elkezdte — van-e kedve ehhez vagy sem?

A harmadik téma: a filozófia. Nagyon is tudatában vagyok képzetlenségemnek ezen a téren, s ez megakadályoz abban, hogy nyilvánosan fellépjek. De mint egyszerű marxista figyelmesen olvasom pártunk filozófusait, figyelmesen olvasom az empiriomonista Bogdanovot és az empiriokritikus Bazarovot, Lunacsarszkijt meg a többieket, — s *ők maguk* késztetnek arra, hogy *minden* rokonszenvemmel *Plehanov felé* forduljak! Fizikai erő kell ahhoz,

hogy valaki úgy ellent tudjon állni az általános hangulatnak, mint Plehanov! A taktikája hihetetlenül sekélyes és alávaló. De a filozófiában igaz ügyet védelmez. Én a materializmus pártján vagyok ezekkel az „empirió"-satöbbikkel szemben.

Össze lehet-e és össze kell-e kapcsolni a filozófiát a pártmunka irányvonalával? a bolsevizmussal? Azt hiszem, ezt most nem lehet megtenni. Hadd munkálkodjanak még egy ideig pártunk filozófusai az elméleten, hadd vitatkozzanak és — mondjanak el *mindent*. Én egyelőre azon a véleményen vagyok, hogy az *olyan* filozófiai vitákat, mint a materialisták és az „empiriósok" közti vita, válasszuk külön a pártmunka egészétől.

Várom a válaszát, de most be kell fejeznem.

Lenin

Genfből Capri szigetére (Olaszország).

Először 1934-ben jelent meg.

169

A. V. LUNACSARSZKIJNAK

Anat. Vasz—csnek

08. II. 13.

Kedves An. Vasz.!

Tegnap küldtem Önnek egy pár sort Bringman ügyében. Most pedig sürgősen válaszolok II. 11-i levelére. Nem egészen értem, miért keserítette el a levelem? Csak nem a filozófia miatt?!

Tervét, hogy a „*Proletarij*"-*nak* legyen egy szépirodalmi rovata, és azt bízzuk A. M.-re, kitűnőnek találom, rendkívül örülök neki. Én is éppen arról ábrándoztam, hogy a „*Proletarij*" *irodalmi-kritikai* rovatát tegyük állandóvá, és bízzuk A. M.-re. De *féltem*, szörnyen féltem attól, hogy ezt egyenesen javasoljam is, mert *nem ismerem* A. M. munkájának jellegét (és nem ismerem hajlamait). Ha valaki komoly, nagy munkával van elfoglalva, ha ennek a munkának árt az, hogy holmi apróságok, újságírás, publicisztika miatt időnként félbe kell szakítani, akkor ostobaság és bűn volna zavarni és elvonni a munkájától! Ezt nagyon jól tudom, és átérzem.

Ön ott a helyszínen jobban láthatja ezt, kedves An. Vasz. *Ha úgy gondolja, hogy nem fog ártani* A. M. munkájának a rendszeres pártmunka (márpedig a pártmunka rengeteget nyerne ezzel!), igyekezzen nyélbeütni ezt a dolgot.

A „*Proletarij*" 21. száma február 13-án (26-án) jelenik meg. Tehát még van idő. Jó lenne, ha a kéziratot *péntekig* megkapnánk, hogy kapkodás nélkül beletehessük a szerdán megjelenő számba. Ha nagyon rövidnek találja a határidőt, akkor sem késik el vele, ha csak vasárnapra

ér ide a kézirat (hogy minél gyorsabban menjen, küldje egyenesen az én címemre), sőt (végső esetben!) — még hétfő is jó.

Feltétlenül írjon Ön is. Nem küldene a 21. számba egy politikai tárcát az orosz ügyekről (10 000—16 000 *n*)? vagy egy cikket Ferri távozásáról[269] (8 000 — 10 000 *n*)? Még jobb lenne a „vagy" helyett az „és".

Szívélyesen üdvözlöm, s kérem, válaszoljon, sikerül-e A. M—csot megnyerni a „*Proletarij*" számára. Ha igen, lásson neki a munkának, s *ne várjon* az „összejövetelig"[270] és megállapodásig.

Genfből Capri szigetére (Olaszország).

Először 1924-ben jelent meg.

170

A. M. GORKIJNAK

08. II. 13.

Kedves Al. M—cs!

Úgy vélem, hogy az Ön által említett nézeteltéréseinkkel kapcsolatos kérdések egyike-másika egyszerűen félreértés. Természetesen eszem ágában sem volt „üldözni az értelmiséget", mint az ostoba szindikalisták teszik, vagy tagadni azt, hogy a munkásmozgalomnak szüksége van rá. *Ezekben* a kérdésekben *nem lehet* közöttünk nézeteltérés; erről szilárdan meg vagyok győződve, és ha most nem is jöhetünk össze, azonnal el kell kezdenünk a közös munkát. Munka közben alakul ki köztünk a legkönnyebben és a legjobban, véglegesen az összhang.

Nagyon, de nagyon örülök annak a tervének, hogy ír majd kisebb dolgokat a „*Proletarij*"-*ba* (a hirdetést elküldtük Önnek). De ha valami nagyobb munkája van, azért *ne hagyja félbe*.

Trockijt illetően már a legutóbb akartam válaszolni Önnek, de megfeledkeztem róla. Mi (vagyis a „Proletarij" itteni szerkesztősége: Al. Al., én és „Szerzetes" — nagyon rendes kolléga az oroszországi bolsevikok közül) azonnal úgy határoztunk, hogy felkérjük, legyen a „Proletarij" munkatársa. Írtunk egy levelet, megjelöltünk és ajánlottunk neki egy témát. *Közös megegyezéssel* úgy írtuk alá, mint „a «Proletarij» szerkesztősége", azt óhajtván, hogy kollegiálisabb alapokra helyezzük az ügyet (én például, személy szerint, hatalmas csatát vívtam, elkeseredetten verekedtem Trockijjal 1903—1905-ben, amikor ő mensevik volt). Trockij talán megsértődött a forma miatt, nem tudom; mindenesetre jött egy levél, de nem ő írta, hanem „Trockij

elvtárs megbízásából" értesítették a „*Proletarij*" szerkesztőségét, hogy Trockij nem vállalja az írást, el van foglalva.

Szerintem ez pózolás. A londoni kongresszuson is pózolt. Nem tudom, a bolsevikokkal fog-e tartani...

A mensevikek közzétettek itt egy hirdetést a „Golosz Szocial-Demokrata" c. havi folyóirat megjelenéséről, Plehanov, Akszelrod, Dan, Martov, Martinov aláírásával. Szerzek egyet, és elküldöm Önnek. Meglehet, hogy ki fog éleződni a harc. Trockij pedig „a harcoló frakciók" felett akar állni...

A materializmust mint voltaképpeni világfelfogást illetően lényegében nem értek egyet Önnel. Pontosabban nem „a materialista történetfelfogásról" van szó (ezt nem tagadják a mi „empiriósaink"[271]), hanem a filozófiai materializmusról. Hogy az angolszászok és a németek a „materializmusnak" köszönhetnék kispolgári mivoltukat, a latinok meg az anarchizmust — ezzel határozottan vitába szállok. A materializmust mint filozófiát *mindenütt elhanyagolják*. A „Neue Zeit", ez az elvileg még leginkább következetes és a leginkább tudományos jellegű, de a filozófiával szemben közömbös lap, amely sohasem volt valami nagy barátja a filozófiai materializmusnak, az utóbbi időben minden fenntartás nélkül közli az empiriokritikusok cikkeit. Nem igaz, semmiképpen sem igaz, hogy *abból* a materializmusból, amelyet Marx és Engels tanított, le lehet szűrni a hullaszagú nyárspolgáriasságot! Valamennyi kispolgári áramlat, amely a szociáldemokráciában felbukkant, leginkább a filozófiai materializmus ellen hadakozik, s Kanthoz, az újkantizmushoz, a kritikai filozófiához húz. Nem, az a filozófia, amelynek Engels az „Anti-Dühring"-ben lefektette az alapjait, még csak a közelébe sem engedi a kispolgáriasságot. Plehanov ártalmára van ennek a filozófiának, amikor az *e téren* folyó harcot összeköti a frakciós harccal. Egyetlen orosz szociáldemokratának sem szabad azonban összetévesztenie a mai Plehanovot a régi Plehanovval.

Al. Al. csak az imént ment el. Ismét beszéltem neki az „összejövetelről". Ha ragaszkodik hozzá, néhány nappal előbb is nyélbeüthetnénk. Baráti kézszorítással *Lenin*

Genfből Capri szigetére (Olaszország).
Először 1924-ben jelent meg.

171

A. M. GORKIJNAK

08. III. 16.

Kedves A. M.!

Bosszantó, hogy nem sikerül meglátogatnom. Brüsszelből megjött a válasz[272]. Ez még nem tartóztatna, de nincs pénz, nincs időm, nem hagyhatom itt a lapot.

Ön — abból gondolom, hogy kecskét tart, és ez tény — nyilván jó hangulatban van, helyesen gondolkozik és normális életet folytat. Nálunk viszont nincsenek rendben a dolgok. E miatt a filozófia miatt mintha haragban lennénk Al. Al.-lal. A lapot elhanyagolom filozófiamániám miatt: egyik nap elolvasom az egyik empiriokritikust — és útszéli káromkodásokra fakadok, másnap egy másikat — és ismét szitkozódom. Engem meg Innokentyij szid, s okkal, a „Proletarij" elhanyagolása miatt. Nem mennek a dolgok.

De másképp nem lehet. Minden rendbe jön majd.

Kitűnő lenne, ha írhatna a „Proletarij"-ba, anélkül, hogy a nagyobb munkái kárát látnák.

Üdvözlöm Önt is, A. Vasz.-t is és Marija Fjodorovnát is.

Lenin

Genfből Capri szigetére (Olaszország).

Először 1924-ben jelent meg.

172

A. M. GORKIJNAK

Magánlevél Al. M—csnak

08. III. 24.

Kedves A. M.! Megkaptam levelét, amelyet a machistákkal való veszekedésem ügyében írt. Teljesen megértem és tisztelem érzelmeit, s meg kell mondanom, hogy pétervári barátainktól is kaptam hasonló levelet, de mélységes meggyőződésem, hogy Ön téved.

Meg kell értenie és bizonyára meg is érti, hogy ha egyszer egy pártember arra a meggyőződésre jut, hogy valamely tan mélységesen téves és *káros*, akkor köteles fellépni ellene. Eszem ágában se lett volna ilyen lármát csapni, ha nem győződtem volna meg feltétlenül (és amint sorra megismerkedem Bazarov, Bogdanov és társai bölcsességének kútforrásaival, napról napra jobban meggyőződöm) arról, hogy könyvük *teljes egészében* ostoba, káros, filiszteri, papi maszlag, elejétől végig, ágaitól a gyökeréig, Machig és Avenariusig. Plehanovnak lényegében *teljesen* igaza van velük szemben, csak nem tudja vagy nem akarja, vagy éppen lusta ezt *konkrétan*, alaposan, egyszerűen megmondani, anélkül, hogy mindenféle raffinált filozófiai kifejezésekkel fölöslegesen rémítgetné a közönséget. Én azonban mindenképpen meg fogom mondani *a magam módján*.

Miféle „kibékülésről" lehet itt szó, kedves A. M.? Már megbocsásson, ezt még szóbahozni is nevetséges. A harc *semmiképpen* sem kerülhető el. És a párt embereinek nem arra kell fordítaniuk erőfeszítéseiket, hogy elkenjék vagy elodázzák ezt a harcot vagy kitérjenek előle, hanem arra, hogy a gyakorlatilag nélkülözhetetlen párt-

munka *ne szenvedjen kárt* miatta. Erről *Önnek* kell gondoskodnia, és ebben az oroszországi bolsevikok $^{9}/_{10}$ része segíteni fogja, s a legnagyobb mértékben hálás lesz érte.

Hogyan teheti meg ezt? „Semlegességgel"? Nem. Ilyen kérdésben nem lehetséges és *nem is lesz* semlegesség. Ha lehet egyáltalán semlegességről beszélni, legfeljebb *feltételes* értelemben: ezt az egész veszekedést *külön kell választani* a frakciótól. Ön eddig is írt „idegeneknek", a frakciótól független kiadványokba, írjon továbbra is. Csak ez a módja annak, hogy a frakció ne legyen lekötve, ne *keveredjék bele*, ne legyen kénytelen holnap, holnapután *dönteni, szavazni*, vagyis krónikussá, hosszadalmassá, kilátástalanná változtatni a veszekedést.

Ezért *ellenzem*, hogy a folyóiratban[273] teret engedjünk bármilyen filozófiának. Tudom, hogy emiatt szidnak is: még egy szót sem szólt, de mások száját be akarja fogni! De fontolja meg higgadtan a dolgot.

Nézzük ezt a filozófiával is foglalkozó folyóiratot. 1. szám — Bazarov, Bogdanov, Lunacsarszkij egy-egy cikke Plehanov ellen. Egy cikk tőlem, amelyben azt mondom, hogy a „Vázlatok a marxizmus filozófiájáról" = bergyajevizmus és papi maszlag.

2. szám — három-három cikk Bogdanovtól, Bazarovtól, Lunacsarszkijtól Plehanov és Lenin ellen, igen ingerült hangnemben. Egy cikk tőlem, amelyben más oldalról bizonyítom be, hogy a „Vázlatok a marxizmus filozófiájáról" = papi maszlag.

3. szám — üvöltés és szitkozódás!

Írhatok hat vagy akár tizenkét cikket is a „Vázlatok a marxizmus filozófiájáról" ellen, egy-egy cikket mindegyik szerző ellen és nézeteik minden oldala ellen. Mehet ez így tovább? Meddig? Nem teszi-e ez — a vita kiéleződése és a határtalan elkeseredés eredményeképpen — *elkerülhetetlenné* a szakadást? Nem kötelezi-e *ez* a frakciót határozathozatalra: dönts, ítélj, vess véget szavazással a „vitának" . . .

Fontolja meg alaposan ezt, ha szakadástól fél. Vállalják-e a gyakorlati pártmunkások olyan könyvek terjesztését, amelyek efféle „dulakodással" vannak tele? Nem jobb-e a másik út: írjon továbbra is „*idegeneknek*", a

frakciótól független kiadványokba. Verekedjen másutt, a frakció *addig* várni fog. Ha lehet egyáltalán *enyhíteni* az elkerülhetetlen haragot, szerintem csak így lehet.

Azt írja: a mensevikek hasznot húznak a veszekedésből. Téved, nagyon téved, A. M.! Akkor húznak hasznot, ha a bolsevik frakció nem határolja el magát három bolsevik filozófiájától. *Akkor* végleg nyernek. De ha a filozófiai csetepaté a frakción kívül folyik, akkor a mensevikeknek végképpen a politikában kell színt vallaniuk, ott pedig végük.

Mondom: *külön kell választani* a veszekedést a frakciótól. Persze élő embereknél nem könnyű és egy kicsit fájdalmas dolog az ilyen különválasztás. Idő kell hozzá. Lelkiismeretes, gondos elvtársakra van szükség. Itt segíthetnek a gyakorlati emberek, és segítenie kell Önnek is — ez „pszichológia", s ebben Ön szakértő. Úgy gondolom, Ön ebben sokat segíthetne nekünk, — persze akkor, ha a „Vázlatok" ellen írt könyvemet[274] olvasva nem dühödik meg rám is éppúgy, ahogy én megdühödtem rájuk.

Fontolja meg jól a folyóirat dolgát, és válaszoljon minél előbb. Nem tudom, érdemes-e *most* együtt utaznunk Önhöz. Minek izgassuk feleslegesen magunkat? „Hosszú búcsuzkodás . . ." de veszekedés nélkül nem úsznánk meg. Nem jobb-e hosszadalmas tárgyalások és ünnepélyes, de haszontalan összejövetelek helyett egyszerűbben intézni el a folyóirat ügyét? Csak kérdéseket teszek fel, hogy megtanácskozhassam Önnel.

Sokszor üdvözlöm M. F.-et. Azért okvetlenül elmegyek Capriba, és a feleségemet is igyekszem magammal vinni, de szeretném ezt a látogatást függetleníteni a filozófiai veszekedéstől.

Baráti kézszorítással *Lenin*

P. S. *Fontos* közlést mellékelek egy spicliről, aki ott van önöknél.

Genfből Capri szigetére (Olaszország).
Először 1924-ben jelent meg.

173

A. M. GORKIJNAK

Micsoda dolog az, kedves A. M., hogy nem ad életjelt magáról? Azt írta, hogy már rég befejezte nagy munkáját, és most segíteni szándékozik nekünk a „Proletarij"-ban. Mikor hát? Mi volna, ha írna egy tárcácskát Tolsztojról vagy más efféle témáról? Írja meg, van-e kedve hozzá?

Al. Al. elutazott Önhöz. Én sem a lapot nem hagyhattam itt, sem a munkámat nem szakíthatom félbe. De ez csak egy kis késedelmet jelent, és mégis csak meg fogom látogatni.

Milyennek találja a *„Proletarij"-t?* Gondozatlan. Még sohasem hanyagoltam el ennyire a lapomat: egész nap azokat az átkozott machistákat olvasom, a lapba pedig hihetetlenül kapkodva írom a cikkeket.

Kézszorítással *Lenin*

M. F.-et ezerszer üdvözlöm! Kerékpáron fogok beállítani hozzá!

Szólítsa fel Anat. Vasz—cset is, hogy írjon a *„Proletarij"-ba!* Hadd ugassak most én a filozófusok nyelvén, addig pedig segítsék önök a „Proletarij"-t!

Genfből Capri szigetére (Olaszország)
1908 április első felében.
Először 1924-ben jelent meg.

174

A. V. LUNACSARSZKIJNAK

Anat. Vasz—csnek

08. IV. 16.

Kedves A. V.!

Levelét megkaptam. *Nagyon* örülök, hogy hajlandó segíteni a „*Proletarij*"-t. Nagyon nagy *szükség* van erre, s *különösen* épp azokra a témákra, amelyeket megjelölt + az olaszországi tudósításokra. Kérem, ne feledje, hogy Ön egy pártlap munkatársa, és a környezetének se engedje ezt elfelejteni.

Baráti kézszorítással

Lenin

P. S. A filozófiát illetőleg *privátim:* nem viszonozhatom a bókjait, s úgy vélem, hogy rövidesen vissza fogja vonni őket. Az én utam eltért (úgy látszik, hosszú időre) azokétól, akik „a tudományos szocializmus és a vallás egyesítését" hirdetik, eltért az összes machistákétól is.

Genfből Capri szigetére (Olaszország).
Először 1934-ben jelent meg.

175

A. M. GORKIJNAK

08. IV. 16.

Kedves Al. M.!

Ma kaptam meg levelét, és sürgősen válaszolok rá. Az odautazás nem használna, sőt ártana: *képtelen vagyok* és nem is fogok szóba állni olyanokkal, akik odáig süllyedtek, hogy a tudományos szocializmus és a vallás egyesítését hirdetik. A füzetek ideje[275] elmúlt. Vitatkozni nem lehet, feleslegesen tépdesni egymás idegeit pedig ostobaság. A filozófiát *külön kell választani* a pártügyektől (a frakciós ügyektől): erre kötelez bennünket a Bolsevik Központ határozata is[276].

Már *nyomdába adtam* a leghivatalosabb hadüzenetet[277]. Itt nincs többé helye a diplomáciának, — természetesen nem a rossz, hanem a jó értelemben vett diplomáciáról beszélek.

A „jó" diplomáciát, kedves A. M., Önnek úgy kell értelmeznie (hacsak nem hisz újabban Ön is az istenben), hogy közös (vagyis az engem is érintő) *ügyeinket* különválasztja a filozófiától.

A filozófián kívül más egyebekről most nem igen lehet írni: természetellenesen hatna. Egyébként, ha az *egyéb* dolgok — *nem* a filozófia, hanem például a „*Proletarij*" — miatt valóban szükség van egy megbeszélésre, mégpedig éppen *most* és éppen Önnél, leutazhatnék (nem tudom, sikerül-e pénzt szereznem; éppen most nehézségeink vannak), de ismétlem: csakis azzal a feltétellel, hogy filozófiáról és vallásról nem beszélek.

Önt azonban, amint befejezem a munkámat és szabad

leszek, feltétlenül meg fogom látogatni, hogy elbeszélgessünk.

Baráti kézszorítással

Lenin

Forró üdvözletem M. F.-nek: ő, gondolom, nem istenpárti, ugye?

Genfből Capri szigetére (Olaszország).

Először 1924-ben jelent meg.

176

A. M. GORKIJNAK

08. IV. 19.

Kedves A. M.!

Megkaptam az Ön és M. F. táviratát, s még ma vagy holnap reggel megküldöm a nemleges választ. Még egyszer ismétlem, hogy *semmi esetre sem* szabad összekeverni a különféle írók filozófiai vitáit a *párt* (vagyis a *frakció)* dolgaival. Ezt már megírtam An. Vasz.-nak is[278], és a meghívás visszautasításából származó mindennemű félremagyarázás vagy helytelen következtetés elkerülése végett *újból elismétlem az összes elvtársak előtt.* Frakciónk ügyeit továbbra is egyöntetűen kell intéznünk: azt a politikát, amelyet a forradalom idején folytattunk és érvényesítettünk, egyikünk sem bánta meg. Tehát kötelességünk, hogy *kiálljunk* e politika *mellett,* és megvédjük a párt színe előtt. Ezt csak akkor tudjuk megtenni, ha mindannyian összefogunk, s ezt meg is kell tennünk a „*Proletarij*"-*ban* és az egész pártmunkában.

Ha eközben A szidja B-t, vagy B szidja A-t a filozófia miatt — ezt külön *kell* választanunk, hogy ne ártsunk vele az ügynek.

Nyomatékosan kérem Önt és az elvtársakat, hogy ne értsék félre a meghívás visszautasítását. Nagyon kérem, ne haragudjanak, de a dolgok állása és a szerkesztőség ügyei miatt nem utazhatok.

Mindenkit melegen üdvözlök.

Lenin

Minél előbb várjuk An. Vasz.-nak a római sztrájkról írt cikkét.

Elvárjuk, hogy valamennyi író segítse a „*Proletarij*"-*t*: mindannyian felelősséggel tartozunk az oroszországiaknak, akik nincsenek megelégedve vele.

Al. Al. feltétlenül *g o n d o s k o d j é k* pénzről! Oroszországban üvöltenek a pénzhiány miatt.

Genfből Capri szigetére (Olaszország).

Először 1924-ben jelent meg.

177

V. V. VOROVSZKIJNAK

Kedves Barátom!

Köszönöm a levelét. Mindkét „gyanúja" alaptalan. Nem idegeskedtem, de nehéz helyzetben vagyunk, Bogdanovval rövidesen kenyértörésre kerül a sor. Az igazi ok: megsértődött, mert előadásokon (korántsem a szerkesztőségben) éles hangú bírálat érte filozófiai nézeteit. Bogdanov most szinte erőnek erejével keresi a nézeteltéréseket. Ezúttal a bojkottot rángatta elő Alekszinszkijjel, ezzel az elszánt botrányhajhásszal együtt, akivel kénytelen voltam megszakítani minden kapcsolatot.

Empiriomonista-bojkottista alapon készítik elő a szakadást. Hamarosan ki fog robbanni a dolog. A legközelebbi konferencián elkerülhetetlen a veszekedés. Fölöttébb valószínű, hogy szakadás lesz belőle. Amint a „baloldali" és igazi „bojkottizmus" irányvonala kerekedik felül, én kilépek a frakcióból. Önt azért hívtam, mert úgy gondoltam, hogy gyors kijövetelével segítségünkre lesz a dolgok elsimításában. Az új naptár szerint augusztusban rendezendő konferencián mindenesetre feltétlenül számítunk az Ön részvételére. Mindenképpen intézze úgy a dolgait, hogy kijöhessen külföldre. Útiköltséget küldünk az összes bolsevikoknak. A helyi szervezetekben ezt a jelszót terjesszék: csak helyi embereknek és csak valódi pártmunkásoknak adjanak mandátumot. Nagyon kérjük, hogy írjon a lapunkba. A cikkekért most már fizetni is tudunk, és fogunk is rendesen fizetni.

Baráti kézszorítással.

Nem tud valamilyen kiadót, aki vállalná, hogy kiadja a filozófiámat, amelyen most dolgozom[279]?

Genfből Odesszába
1908 július 1-én.

Először 1924-ben jelent meg.

176

P. JUSKEVICSNEK

XI. 10.

T. Uram! Sem a marxizmus felhígítására nem vagyok hajlandó, sem arra nem tartok igényt, hogy szabad szószéket kapjak olyan gyűjteményekben, amelyeknek szerkesztőségét nem ismerem[280].

N. Lenin

Genfből Pétervárra
1908 november 10-én.

Először 1933-ban jelent meg.

1909

179

ROSA LUXEMBURGNAK

09. V. 18.

Werte Genossin!*

Tegnap ajánlott nyomtatványként elküldtem Önnek filozófiai könyvemet — a legutóbbi találkozásunk alkalmával Machról folytatott beszélgetésünk emlékére.

Kérem, ha lehetséges, említse meg ezt a könyvet a „Neue Zeit"-ben[281] a „Verzeichnis der in der Redaktion eingelaufenen Druck-Schriften"-ben**. Ha ehhez feltétlenül szükséges a hivatalos út betartása, vagyis a könyv beküldése a szerkesztőségbe (ahol ugyan nem értenek oroszul), kérem, írja meg ezt nekem, s igyekszem majd külön példányt küldeni a „Neue Zeit" szerkesztőségének.

A bolsevikok közti belső harcunkról persze hallott már Tyszka elvtárstól. Az otzovisták és az ultimatisták ellen írt cikke mindenkinek nagyon tetszik[282], csak az a kár, hogy Ön *olyan ritkán* hallatja a hangját oroszul, s előnyben részesíti a gazdag német szociáldemokrata pártot a szegény orosz szociáldemokrata párttal szemben.

Minden jót kívánok! Üdvözlöm Tyszkát. Baráti kézszorítással

N. Lenin

P. S. A „Neue Zeit" szerkesztőségének a 33. számban megjelent (kitűnő) Rotstein-cikkhez fűzött megjegyzése

---

* — Tisztelt Elvtársnő! — *Szerk.*

** — „A szerkesztőséghez beküldött sajtótermékek jegyzéke." — *Szerk.*

azt a gondolatot ébreszti bennem, hogy most már magának Kautskynak se nagyon tetszik az, hogy annyira védelmezte Brüsszelben az ILP-t*[283] ... Így van?

Párizsból Berlinbe.

Először 1925-ben jelent meg.

---

* — Independent Labour Party — Független Munkáspárt. — *Szerk.*

180

A. I. LJUBIMOVNAK

Kedves Mark!

Itt küldöm Ljova számára a Capri-szigetieknek szóló válaszomat[284]. Ha szükségesnek tartja, másolja le Szerzetes részére, azután pedig továbbítsa Capriba — a címet nem tudom. Úgy gondolom, kettős borítékban lehetne elküldeni, a külsőre ráírni: Signor Massimo *Gorki*. Villa Blaesus. *Capri*. Italie, — a belsőre pedig: az iskola Végrehajtó Bizottságának.

Más címet nem tudok.

Ami Trockijt illeti, meg kell mondanom, hogy amennyiben visszautasítja (és már vissza is utasította!) a szerkesztőségen belüli *egyenlőséget*, amit a KB tagja felajánlott neki, a leghatározottabban ellenezni fogom azt, hogy *segítséget* adjunk neki. Amíg a Bolsevik Központ Végrehajtó Bizottsága el nem dönti ezt a kérdést, *megengedhetetlen* Trockij *b á r m i n e m ű* segítése. Ezért a gazdasági bizottságnak csak abban az esetben van joga beleegyezni abba, hogy a „*Pravdá*"-*t*[285] a „*Proletarij*" nyomdájában nyomják, ha ez nem *újabb frakció* segítése (márpedig Trockij új frakciót alakít, a KB bolsevik tagja pedig azt javasolta neki, hogy *ehelyett* lépjen be a pártba), hanem *s z i g o r ú a n* kereskedelmi ügylet, fizetség ellenében, mint bárki más esetében, a szedők szabadságolásának stb. kikötésével. A leghatározottabban ragaszkodom ahhoz, hogy a „*Pravdá*"-*hoz* való viszony kérdését a Bolsevik Központ Végrehajtó Bizottsága döntse el, és amíg ez meg nem történik, semminemű *s e g í t s é g e t* sem szabad nyújtani, *semmi* kötelezettséget sem szabad vállalni.

Kézszorítással *N. Lenin*

P. S. Kérem, hogy a Capri-szigetiekhez intézett levelemről *mindenképpen* készítsenek másolatot. Lehet, hogy a Bolsevik Központnak szüksége lesz rá.

Bombonból (Franciaország, Seine-et-Marne megye) Párizsba 1909 augusztus 18-án.

Először 1933-ban jelent meg.

181

A „SZOCIAL-DEMOKRAT" SZERKESZTŐSÉGÉNEK

Megkaptam a „Szocial-Demokrat" 7—8. számát. Tiltakozom Trockij *aláírása* ellen: az aláírásokat törölni kell. (A cikkek elolvasására még nem volt időm.)

Ami a „*Proletarij*"-*t* illeti, úgy vélem, a következőket kellene belevenni: 1) egy cikket a szentpétervári választásokról (a „*Recs*" és — feltéve, hogy a „*Recs*" nem hazudott — Vodovozov aljasságával kapcsolatban); 2) feltétlenül egy összefoglaló cikket a svédországi sztrájkról; 3) a spanyolországi eseményekről szintén; 4) a mensevikekről — a genfi antilikvidátorral (Georgien[286]) folytatott (gyalázatos) vitájukkal kapcsolatban; 5) mellékletként külön lapon válaszolni kell Makszimovnak és társainak „Nyílt levelére"[287]. Méltó módon kell válaszolni nekik, nehogy ezek a gazemberek hazudozásukkal megtévesszthessék a közönséget.

Három hete pihenek, és végre kezdek magamhoz térni. Esetleg elvállalnám a 4. és az 5. számot, végső esetben az 1. számot is, de még nem merek ígéretet tenni. Írják meg a véleményüket és a *határidőket* (pontosan). Mi van még a „Proletarij" 3. számába?

A 2. és 3. számot össze lehet állítani a „Vorwärts" alapján: ha vállalják, hogy megcsinálják, elküldöm.

Ami a „*Pravdá*"-*t* illeti, olvasták Trockijnak Szerzeteshez intézett levelét? Ha olvasták, remélem, maguk is meggyőződtek róla, hogy Trockij úgy viselkedett, mint egy Rjazanovhoz és társaihoz *hasonló* aljas karrierista és frakciós? Vagy egyenlőség a szerkesztőségen belül, *alávetik magukat* a KB-nak és az egy Trockijon kívül senki sem jön át Párizsba (a „*Pravda*" *egész* összemelegedett

kompániáját a mi számlánkra szeretné „elhelyezni“, a gazember!) — vagy szakítunk ezzel a jöttmenttel, és leleplezzük a Központi Lapban. Örökké a pártról fecseg, és csúnyábbul viselkedik, mint akármelyik frakciós.

Kézszorítással *N. Lenin*

Címem: Mr. Wl. Oulianoff. (Chez madame Lecreux). *Bombon* (Seine-et-Marne).

P. S. Kamenyevvel, gondolom, nem törődünk, ugye? Mi van a „Társadalmi mozgalomról“ másfél hónapja (vagy fél éve) ígért tárcával?? . .

Bombonból (Franciaország, Seine-et-Marne megye) Párizsba 1909 augusztus 24-én.
Először 1933-ban jelent meg.

182

A. I. LJUBIMOVNAK

Kedves Mark!

Természetesen semmi kifogásom azellen, hogy felhasználja levelemet, akár az előadásban, akár úgy, hogy közzéteszi[288]. Csak gondoljon arra is, hogy a „*Proletarij*" számára írok egy cikket*, amelyben Makszimov és társai bandáját egyenesen *söpredéknek* nevezem, iskolájukat pedig „Jerogin-szállásnak"[289]. Szóval, *hogy ne értsük félre egymást:* „enyhén" csak azokkal a *munkásokkal* vagyok hajlandó tárgyalni, akik *személyesen* fordultak hozzám, *saját* aláírásukkal.

Makszimov és kompániája viszont kalandor banda, amelynek sikerült becsalogatnia egy-két munkást erre a Jerogin-szállásra. Hogy elkerüljük az ellentmondást, levelemet *ne terjessze* széles körben, hanem *csak* a szervezeteknek *küldje el*, mégpedig a következő *megjegyzés* kíséretében (jobb, ha ezt is kinyomtatják):

„Ennek a sértődött írókból, elismerésre nem talált filozófusokból és gúnykacajjal fogadott istenépítőkből álló társaságnak, amely oly gondosan elrejtette a párt elől úgynevezett «*iskoláját*», a «*Proletarij*» fog méltó módon válaszolni. Ez a levél pedig Lenin személyes válasza, s csupán azoknak a munkásoknak szól, akik személyesen hozzá fordultak."

Tanácsolnám, hogy Bogdanov előadására vagy *senki* se menjen el, vagy pedig úgy válaszoljanak neki, hogy egyszer s mindenkorra elmenjen a kedve az ilyesmitől.

---

* ha be tudom fejezni, holnap elküldöm Önnek expressz levélben — talán idejében odaér, s felhasználhatja az előadáshoz.

Hitvány gyávaság, ha valaki, miután mi kitettük a szűrét, betolakszik egy *idegen* frakcióba. Semmi sem ártalmasabb most, mint az, ha kesztyűs kézzel bánunk vele. *Teljes szakítás* és még *keményebb* háború, *mint a mensevikek ellen*. Ez a háború gyorsan észre fogja téríteni azokat a szamarakat, akik még mindig „nem ismerik ki magukat".

Kézszorítással *N. Lenin*

P. S. *Mi van Plehanov „Dnyevnyik"-jével ! ! ! Ne feledje el, hogy várom.*

Bombonból (Franciaország, Seine-et-Marne megye) Párizsba 1909 szeptember elején.

Először 1933-ban jelent meg.

183

A. M. GORKIJNAK

09. XI. 16.

Kedves Alekszej Makszimovics! Egész idő alatt tökéletesen meg voltam győződve arról, hogy Ön és Mihail elvtárs az új frakció megingathatatlan tagjai, akikkel ostobaság volna megpróbálnom baráti hangon beszélni. Mihail elvtársat ma láttam először, őszintén elbeszélgettünk az ügyekről és Önről, s rájöttem, hogy szörnyen tévedtem. Biz'isten, igaza volt Hegelnek, a filozófusnak: az élet ellentmondásokon át halad előre, és az élet eleven ellentmondásai sokkal gazdagabbak, sokoldalúbbak, tartalmasabbak, mint azt az emberi elme eleinte gondolná. Én az iskolát *csakis* az új frakció központjának tekintettem. Kiderült, hogy ez nem igaz — nem abban az értelemben, hogy az iskola nem központja az új frakciónak (igenis központja volt és az ma is), hanem abban az értelemben, hogy ez nem minden, ez nem a teljes igazság. Szubjektíve néhány ember csinált az iskolából ilyen központot, objektíve az is volt, de azonkívül az iskola az igazi munkáséletből igazi élenjáró munkásokat gyűjtött össze. Így történt, hogy Capriban a régi és az új frakció ellentétén kívül kialakult az ellentét a szociáldemokrata értelmiség egy csoportja és az orosz munkások közt, akik a szociáldemokráciát, *bármi áron is* és bármi történjék is, minden külföldi veszekedés és civakodás, minden „história" stb. ellenére a helyes útra fogják terelni. Erről az olyan emberek kezeskednek, mint Mihail. Sőt, még az is kiderült, hogy az iskolán a Capri-szigeti szociáldemokrata értelmiség különböző elemei közt is ellentét támadt.

Mihail szavaiból látom, kedves A. M., hogy Önnek

most nagyon nehéz a helyzete. Úgy adódott, hogy Ön a munkásmozgalmat és a szociáldemokráciát egyszerre arról az oldalról látta meg, olyan megnyilvánulásában, olyan formájában, amely Oroszország és Nyugat-Európa története során már nemegyszer kergette kétségbeesésbe a kishitű értelmiségieket, kiábrándítva őket a munkásmozgalomból és a szociáldemokráciából. Meg vagyok győződve arról, hogy Önnel ez nem történik meg, és a Mihaillal való beszélgetés után szeretném keményen megszorítani a kezét. Művészi tehetségével oly rengeteget használt az orosz — és nemcsak az orosz — munkásmozgalomnak, és még annyit fog használni, hogy semmiképpen sem szabad átadnia magát annak a nyomasztó hangulatnak, amelyet a külföldön folyó harc epizódjai idéztek elő. Vannak olyan körülmények, amikor a munkásmozgalom élete elkerülhetetlenül előidézi a klikkek külföldi harcát, szakadásait, veszekedéseit és torzsalkodásait, — nem azért, mert a munkásmozgalom alapjában gyenge vagy a szociáldemokrácia alapjában téves volna, hanem azért, mert a munkásosztálynak nagyon is különféle és különböző kaliberű elemekből kell kikovácsolnia a maga pártját. Mindenesetre ki fogja kovácsolni, ki fogja kovácsolni a remek oroszországi forradalmi szociáldemokráciát, mégpedig hamarább, mint az átkozott emigrációs helyzet alapján gondolnánk néha, s biztosabban, mint néhány felületi jelenségből és elszigetelt epizódból meg tudjuk ítélni. Az olyan emberek kezeskednek erről, mint Mihail.

Sokszor üdvözlöm Önt is, meg Marija Fjodorovnát is, mert most már remélem, hogy találkozni fogunk, s nem mint ellenségek.

Lenin

Wl. Oulianoff.
4. Rue Marie Rose 4.
Paris. XIV.

Párizsból Capri szigetére (Olaszország).
Először 1924-ben jelent meg.

184

A. M. GORKIJNAK

Kedves A. M.! Ami az utazásomat illeti, hasztalan halmoz el szemrehányásokkal. Ugyan minek veszekedjem Makszimovval, Lunacsarszkijjal meg a többiekkel? Maga is azt írja: civódnak egymás közt — és felszólít, hogy a nyilvánosság előtt folytassuk a civódást. Nem volna jó példa. S abban sincs igaza, hogy eltaszítjuk a munkásokat. Ha elfogadják meghívásunkat, és eljönnek hozzánk, elcsevegünk velük, aztán birokra kelünk egy újság nézetei miatt[290], amelyet egyes frakciósok szidnak (már jó ideje hallottam ezt Ljadovtól és másoktól), hogy unalmas, alacsony színvonalú, senkinek sem kell, s hogy nem hisz a proletariátusban és a szocializmusban.

Amit az új szakadásról ír — valahogy az sincs rendben. Egyrészt mindketten nihilisták (és „szláv anarchisták" — ugyan, kedvesem, hiszen a nem szláv európaiak olyan időkben, mint a mienk, sokkal többet verekedtek, szitkozódtak és pártoskodtak!) — másrészt a szakadék nem kevésbé mély lesz, mint a bolsevikok és a mensevikek közt. Ha egy „kötekedő" ember „nihilizmusáról", műveletlenségéről stb. van szó, aki nem hisz abban, amit leír — akkor egyáltalán nem mély a szakadás, sőt nincs is szakadás. De ha mélyebb a szakadás, mint a bolsevikok és a mensevikek között — akkor már nem nihilizmusról és nem a saját írásaikban sem hívő írókról van szó. Ejnye, ejnye, ez nincs rendben! Ön téved a mostani szakadás kérdésében, és jól* mondja: „az embereket megértem, de a tetteiket nem."

* Pótlás a „jól" szóhoz: itt van egy fenntartásom. Tetteik megértése nélkül az embereket sem lehet megérteni, csak — külső-

Amit Ön és Makszimov a „Proletarij"-ban az őszinteség hiányának és haszontalanságnak stb. vél, annak az a magyarázata, hogy az egész jelenlegi helyzetet (s persze a marxizmust is) egészen más szempontból nézzük. Látszólag két éve topogunk egy helyben, azokon a kérdéseken rágódva, amelyeket Makszimov még mindig „vitásnak" tart, s amelyeket az élet rég eldöntött. S ha tovább „vitatkoznánk" rajtuk, ma is egy helyben topognánk minden eredmény nélkül. De ha szétválunk, világosan, nyíltan, határozottan megmutatjuk a munkásoknak a két kiutat. A szociáldemokrata munkások könnyen és gyorsan fognak választani, mert halott taktika az, amely meg akarja őrizni (mégpedig konzervdobozban) az 05—06-os forradalmi *szavakat* ahelyett, hogy alkalmazná a forradalmi *módszert* az új, a régitől különböző helyzetre, a megváltozott korszakra, amely más eszközöket és más szervezeti formákat követel. A proletariátus a forradalom felé halad, és el fog jutni hozzá — de *nem úgy*, mint 1905 előtt; akik „elhiszik", hogy halad és eljut, de ezt a „nem úgy"-ot *nem értik*, azok *szükségképpen* nem őszintének, haszontalannak, unalmasnak találják a mi álláspontunkat, azok úgy látják, hogy azért ilyen az álláspontunk, mert nem hiszünk a proletariátusban és a szocializmusban stb. stb. Az ebből fakadó nézeteltérés kétségkívül elég mély ahhoz, hogy a szakadás elkerülhetetlenné váljon — legalábbis a külföldön. De korántsem olyan mély, mint a bolsevikok és a mensevikek közti szakadás, ha már a párt, a szociáldemokrácia, a marxisták szakadásának mélységéről beszélünk.

Csodálkozik, hogy nem veszem észre Mihail hisztériáját, fegyelmezetlenségét (Önnek nem volna szabad ezt mondania, s Mihailnak sem volna szabad hallgatnia Önre) és egyéb rossz tulajdonságait. Nekem ugyanis volt alkalmam egy apróságon próbára tenni: azt gondoltam, hogy a köztem és Ön közt folyó eszmecsere nem fog eredményre vezetni, hogy nincs értelme írnom Önnek. A Mihaillal folytatott beszélgetés hatása alatt azonban

leg. Vagyis meg lehet érteni a harc egyik vagy másik résztvevőjének a lelkivilágát, de nem lehet megérteni a harc *értelmét*, nem lehet megérteni a harc *jelentőségét* a politika és a párt szempontjából.

hirtelen, az első fellobbanás hevében megírtam a levelet, s még csak át sem olvastam, nem is aludtam rá egyet. Másnap azt gondoltam: bolond voltam, hittem Mihailnak. De kiderült, hogy bármennyire elragadtatta magát Mihail, *annyiban* igaza lett, hogy *mégis* sikerült elbeszélgetnem Önnel — persze nem minden zsörtölődés nélkül, és nem kerülhettük el a „Proletarij" szidását sem; de hát mit is tehettünk volna!

Baráti kézszorítással *N. Lenin*

Párizsból Capri szigetére (Olaszország)
1909 november—decemberben.
Először 1924-ben jelent meg.

185

I. I. SZKVORCOV-SZTYEPANOVNAK

Kedves Barátom! Megkaptam 09. IX. 20-i levelét, és rendkívül örültem, hogy életjelt adott magáról. Kár, hogy előbb nem jelentkezett, — rettenetesen el vagyunk szakítva itt most mindenkitől; megpróbáltunk kapcsolatba lépni Önnel és Vjacs.-csal, de sikertelenül. Valóban pokolian nehéz évek ezek, s ezért sokkal, de sokkal többet jelent, ha érintkezésbe tudunk lépni régi barátainkkal. Sorjában fogok válaszolni Önnek. A lapot a 08. XII. havi számig bezárólag látta. Azóta sok minden történt.

Az úgynevezett „baloldaliakkal" 1909 tavaszán teljesen szakítottunk. Ha kezébe kerül a filozófiai könyvem (megjelenése után, vagyis 1909 nyarának elején rögtön elküldtem Önnek) és a lap 1909-es évfolyama, aligha fogja azt mondani, hogy engedményeket teszünk ezeknek a szédült baloldaliaknak. Makszimovval és a makszimovistákkal teljesen és hivatalosan szakítottunk. Teljes erővel folyik a dulakodás. Lehet, hogy alapítanak egy külön lapot, lehet, hogy nem. Mozgolódnak Szentpétervárott és Odesszában, de nem tudnak erővé válni; szerintem ez már a haláltusája az „otzovista-ultimatista" áramlatnak. A Makszimovval és társaival való szakítás sok fáradságunkba és időnkbe került, de úgy vélem, elkerülhetetlen volt, és végeredményben hasznos lesz. Ismerve az Ön nézeteit, úgy gondolom, sőt biztosra veszem, hogy egyetért velünk ebben.

Hanem ami azt illeti, hogy ideje „felszámolni az általános demokratikus előretörés megismétlődésébe vetett hitet", egyáltalán nem értek egyet Önnel. Ezzel csak az otzovisták malmára hajtaná a vizet (akik fölöttébb hajla-

mosak az efféle „maximalizmusra": a polgári forradalom mögöttünk van, előttünk pedig a „tiszta proletár forradalom"), no meg a szélsőjobboldali likvidátor mensevikek malmára. (Erről jut eszembe: tud-e a mensevikek körében bekövetkezett szakadásról? Plehanov kilépett a „Golosz Szocial-Demokrata" c. lapjuk és „Az oroszországi társadalmi mozgalom a XX. században" c. kollektív munkájuk szerkesztő bizottságából. 1909 augusztusában kiadta a „Dnyevnyik" 9. számát, amelyben a mensevikeket a likvidátorok csatlósainak titulálta, Potreszovról pedig kijelentette, hogy „ő nekem nem elvtársam", hogy Potreszov már nem forradalmár stb. Mi most közeledünk a plehanovista mensevikekhez, hogy ezzel erősítsük a pártot.) De szerintem a fő dolog az, hogy e nézet elméletileg helytelen. A „német út" *lehetséges* — az igaz. És mi ezt nyíltan elismertük még 1908 elején. Ez a lehetőség azonban csak több „általános demokratikus" előretörés (vagy föllendülés vagy válság stb.) után válik valósággá, miként Franciaországban sem 1789—1793-ban zárult le az „általános demokratikus" előretörések sora, hanem 1871 után (vagyis 1830, 1848 és 1871 után), — és Németországban sem 1849—1850-ben, hanem szintén 1871 után, vagyis a 60-as évek Verfassungsstreitje* után. Sztruve, Gucskov és Sztolipin szinte a bőrükből is kibújnak abbeli igyekezetükben, hogy „közösüljenek" és megszüljék a bismarcki Oroszországot — de nem megy. Nem megy. Impotensek. Minden jel arra vall, és maguk is beismerik, hogy nem megy. Sztolipin agrárpolitikája helyes a bismarckizmus szempontjából. De Sztolipin maga is 20 évet „kér", hogy „sikerüljön" neki. Márpedig nemhogy húsz év, de még ennél rövidebb idő sem lehetséges Oroszországban 30—48—71 nélkül (ha a francia példát nézzük), illetve 63—65 nélkül (ha a német példát nézzük). Nem lehetséges. S ezek a dátumok (a 30—48—71 is, a 63—65 is) éppen az „általános demokratikus előretöréssel" egyértelműek.

Nem, nem „számolhatjuk fel" az „általános demokratikus előretörés" eszméjét; ez szarvas hiba lenne. El kell ismernünk a „német út" lehetőségét, de nem szabad elfe-

* — alkotmány-vitája. — *Szerk.*

lednünk, hogy ez az út nálunk még *nincs meg*. Nincs és nincs. Nem szabad a proletárpárt jövőjét a polgári forradalom sikerétől vagy balsikerétől függővé tenni — ez vitathatatlan. Úgy kell dolgoznunk, hogy bárhogy alakulnak is az események, a proletárpárt szilárd, elidegeníthetetlen vívmányunk legyen — ez is igaz. De teljesítenünk kell kötelességünket — a demokratikus, „általános demokratikus" mozgalom vezetőinek kötelességét, amíg végéhez nem érünk, amíg be nem következik az orosz 1871, s amíg a parasztság teljesen át nem áll az Ordnungspartei* oldalára. Ez a fordulat pedig Oroszországban — jaj de messze van még! Nem tagadhatjuk az „általános demokratikus" problémák „német", más szóval „rothadt" megoldásának lehetőségét, de *mindent* meg kell tennünk, hosszasan és kitartóan kell munkálkodnunk, hogy ez a megoldás ne „rothadt" legyen, ne német mintára következzék be, hanem francia mintára, vagyis 30—48—71, nem pedig 63—65 (csak „alkotmány"-válság) mintájára. Arról nem kezeskedhetünk, hogy a mi 63—65-ünk „rothadt" lesz-e vagy sikeres, de nekünk, a munkáspártnak, mindent el kell követnünk, hogy a „*rothadtból*" *sikeres*, a német Verfassungsstreit-ből — alapos kis francia felfordulás fejlődjön ki. Nincs olyan történelmi törvény, hogy egy rothadt válság nem alakulhat át alapos felfordulássá. Ilyen törvény nincs. Minden a körülményektől, a parasztság koldus tömegeitől függ (akiket Sztolipin elhallgattatott, de nem elégített ki), valamint a munkáspárt erejétől, a Gucskovok és a „szférák" közti kapcsolatoktól, súrlódásoktól és konfliktusoktól stb. stb. Gondoskodnunk kell arról, hogy mi legyünk erősebbek (és mire elérkezik a mi 63—65-ünk, erősebbek is leszünk, mint annak idején a németek), hogy a parasztok akkor ránk hallgassanak, ne pedig a liberálisokra. Csak a harcban dől el, mennyire sikerül ez nekünk. Mindent az „általános demokratikus előretörésre" gondolva fogunk követelni: siker esetén megkapunk *mindent*, kudarc esetén csak egy részt; de amikor csatába indulunk, nem szabad csupán a rész követelésére szorítkozni. Új módon rendeződni,

* — a rendpárt. — *Szerk.*

új módon szervezkedni, új módon menni a válság elébe — ez a jelenlegi helyzet *lényege*, de támogatni, fejleszteni és erősíteni kell az *összes* régi jelszavakat, az „*egész*“ követelését. Nagyon melegen üdvözlöm, jó egészséget kívánok. Ne veszítse el a bátorságát és a hitét.

Odaadó barátja: *az Öreg*

Párizsból
1909 december 2-án.

Először 1922-ben jelent meg.

1910

186

A „LETÉTEMÉNYESEKNEK" SZÓLÓ LEVÉL VÁZLATA[291]

Levél a német háromtagú bizottságnak

Hogy megmagyarázhassuk azt az (első pillantásra) különös javaslatot és kérést, amellyel mi és a KB önökhöz fordulunk, meg kell világítanunk pártunk helyzetét.

Hogy pedig megvilágíthassuk ezt a helyzetet, tisztán kell látni először is az ellenforradalom dühöngését és a szociáldemokrata szervezet, a szociáldemokrata munka iszonyú bomlását, s másodszor a pártunkban mutatkozó fő eszmei-politikai áramlatokat.

Az első kérdést illetőleg elegendő arra utalnunk, hogy a szervezetekben mindenütt nagyfokú hanyatlás észlelhető, sok helyütt szinte teljesen megszűntek a szervezetek. Az értelmiségiek mind menekülnek. Csupán a munkásokból álló körök és magányos tagok maradtak meg. A fiatal, tapasztalatlan munkás csak nagy üggyel-bajjal tud magának utat törni.

A második kérdéshez. A forradalom idején a szociáldemokráciában *két* áramlat volt (és két frakció, tatsächlich Spaltung*): a mensevikeké és a bolsevikoké. Stockholm 1906 és London 1907[292]. Opportunista és forradalmi szárny.

Az 1907—1908-as bomlás (α) a mensevikek között a *likvidátorságot* (meghatározni), (β) a bolsevikok között az *otzovizmust* (és az ultimatizmust) idézte elő. Meghatározni.

(α) 1908 márciusától kezdve a mensevikek *egyáltalán* nem vettek részt a párt központi szerveinek munká-

* — ténylegesen szakadás. — *Szerk.*

jában, sőt, igyekeztek szabotálni (1908. VIII). Külföldön ők uralkodnak (diákok, éretlen polgári értelmiség etc.). Külföldön teljes szakadás (a mensevikek jóvoltából); *teljes* félrevonulás a pártmunkától plusz harc a párt ellen.

Az 1908 decemberi konferencia megbélyegzi ezt [293].

(*β*) Otzovizmus-ultimatizmus a bolsevikok táborában 1908—1909-ben. A bolsevikok radikális harca az otzovista-ultimatista áramlat ellen és az otzovisták és ultimatisták Kaltstellungja*. Félreállításuk.

Oroszországban fokozódó bomlás.

Plehanov 1909 augusztusi akciója ((a „mivel szolgálhatunk?"[294], a „Golosz" likvidátorsága; a likvidátorság kispolgári opportunizmussá nyilvánítása; a pártválság elismerése (szörnyű betegség); kilépés a „*Társadalmi mozgalom*" szerkesztő bizottságából, amely egy bürgerlich-liberale Verlagnál** lelt otthonra)).

Plehanov akciójának jelentősége = gyönge visszhang; *a bolsevikok frakciós ellenfele* igazolja a bolsevikok valamennyi vádját.

Oroszországban: a mensevikek vonzódása a párthoz (különösen a munkások: Pétervár, Moszkva).

A *párt* egyesítésének megkísérlése ezen a talajon — a likvidátorság és az otzovizmus-ultimatizmus ellen 2 fronton vívott harc elismerése alapján.

Az egyesülés feltételei részünkről: a likvidátorság elleni harc feltétlen elismerése (a KB félmegoldása: személyes engedmény); a frakciós harc (= különösen a külföldi szakadás) beszüntetése és *lojális engedelmeskedés* a párt *többségének* (a bolsevikok + többek közt a lengyelek), amely a pártot kivezette az 1907—1909. évi válságból, és a 2 fronton folyó radikális harc útjára terelte.

A mensevikek feltételei: a likvidátorság világos meghatározásának eltitkolása (félmegoldás az *egyhangúlag* hozott határozatban) és *egyenlőség* a Központi Lap szerkesztőségében ((amely ténylegesen a legfőbb és az egész pártot irányító intézmény, minthogy az oroszországi KB rendkívül gyenge és ingatag)).

* — félreállítása. — *Szerk.*

** — polgári liberális kiadónál. — *Szerk.*

A KB-val elfogadtatnak egy *rendkívül ingatag kompromisszumot* 1) egyhangúlag hozott határozat, amelyből *k i h ú z z á k* a likvidátorság elnevezést[295]; 2) 3 : 2 arány a Központi Lapnál, miközben a mensevikek „mechanikus elnyomást", „ostromállapotot" etc. emlegetnek; 3) a mensevikek nem hajlandók határozottan, világosan és egyszer s mindenkorra lemondani a frakciós újságról és a frakciós szervezetről, s nem hajlandók elismerni a többségnek való *l o j á l i s* engedelmeskedés elvét.

Ebből adódnak összes aggályaink. Feloszlattuk a bolsevik frakciót, átadtuk a pénzt a KB-nak (amelyben ténylegesen öten uralkodnak; az otzovizmus-ultimatizmus által megrontott többség esetleges és ingadozó), és most attól tartunk (s aggodalmunk cseppet sem alaptalan), hogy a mensevikek külföldön szakadást idéznek elő, és becsempészik a likvidátorságot (a szerkesztőségen belüli egyenlőség formájában).

Meggyőződésünk, hogy ha a mensevikek külföldről megpróbálnak szakadást előidézni, a KB (vagyis a bolsevikok + a nemzeti szervezetek) képtelenek lesznek kellő erővel harcolni a likvidátorság ellen, s ismét fel kell majd *é l e s z t e n i* a frakciós harcot, vagyis a szakadásra szakadással kell válaszolni.

A „fegyverszünet" tapasztalata: a bolsevikok letették a fegyvert. A „pártszerű élet" tapasztalatai.

Feltételeink a mensevikek számára: (*α*) teljes fegyverletétel — a frakciós lap, a frakciós pénztár és a külföldi frakciós szakadás megszüntetése; (*β*) a likvidátorság elleni harcról szóló határozat *lojális* végrehajtása; (*γ*) a Központi Lapnál: *lojális* engedelmeskedés a többségnek; (*δ*) Oroszországban: a KB *lojális* támogatása.

Si non — non*.

A mensevikek kacérkodása az otzovistákkal és az ultimatistákkal. Trockij gyengesége és elnéző magatartása a likvidátorokkal szemben.

Párizsból
1910 február—március.
Először 1933-ban jelent meg.

* — Ha nem, hát nem. — *Szerk.*

187

N. J. VILONOVNAK

10. III. 27.

Kedves Mihail elvtárs! Hogy szolgál az egészsége? Javulóban van? Írja meg, közölje pontosan, hízott-e és mennyit!

Minálunk már oszladozik a békítgető-egyesítő köd. Küldöm a „Szocial-Demokrat" 12. számának különlenyomatát[296]. Ebből látni fogja, hogy teljes erővel dúl a goloszisták elleni harc. Most már csak az a kérdés, hogy vannak-e egyáltalán a világon plehanovisták, vannak-e *pártigenlő* mensevikek, vagy pedig minden mensevik goloszista, s Plehanov unikum.

Fokozott erővel kell agitálnunk azért, hogy a plehanovisták lépjenek ki a goloszista csoportokból, hogy a KB Külföldi Irodájának goloszista tagját plehanovista váltsa fel stb. — és ezzel az agitációval *gyakorlatilag* kell ellenőriznünk, hogy létrejön-e a párt egyesüléséből legalább a bolsevikok és a plehanovisták egyesítése — vagy pedig semmi sem lesz az egészből.

Az itteni bolsevik csoport már készül erre az agitációra; — ha megindítjuk, értesítjük Önt.

A „vperjodisták" valami kongresszus-félét tartanak itt: azt beszélik, megérkezett Bogdanov és Sztanyiszlav. Mit fognak csinálni — nem tudjuk. Elég után viselkednek, és valószínűleg velük is nyomban fel kell majd vennie a harcot a Központi Lapnak, amint először jelentkeznek a sajtóban. Oroszországból levelet kaptunk, mely szerint a moszkvai vperjodistáknak Alekszinszkij megírta azt a tervüket, hogy *külön* iskolát állítanak fel 50 ember

számára (sikerült pénzt szerezniük?), de a moszkvai vperjodisták állítólag közös pártiskolára hajlanak.

Gorkijjal megszakadt a levelezés. Azt hallottuk, hogy csalódott Bogdanovban, és rájött, milyen fonák a viselkedése. Hát Ön kapott-e Capriból valami hírt?

Oroszországban kevés emberünk van. Ej, ha innen hazaküldhetnénk egy jó pártmunkást a KB-ba vagy a konferencia összehívására! De itt csupa „levitézlett ember" van.

Jó egészséget kívánok. Írjon.

Kézszorítással *Lenin*

Párizsból Davosba (Svájc).
Először 1930-ban jelent meg.

188

G. V. PLEHANOVNAK

10. III. 29.

Kedves és mélyen tisztelt Elvtárs! Teljesen egyetértek azzal a „Dnyevnyik" 11. számában is kifejtett gondolatával, hogy az összes valóban szociáldemokrata elemeknek szorosan és őszintén össze kell fogniuk a likvidátorság és az otzovizmus elleni harcban, s nagyon szeretnék személyesen beszélni Önnel a pártban kialakult jelenlegi helyzetről. Ha Ön is hasznosnak tartja ezt, és ha egészségi állapota megengedi, legyen olyan jó, írja meg (vagy táviratozza meg) nekem néhány szóban, mikor találkozhatnék Önnel San Remóban. Bármikor szívesen odautazom ebből a célból.

Elvtársi üdvözlettel *N. Lenin*

Vl. Oulianoff. 4. Rue Marie Rose. Paris. XIV.

Párizsból San Remóba (Olaszország).

Először 1930-ban jelent meg.

189

N. J. VILONOVNAK

10. IV. 7.

Kedves M. elvtárs! Küldöm az itteni plehanovisták, jobban mondva a pártigenlő mensevikek határozatát[297]. Ha igaz, hogy ott Davosban a mensevikek legtöbbje pártigenlő, akkor rendkívül fontos lenne, hogy azonnal reagáljanak erre a határozatra, valamilyen formában tömörüljenek és nyíltan fellépjenek. Persze a *bolsevikok* csak nagyon óvatos formában tanácsolhatnak ilyesmiket a mensevikeknek, mert még a plehanovisták szemében sincs rettenetesebb, szörnyűbb, elviselhetetlenebb vád, mint „a bolsevikok segítésének" vagy „a bolsevikok szolgálatának" stb. vádja.

A mostani zavaros helyzetből szerintem csak két kivezető út van: vagy visszatérünk a magunk bolsevik frakciójához, vagy *radikális harcot* vívunk a pártért a plehanovistákkal együtt a goloszisták ellen. A második kívánatosabb, de nem tőlünk függ. Amíg lehet, minden tőlünk telhetőt meg fogunk tenni a második út érdekében, s csak akkor térünk vissza az elsőhöz, ha a második esetben az *összes* lehetőségeket kimerítettük, az összes eszközöket felhasználtuk. —

— Nagyon örülök, hogy a pragmatizmussal való megismerkedése következtében kezd eltávolodni a machizmustól. Oroszországban most igen buzgón fordítgatják ezt a „legújabb" filozófiai söpredéket: Petzoldtot és társait, a pragmatistákat stb. Ez jó is: ha az orosz olvasók és különösen az orosz munkások *eredetiben* fogják látni a mi Bogdanovunknak és társainak tanítómestereit, hamarosan hátat fordítanak a mestereknek is, meg a tanítványoknak is.

Aki az igazságot tartja a megismerés eszközének, az lényegében már az agnoszticizmus pártjára áll, vagyis felhagy a materializmussal. Ebben — és minden lényeges kérdésben — a pragmatisták, a machisták, az empiriomonisták mind egy húron pendülnek.

Kívánok mielőbbi és végleges gyógyulást. Baráti kézszorítással

N. Lenin

Párizsból Davosba (Svájc).

Először 1930-ban jelent meg.

190

A. M. GORKIJNAK

Al. Maksz—csnak

10. IV. 11.

Kedves A. M.! Csak ma kaptam meg az Ön és M. F. levelét, amelyet M. Sz. Botkina révén küldött. Hogy el ne feledjem: írhat a *lakásomra* is (Oulianoff. 4. Rue Marie Rose. 4. Paris. XIV) meg a párt címére is — de akkor inkább küldje kettős borítékban, és a belsőre írja rá: személyesen Leninnek (110. Avenue d'Orléans. Mr. Kotliarenko. Paris. XIV).

A kért kiadványokat igyekszem már holnap elküldeni Önnek.

Szidtam-e én Önt, és hol? Nyilván a „Diszkusszionnij Lisztok" 1. számában (a Központi Lap mellékleteként adjuk ki)[298]. Küldöm. Ha nem erre gondoltak azok, akik felhívták rá a figyelmét, más most nem jut eszembe. Ez alatt az idő alatt semmi mást nem írtam.

Most az egyesülésről. Tény vagy anekdota? — kérdi Ön. Hogy erre válaszolhassak, messziről kell kezdenem, mert ebben a tényben van némi „anekdota" is (nem éppen kevés), meg komoly mag is szerintem.

A pártegyesülés irányában komoly és mélyen gyökerező tényezők hatottak és hatnak: eszmei téren az, hogy a szociáldemokráciát meg kell tisztítani a likvidátorságtól és az otzovizmustól, gyakorlati téren pedig az, hogy a párt és az egész szociáldemokrata munka rettenetesen nehéz helyzetben van, s érlelődik a szociáldemokrata munkás új típusa.

A KB plénumán (a „hosszú plénumon" — három

hétig gyötörtük egymást, s idegileg egészen kimerültünk, hogy az ördög vinné el!) ezekhez a komoly és mélyen gyökerező tényezőkhöz, amelyeket még korántsem mindenki ismert fel, újabb apróbb, kicsinyes tényezők járultak: az „általában béküljünk ki" hangulat (anélkül, hogy világos fogalmuk lenne arról, hogy kivel, miért és hogyan), továbbá a Bolsevik Központtal szemben táplált gyűlölet, amelynek oka a Bolsevik Központ könyörtelen eszmei harca, valamint a mensevikek egymás közti civakodása és verekedhetnékje, — s az eredmény: kelésekkel borított újszülött.

Most hát gyötrődünk. Vagy — a jobbik esetben — felnyitjuk a keléseket, kinyomjuk a gennyet, meggyógyítjuk és felneveljük a gyereket.

Vagy — a rosszabbik esetben — meghal a gyerek. Akkor aztán egy darabig gyermektelenek leszünk (vagyis: visszaállítjuk a bolsevik frakciót), s azután egészségesebb kisbabát hozunk a világra.

A mensevikek közül a plehanovisták, a *pártigenlők*, a munkások a komoly egyesülés felé tartanak (nem egészen tudatosan, lassan, ingadozva ugyan, de azért mégis csak afelé tartanak, és ami fő, mindenképpen afelé kell hogy tartsanak). A goloszisták viszont hímeznek-hámoznak, csűrik-csavarják a dolgot, és aljaskodnak. Oroszországban erős, legális, opportunista központjuk van kialakulóban (az irodalomban Potreszov és társai: lásd a „Nasa Zarja" 2. számát — hogy ez a Potreszov micsoda gazember! —, a gyakorlati, a szervező munkában meg Mihail, Roman, Jurij + a „Golosz" 19/20. számában megjelent „Nyílt levél" 16 aláírója).

A KB plénuma *mindenkit* egyesíteni akart. Most már a goloszistákról *nem lehet szó*. Ezt a kelést el *k e l l* távolítani. Ez pedig nem megy civakodás, botrány, gyötrődés, szenny és „váladék" nélkül.

Most éppen nyakig vagyunk ebben a civakodásban. Vagy az történik, hogy az oroszországi KB megnyirbálja a goloszisták szárnyait, vagyis eltávolítja őket a fontosabb intézményekből (például a Központi Lapból stb.) — vagy pedig vissza kell állítanunk a frakciót.

Plehanov értékeléséből, amelyet a „Dnyevnyik" 11.

számában a plénumról adott, világosan látszik, hogy *most* őszintén és komolyan akar harcolni az opportunizmus ellen, és ez az akarata fölülkerekedett azon a kicsinyes és sekélyes óhajon, hogy az opportunista goloszistákat *fölhasználja* a bolsevikok *ellen*. Itt is bonyolult játék folyik, de a mensevikek Oroszországban kialakult legalista, likvidátor központja *elkerülhetetlenül* azt eredményezi majd, hogy a komoly szociáldemokraták hátat fordítanak nekik.

Most pedig a „vperjodistákról". Volt idő, amikor úgy véltem, hogy ezen a csoporton belül is két áramlat van: az egyik a párt felé, a marxizmus felé, a machizmus és az otzovizmus elvetése felé tart — a másik meg ellenkező irányú. Az előbbi számára a pártegyesülés lehetővé tette volna, hogy kényelmesen, nem kínosan, pártszerűen kijavítsa az otzovizmus nyilvánvaló ostobaságait stb. De úgy látszik, a másik áramlat kerekedik felül náluk. Alekszinszkij (aki a politikában valóságos csecsemő, de mérgében egyik gyerekes ostobaságot a másik után követi el) nagy botrány közepette kilépett a „Diszkusszionnij Lisztok" szerkesztőségéből és a pártiskola-bizottságból. Úgy látszik, mégiscsak megcsinálják a maguk *külön* iskoláját, amely megint frakciós lesz, és amelyet megint az isten háta mögött szerveznek meg. Ha ez bekövetkezik, ismét harcolni fogunk, és elhódítjuk tőlük a munkásokat.

Így aztán most az „anekdotikus" elemek dominálnak az egyesülésben, ezek nyomulnak előtérbe, alkalmat adva a vihogásra, gúnyolódásra stb. Azt beszélik, hogy az eszer Csernov még bohózatot is írt a szociáldemokraták egyesüléséről „Vihar egy pohár vízben" címmel, és hogy ezt a bohózatot a napokban elő is fogja adni itt egy (szenzációéhes) emigráns csoport.

Utálatos dolog ezeknek az „anekdotába illő" eseményeknek, ennek a civakodásnak és botránynak, ennek a gyötrődésnek és „váladéknak" a kellős közepében csücsülni, s utálatos dolog mindezt közvetlen közelből figyelni. De ez a hangulat nem uralkodhat el rajtunk. Az emigrációs élet százszorta nehezebb most, mint a forradalom előtt volt. Az emigráció és a civakodás elválaszthatatlan egymástól.

De a civódás nem számít; a civódás $^{9}/_{10}$ része külföldön játszódik le; a civódás csupán afféle járulék. A párt, a szociáldemokrata mozgalom viszont a mostani helyzet minden pokoli nehézsége közepette is szüntelenül fejlődik. Szüntelenül *halad* a szociáldemokrata párt megtisztítása a *párt* veszélyes „elhajlásaitól", a likvidátorságtól és az otzovizmustól; s ebben a tisztogatásban az egyesülés keretei között *lényegesen előbbre jutottunk*, mint azelőtt. Az otzovizmussal eszmeileg már lényegében a plénum előtt végeztünk. A likvidátorsággal akkoriban nem számoltunk le, a mensevikeknek egy időre sikerült *elrejteniük a kígyót*, de most napvilágra került, most aztán mindenki láthatja, s most nekimegyünk és eltapossuk a fejét!

Ez a tisztogatás korántsem csak „eszmei" feladat, korántsem csak az „irodalomra" tartozik, mint az a tökfilkó (vagy gazfickó) Potreszov gondolja, aki éppúgy *síkraszáll* a machistákért, mint a mensevikek síkraszálltak a plénumon a „vperjodisták" mellett. Nem, ez a megtisztítás elválaszthatatlan kapcsolatban van a munkásmozgalom sűrűjével, amely most tanulja, hogyan kell megszervezni a szociáldemokrata munkát a mai súlyos időkben, s éppen a tagadás útján tanul, éppen a likvidátorság és az otzovizmus tagadása révén lép ki az egyenes útra. Csak az a fecsegő Trockij képzeli, hogy ez a tagadás mellőzhető, hogy ez felesleges, hogy ez nem a munkásokra tartozik, hogy a likvidátorság és az otzovizmus kérdéseit *nem* az élet, *hanem* megbokrosodott vitatkozók sajtója veti fel.

Képzelem, milyen gyötrelmes látvány az új szociáldemokrata mozgalom e nehéz fejlődése azoknak, akik nem látták és nem élték át a fejlődés nehézségeit a nyolcvanas évek végén és a kilencvenes évek elején. Akkor legfeljebb tíz-húsz vagy még kevesebb ilyen szociáldemokrata akadt. Most százával, ezrével vannak ilyenek. Ebből ered a válság és a válságok sora. És a szociáldemokrácia *egésze* nyíltan, becsületesen leküzdi ezeket a válságokat.

Baráti kézszorítással *Lenin*

Párizsból Capri szigetére (Olaszország).
Először 1924-ben jelent meg.

191

N. A. SZEMASKÓNAK

10. X. 4.

Kedves N. A.! Minél előbb találkoznunk kell, hogy megbeszéljük a bolsevikok (antivperjodisták) gyűlésének *mielőbbi* összehívását. Tegnap Mark + Lozovszkij + Ljova távozott, tiltakozva a frakciós lap ellen[209]. Nevetséges alakok! Örülök, hogy elmentek a zavarosfejűek, viszont *mielőbb* tisztázni kell a többiek álláspontját. Minél előbb jöjjön ide, ha lehet, és intézkedjen a gyűlés mielőbbi megrendezése érdekében.

Lenin

Párizsból Chatillonba (Franciaország).

Először 1930-ban jelent meg.

192

J. J. MARCHLEWSKINEK

10. X. 7.

Kedves Elvtárs! Tegnap késő este kaptam meg az Ön és Wurm levelét, s az Ön cikkét. Kérésének, valamint Kautsky óhajának eleget téve, lasse ich es bei Ihrem Artikel bewenden*.

Már majdnem a felével készen vagyok egy nagyobb cikknek, amelyben Martovot és Trockijt együttesen támadom[300]. Kénytelen leszek félbehagyni. Most egy Trockij elleni kisebb cikkel foglalkozom. Legyen olyan jó, mondja meg Kautskynak, ha találkozik vele: mégiscsak számítson arra, hogy Trockijnak *én* válaszolok. Ha a németek annyira félnek a vitától, gondolom, nem olyan sokat számít, hogy egy héttel előbb vagy utóbb érkezik meg a válasz, nem?

Rendkívül bánt, hogy még Kautsky és Wurm sem látja, mennyire aljas és gyalázatos Martov és Trockij cikke. Megpróbálok legalább egy magánlevelet írni Kautskynak, hogy tisztázzam az ügyet. Hiszen valósággal botrány, hogy Martov és Trockij büntetlenül hazudozik, s gúnyiratokat firkál „tudományos" cikkek ürügyén!!

Erről jut eszembe: nem segítene két gyakorlati kérdés tisztázásában? Az első: tudna-e keríteni Berlinben valakit, aki oroszról németre fordítana (a „Neue Zeit"-be írt cikkeket)? Vagy, ha ez nem biztonságos és sokba kerül, nem lenne-e jobb itt keresni valakit? Mindenesetre igyek-

* — beleegyezem, hogy az Ön cikkére szorítkozzam. — *Szerk.*

szem itt körülnézni, de szeretném tudni az Ön véleményét, hiszen Önnek sok tapasztalata van ezen a téren.

A második: mi lenne, ha írnék egy brosúrát (terjedelme à la Cserevanyin: Das Proletariat in der russischen Revolution*) az orosz forradalomról, a forradalom tanulságairól, az osztályharcról stb.? Akadna-e rá német pártkiadó vagy sem? Fizetnek-e a németek ilyesmikért, vagy pénzt csak az oroszoktól lehet szerezni, a németeket pedig nebenbei** ellátni?

A Martovnak szóló válasszal kapcsolatban „belemásztam" egy hallatlanul érdekes statisztikába az 1905—1908. évi sztrájkokról, és nagyon szeretném feldolgozni. A téma olyan, hogy inkább könyvbe vagy brosúrába való, mint cikkbe[301]. A németek viszont szégyenletesen „tudatlanok" az orosz forradalom értékelésének kérdéseiben!

Mellékelek egy rövid listát, amelyben felsorolom, mit kellene még bevenni Martov ellen. Ha akár egy részét is betoldja cikkébe, nagyon jó lesz[302].

Beste Grüsse***.

Baráti kézszorítással *Lenin*

No és a magdeburgi tömegsztrájk kérdésének finálé ja (Rosa határozati javaslatának elfogadása és a javaslat 2. részének visszavonása) nem segíti elő Rosa *kibékülését* Kautskyval? meg a Vorstanddal?**** Vagy nem egyhamar?[303] ((Rosa Luxemburgnak két hete írtam Stockholmból.))

Címem: Vl. Oulianoff. 4. Rue Marie Rose. 4. Paris. XIV.

Szerintem Martov legfőbb (korántsem az összes) hazugságai és ferdítései, amelyeket (ha nem is mind, de legalább részben) meg kellene említeni, a következők:

Martov elvtárs kijelenti: Radek elvtárs helytelenül idéz, s ezzel meggyanúsít valakit anélkül, hogy gyanúját bebizonyítaná. Nekünk viszont *pontos* bizonyítékunk van arra, hogy Martov hamisan idéz. „Mi eddig franciául

* — A proletariátus az orosz forradalomban. — *Szerk.*
** — mellékesen. — *Szerk.*
*** — Minden jót. — *Szerk.*
**** — vezetőséggel. — *Szerk.*

beszéltünk" („Neue Zeit", 1910) — idézi Martov Lenint. *Az idézet ki van forgatva.* Lenin a következőket mondta: „a forradalom idején *megtanultunk* «franciául»" („Proletarij", *46.* sz.)[304]. Martov az idézet elferdítésével éppen azt palástolja, hogy ő (mint minden opportunista) el akarja *f e l e j t e t n i* a munkásokkal a forradalmi harci módszereket.

„Franciául beszélni" — „richtiger gesagt: blanquistisch"*, helyesbít Martov. Köszönet az őszinteségéért. Tehát a francia proletariátus részvétele Franciaország forradalmaiban: „blanquizmus" volt — ez a „lényege" Martov és Quessel nézeteinek[305].

„In ganz Westeuropa — írja Martov — betrachtet man die Bauernmassen in dem Masse für bündnisfähig, als sie die schweren Folgen der kapitalistischen Umwälzung der Landwirtschaft zu spüren bekommen . .; für Russland malte man sich ein Bild aus, wie mit dem Proletariat sich die 100 Millionen Bauern vereinigen . . . die noch nicht von der kapitalistischen Bourgeoisie in die Schule genommen worden sind" („Neue Zeit", Seite 909). Das ist eben russisches Quesseltum!**

Az orosz Quessel *elfelejtette* megmondani, hogy az orosz szociáldemokraták agrárprogramjában (amelyet Stockholmban szavaztak meg 1906-ban, amikor a mensevikeké volt a többség!!) benne van, hogy „támogatjuk a parasztság forradalmi megmozdulásait, a földesúri földek *elkobzását* is beleértve". Van-e valami ehhez hasonló „Európában", ó, orosz Quessel? Nincs, mert Európában a *polgári* forradalom kérdéseit már nem vetik fel *forradalmi* módon. „A kapitalista burzsoázia iskolája" az orosz parasztok szemében a liberális burzsoázia árulásának és hitszegésének iskolája (a liberális burzsoázia *eladta* a

---

* — „jobban mondva: blanquista módon". — *Szerk.*

** — „Egész Nyugat-Európában olyan mértékben tartják a paraszti tömegeket alkalmasnak a szövetségre, amilyen mértékben megismerkednek a mezőgazdaság kapitalista átalakulásának súlyos következményeivel . .; Oroszországról azt képzelik, hogy a proletariátussal egyesül a 100 millió paraszt, . . . aki még nem járta ki a kapitalista burzsoázia iskoláját" („Neue Zeit", 909. old.). Ezt nevezem én orosz quesselizmusnak! — *Szerk.*

parasztokat a földesuraknak és az abszolutizmusnak), és ezt az *iskolát* csak szélsőséges opportunisták védelmezhetik.

Amikor Martov oly gúnyosan beszél arról, hogy „a proletariátussal egyesül a 100 millió paraszt", magát a forradalmat gúnyolja, amely a gyakorlatban mutatta meg ezt az egyesülést a felkelés porondján is (1905. X, XI—XII.), meg az első két duma porondján is (1906 és 1907). Martov tehetetlenül ingadozik („a földek elkobzását" *ellenző*, „a parasztság forradalmi megmozdulásait" *ellenző)* liberálisok és a szociáldemokraták között, akiknek mind ez ideig eszük ágában sem volt lemondani a paraszt*felkelés* támogatásáról, sem arról, hogy ezt *meg is mondják programjukban.*

Martov azt hiszi, hogy a forradalom éveiben (1905—7) *nem* a köztársaság kérdése, *hanem* „die Frage der *Unabhängigkeit* der Volksvertretung" (S. 918)* volt napirenden. Függetlensége — *mitől?* a monarchiától, amely *Staatsstreicheket*** *rendezett?* Az orosz opportunisták még az agrárforradalom és a politikai forradalom összefüggéséről is megfeledkeznek (harcolhatunk-e a földek elkobzásáért, ha nem harcolunk a köztársaságért?), elfelejtik, hogy a Staatsstreichek, az Aufstandok, a Niederwerfungsstreikek*** korszaka nem a mi akaratunkból, hanem az *objektiv* feltételek folytán *tűzi napirendre* a köztársaság kérdését. 1905-ben a „köztársaság" mint napi jelszó — „romanticizmus"; a „függetlenség" (a Staatsstreicheket rendező és Bürgerkrieget**** folytató monarchiával szembeni függetlenség) = Realpolitik*****, — nemde, ó, orosz Quessel?

A propos°. Amikor Rosa Luxemburg arról vitatkozott Kautskyval, hogy *elérkezett-e* Németország számára

---

* — „a népképviselet függetlenségének kérdése" (918. old.). — *Szerk.*

** — államcsínyeket. — *Szerk.*

*** — államcsínyek, felkelések, politikai tömegsztrájkok. — *Szerk.*

**** — polgárháborút. — *Szerk.*

***** — reálpolitika. — *Szerk.*

° — Erről jut eszembe. — *Szerk.*

a Niederwerfungsstrategie* pillanata, Kautsky *világosan és kereken* megmondta, hogy ez a pillanat szerinte elkerülhetetlen, és nincs már messze, de még nem következett be. Martov meg, „elmélyítve" (verballhornend) Kautskyt, tagadja, hogy Oroszországban 1905-ben alkalmazható volt a Niederwerfungsstrategie!! Martov úgy látja, hogy az 1905 decemberi felkelést *„künstlich"*** idézték elő („Neue Zeit", S. 913). Die Leute, welche so glauben, können nur *künstlich* zur Sozialdemokratie gerechnet werden. *Natürlich* sind sie Nationalliberale***.

Martov kigúnyolja azt a nézetet, mely szerint a proletariátus az „ausschlaggebende Macht" (S. 909)**** a forradalomban. Mind ez ideig csak a liberálisok merték tagadni (és ők sem mindig) azt a vitathatatlan történelmi tényt, hogy az orosz proletariátus 1905-ben *gyakorlatilag* betöltötte az „ausschlaggebende Macht" szerepét. És amikor a (Martov és Potreszov szerkesztette) ötkötetes „Társadalmi mozgalomban" felülkerekedett az az elmélet, amely tagadja „a proletariátus hegemóniáját az orosz forradalomban", Plehanov *kilépett* a szerkesztő bizottságból, és a „Társadalmi mozgalmat" a likvidátorok művének nevezte. Martov most nem az egész mensevizmust képviseli, hanem csak azt, amelyet megtagadott és opportunizmusnak nyilvánított a továbbra is mensevik Plehanov.

Martov a bojkott („a politikai tartózkodás") védelmezésével, amit „in ganz Westeuropa"***** művelnek az anarchisták, az 1906. évi oroszországi bojkottot állítja szembe. Az 1906-os bojkottról külön szóltunk (erről már Ön is beszélt). De amikor Martov általában beszél a bojkottról, miért felejti el a bojkott alkalmazásának legfőbb példáját az orosz forradalomban: a Buligin-duma bojkottját (05. aug. 6-i törvény)?? Ezt a bojkottot az *összes*

---

* — a hatalom megdöntésének stratégiája. — *Szerk.*

** — „mesterségesen". — *Szerk.*

*** — Azokat, akik így gondolkodnak, csak *mesterségesen* lehet a szociáldemokraták közé sorolni. Ők *természetesen* nacionálliberálisok. — *Szerk.*

**** — „a döntő erő" (hegemón) (909. old.). — *Szerk.*

***** — „egész Nyugat-Európában". — *Szerk.*

liberálisok, még a *baloldaliak* (a „Felszabadulás Szövetsége") is ellenezték, a bolsevik szociáldemokraták pedig helyeselték. Vajon azért hallgatja el Martov, mert *ez* a bojkott győzelemmel járt? Azért, mert *ez* a bojkott a *győztes* Niederwerfungsstrategie jelszava volt?

A mensevikek (különösen a „Nasa Zarjá"-ban, a „Vozrozsgyenyijé"-ben és a „Zsizny"-ben) mind kapvakaptak Rosa Luxemburg és Kautsky vitáján, hogy Kautskyt „menseviknek" kiálthassák ki. S Martov majd a bőréből bújik ki, mozgásba hozza egész kleinliche und miserable Diplomatie-ját*, csak hogy *kimélyíthesse* a Rosa Luxemburg és Kautsky közt keletkezett szakadékot. Ezek az elende** módszerek nem vezethetnek sikerre. Forradalmi szociáldemokraták vitatkozhattak arról, hogy *mikor* érkezik el Németországban a Niederwerfungsstrategie ideje, de arról nem, hogy *1905-ben* Oroszországban *helyénvaló* volt-e a Niederwerfungsstrategie. Kautskynak eszébe sem jutott, hogy tagadja *ezt* az 1905-ös Oroszországra vonatkozólag. Ezt csak a liberálisok, no meg a német és orosz Quesselek tagadhatják!

Párizsból.

Először 1925-ben jelent meg.

---

* — kicsinyes és nyomorúságos diplomáciáját. — *Szerk.*
** — nyomorúságos. — *Szerk.*

193

G. SKLOVSZKIJNAK

Kedves Elvtárs! Nagyon köszönöm levelét és a Plehanov-féle agitációról közölt híreket. Igazán rendkívül értékes számunkra most minden ilyen értesülés, hiszen ezek alapján pontosan megítélhetjük a külföldön élő szociáldemokraták hangulatát. Azon gondolkodom, ne utazzam-e magam is Svájcbà előadó körútra (Genf, Lausanne, Bern, Zürich). Nem tudom, kifizetődik-e.

Ami a Plehanovval való blokkot illeti, szerintem Önnek teljesen igaza van abban, hogy pártolnunk kell a blokkot. Én 1909 óta *feltétlenül* híve vagyok a plehanovistákhoz való *közeledésnek*. S most még inkább. Csak a plehanovistákkal együtt építhetjük fel és kell is felépítenünk a pártot — a „vperjodistákra" és a „goloszistákra" már régóta nem számíthatunk. Tévedés azt hinni, hogy a plehanovisták gyengék, „nullák" (mint néha hallani) stb. Ez a külföldi benyomás. Mély meggyőződésem, hogy Oroszországban a mensevik *munkások* $^{9}/_{10}$-e plehanovista. A mensevizmusnak a forradalomban megtett egész pályafutása kezeskedik arról, hogy a plehanovizmus a mensevikek proletár ágának legjobb (és ezért a legéletképesebb) terméke.

Koppenhágában beszéltem Plehanovval egy népszerű lap kiadásáról. Szükség van ilyen lapra. (Trockij most szemmelláthatóan a likvidátorokhoz húz, a goloszistákat támogatja, s mindenáron meg akarja *akadályozni* a bolsevikok és a plehanovisták pártigenlő blokkját.) Plehanovval teljesen egyetértünk abban, hogy Trockijjal nincs mit kezdeni. Vagy a Központi Lap kebelében alapítjuk meg ezt a népszerű lapot, *vagy* mint a bolsevik csoport

k ü l ö n lapját. Plehanov megígérte, hogy közreműködik. Pénzt kell majd szerezni — nekünk egészen kevés van. Számítok az Ön sokoldalú segítségére. Sokat fáradozunk egy oroszországi folyóirat megalapításán (à la „*Vozrozsgyenyije*“ és „*Zsizny*“). Nincs kapcsolat, nincs titkár, nincs, akinek révén megszervezzük — embereink sorra lebuknak. Sajnos! Pedig a folyóiratra szükség van[306].

Baráti kézszorítással *Lenin*

Párizsból Bernbe
1910 október 14-én.
Először 1930-ban jelent meg.

194

A. M. GORKIJNAK

10. XI. 14.

Kedves A. M.! Régesrég nem kaptam egy sort sem — se Öntől, se M. F.-től. Pedig nagyon hiányzanak a Capri-szigeti hírek. Miért hallgatnak? Hiszen csak nem tesznek olyat, hogy pontosan számon tartják a leveleket, miként egyesek — mint mondják — a látogatásokat.

Itt minden a régi. Tengernyi apró ügy és mindenféle kellemetlenség a pártban különféle „kiskirályok" belharca miatt. Brrr!.. Jó lehet most Capriban...

Az örökös civakodás közepette pihenésképpen elővettük a „*Rabocsaja Gazeta*" kiadásának régi tervét. Nagynehezen összegyűjtöttünk 400 frs-t*. Tegnap végre megjelent az 1. szám. Elküldöm Önnek a közleménnyel és az előfizetési űrlappal együtt[307]. Arra kérjük a Capri-szigeti és a nápolyi kolóniának azokat a tagjait, akik rokonszenveznek ezzel a vállalkozással (s a bolsevikok és Plehanov „közeledésével"), hogy támogassák minden szempontból. A „*Rabocsaja Gazetá*"-ra szükség van, Trockijjal viszont, aki a likvidátorok és az otzovista vperjodisták érdekében intrikál, nem lehet dűlőre jutni. Plehanovval együtt már Koppenhágában erélyesen tiltakoztunk a „Vorwärts"-beli példátlanul aljas cikke ellen. Hát még milyen gyalázatos dolgokat írt a „*Neue Zeit*"-be az orosz szociáldemokraták közti harc történelmi értelméről[308]! Lunacsarszkij pedig a belga „Le Peuple"-ben — nem látta?

Indítunk egy kis legális folyóiratot a „*Nasa Zarja*"

---

* — frankot. — *Szerk.*

és a „*Zsizny*" elleni harc céljából, szintén Plehanov részvételével. Reméljük, ennek az első száma is hamarosan meg fog jelenni.

Így állnak az ügyeink. Apránként, lassacskán, nehezen ugyan, de mégiscsak kievickélünk az örökös civakodásból.

Hát Önnél mi újság? Írt Sztrojevnek? Milyen választ kapott? Mi megírtuk neki az első levelet az „összeköttetés" megteremtése végett, meg is kapta, és azt válaszolta, nem tudja, kivel van dolga. Erre ismét írtunk neki. Egyelőre hallgat. Pokoli az emberhiány, az öregek meg szétszéledtek.

Már majdnem sikerült megindítanunk Pétervárott egy hetilapot a duma-frakcióval közösen (az ottani mensevikek szerencsére nem a likvidátorokhoz, hanem Plehanovhoz húznak), de az ördög tudja, miért, ismét elakadt az ügy[309].

Írja meg, hogyan telnek napjai. Jól megy-e a munka? Lesz-e valami abból a folyóiratból, amelyről a nyáron beszéltünk? Mi van a „Znanyijé"-val[310]?

M. F.-re igazán jogosan haragszom. Megígérte, hogy írni fog. Sehol semmi. Megígérte, hogy tudakozódik a párizsi orosz forradalmi könyvtár ügyében. Sehol semmi. Nem jól van ez így!

Baráti kézszorítással *Lenin*

Tria beszámolóját valószínűleg *mégis* közlik. A Központi Lap szerkesztősége így határozott. Ej, ebben a szerkesztőségben örökké civakodnak, honnan is lenne erejük . . .

Párizsból Capri szigetére (Olaszország).

Először 1930-ban jelent meg.

195

A. M. GORKIJNAK

10. XI. 22.

Kedves A. M.! Néhány napja írtam Önnek, elküldtem a „*Rabocsaja Gazetá*"-t, s megkérdeztem, mi lett abból a folyóiratból, amelyről a nyáron beszélgettünk. Azt ígérte, hogy majd ír róla.

Ma olvastam a „*Recs*"-*ben* a hirdetést a „*Szovremennyik*"-*ről*, amely „Amfityeatrov belső és *kizárólagos* (így szól az ostoba, de annál nagyképűbb és sokatmondóbb hirdetés!) részvételével" és az Ön állandó közreműködésével jelenik meg.

Mi ez? Hogyan? Egy „nagy, havonta megjelenő" folyóirat, „politikai, tudományos, történelmi és társadalmi rovattal" — hisz ez egyáltalán, de egyáltalán nem olyan kiadvány, amely — mint a gyűjtemények — a szépirodalom legjobb erőit kívánja tömöríteni. Hiszen ilyen folyóiratnak vagy teljesen meghatározott, komoly, következetes *irányvonalat* kell követnie, vagy elkerülhetetlenül szégyent vall, és szégyenbe hozza munkatársait. Van irányvonala a „*Vesztnyik Jevropi*"-*nak* is — rossz, elmosódó, invenciótlan irányvonal, de mégiscsak irányvonal, amely egy meghatározott társadalmi elemet, bizonyos burzsoá rétegeket szolgál, és amely a professzori, hivatalnoki és az úgynevezett „illedelmes" (jobban mondva illedelmességre törekvő) liberálisokból álló értelmiségnek ugyancsak meghatározott köreit egyesíti. Van irányvonala a „*Russzkaja Miszl*"-*nek* is — mocskos irányvonal ugyan, de mégiscsak irányvonal, amely nagyon jó szolgálatot tesz az ellenforradalmi liberális burzsoáziának. Van irányvonala a „*Russzkoje Bogatsztvó*"-*nak* is — narodnyik, narodnyik-

kadet irányvonala, de ez is irányvonal, amely mellett egy évtizeden át kitartott, kiszolgálva a lakosság bizonyos rétegeit. Van irányvonala a „*Szovremennij Mir*"-nek is — sokszor mensevik-kadet (most a pártigenlő mensevizmus felé hajló) irányvonala, de mégiscsak irányvonal. Egy irányvonal nélküli lap ostoba, értelmetlen, botrányos és káros dolog. De ugyan miféle irányvonala lehet olyan folyóiratnak, amely Amfityeatrov „kizárólagos részvételével" jelenik meg? mert hiszen nem G. Lopatyin az, aki képes irányt szabni, — ha pedig igazak a Kacsorovszkij közreműködéséről szóló hírek (azt mondják, az újságokba is bekerültek), akkor ez is „irányvonal", de korlátolt, eszer vonal.

Amikor a nyáron beszélgettünk, és elmondtam, hogy írtam Önnek egy keserű hangú levelet a „*Gyónás*"-ról, de nem küldtem el, mert épp akkor kezdtünk szakítani a machistákkal, Ön azt felelte nekem: „*rosszul tette,* hogy nem küldte el".

Azután Ön szemrehányást tett nekem, mert nem mentem le a Capri-szigeti iskolába, és azt mondta, hogy ha az ügyek másképp alakulnak, a machista otzovisták elszakadása kevesebb idegét és erejét emésztette volna fel. Ezekre a szavaira gondolva határoztam el, hogy most azonnal írok Önnek, a hír friss benyomása alatt, nem halogatva a dolgot és nem várva meg, amíg megerősítik a hallottakat.

Azt hiszem, hogy egy vaskos politikai és gazdasági folyóirat Amfityeatrov kizárólagos részvételével — sokkal rosszabb, mint a machista otzovisták külön frakciója. Ebben a frakcióban az volt a rossz, és az a rossz ma is, hogy *eszmei* irányvonala eltért és eltér a marxizmustól, a szociáldemokráciától, odáig azonban nem megy, hogy szakítson a marxizmussal, csupán zavart kelt.

Amfityeatrov folyóirata (milyen jól tette Amfityeatrov „Krasznoje Znamjá"-ja, hogy idejében kimúlt!) politikai akció, politikai vállalkozás, amelyben nyoma sincs annak a felismerésnek, hogy az általános „baloldaliság" nem elég a politikához, hogy 1905 óta megengedhetetlen, lehetetlen, elképzelhetetlen komolyan

beszélni a politikáról akkor, ha nem tisztázzák a marxizmushoz és a szociáldemokráciához való viszonyt.

Rossz vége lesz a dolognak. Szomorú vagyok.

Lenin

M. F.-nek salut et fraternité!*

Párizsból Capri szigetére (Olaszország).
Először 1924-ben jelent meg.

---

* — testvéri üdvözlet! — *Szerk.*

196

N. G. POLETAJEVNEK·

Mindkét levelét megkaptam, és nagyon csodálkoztam rajtuk. Mi sem egyszerűbb — gondolná az ember —, mint egyszerűen és világosan megírni, miről is van szó. De mind ez ideig nem sikerült megtudnunk Öntől semmit. Pedig igazán nem nehéz találni valakit, aki legalább hetenként egyszer értelmes, világos, őszinte levelet írna.

Az a kísérlete, hogy a likvidátorokat különválassza a likvidátorságtól, teljesen meddő vállalkozás. Mi sohasem helyeseltük az ilyen megkülönböztetést. Ilyesmivel csak szofisták foglalkoznak. Nyomatékosan kérjük, ne higgyen a szofistáknak, és ne tegyen ilyen megkülönböztetést. Bárki mással ki lehet békülni, de a likvidátorokkal nem, és ha nem akarja elrontani a dolgot, ne engedje szóhoz jutni őket.

Nagy nehézségek árán sikerült egy itteni kiadótól további ezer rubelt szereznünk. Holnap elküldjük Önnek a pénzt. Ha a kiadó ismét mindenféle követeléssel, tanáccsal, feltétellel stb. fogja zaklatni, ne is feleljen neki, vagy olyan formában válaszoljon, ahogy annak idején tanácsoltuk.

Ami a folyóiratocskát illeti, senkitől sem kaptunk semmit.

Tehát még egyszer ismételjük nyomatékos kérésünket: mi megszereztük Önnek, ami kellett, de ne fecsérelje el, ne engedje szóhoz jutni a likvidátorokat (likvidátorság nincs és nem is lehet likvidátorok nélkül. Ki űzött Önnel ilyen gonosz tréfát, ki hitette el, hogy a likvidátorság különbözik a likvidátoroktól?), és azután törekedjék arra, hogy heten-

ként kapjunk értelmes, világos, érthető és részletes tudósítást. Igazán egyik kérésünk sem valami nagy és nehezen teljesíthető; enélkül semmire sem jutunk.

...

Párizsból Pétervárra
1910 december 7-én.

Először 1933-ban jelent meg.

1911

197

A. M. GORKIJNAK

11. I. 3.

Kedves A. M.! Régóta készülök válaszolni levelére, de az itteni civakodás elmérgesedése* miatt (vinné el százezer ördög!) nem értem rá.

Pedig jól esne elcsevegni Önnel.

Először is, hogy el ne felejtsem: Triát letartóztatták Zsordanijával és Ramisvilivel együtt. Bizonyosra mondják. Kár ezért a derék fiúért. Forradalmár.

A „Szovremennyik"-ről. Ma olvasom a „Recs"-ben az első füzet tartalmát, és mérgelődöm, egyre mérgelődöm. Vodovozov Muromcevről... Koloszov Mihajlovszkijról, Lopatyin: „Idegenek" stb. Hát hogyne mérgelődne az ember? S Ön még ingerkedik is velem: „realizmus, demokrácia, aktivitás".

Azt hiszi, hogy ezek szép szavak? *Undorító* szavak, amelyeket a világ minden burzsoá csirkefogója úton-útfélen hangoztat, a mi kadetjainkon és szociálforradalmárainkon kezdve az itteni Briand-ig vagy Millerand-ig, Angliában Lloyd George-ig stb. Méltatlan, fellengzős szavak, eszer-kadet tartalommal. Nem jól van ez így.

Ami Tolsztojt illeti, teljesen egyetértek Önnel abban, hogy a képmutatók és gazemberek szentet fognak csinálni belőle. Plehanovot is felbőszítette a hazudozás és a Tolsztoj előtti hajbókolás, és ebben megegyezett a véleményünk. Ő a Központi Lap legközelebbi számában fogja megszidni

* A gaz Trockij egyesíti a goloszistákat és a vperjodistákat ellenünk. Háború!

érte a „Nasa Zarjá"-t, én meg a „Miszl"-ben[311] (ma készült el az első szám. Gratuláljon — van Moszkvában *marxista* folyóiratunk. Volt is öröm ma nálunk!). A „Zvezda" első számában (Szentpétervárott jelent meg XII. 16-án) ugyancsak van egy jó tárca Plehanovtól, egy *semmitmondó* jegyzettel ellátva, amelyért már megpirongattuk a *szerkesztőséget*. Biztosan az a bolond Jordanszkij és Boncs sütötte ki! De hogy is küzdhetne a „Szovremennyik" „a Tolsztoj-legenda és Tolsztoj vallása" ellen? Vodovozov és Lopatyin? Tréfálni méltóztatik?

Hogy elkezdték verni a diákokat, az szerintem vigasztaló, de Tolsztojnak nem lehet megbocsátani sem a „passzivizmust", sem az anarchizmust, sem a narodnyikságot, sem a vallást.

Ami a szociáldemokrácia donquijotei nemzetközi politikáját illeti, azt hiszem, nincs igaza. Hiszen a revizionisták régóta erősítgetik, hogy a gyarmati politika állítólag haladó, mert meghonosítja a kapitalizmust, és éppen ezért „nincs értelme lelepleznünk a kapzsiságát és kegyetlenségét", mert hiszen „e tulajdonságok nélkül" olyan a tőke, mintha „béna" volna.

Donquijoteizmus és ábrándozás volna, ha a szociáldemokraták azt mondanák a munkásoknak, hogy van megoldás a kapitalizmus kifejlődése nélkül, a kapitalista fejlődés kikerülése esetén is. De mi ezt nem mondjuk. Mi azt mondjuk: a tőke felfal benneteket, felfalja a perzsákat is — mindenkit felfal, és fel is fog falni, amíg meg nem döntitek. Ez az igazság. S nem feledjük el hozzátenni: a kapitalizmus legyőzésének egyetlen biztosítéka a kapitalizmus fejlődése.

A marxisták nem vesznek védelmükbe semmiféle reakciós *rendszabályt*: sem a trösztök betiltását, sem a kereskedelem korlátozását stb. De *kiki végezze a maga dolgát:* Homjakov és társai csak építsenek vasutat Perzsián át, küldjenek ki Ljahovokat[312], a marxisták feladata pedig az, hogy *leleplezzék* őket a munkások előtt. Zabál és felfal, fojtogat és megfojt benneteket — álljatok hát ellen.

Ha *szembeszállunk* a gyarmati politikával és a nemzetközi rablással a proletariátus megszervezése *útján*, a proletárharc szabadságának védelme *útján*, akkor ez nem

gátolja, hanem *sietteti* a kapitalizmus fejlődését, mert arra kényszeríti, hogy a kapitalizmus kulturáltabb, technikailag fejlettebb módszereihez folyamodjon. Többféle kapitalizmus van. Van feketeszázas-októbrista kapitalizmus és van *narodnyik* („realista, demokratikus, aktivitással" teli) kapitalizmus. Minél jobban *leleplezzük* a munkások előtt a kapitalizmus „kapzsiságát és kegyetlenségét", annál nehezebb fenntartani a kapitalizmus első fajtáját, annál inkább át kell térnie a második fajtájára. Ez pedig a mi malmunkra hajtja a vizet.

Azt gondolja, ellentmondásba keveredtem? A levél elején rosszalltam a „realizmus, demokrácia, aktivitás" szavakat, most pedig jónak találom őket? Nincs itt semmi ellentmondás: a proletárnak rosszak, a burzsoának jók.

A németeknek van egy mintaszerű opportunista lapjuk, a „Sozialistische Monatshefte". Ebben a Schippel- és Bernstein-féle urak már régóta támadják a forradalmi szociáldemokrácia nemzetközi politikáját, azt hangoztatva, hogy a szociáldemokraták politikája, úgymond, „szépelkek handabandázásához" hasonlít. Ez, kedves barátom, opportunista csirkefogók bűvészmutatványa. Kérjen meg valakit Nápolyban, hogy szerezze meg Önnek ezt a folyóiratot, és ha érdekli a nemzetközi politika, fordíttassa le az említett urak e cikkeit. Minden bizonnyal ott önöknél, Olaszországban is vannak ilyen opportunisták, — csak marxisták nincsenek; ezért utálatos ez az ország.

A nemzetközi proletariátus a tőkét kétféleképpen szorongatja. Egyrészt: októbristából demokratikussá változtatja, másrészt: úgy, hogy az októbrista tőkét elűzi *magától*, és *áttelepíti* a vademberek közé. Ez pedig kiszélesíti a tőke bázisát, és közelebb hozza halálát. Nyugat-Európában már alig van októbrista tőke; csaknem az egész tőke demokratikus. Az októbrista tőke Angliából, Franciaországból Oroszországba és Ázsiába vándorolt. Az orosz forradalom és az ázsiai forradalmak = harc az októbrista tőke kiszorításáért és demokratikus tőkével való helyettesítéséért. De a demokratikus tőke a legutolsó állomás. Ez után már nincs hová mennie. Ez után befellegzett neki.

Milyennek találta a „*Zvezdá*"-*t* és a „*Miszl*"-*t?* Az előbbi szerintem szintelen. De a másik *egészen* a miénk, és végtelenül örülök neki. Csak összecsapják.

Nem helyezné el a „*Znanyijé*"-*nál* egy könyvemet, amely az agrárkérdésről szól? Beszéljen Pjatnyickijjal. Fene vigye, nem találok kiadót. Akár segítségért is kiálthatnék[313].

Olvasom levele utóiratát: „a kezem reszket és majd lefagy". Fel vagyok háborodva. Átkozott capri-i házak! Ez már mégis abszurdum! Nálunk gőzfűtés van, kellemes meleg a szobánk, Önnek meg „majd lefagy a keze". Csapjon lármát.

Baráti kézszorítással *Lenin*

Bolognából meghívást kaptam, hogy látogassam meg az iskolát (20 munkás). Visszautasítottam[314]. Nem akarok semmi közösséget vállalni a vperjodistákkal. A munkásokat megint áthozzuk ide.

Párizsból Capri szigetére (Olaszország).

Először 1924-ben jelent meg.

198

A. RIKOVNAK

11. II. 25. Szombat

Most kaptam meg a levelét, és azonnal válaszolok is rá, anélkül, hogy megvárnám Grigorijt, aki ma továbbította Önnek Szamovarov levelét.

Nágya ma ír Ljubicsnak. Fölöttébb bosszantó, hogy Ön későn kapott észbe. Most már nem azt kell neki megírni, hogy készüljön fel az utazásra, hanem hogy azonnal induljon. Írja meg neki nagyon nyomatékosan, hogy haladéktalanul induljon, különben az ellenfélnek 4 embere lesz (a bundista + a lett + 2 mensevik), s nekünk sem lesz több (3, akik közül 1 kérdéses + 1 lengyel).

A nyilatkozatról szóló levele nagyon elkeserített, mert azt látom belőle, hogy még ma sem jutottunk mindenben közös nevezőre, és ezért *(legnagyobb sajnálatomra)* nem eléggé „tartós" a megállapodásunk.

Az Ön által javasolt változtatások közt vannak olyanok, amelyek ellen nem lehet semmi kifogásunk. Ide tartozik az a javaslata, hogy válasszuk külön a külföld kérdését, és hozzunk róla külön határozatot; hogy a nyilatkozatot egészítsük ki egy külön §-sal a duma jelentőségéről és arról, hogy aki nem segíti a pártot a IV. duma választásain, az áruló; — hogy *válasszuk külön* a sejtek újjászervezésének kérdését (bár nem értem, miért válasszuk külön és hova tegyük? Elvégre beszélni kell róla! De hol?).

Sokkal több azonban az olyan módosító javaslata, amely nem fogadható el és káros.

(„Ismerjük el, hogy a konferencia halaszthatatlan"?? Minek köntörfalazni? Maga sem hisz benne! A jelenlegi

helyzetben mi sem károsabb, mint a képmutatás és önámítás!)

„Fejezzük ki örömünket afölött, hogy az otzovizmus és az ultimatizmus lényegében letűnt a politikai láthatárról" . . .

Nem igaz. Beszéltem vperjodista munkásokkal, *sőt* Jevgenyij beszédei is rácáfolnak erre az állításra.

„Üdvözöljük a «Vperjod»-csoportnak azt a döntését, hogy részt vesz a választásokon" . . .

Ilyen döntés eddig még *n i n c s*. S ha holnapra lesz is, akkor is botrány volna „üdvözölni" a szakadárokat *kötelességük* teljesítéséért és hallgatni a kisajátítási pénzekről.

Azt írja: „Nem tudok róla, hogy a «Vperjod» tett volna otzovista vagy ultimatista kijelentéseket a plénum *után*" . . .

Lehet, hogy Ön nem tud róla, de tett. Lásd: 1) a „*Vperjod*"-csoportnak a plénum után kiadott röplapja — első sorától az utolsóig szidalmazza a központokat, s egy szót sem ejt arról, hogy megtagadnák az otzovista-ultimatista platformot. — 2) Az 1. sz. gyűjtemény — ugyanaz. A *dumáról* és a dumabeli munkáról *egyetlen* iránymutató cikk *nincs benne*. — 3) Lunacsarszkij a „*Le Peuple*"-*ben* (idézi a KL; Lunacsarszkij volt a „Vperjod"-*c s o p o r t* hivatalos küldöttje a koppenhágai kongresszuson). — 4) A genfi vperjodista csoport röplapja (részben idézi a „*Golosz Szocial-Demokrata*"), amelyben szolidaritást vállalnak Lunacsarszkijjal.

A „Vperjod"-nak a plénum után *kötelessége* lett volna *új* platformmal előállni, mert a *régi* (amelyet 09. XII. 27-én, vagyis *közvetlenül* a plénum előtt adtak ki) *otzovista-ultimatista* platform. A „Vperjod" ezt *n e m* tette meg!

Önnek az a fő hibája, hogy hitelt ad a *szavaknak*, és szemet húny a *tettek* felett. Különféle emberek — Domov vagy Alekszinszkij meg mit tudom én, még kicsoda — telebeszélte a fejét „szép szavakkal", Ön pedig hisz nekik, és azt írja: a „*Vperjod*" „vagy hamarosan felbomlik vagy potenciális szövetségesünk", s „megszabadul az otzovista-ultimatista platformtól".

Nem igaz. Ez olyan szélhámosok hazugsága, akik

hajlandók bármit megígérni, csak hogy *elkenjék* a tényeket — a külön iskolájukat, a kisajátításokból származó 85 000 rubeljüket.

Ha Domov szakít is a „Vperjod"-dal — Domov elvégre gimnáziumi tanár, nyárspolgár, anyámasszony katonája, nem pedig politikus. Ha Alekszinszkij „összerúgta is a patkót" Bogdanovval és társaival — azóta, hogy *visszatért* Bolognából, ismét teljesen kibékült velük, és tegnap a „*Vperjod*"-csoport *nevében* tartott előadást!!

Ön a *szavakban* bízik, és *gyakorlatilag* lefegyverzi *önmagát*, ez pedig azt jelenti, hogy megismétli a plénum *végzetes* hibáját, amely minimum egy évre lefegyverezte a pártot. Ha most, a plénum egy év alatt elkövetett ostoba békülékeny hibái után Ön *újra beleesik* ezekbe a hibákba, végleg zátonyra juttatja az egész „egyesülést". Ezt teljes meggyőződéssel mondom, mert tapasztalatból nagyon is jól tudom. Szamovarov csak hadd kiabáljon, hogy én hiúsítottam meg az „egyesülést" (Trockij és Ionov szavai!!). Szamovarov *kénytelen* kikiabálni ezt a badarságot (amelyet *nem mer* leírni, és amelyet én *nyilvánosan* elemeztem és megcáfoltam a „Diszkusszionnij Lisztok" 2. számában[315]), mert *szégyelli* beismerni a békítgetőknek a plénumon elkövetett hibáját. Az volt a hibájuk, hogy majdnem zátonyra juttatták a *pártigenlő* mensevikekkel való egyesülés ügyét, mert hitelt adtak a pártellenes goloszisták *szavainak*, és lehetőséget adtak nekik, hogy *gyakorlatilag megerősödjenek*.

Vigyázzon, nehogy Ön is elkövesse ezt a hibát!

A vperjodisták nagyon erősek. Van egy iskolájuk = = konferenciájuk = ügynökségük. Nekünk (s a KB-nak) *nincs*. Van pénzük — vagy 80 000 rubel. Azt hiszi, hogy odaadják önöknek?? Ennyire naivak önök??

Ha meg nem, akkor *hogyan* tekinthetnek „szövetségeseiknek" *frakciósokat*, akik külön frakciós pénztárt tartanak fenn önök *ellen!?*

Fölöttébb naiv dolog ilyesmit írni: „nem akarom megnehezíteni a «Vperjod»-tól elszakadó elemeknek a közeledés lehetőségét."

Ők a likvidátorokhoz közeledtek, iskolát szerveztek önök ellen, s port hintenek a szemükbe, mondván: Ó

dehogy, nem vagyunk mi otzovisták, önök meg hisznek a szavakban, s *nem harcolnak a tettek ellen.* Valósággal megáll az ember esze!

„Nem szeretném (írja Ön) a külföldi közös (nem frakciós) pártszervezetből kirekeszteni a vperjodistákat."

Vagy, vagy: vagy megtűrik a külön frakciót, és *meghagyják* a pénzét. Ebben az esetben mi közzétesszük a KB-ban elhangzott nyilatkozatunkat (amelyben vizsgálóbizottságot követeltünk), és kijelentjük: *ilyen* KB-t támogassanak csak a vperjodisták; *mi nem fogjuk támogatni.*

Vagy pedig *elítélik* a vperjodisták frakciózását, de akkor legyenek következetesek. Ha csak szóban ítélik el, *nevetségessé* teszik magukat.

Ebben a második esetben ezt kell mondani: *amíg* a vperjodisták (1) nem adnak ki *új* platformot, (2) nem tesznek párthű nyilatkozatokat, (3) nem oszlatják fel *frakciós* iskolájukat, (4) nem adják át *frakciós* pénzüket a pártnak, addig ez a csoport = pártellenes frakció.

Ha önök *ezt* nem mondják ki, megfosztják magukat a mi együttműködésünktől, de *nem* szerzik meg a vperjodistákét sem. Miféle politika ez?

Ami pedig a *(jövendőbeli!!)* elszakadó elemeket illeti, miattuk ne fájjon a feje. Ha *erősek* leszünk — mind hozzánk csatlakoznak. Ha gyengék leszünk, ha hitelt adunk a szavaknak — csak azt érjük el, hogy kinevetnek bennünket. Hiszen a formát nem nehéz megtalálni: például amikor elítélik a „Vperjod" *frakciót*, mondják meg, hogy a vperjodista *munkások egy része* a választások, a legális lehetőségek, a pártszerűség mellett van, hogy felhívják az ilyen munkásokat, az ilyen vperjodistákat: *hagyják ott* a frakciót és *forduljanak* a párt felé stb. stb.

A külföld tömörítéséről szóló határozatban szabatosan és világosan meg kell mondani, *ki* dezorganizál; meg *kell* nevezni a *goloszistákat* és a *vperjodistákat*, és meg *kell* magyarázni, mi a lényege „dezorganizálásuknak és pártellenességüknek": *nem* az eszmék (erről *vitatkozzon* és írjon a „Diszkusszionnij Lisztok"-ban

stb.), *hanem* a külön iskola, a külön iskola-alap, a külön lap (a „Golosz"), a „*Golosz*" javára rendezett külön gyűjtések, a külön frakciós csoportok (amelyek a KB *ellen* tartanak kapcsolatot Oroszországgal).

Ha nem nevezik meg szabatosan és világosan a goloszistákat és a vperjodistákat, akkor az egész határozat = 0. Akkor önök *kényszerítenek* bennünket, hogy fellépjünk ezzel az *egyesülésesdivel* szemben.

Ha szabatosan megnevezik őket, és *világosan* kifejtik, miben áll a frakciózás, minden bizonnyal és azonnal *megnyerik* a külföldi *többséget* (a bolsevikokat + a plehanovistákat + a pártigenlő munkásokat + rengeteg „vidéki" és amerikai *csoportot*, ahol a goloszista irányzatnak nincsenek *vezéreí*).

Ha a KB-nak a *frakciók* elleni „harca" abból fog állni, hogy *udvarolgat* a „Golosz" és a „Vperjod" *párt-ellenes* frakcióknak, s emeletes formaságokkal (a lengyel, a bizottság, az ügyet nem ismerő emberek testülete, a vperjodisták „meghívása", az Alekszinszkijjel való civakodás stb. stb.) fékezi a *mi* munkánkat (amelyet a párt szellemében végzünk), akkor ebbe *nem megyünk bele*.

Az imént kaptunk levelet Pétervárról. Szamovarov azt javasolta a szociáldemokrata duma-frakciónak, hogy adjon ki választási platformot!!!

Ilyesmit javasol a mensevik többségnek!! (s nekünk egy szót se szól). Ha Szamovarov *így* akar dolgozni, ígérem Önnek, hogy röplap-sorozatot indítok *egyenesen* Szamovarov ellen.

Ha lehetséges a megállapodás, akkor a *bolsevikoknak áramlattá* kell tömörülniük, és *egyetértésben* kell dolgozniuk (a megállapodás talaján), s meg kell szüntetniük az intrikálást, a mensevikekhez való átszökdösést.

Írja meg, mi a véleménye. Minél előbb.

Kézszorítással *Lenin*

P. S. Nem találkozott Nyikityiccsel? Nem próbálta telebeszélni a fejét a „*Vperjod*" iránti békeszeretettel?? Nagy mestere ő az ígérgetésnek és a szélhámoskodásnak.

Párizsból.

Először 1931-ben jelent meg.

199

A. M. GORKIJNAK

11. V. 27.

Kedves A. M.!

A napokban levelet kaptam Poletajevtől. Többek közt azt írja: „Levelet kaptunk Gorkijtól. Gorkij javasolja N. I.-nek, utazzék külföldre, hogy kidolgozzák a tervet az egyesülésre, melynek során a felek valamilyen lap köré tömörülnének, s hozzáteszi, hogy erről már beszélt Önnel és a mensevik M.-mel" (gondolom, Martovval).

Poletajev hozzáteszi, hogy N. I. aligha lenne alkalmas e terv megvalósítására, és ha már utazik, legalább utazzék vele még valaki. Pokrovszkij — mondja — aligha jönne.

Mikor ezt elolvastam Poletajev levelében, megijedtem, isten bizony megijedtem.

A Martov-féle mensevikekkel való egyesülésünk *abszolút* reménytelen, mint már itt is megmondtam Önnek. Ha egy ilyen reménytelen terv megvalósítására rendezünk „kongresszust" — abból csak felsülés lesz (jómagam még tárgyalni sem vagyok hajlandó Martovval).

Poletajev leveléből ítélve a duma-frakció részvételét is tervezik; szükséges ez? ha folyóiratról van szó, a duma-frakciónak itt nincs semmi keresnivalója. Ha újságról, akkor gondolni kell arra, hogy a „*Zvezdá*"-*val* már *é p p e l é g* bajunk volt és van is: nincs irányvonaluk, nem mernek velünk tartani, nem mernek a likvidátorok mellé állni — haboznak, hímeznek-hámoznak, ingadoznak.

Emellett, ha úgy tervezzük a dolgot, hogy a plehanovisták + mi + a duma-frakció egyesülünk, az a veszély

fenyeget, hogy Plehanov kerül *túlsúlyba*, mert a dumafrakció többsége mensevik. Kívánatos és ésszerű-e Plehanovot túlsúlyra juttatni?

Nagyon tartok tőle, hogy Jordanszkij nem alkalmas ilyen tervek megvalósítására (mert neki megvan már a „*m a g a*" folyóirata, és vagy fékezni fogja az ügyet, vagy igyekszik majd beolvasztani az új lapot a „saját" folyóiratába, amelyet megtart *magának* mint félliberális lapot).

Ha nem akarunk csalódni, és el akarjuk kerülni a reménytelen torzsalkodást, szerintem nagyon óvatosan kell eljárni az „egyesülés" ügyében. Szavamra, most éppen nem egyesülni kell, hanem elhatárolódni! Ha akad kiadó a folyóirathoz vagy újsághoz, *Önnek személyesen* kell szerződést kötnie vele (vagy, ha lehet, felvennie a pénzt szerződés nélkül), ha viszont „kongresszust" rendeznek, abból csak zagyvaság lehet. Semmi más, csak zagyvaság.

Azért írok Önnek, mert a legkevésbé sem szeretném megengedni, hogy Ön ilyen zagyvaságra pazarolja az idejét, az idegeit stb. Ami engem illet, 1908—1911 keserű tapasztalatából *t u d o m*, hogy *most* nem lehet „egyesíteni". Például Plehanov a „Miszl"-ben nemegyszer szeszélyeskedett, elégedetlen például a sztrájkokról és a Potreszovról írt cikkemmel[316], mondván, hogy „őt" szidtam benne! Valahogy azért elsimítottuk a dolgot, és *egyelőre* együtt lehet és együtt is kell működnünk Plehanovval, de a *hivatalos* egyesüléseknek és kongresszusoknak még nincs itt az idejük, ezekkel mindent elronthatnak.

Ne siessenek a kongresszussal!

Errefelé határozottan állítják, hogy Sztolipin kiadott egy körlevelet az *összes* szociáldemokrata lapok betiltásáról. Nagyon valószínű. A IV. duma választásai előtt feltehetően még jobban megszorítják a gyeplőt.

A közeljövőben valószínűleg csökkenni fognak a legális lehetőségek. Összpontosítani kell az erőket az illegális munkára.

M. F. azt írta, hogy Ön végérvényesen megvált a „Znanyijé"-tól. Szóval teljesen szakított Pjatnyickijjal, s előző levelem későn érkezett?

Kézszorítással *Lenin*

P. S. A bakui „Szovremennaja Zsizny“-t szintén betiltották és megfojtották!

Párizsból Capri szigetére (Olaszország).

Először 1924-ben jelent meg.

200

A. NĚMECNEK[317]

Párizs, 1911 november 1.

Tisztelt Elvtárs!

Nagyon lekötelezne, ha tanácsot adhatna és segítségemre lehetne a következő ügyben. Pártunk több szervezete konferenciát szeretne rendezni (persze külföldön)[318]. A konferencián körülbelül 20—25 fő venne részt. Nem lehetne-e megrendezni ezt a konferenciát Prágában (körülbelül egy hétig tartana)?

Számunkra az a legfontosabb, hogy a konferenciát a *legszigorúbb konspiráció* betartásával szervezhessük meg. Senkinek, semmilyen szervezetnek sem szabad tudni róla. (*Szociáldemokrata* konferenciáról van ugyan szó, s ezt az európai törvények nem tiltják, de a küldöttek legtöbbjének *nincs útlevele*, és nem használhatja igazi nevét.)

Nagyon kérem Önt, tisztelt elvtárs, hogy ha lehetséges, legyen segítségünkre, és minél előbb közölje velem annak a prágai elvtársnak a címét, aki (igenlő válasz esetén) gyakorlatilag elintézhetné ezt a dolgot. Az lenne a legjobb, ha ez az elvtárs értene oroszul, — de ha ez lehetetlen, meg tudjuk beszélni a dolgot németül is.

Remélem, tisztelt elvtárs, megbocsát, hogy ilyen kéréssel zaklatom. Szívességét előre is köszönöm.

Elvtársi üdvözlettel *N. Lenin*

Címem:
Vl. Oulianoff
4. Rue Marie Rose. 4.
Paris XIV.

Párizsból Prágába.
Először 1930-ban jelent meg.

JEGYZETEK

[1] Ezt a jegyzetet Lenin azért fűzte a szöveghez, mert levelében konspirációs okokból sifrírozta a városneveket. — *1*

[2] A „Rabotnyik" („Munkás") c. gyűjtemény külföldi kiadásának előkészítéséről van szó. A „Rabotnyik" kiadását Lenin kezdeményezte. Lenin 1895 májusában, külföldi tartózkodásakor, Svájcban megállapodott G. V. Plehanovval, P. B. Akszelroddal és a „Munka Felszabadítása" csoport más tagjaival a gyűjtemény kiadásában. Mikor Lenin 1895 szeptemberében visszatért Oroszországba, nagy munkát fejtett ki, hogy a gyűjteményt ellássa oroszországi cikkekkel és tudósításokkal, s megszervezze a kiadvány anyagi támogatását. Vilnai, moszkvai és orehovo-zujevói útja alatt megállapodott az ottani szociáldemokratákkal, hogy segítséget fognak nyújtani a gyűjtemény kiadásához. — *1*

[3] A „pal." szó jelentését nem sikerült megfejteni. — *1*

[4] Moszkvai és Moszkva kormányzósági szociáldemokraták letartóztatásáról van szó. — *1*

[5] Lenin a német szociáldemokrata párt 1895. évi boroszlói kongresszusáról kiadott jelentésre utal. A szóban forgó tudósítást egy könyv borítólapjába beragasztva juttatták el külföldről Oroszországba. — *4*

[6] A „Rabocseje Gyelo" („Munkásügy") c. lapról van szó, amelynek kiadását a pétervári „Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására" készítette elő. — *4*

[7] Lenin „*A gyári munkásokon behajtott bírságokról szóló törvény magyarázata*" c. brosúrájára céloz, amelyet 1895 őszén írt (lásd Lenin Művei. 2. köt. 1951. 15—63. old.). — *5*

[8] Lenin a száműzetésből Akszelrodhoz írt leveleinek legtöbbjét különféle könyvek borítólapjaiba beragasztva küldte el. A levelek két-három ember közvetítésével jutottak ki külföldre A. I. Jelizarovához, aki akkor Berlinben élt, és a leveleket továbbította Akszelrodnak. Ennek a levélnek szövegét Jelizarova másolta Akszelrodhoz írt saját levelének közepére. — *5*

[9] Nyilvánvalóan A. I. Jelizarováról van szó. — *5*

[10] Lenin a „Novoje Szlovo" („Új Szó") c. tudományos, irodalmi és politikai folyóiratba szánt cikkein és „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. könyvén dolgozott ekkor. — *5*

[11] Az „*Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik*" („A szociális törvényhozás és statisztika archívuma") c. német folyóiratról van szó. Lenin itt az 1898-ban megjelent 12. kötetre utal. — *6*

[12] A „*tanítványok*" — Marx és Engels követői. Ezt a kifejezést a XIX. század kilencvenes éveiben használták mint az orosz marxisták legális elnevezését. — *6*

[13] A „*Beiträge zur Geschichte des Materialismus*" („Adalékok a materializmus történetéhez") c. könyvet G. V. Plehanov írta. — *7*

[14] A német szociáldemokrata párt „Die Neue Zeit" („Új Idő") c. folyóiratáról van szó. — *7*

[15] A „Nacsalo" („Az Elv") c. irodalmi és politikai havi folyóiratról van szó. Lenin ebbe a folyóiratba számos recenziót írt (lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 59—67. és 89—99. old.), és ebben jelent meg „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. könyve III. fejezetének első hat pontja (lásd Lenin. A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. 1949. 181—210. old.). — *9*

[16] Lenin „*Milyen örökségről mondunk le?*" c. cikkéről van szó (lásd Lenin Művei. 2. köt. 1951. 513—561. old.). — *9*

[17] Lásd Lenin Művei. 2. köt. 1951. 529. old. — *10*

[18] „*Soziale Praxis*" („Társadalmi Gyakorlat") — német hetilap; 1895-től adták ki. — *12*

[19] A „Nacsalo" c. folyóiratról van szó. — *14*

[20] Lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 101—159. old. — *16*

[21] Lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 48—58. old. — *16*

[22] Lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 68—88. old. — *16*

[23] A. I. Jelizarováról van szó. — *16*

[24] Lenin „*Gazdasági tanulmányok és cikkek*" címmel, 1898 októberében megjelent gyűjteményes kötetéről van szó (a borítólapon és a címoldalon 1899 van feltüntetve), amelyben Lenin öt munkáját adták ki (lásd Lenin Művei. 2. köt. 1951. 121—267., 365—477., 479—512., 513—561. old. és 4. köt. 1953. 1—37. old.). — *17*

[25] Az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének" 1898 novemberében, Zürichben (Svájc) rendezett első kongresszusán történt szakadásról van szó. A szakadásnak az volt az oka, hogy a Szövetség tagjainak többsége (az úgynevezett „fiatalok") csatlakozott az „ökonomizmushoz". A „Munka Felszabadítása" csoport erre megtagadta a Szövetség kiadványainak szerkesztését. A végleges szakításra és a „Munka Felszabadítása" csoportnak a Szövetségből való kiválására 1900 áprilisában került sor a Szövetség második kongresszusán: a „Munka Felszabadítása" csoport és hívei kivonultak a kongresszusról, és önálló szervezetet alakítottak „Szocial-Demokrat" néven. — *18*

[26] Lenin „*A kapitalizmus fejlődése Oroszországban*" c. könyvéről van szó (Szikra 1949). — *18*

[27] Lenin az „*Anyagok gazdasági fejlődésünk jellemzéséhez*" c. gyűjteményre céloz. Ebben a kötetben jelent meg (*K. Tulin* álnévvel) „A narodnyikság gazdasági tartalma és bírálata Sztruve úr könyvében (A marxizmus tükröződése a polgári irodalomban)" c. cikke, amelynek éle a „legális marxizmus" ellen irányul (lásd Lenin Művei. 1. köt. 1951. 349—539. old.). — *19*

[28] A „Neue Zeit" c. folyóiratról van szó. — *20*

[29] Lenin „*A kapitalizmus fejlődése Oroszországban*" c. könyvéről van szó. — *21*

[30] Lenin „*A kapitalizmus a mezőgazdaságban (Kautsky könyvéről és Bulgakov úr cikkéről)*" c. cikkére utal (lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 101—150. old.). A cikket 1900 január—februárjában közölte a „Zsizny" („Élet") c. folyóirat *Vl. Iljin* aláírással. — *22*

[31] N. K. Krupszkajáról van szó. — *22*

[32] Lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 68—88. old. — *23*

[33] A „*harmadik fajta irodalom*" — az illegális marxista irodalom. — *25*

[34] A címzett kilétét nem sikerült megállapítani. — *27*

[35] Augusztus 24-én (szeptember 6-án) Lenin Nürnbergből Münchenbe utazott, mivel Münchent jelölték ki az „Iszkra" c. országos illegális marxista lap szerkesztőségének tartózkodási helyéül. — *27*

[36] Az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségéről" van szó. — *27*

[37] A „Munka Felszabadítása" csoportról van szó. — *27*

[38] Az „Iszkra" c. lap kiadásának előkészületeiről elterjedt „hírről" van szó. — *28*

[39] Az „Iszkra" c. lapról van szó. — *29*

[40] *Anti-Credo* — „Az orosz szociáldemokraták tiltakozása", amelyet Lenin írt a száműzetésben 1899-ben (lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 167—183. old.). A „Tiltakozást" Lenin kiküldte külföldre a „Munka Felszabadítása" csoportnak. 1900 elején a „Tiltakozás" megjelent G. V. Plehanov „Vademecum a «Rabocseje Gyelo» szerkesztősége számára" c. gyűjteményében. — *29*

[41] Lenin Plehanovnak küldött válaszáról van szó. Plehanov tanácsot kért Lenintől, hogy mit feleljen az „ökonomisták-

nak" arra az ajánlatára, hogy legyen a „Rabocsaja Miszl" („Munkásgondolat") c. lapjuk munkatársa. — *35*

[42] A. N. Potreszovról van szó (ugyancsak ő az említett „barát"). — *36*

[43] Dobrodzsanu-Gereáról (Katz) van szó. — *42*

[44] Dietz — stuttgarti nyomdatulajdonos; nála nyomatták a „Zarja" („Hajnal") c. marxista tudományos és politikai folyóiratot.

G. m. b. H. — *„Gesellschaft mit beschränkter Haftung"* („Korlátolt felelősségű társaság") — Dietz könyvkiadóvállalata. — *42*

[45] *Goldene Wanze* („arany poloska", aranyzsák) — D. N. Zsukovszkij. — *43*

[46] Sz. J. Vitte cári miniszter titkos memorandumát „Az önkényuralom és a zemsztvo" címmel, P. B. Sztruve (R. N. Sz. aláírású) előszavával a „Zarja" adta ki illegálisan 1901-ben. Lenin a memorandumot és az előszót keményen megbírálta „A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai" c. munkájában (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 21—74. old.). — *43*

[47] M. I. Uljanováról és M. T. Jelizarovról van szó. — *43*

[48] J. O. Martovról van szó. — *43*

[49] A párt 1901 május elseji röplapjának kinyomatásáról van szó. — *43*

[50] A *párizsiak* — a „Borba" („Harc") nevet viselő külföldi írócsoport, amely az OSzDMP-hez tartozó szervezetnek vallotta magát. A II. pártkongresszus határozata értelmében a csoportot feloszlatták. — A *zürichiek* — Zürichben élő lett szociáldemokraták, diákok, akik illegális kiadványok Oroszországba juttatásával foglalkoztak. — *44*

[51] A „Megjegyzések a «Rabocseje Gyelo» programjához" szerzője D. Rjazanov. — *44*

[52] Az „Iszkra" támogatására alakult berlini csoportról van szó. — *45*

[53] A Lenin által kifejtett terv 1901 októberében valósult meg, amikor megalakult „Az Orosz Forradalmi Szociáldemokrácia Külföldi Ligája". — *45*

[54] A „*Leopold*" álnév viselőjének kilétét nem sikerült megállapítani. Valószínűleg egy egész szállítócsoport fedőneve volt, amely N. E. Baumannal állt kapcsolatban. — *50*

[55] Az „Iszkra" külföldi szervezetének tervéről van szó (lásd ebben a kötetben, 45—46. old.). — *51*

[56] Leninnek az volt a terve, hogy az „Iszkrá"-t külföldön szedjék ki, a kiszedett szövegről készítsenek matricákat, s ezeket kiöntés és nyomtatás céljából juttassák el Oroszországba. — *55*

[57] Nem sikerült megállapítani, hogy kiről van szó. — *56*

[58] Lásd ebben a kötetben 55. old. — *57*

[59] Lenin I. H. Lalajanccal találkozott a moszkvai Művész Színházban, s erről írt M. A. Uljanovának szóló levelében (lásd Lenin levelei rokonaihoz. 1934. 262. old., oroszul). — *57*

[60] A *Struvefreundliche Partei* (Sztruve-barát párt) — A. N. Potreszov és V. I. Zaszulics. — *60*

[61] A következő könyvekről van szó: N. Sahovszkoj. „Mezőgazdasági vándormunka." Moszkva 1896; N. I. Tyezjakov. „A mezőgazdasági munkások és egészségügyi felügyeletüknek a szervezete Herszon kormányzóságban. (A gyógy- és élelmezési helyek 1893—1895. évi adatai alapján.) (Beszámoló Herszon kormányzóság zemsztvohivatali orvosainak és képviselőinek XIII. kormányzósági ülésén)". Herszon 1896. — *60*

[62] Lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 21—74. old. — *61*

[63] Lenin „*Mivel kezdjük?*" c. cikke az „Iszkra" 4. számának vezércikkeként jelent meg (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 1—13. old.). — *61*

[64] „*Juzsnij Rabocsij*" („Délvidéki Munkás") — szociáldemokrata lap; az ugyanilyen nevű csoport adta ki illegálisan

1900 januárjától 1903 áprilisáig. A csoportot a II. pártkongresszus határozata alapján feloszlatták. Vezetőinek többsége később mensevik lett. — *62*

[65] *A „Szocialista" csoport* — politikai összetételét tekintve heterogén csoport; 1900 nyarán alakult Pétervárott. — *65*

[66] Lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 99—225. old. — *67*

[67] Leninnek *„A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai"* c. cikkéről van szó (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 21—74. old.). — *67*

[68] Anhang zur „Entwicklung des Sozialismus von der Utopie zur Wissenschaft" — „Die Mark" („A szocializmus fejlődése az utópiától a tudományig" c. mű függeléke, „A mark"). — (Lásd magyarul Engels. A német parasztháboru. 1949. 153—172. old.) — *68*

[69] Lásd ebben a kötetben 39—41. old. — *71*

[70] A. M. Kalmikova pétervári könyvesboltja a szociáldemokraták egyik titkos találkozóhelye volt. — *72*

[71] V. Kuleman „A szakszervezeti mozgalom. A világ munkásainak és vállalkozóinak szakmai szervezkedése" (Szentpétervár 1901) c. könyvéről van szó. — *72*

[72] Lásd ebben a kötetben 68—69. old. — *72*

[73] Lenin *„Az agrárkérdés és a «Marx-kritikusok»"* c. cikkén dolgozott (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 99—225. old.). — *72*

[74] Engelsnek *„Az 1891-es szociáldemokrata programtervezet bírálatához"* c. cikkéről van szó (lásd Engels. Az erfurti programtervezet bírálata. 1954. 9—30. old.). — *74*

[75] Lenin azokra az anyagokra utal, amelyeket „Belpolitikai szemle" c., a „Zarja" 2—3. számába írt cikkében dolgozott fel (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 255—309. old.). — *74*

[76] Lenin 1901 szeptemberében Zürichbe utazott az OSzDMP külföldi szervezeteinek — az „Iszkra"—„Zarja" szervezetének, a „Szocial-Demokrat" csoportnak (ezen belül a „Munka

Felszabadítása" csoportnak), az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének", a Bundnak és a „Borba" csoportnak — szeptember 21—22-én (október 4—5-én) megtartott „egyesülési" kongresszusára. — *74*

[77] Lenin „*Mi a teendő? Mozgalmunk égető kérdései*" c. művére utal (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 357—554. old.). — *74*

[78] Az „*Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle. Herausgegeben von Franz Mehring. I. Gesammelte Schriften von Karl Marx und Friedrich Engels. Von März 1841 bis März 1844*". *Stuttgart, Dietz 1902* („K. Marx, F. Engels és F. Lassalle irodalmi hagyatékából. Kiadta: F. Mehring. K. Marx és F. Engels összegyűjtött művei. I. köt. 1841 március—1844 március". Stuttgart, Dietz 1902) c. könyv recenziójáról van szó. — *75*

[79] Az öt megnevezett cím a levél rendeltetési helyeit jelzi. A negyedikkel Lenin a tveri szociáldemokrata szervezetet jelöli meg, amelynek leveleit A. Bakunin címére küldték. Az utolsó — ötödik — pont, amelyet Lenin idézőjelek közé tesz, azt a levelet jelzi, amelyet az „Iszkra" egyik képviselője küldött Oroszországból. Lenin ezt a levelet teljes egészében idézte „Beszélgetés az ökonomizmus védelmezőivel" c. cikkében (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 322—330. old.). Lenin ebben a pontban az „Iszkrá"-nak arra a képviselőjére utal, aki az említett levelet elküldte neki. — *77*

[80] Lenin a „külföldi konfliktuson" az „Iszkra" és a „Szocial-Demokrat" szervezet képviselőinek az OSzDMP külföldi szervezetei „egyesülési" kongresszusáról való kivonulását érti. — *77*

[81] Lenin „Mi a teendő?" c. művéről van szó. — *77*

[82] „*Vperjod*" („Előre") — „ökonomista" irányzatú lap; 1896-tól 1900-ig jelent meg Kievben. — *79*

[83] Kisinyovban rendezték be az „Iszkra" illegális nyomdáját, s az újság egyes számait itt nyomtatták ki oroszországi terjesztés céljából. A levélben Lenin az „Iszkra" 10. számának a kisinyovi nyomdában való elkészítésére céloz. — *80*

[84] Valószínűleg I. B. Bászovszkijról van szó. — *80*

[85] Az „Iszkra" 1901 december 20-i, 13. számában jelent meg Lenin „*A tüntetések kezdete*" c. cikke (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 332—335. old.). — *80*

[86] Lásd Marx Károly. A gothai program kritikája. 1953. 28. old. — *81*

[87] Lenin „*Az orosz szociáldemokrácia agrárprogramja*" c. cikkéről van szó (lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 99—145. old.). — *83*

[88] Lenin „Az orosz szociáldemokrácia agrárprogramja" c. cikke kéziratának néhány oldalára utal (lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 135—136. old.). — *83*

[89] Lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 140—141. old. — *84*

[90] A bizottsági programtervezet szövege egy egyeztető bizottság munkájának eredménye volt; ezt a bizottságot az „Iszkra" szerkesztősége jelölte ki abból a célból, hogy a Lenin és Plehanov által korábban kidolgozott tervezet alapján állítsa össze az OSzDMP egységes programtervezetét. Az „Iszkra" szerkesztőségi tagjai megtették a bizottsági programtervezetre vonatkozó megjegyzéseiket, az egyeztető bizottság pedig kidolgozta a végleges programtervezetet. A bizottsági tervezetet 1902 április 14-én hagyták jóvá Zürichben, az „Iszkra" szerkesztőségi tagjainak értekezletén, Lenin távollétében. — *85*

[91] Nem sikerült megállapítani, hogy kiről van szó. — *86*

[92] Lenin arra utal, hogy az „Iszkra" szerkesztősége Münchenből Londonba költözött. — *87*

[93] *Szasa* — ezzel a névvel jelölték az OSzDMP bizottságainak 1902 március 23—28-án (április 5—10-én) tartott belosztoki konferenciáját. A konferencia Szervező Bizottságot alakított a II. pártkongresszus összehívására. — *88*

[94] Lenin a II. pártkongresszus előkészítésére utal. — *88*

[95] Plehanovnak Lenin „*Az orosz szociáldemokrácia agrárprogramja*" c. cikkéhez fűzött megjegyzéseiről van szó. — *90*

[96] Lenin a párt programtervezetének kidolgozása körüli nézeteltérések kezdetére gondol. A programtervezetet első ízben az „Iszkra" 1902 január 8-án (21-én) tartott szerkesztőségi értekezletén vitatták meg Münchenben. Lenin ezen az értekezleten megbírálta a Plehanov által kidolgozott első tervezetet, és előterjesztette módosító javaslatait. — *91*

[97] Lenin nem Németországban találkozott M. A. Uljanovával és A. I. Jelizarovával, hanem az észak-francia tengerparton, Loguivyban. — *92*

[98] Lenin „*Mi a teendő?*" c. könyvéről van szó. — *93*

[99] A címzett kilétét nem sikerült megállapítani. — *95*

[100] Lásd Lenin „*Mi a teendő?*" c. művét (Lenin Művei. 5. köt. 1953. 485—487. old.). — *95*

[101] Lenin a „Harc" csoport tagjaira utal. — *100*

[102] Az *OSzDMP* „*Északi Szövetségéről*" van szó. A szövetség a Vlagyimir-, Jaroszlavl- és Kosztroma- (s később még a Tver-) kormányzósági szociáldemokrata szervezeteket egyesítette. 1901-ben a szövetség kapcsolatba lépett a lenini „Iszkrá"-val. — *101*

[103] *Kidobóember* — Tokarjov, a pétervári „ökonomisták" vezetője. Tokarjov, mint a pétervári „Harci Szövetség" tagja, tiltakozott a Pétervári Bizottság júliusi nyilatkozata ellen, amely az „Iszkrá"-t és a „Zarjá"-t az orosz szociáldemokrácia vezető lapjának ismerte el. Tokarjov azt is követelte, hogy a pétervári „Harci Szövetség" vezetőségéből távolítsák el az „Iszkra" oroszországi szervezetének képviselőjét. — *105*

[104] Az OSzDMP Pétervári Bizottságának júliusi nyilatkozatáról van szó, amelyben a bizottság szolidaritást vállal az „Iszkrá"-val és a „Zarja" c. folyóirattal, és az oroszországi szociáldemokrácia vezető sajtószerveinek ismeri el őket. A nyilatkozatot 1902 júliusában külön röplap formájában adták ki, majd közölte az „Iszkra" 1902 október 15-i, 26. száma is. — *106*

[105] Az „Iszkra" szerkesztőségének 1902 augusztus 2-án (15-én) az OSzDMP Pétervári Bizottsága, az „Iszkra" oroszországi

szervezete és az OSzDMP „Északi Szövetsége" képviselőivel tartott értekezletéről van szó. Ezen az értekezleten teremtették meg a II. pártkongresszus összehívásával megbízott Szervező Bizottság iszkrás magvát. — *107*

[106] V. P. Krasznuháról és P. A. Kraszikovról van szó. — *107*

[107] Lenin kezdeményezésére 1902 novemberében a szociáldemokrata bizottságok Pszkovban rendezett értekezletén új Szervező Bizottságot alakítottak, amelyben az iszkrások voltak döntő többségben.

Ez a Szervező Bizottság Lenin vezetésével nagy munkát fejtett ki a II. pártkongresszus előkészítése érdekében. — *107*

[108] „*Fjokla*" — az „Iszkra" szerkesztőségének konspirációs elnevezése. — *109*

[109] A Bundról van szó. — *109*

[110] *A II. Internacionálé amszterdami kongresszusáról* van szó, amelyet 1903-ra szándékoztak összehívni. A kongresszus 1904 augusztus 14—20-án ülésezett. — *110*

[111] Lenin „*Levél egy elvtárshoz szervezeti feladatainkról*" c. munkájáról van szó (lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 231—253. old.). — *111*

[112] Plehanovnak K. Taraszov (N. Sz. Ruszanov aláírású) cikke elleni fellépéséről van szó. Taraszov cikke a „Vesztnyik Russzkoj Revoljucii" („Az Orosz Forradalom Híradója") c. eszer folyóiratban jelent meg. — *112*

[113] A „*zsiznyisták*" — a „Zsizny" („Élet") c. folyóirat szerkesztőségének tagjai; a folyóirat 1897 és 1901 között Pétervárott, 1902-ben külföldön jelent meg. — *113*

[114] Nem sikerült megállapítani, hogy kiről van szó. — *114*

[115] Lenin levelet kapott I. V. Babuskintól, aki arra kérte, hogy jelölje meg azokat a kérdéseket, amelyek alapján le lehet „vizsgáztatni" a propagandista-csoport tagjait, vagyis tisztázni lehet, hogy milyen álláspontot foglalnak el az „Iszkra" elveit illetőleg. — *119*

[116] A Szervező Bizottság pétervári tagját, V. P. Krasznuhát 1902 novemberében letartóztatták. — *122*

[117] „*A munkáspénztárak lapja*" c. brosúráról (2. füzet; a munkásszakszervezetekben tömörült harkovi munkások kiadványa) és az 1901 októberében megjelent „*Harkovszkij Proletarij*" („Harkovi Proletár") c. hektografált folyóiratról van szó. — *124*

[118] A „Rabocsaja Miszl" 16. számában az „ökonomisták" tiltakoztak a Pétervári Bizottság júliusi nyilatkozata ellen, amelyben az elismerte az „Iszkrá"-t és a „Zarjá"-t. — *125*

[119] Az „Iszkra" bakui csoportjának fedőneve. — *128*

[120] N. K. Krupszkaja. — *128*

[121] A II. pártkongresszus összehívása céljából alakított Szervező Bizottság irodája. — *129*

[122] Lásd ebben a kötetben 131—132. old. — *133*

[123] A „Juzsnij Rabocsij" csoportról van szó. — *134*

[124] A nyizsnyij-novgorodi bizottság úgy határozott, hogy nem emel semmisségi panaszt azoknak a szormovói és nyizsnyij-novgorodi munkásoknak ügyében, akiket az 1902 május 1-i tüntetés miatt elítéltek. — *136*

[125] Lenin 1903 februárjában Párizsban, az orosz társadalomtudományi főiskolán tartott előadásaira és az orosz politikai emigránsok gyűlésén mondott referátumára utal. — *142*

[126] Lenin „*A falusi szegénységhez*" c. brosúrájáról beszél. A brosúra 1903 májusában jelent meg az Orosz Szociáldemokrácia Külföldi Ligájának kiadásában (lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 371—449. old.). — *142*

[127] Lenin „*Az önkényuralom inog . . .*" c. cikkéről van szó (lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 355—361. old.). A cikk az „Iszkra" 35. számában jelent meg; a szerkesztőség vezércikként Plehanov írását közölte. — *142*

[128] A lengyel szociáldemokrácia nyilatkozata, amely szolidaritást vállal az OSzDMP-vel, nem jelent meg az „Iszkrá"-ban. Az LSzD képviselői tanácskozási joggal vettek részt a II. pártkongresszuson. — *144*

[129] A Bundnak az OSzDMP jekatyerinoszlavi bizottsága elleni „kirohanását" Lenin részletesen ismerteti a „Szüksége van-e a zsidó proletariátusnak «önálló politikai pártra»?" c. cikkében (lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 336—341. old.). — *145*

[130] „*Cigánytanya*" — V. I. Zaszulics, J. O. Martov és I. Sz. Blumenfeld londoni lakásának közös hallja, amelyet azért neveztek így, mert örökké rendetlen volt. — *149*

[131] A „Juzsnij Rabocsij" csoportról van szó. — *149*

[132] Az „Iszkra" anyagi eszközeiről van szó. — *157*

[133] P. B. Akszelrodról van szó.— *159*

[134] „*Jegorék*", „*Jegor népe*" — a Genfben élő martovisták, mensevikek. — *162*

[135] Lenin a letartóztatás, lebukás lehetőségére céloz. — *162*

[136] A Párttanácsról van szó. — *162*

[137] Lásd ebben a kötetben 158. old. — *163*

[138] A határozat száma az OSzDMP II. kongresszusa jegyzőkönyvének kézírásos anyaga szerint van megadva. A gyári bizalmiakról szóló határozat szövegét lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 57—58. old. — *166*

[139] „*A «Rabocsaja Volja» kiáltványa*" — a „Rabocsaja Volja" elnevezésű odesszai szociáldemokrata szövetség nyilatkozata, amelyben elismeri az „Iszkra" nézeteinek és taktikájának helyességét, bejelenti, hogy csatlakozik az OSzDMP odesszai bizottságához, és ennek folytán megszünteti a szövetséget. A kiáltvány az „Iszkra" 1903 október 15-i, 50. számában jelent meg. — *167*

[140] „*Vesse le az irháját*" — vagyis vonuljon illegalitásba. — *172*

[141] A mensevikekről van szó. — *172*

[142] A II. kongresszus után a mensevikekhez pártolt Topuridze (Iszari) tifliszi küldött magatartása folytán előállott kaukázusi helyzetről Lenin részletesebben ír a Kaukázusi Szövetségi Bizottsághoz intézett levelében (lásd ebben a kötetben 174—175. old.). — *172*

[143] A Központi Bizottságnak a lezajlott II. pártkongresszusról szóló közleményéről van szó; a közlemény tervezetét elküldték Oroszországba. — *173*

[144] A doni bizottságnak a II. pártkongresszusról hozott határozata. — *176*

[145] A bányavidéki munkások szövetsége bizottságának a II. pártkongresszusról hozott határozata. — *177*

[146] Lásd ebben a kötetben 177—178. old. — *177*

[147] Lenin a „*Közlemény az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt második rendes kongresszusáról*" c. értesítésre utal, amelyet az OSzDMP Központi Bizottsága adott ki. — *179*

[148] 1904 májusában megjelent Lenin „*Egy lépés előre, két lépés hátra (Pártunk válsága)*" c. könyve (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 207—452. old.). — *182*

[149] Lásd Lenin G. M. Krzsizsanovszkijhoz intézett, 1903 november 4-i levelét (lásd ebben a kötetben 181. old.). — *183*

[150] Lenin ebben a nyilatkozatában lemondott a Párttanács tagjának és a Központi Lap szerkesztőségi tagjának tisztéről (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 83. old.). — *184*

[151] A II. pártkongresszusról szóló közlemény. — *185*

[152] A levélre Lenin ráírta: „Elküldettem". — *188*

[153] Lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 64—75. old. — *188*

[154] Lenin „*Beszámoló az OSzDMP II. kongresszusáról*" c. munkájára utal (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 1—22. old.). — *193*

[155] A „*Narodnyikoskodó burzsoák és fejvesztett narodnyikok*" c. cikkről van szó (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 96—105. old.). — *194*

[156] Lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 106. old. — *194*

[157] *J. B. Schweitzer* — a XIX. század hatvanas éveiben a lassallisták vezére a német munkásmozgalomban; az Általános Munkásegyletben diktátori hatalma volt, s szívósan harcolt a Bebel és Liebknecht vezette eisenachiak ellen. — *195*

[158] Lenin ezt a levelet a KB külföldi képviselője, F. V. Lengnyik nevében írta. — *197*

[159] Azokról a tárgyalásokról van szó, amelyeket a KB a mensevikekkel folytatott a pártban a második kongresszus után kialakult helyzetről. — *197*

[160] A KB-nak 1903 november 12-én (25-én) a mensevikekhez intézett ultimátumáról van szó. Az ultimátum fő pontjait Lenin a KB-hoz intézett, 1903 október 22-i (november 4-i) levelében fejtette ki (lásd ebben a kötetben 182. old.). — *197*

[161] *A KB Végrehajtó Bizottsága* 1903 októberének második felében alakult meg a KB 3 tagjából: G. M. Krzsizsanovszkij, L. B. Kraszin és F. V. Guszarov. — *199*

[162] A KB és a külföldi (genfi) mensevik ellenzék közti tárgyalások anyagának közzétételéről van szó. — *201*

[163] Lenin „*Miért léptem ki az «Iszkra» szerkesztőségéből?*" címmel közzétett leveléről van szó (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 113—120. old.). — *201*

[164] Lenin N. J. Vilonov levelét kissé rövidítve idézi „*Levél egy elvtárshoz szervezeti feladatainkról*" c. brosúrája utószavában (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 129—135. old.). — *203*

[165] Lenin az említett brosúrát megírta, és „*Egy lépés előre, két lépés hátra*" címmel adta ki. — *204*

[166] Lenin G. M. Krzsizsanovszkijra, F. V. Lengnyikre és V. A. Noszkovra utal. — *205*

[167] A Központi Bizottság G. M. Krzsizsanovszkij külföldről való hazatérése után, a mensevikekkel folytatott tárgyalások eredményeiről adott információi alapján levelet küldött szét a bizottságoknak, amelyben elkente az éles pártharcot, és a mensevikek irányában békülékeny politikát hirdetett. — *207*

[168] Lenin „*Miért léptem ki az «Iszkra» szerkesztőségéből?*" címmel közzétett leveléről van szó. — *207*

[169] Lenin ezt a levelet a KB külföldi képviselője, F. V. Lengnyik nevében írta. — *209*

[170] Az új, mensevik „Iszkra" szerkesztőségének arról a határozatáról van szó, amelyet Lenin „Miért léptem ki az «Iszkra» szerkesztőségéből?" című levelének külön röplap formájában való közzétételével kapcsolatban hozott. — *209*

[171] Lásd ebben a kötetben 195—196. old. — *211*

[172] Ez a levél az előző, 1903 december 30-i keltezésű levél utóirata, s Lenin ezzel együtt küldte el 1904 január 5-én. — *214*

[173] A KB és a (genfi) mensevik ellenzék közti tárgyalások anyagának közzétételéről van szó. — *218*

[174] Ez a levél betoldás annak a válasznak a fogalmazványába, amelyet F. V. Lengnyik küldött Martov levelére. — *219*

[175] Itt megszakad a levél lenini szövege. Lengnyik a következőképpen fejezte be a mondatot: „véleménycsere biztosíték volna a központok esetleges hibái ellen." — *219*

[176] Lenin ezt és a következő levelet a KB külföldi képviselője, F. V. Lengnyik nevében írta. — *220*

[177] Nem sikerült megállapítani, hogy kiről van szó. — *223*

[178] Ez a levél N. K. Krupszkaja levelének kiegészítése. Arról van szó, hogy Karó (Lengnyik) ne lépjen ki a KB-ból. — *234*

[179] *A Nyillel kötött szerződés* — Lenin szerződése Noszkovval, aki abban az időben mint a KB külföldi képviselője és a

Tanácsba delegált második KB-tag utazott külföldre az Oroszországba hazatért Lengnyik helyébe. A szerződésben megállapodtak, hogy Noszkov Leninnel együtt és vele egyetértésben fog cselekedni külföldön a Központi Bizottság nevében. A „szerződést" május 13-án (26-án) írták alá a KB harmadik tagjának, az akkor külföldön tartózkodó M. M. Esszennek jelenlétében (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 458—459. old.). — *235*

180 Lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 453—457. old. — *237*

181 *A „puhák"* — a KB békülékeny tagjai: Noszkov, Galperin és Kraszin. — *239*

182 A Párttanácsnak 1904 május 31-én (június 13-án) a II. Internacionálé közelgő amszterdami kongresszusán való képviseletről hozott határozatáról van szó. — *241*

183 Arról a határozatról van szó, amelyet a KB nevében a KB békülékeny tagjai — Kraszin, Noszkov és Galperin — hoztak 1904 júliusában. Ebben a határozatban a békülékenyek törvényesnek ismerték el az „Iszkra" szerkesztőségének Plehanov által kooptált mensevik összetételét. Egyúttal még három békülékenyt kooptáltak a KB-ba. A békülékenyek ellenezték a III. pártkongresszus összehívását és határozatot hoztak a KB délvidéki irodájának feloszlatásáról. Az iroda a kongresszus összehívása mellett agitált. Lenint megfosztották a KB külföldi képviseletének jogától, és megpróbálták megtiltani, hogy műveit a KB kollégiumának engedélye nélkül kinyomassák.

A „júliusi nyilatkozat" elfogadásával a KB békülékeny tagjai teljesen megtagadták az OSzDMP II. kongresszusának határozatait, és nyíltan átpártoltak a mensevikekhez. — *245*

184 Lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 492—493. old. — *245*

185 Noszkov közölte Leninnel, hogy a KB elhatározta három új tag — L. Karpov, A. Ljubimov és I. Dubrovinszkij — kooptálását, és javasolta Leninnek, hogy egy héten belül tudassa, ellenzi-e vagy elfogadja a nevezettek kooptálását. — *248*

186 Lenin *„Egy lépés előre, két lépés hátra"* c. könyvéről van szó. — *249*

[187] Lenin nem vett részt az amszterdami kongresszuson, és mandátumát átruházta M. N. Ljadovra és P. A. Kraszikovra, akik az OSzDMP kongresszusi küldöttségének tagjai lettek. — *253*

[188] 1904 szeptember—december folyamán a bolsevik helyi bizottságok három konferenciát tartottak: 1) a délvidéki (odesszai, jekatyerinoszlavi és nyikolajevi bizottság); 2) a kaukázusi (bakui, batumi, tifliszi és imeretyija-mingrelijai bizottság); az északi (pétervári, moszkvai, tveri, rigai, északi és nyizsnyij-novgorodi bizottság).

A konferencián megválasztották a Többségi Bizottságok Irodáját, amely Lenin vezetésével megindította a III. pártkongresszus gyakorlati előkészítését. — *254*

[189] *22 bolsevik tanácskozásáról* van szó, amely Lenin vezetésével 1904 augusztusában folyt le Svájcban. A tanácskozáson 19-en vettek részt, és később csatlakozott a határozatokhoz még 3 fő. A tanácskozás elfogadott egy Lenin fogalmazta kiáltványt „A párthoz" címmel, amely a bolsevikok harci programja lett az OSzDMP III. kongresszusának összehívásáért kifejtett munkájukban. — *254*

[190] *V. Boncs-Brujevics és N. Lenin szociáldemokrata pártirodalmi kiadóját* a bolsevikok azután hozták létre, hogy az „Iszkra" mensevik szerkesztősége visszautasította a II. pártkongresszus határozatainak védelmében kiálló és a III. kongresszus összehívását követelő pártszervezetek és párttagok nyilatkozatainak közzétételét. — *255*

[191] Az „Iszkra" 73. és 74. számának külön mellékletében hozták nyilvánosságra az OSzDMP Tanácsának határozatait. Az első határozatban, amely a III. kongresszus összehívásának rendjéről szólt, olyan intézkedések szerepeltek, amelyek célja a kongresszusért folytatott agitáció megnehezítése és a kongresszus közeli összehívásának megakadályozása volt. — *255*

[192] „*A párthoz*" c. brosúráról van szó, amely tartalmazta a Lenin által írt, ugyanilyen című kiáltványt (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 483—491. old.), valamint N. Sahov „*Harc a kongresszusért*" c. brosúrájáról, amelynek előszavát szintén Lenin írta (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 522. old.). — *258*

[193] A *Kaukázusi Szövetségben* a Kaukázus (Tiflisz, Baku, Batum, Kutaisz, Guria stb.) szociáldemokrata munkásszervezetei egyesültek. A Kaukázusi Szövetség 1903 márciusban tartott első kongresszusán megalakították a vezető pártszervet: az OSzDMP Kaukázusi Szövetségi Bizottságát. Sztálint, aki akkor börtönben volt, távollétében beválasztották a Kaukázusi Szövetségi Bizottságba. Sztálin 1904 elején megszökött a száműzetésből, visszatért Tifliszbe, és átvette a Kaukázusi Szövetségi Bizottság vezetését. Lenin állandóan szoros kapcsolatban volt a Kaukázusi Szövetségi Bizottsággal. 1904 szeptemberében a Kaukázusi Szövetségi Bizottság csatlakozott a „22-ők" tanácskozásának határozataihoz, és megindította az agitációt a III. pártkongresszus haladéktalan összehívásáért. — *258*

[194] A kéziraton Lenin következő jegyzete olvasható: „(teljesen idézni)", majd ezután három pont és néhány külön jel, amelyek azt jelezték, hogy a levélnek ezen a helyén idézni kell a délvidéki bizottságok konferenciájának idevágó határozatát. A levél nem idézi a határozat szövegét, s hiányzik a „22-ők" válasza is (lásd ebben a kötetben 254. old.). — *262*

[195] Lenin „A zemsztvo-kampány és az «Iszkra» terve" c. brosúrájára utal (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 529—552. old.). — *265*

[196] Lenin a „*Vperjod*" c. illegális bolsevik lap megalapításának szükségességéről beszél; a lap első száma 1905 január 4-én (1904 december 22-én) jelent meg. — *265*

[197] A Kaukázusi Szövetségi Bizottság és a KB kaukázusi képviselője nyilatkozatban tiltakozott a Párttanácsnak az „Iszkra" 73. és 74. száma mellékletében közzétett határozatai ellen. — *267*

[198] Nem sikerült megállapítani, hogy kiről van szó. — *267*

[199] Lásd ebben a kötetben 270—272. old. — *267*

[200] Lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 529—552. old. — *274*

[201] Lenin „*Levél az elvtársakhoz (A párttöbbség lapjának megjelenéséhez)*" c. írásáról van szó (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 557—563. old.). — *274*

[202] A kaukázusi bolsevikok szívós munkájának eredményeképpen, akik Sztálin vezetésével erélyesen harcoltak a mensevikek ellen, a kaukázusi bizottságok 1904 novemberében konferenciára ültek össze. A konferencia — a kaukázusi bizottságoknak azokból a korábbi határozataiból kiindulva, amelyekben bejelentették csatlakozásukat a „22-ők" határozatához és beleegyezésüket a rendkívüli pártkongresszus összehívásába — elhatározta, hogy széleskörű agitációt és harcot indít a III. kongresszusért, s ebből a célból külön irodát választott, megbízva, hogy lépjen érintkezésbe a „22-ők" csoportjával. Lenin levelének utóiratában tisztázza a Többségi Bizottságok Irodája és a kaukázusi bizottságok konferenciáján megalakított iroda közti kapcsolat szervezeti formáit, azt kéri, hogy delegáljanak küldöttet. A Kaukázusi Szövetségi Bizottság aktívan részt vett a III. pártkongresszusért folytatott harcban. — *276*

[203] *„Proletariatisz Brdzola"* („A Proletariátus Harca") — grúz nyelvű illegális újság, az OSzDMP kaukázusi bizottságának lapja. 1904-ben, a száműzetésből való hazatérése után Sztálin vette át a szerkesztőség vezetését.

A párt Központi Lapja, a lenini „Proletarij" után a „Proletariatisz Brdzola" volt a legjobb és legnagyobb bolsevik újság. Majdnem minden számában közölt Leninnek a „Proletarij"-ban megjelent írásaiból. Sok fontos cikk jelent meg benne Sztálin tollából.

Leninnek ez a levele válasz a Kaukázusi Szövetségi Bizottságnak arra a kérdésére, hogy rendszeresen írjon a „Proletariatisz Brdzolá"-ba. — *277*

[204] A *„Levél az elvtársakhoz (A párttöbbség lapjának megjelenéséhez)"* c. írásról van szó (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 557—563. old.). — *277*

[205] Lenin *„Nyilatkozat és dokumentumok a központi szerveknek a párttal való szakításáról"* címmel kiadott munkájára utal (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 565—571. old.). — *279*

[206] Lenin *„Elég volt"* c. cikkéről van szó, amely a „Vperjod" 1. számában jelent meg (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 20—25. old.). — *279*

[207] Azokról a bizottságokról van szó, amelyek konferenciáján a Többségi Bizottságok Irodáját megválasztották. — *280*

[208] Lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 577—579. old. — *284*

[209] A második mensevik levélről van szó, amely „Levél a pártszervezetekhez" címmel külön röplap formájában jelent meg 1904 decemberében az „Iszkra" szerkesztőségének aláírásával. Az „Iszkra" első levelét, amelyet Lenin alább említ, „A zemsztvo-kampány és az «Iszkra» terve" c. brosúrájában elemzi és bírálja (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 529—552. old.). Ezekkel a levelekkel Lenin „Két taktika" c. cikkében is foglalkozik (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 140—142. old.). — *287*

[210] Lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 14—19. old. — *287*

[211] Lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 60—70. old. — *288*

[212] Lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 286—295. old. — *288*

[213] A „Vperjod" első számának keltezése 1905 január 4 (1904 december 22). — *290*

[214] A bolsevik helyi bizottságok 1904 szeptember—december folyamán lezajlott három (a déli, a kaukázusi és az északi) konferenciájáról van szó. — *291*

[215] Lásd ebben a kötetben 279. old. — *291*

[216] Az OSzDMP III. kongresszusának összehívására alakult Többségi Bizottságok Irodájának megválasztásáról van szó. — *292*

[217] Lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 29—33. old. — *293*

[218] Lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 116—122. old. — *295*

[219] Lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 168—171. old. — *298*

[220] A Többségi Bizottságok Irodájának röplapjai: az első — „Égető kérdések" (a felkelésről) — megjelent a „Vperjod" 9. számában 1905 március 8-án (február 23-án); a második — „Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt viszonya a liberálisokhoz" — megjelent a „Vperjod" 10. számában 1905 március 15-én (2-án). — *300*

[221] *A 10. és 11. sz.* — Sz. I. Guszev levelei Leninhez. — *302*

[222] A kifejezés Vergilius római költő „Aeneis" c. művéből származik; fordítása így szól: „Félek a görögöktől, még ha ajándékot hoznak is." — *302*

[223] A konferenciáról lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 420—422. old. — *303*

[224] *A „külföldi ikonok"* — a mensevik vezérek gúnyneve. — *303*

[225] Az OSzDMP Központi Bizottsága, a Bund, a Lett Szociáldemokrata Munkáspárt és az Ukrán Forradalmi Párt képviselőinek 1905 januárjában külföldön tartott konferenciájáról van szó. A konferenciát a Bund kezdeményezésére hívták össze az egyesülés kérdésének megtárgyalása céljából. — *303*

[226] Lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 220—222. old. — *305*

[227] L. M. Knyipovics, az OSzDMP odesszai bizottságának tagja Leninnek erre a levelére küldött válaszában közölte, hogy az odesszai bizottság azt a kongresszusi mandátumot, amelyet előbb V. V. Vorovszkijnak szánt, átruházza Leninre, V. V. Vorovszkij pedig a nyikolajevi bizottságtól fog kapni mandátumot. — *307*

[228] Arról a szerződésről van szó, amelyet az OSzDMP Központi Bizottsága 1905 március 12-én (25-én) kötött a Többségi Bizottságok Irodájával a III. pártkongresszus összehívásával megbízandó Szervező Bizottság megalakításának kérdésében. — *310*

[229] Arról a mensevik konferenciáról van szó, amelyet az OSzDMP III. kongresszusával egyidejűleg tartottak Genfben. — *313*

[230] Lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 438—444. old. — *316*

[231] Lenin az OSzDMP Központi Bizottsága plénumának 1905 május 10-i határozatára utal, amelyben a KB következő plenáris ülését (a régi időszámítás szerint) szeptember 1-re tűzték ki Genfben. A határozatot nem hajtották végre. — *316*

[232] *„Bebel javaslatáról"* lásd Lenin Művei. 9. köt. 1954. 137—139. old. — *319*

[233] *Az OSzDMP III. kongresszusáról szóló közlemény és a kongresszus határozatai* a „Bericht über den III. Parteitag des S. D. A. P. R. . . .“ („Közlemény az OSzDMP III. Kongresszusáról . . .“) c. brosúrában jelentek meg Münchenben. Kautsky a „Leipziger Volkszeitung“-ban megjelent cikkében ellenezte e brosúra terjesztését. Lenin válaszképpen Kautsky cikkére „Nyílt levelet“ intézett a „Leipziger Volkszeitung“ szerkesztőségéhez (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 540—542. old.). Lenin levelét nem közölték. — *319*

[234] Az OSzDMP Központi Bizottságának a Szervező Bizottsághoz intézett leveléről van szó, amelyet A. Bogdanov fogalmazott meg.

Az alább említett brosúra: „*A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban*“ (lásd Lenin Művei. 9. köt. 1954. 1—133. old.). — *320*

[235] Lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai“. I. rész, 1954. 102. old. — *322*

[236] Az OSzDMP III. kongresszusa jegyzőkönyvének kiadásáról van szó. — *329*

[237] Az OSzDMP orel-brjanszki bizottsága a III. pártkongresszusról tartott beszámoló alapján hozott határozatot. — *329*

[238] N. Zsordanija (Kosztrov) cikkeit, amelyeket később brosúrájában is közzétett („«Többség» vagy «kisebbség»?“), megsemmisítő bírálattal illette Sztálin „*Néhány szó a pártonbelüli nézeteltérésekről*“ c. munkájában (lásd Sztálin Művei. 1. köt. 1949. 93—137. old.). — *330*

[239] Lásd Lenin Művei. 9. köt. 1954. 205—206. old. — *331*

[240] A Buligin-dumát bejelentő kiáltványt 1905 augusztus 6-án (19-én) hozták nyilvánosságra. Augusztus közepén a „Proletarij“ közölte Lenin „«A cár egyesülése a néppel és a nép egyesülése a cárral»“ c. cikkét (lásd Lenin Művei. 9. köt. 1954. 188—197. old.). — *331*

[241] Lenin ezt a levelét (a KB külföldi képviselőjének *nyilatkozatát)* a genfi bolsevik csoport egyes tagjai közt keletkezett konfliktussal kapcsolatban írta. — *333*

[242] *Az oroszországi szociáldemokrata szervezetek konferenciája*, amelyet Lenin említ, 1905 szeptember elején zajlott le. A konferencia egyhangúlag elfogadta az Állami Duma aktív bojkottálásának taktikáját. A mensevikek Szervező Bizottsága nem volt hajlandó aláírni a konferencia határozatát. A konferencia határozatait Lenin „A politikai csoportosulás első eredményei" és „A vesztesek hisztériája" c. cikkeiben értékelte (lásd Lenin Művei. 9. köt. 1954. 403—411. és 412—414. old.). — *339*

[243] Lásd Lenin Művei. 9. köt. 1954. 175—183., 210—222. és 245—250. old. — *339*

[244] „*Az OSzDMP Központi Bizottságának röplapjai*" 1905 június—szeptember folyamán jelentek meg; összesen 4 szám. Az 1. számot a Pétervári Bizottság nyomdájában nyomták ki, s anyagát részben újranyomtatták a Moszkvai Bizottság nyomdájában. A „Röplapok" 2. számát hektográfon sokszorosították.

„*Rabocsij*" — illegális népszerű szociáldemokrata lap; Moszkvában adta ki az OSzDMP Központi Bizottsága a III. kongresszus határozata alapján 1905 augusztus—októberében. — *341*

[245] A mensevik „Iszkrá"-nak erről a cikkéről Lenin „*A nemzetközi szociáldemokrácia tájékoztatása pártunk ügyeiről*" c. cikkében írt (lásd Lenin Művei. 9. köt. 1954. 226—227. old.). — *342*

[246] A „Zarja" c. marxista folyóiratnak a levélben említett 5. száma munkában volt ugyan, de nem jelent meg. — *344*

[247] Sz. I. Guszev leveléből részleteket közölt a „Proletarij" 1905 október 10-i (szeptember 27-i), 20. száma, szerkesztőségi előszó kíséretében, amelyet Lenin írt (lásd Lenin Művei. 9. köt. 1954. 340. old.). — *346*

[248] *M. A. Malih* — könyvkiadó, aki 1905-ben legális szociáldemokrata műveket adott ki. — *349*

[249] *Az OSzDMP IV. (egyesítő) kongresszusát* 1906 április 10—25-ig (április 23—május 8-ig) tartották Stockholmban. — *350*

[250] 1905 augusztus 26-án (szeptember 8-án) a finn partok közelében zátonyra futott a „John Grafton" nevű hajó, amelyen fegyvert szállítottak a forradalom céljaira. A fegyver egy részét partra szállították, majd a legénység felrobbantotta a hajót. — *352*

[251] Lásd Lenin Művei. 9. köt. 1954. 337—339. old. — *354*

[252] A moszkvai munkások általános sztrájkjáról van szó. — *355*

[253] Lásd Marx—Engels. Válogatott művek. 1949. 1. köt. 116—220. old. — *357*

[254] Lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 381—384. old. — *359*

[255] A. Bogdanovról, V. Bazarovról és A. Lunacsarszkijról van szó. — *368*

[256] Nem sikerült megállapítani, hogy kiről van szó. — *370*

[257] Az ugyanazon időpontban és ugyanazon helyen megtartandó „két kongresszus" — a többségi és a kisebbségi kongresszus — szükségességéről Lenin a „Proletarij" 1905 október 10-i (szeptember 27-i), 20. számában írt egy szerkesztőségi cikkben (lásd Lenin Művei. 9. köt. 1954. 331—332. old.). — *370*

[258] Az OSzDMP Központi Bizottságának 1907 július 16-i (29-i) határozata értelmében Lenint küldték ki a stuttgarti nemzetközi szocialista kongresszusra (1907 augusztus).

A. M. Gorkij a stuttgarti kongresszuson nem volt jelen. — *372*

[259] A. V. Lunacsarszkijnak a párt és a szakszervezetek viszonyával foglalkozó brosúrájáról van szó. A brosúra elemzését és bírálatát lásd Lenin Művei. 13. köt. 1954. 160—168. old. — *373*

[260] „*Zarnyici*" („Villámfények") — legális bolsevik gyűjtemény; egy füzete jelent meg Pétervárott 1907-ben. — *374*

[261] Lenin munkáinak „*12 év*" címmel kiadott gyűjteménye első kötetéről van szó. A kötet 1907 novemberében jelent meg (borítólapján 1908 van feltüntetve) Pétervárott. Lenin elő-

szavát a „12 év" c. gyűjteményhez lásd Lenin Művei. 13. köt. 1954. 87—107. old. — *375*

[262] Az OSzDMP V. (londoni) kongresszusa folyamán (1907 április 30—május 19 (május 13—június 1)) a párt, súlyos anyagi helyzete miatt, A. M. Gorkij segítségével egy angoltól kölcsönt vett fel, vállalva, hogy 1908 január 1-ig a kölcsönt visszafizeti. A bolsevik párt az adósságot 1922-ben fizette vissza. — *379*

[263] N. A. Szemaskót 1908 január végén letartóztatták Genfben. Lenin nyilatkozata a „Berner Tagwacht" c. lap 1908 február 5-i, 29. számában jelent meg. — *381*

[264] A „Proletarij" c. bolsevik lap megjelenését bejelentő *hirdetést* külön röplap formájában adták ki. Ebben tudatták az olvasókkal, hogy a lap kiadását áttették Oroszországból Genfbe, s közölték a megjelenés idejét, a munkatársak névsorát és az előfizetési feltételeket. — *382*

[265] A. M. Gorkij „*Jegyzetek a kispolgárságról*" c. munkája a „Novaja Zsizny" c. legális bolsevik folyóirat 1905 október—novemberi számában jelent meg. — *382*

[266] A. M. Gorkijnak Szemasko ügyében való, tervezett sajtónyilatkozatáról van szó. — *383*

[267] Lenint a „Proletarij" kiadásával kapcsolatos munka kötötte le. A lap kiadását 1907 végén Finnországból áttették Genfbe. — *383*

[268] *Kvakala* — a finnországi Kuokkala tréfás neve; itt élt Lenin 1907 májusától novemberéig. — *384*

[269] Lenin arra utal, hogy E. Ferri — az Olasz Szocialista Párt akkori centrista többségének vezére — lemondott a párt központi lapja, az „Avanti!" szerkesztői tisztségéről. — *388*

[270] Gorkij kezdeményezésére tervbe vették, hogy Lenin találkozik a külföldön tartózkodó A. Bogdanovval és híveivel. A találkozásra 1908 áprilisában került sor, amikor Lenin meglátogatta Gorkijt Capri szigetén. Lenin erről a találkozásról a Capri-szigeti pártiskola hallgatóihoz intézett,

1909 augusztus 30-i levelében ír (lásd Lenin Művei. 15. köt. 1955. 483—484. old.). — *388*

[271] Lenin a Mach és Avenarius reakciós, idealista filozófiáját követő empiriokritikusok és empiriomonisták csoportjára: A. Bogdanovra, V. Bazarovra és A. Lunacsarszkijra utal. — *390*

[272] Lenin arra utal, hogy meghívást kapott a Nemzetközi Szocialista Iroda ülésére. — *391*

[273] Arról a folyóiratról van szó, amelyet A. M. Gorkij szándékozott kiadni; e terv nem valósult meg. — *393*

[274] A „*Materializmus és empiriokriticizmus*" c. könyvről van szó, amelyen Lenin ebben az időben dolgozott. — *394*

[275] A „*Füzetek*" — „Egy egyszerű marxista filozófiai jegyzetei", Lenin munkája, amelyet 1906-ban írt A. Bogdanov „Empiriomonizmus" (III. kiadás) c. könyvéről. A „Jegyzetekről" Lenin részletesebben A. M. Gorkijnak küldött, 1908 február 25-i levelében ír (lásd Lenin Művei. 13. köt. 1954. 465—466. és 466—467. old.). — *397*

[276] A *Bolsevik Központot* 1907-ben, az OSzDMP V. (londoni) kongresszusán választotta a bolsevik frakció. — *397*

[277] Lenin a „Karl Marx (1818—1883)" c. gyűjteményben megjelent „*Marxizmus és revizionizmus*" c. cikkére utal, amelyben a sajtóban először bírálta meg Bogdanov, Bazarov és a többiek filozófiáját (lásd Lenin Művei. 15. köt. 1955. 17—28. old.). — *397*

[278] Ezt a levelet nem sikerült felkutatni. — *399*

[279] Lenin „*Materializmus és empiriokriticizmus. Kritikai jegyzetek egy reakciós filozófiáról*" c. könyvére utal, amely 1909 májusában jelent meg Moszkvában a „Zveno" kiadóvállalat kiadásában (lásd Lenin Művei. 14. köt. 1954). — *402*

[280] Ez a levél válasz a machista mensevik Juskevics levelére, aki azzal az ajánlattal fordult Leninhez, hogy írjon filozófiai gyűjteményekbe. — *403*

[281] Lenin „Materializmus és empiriokriticizmus" c. könyvének

megjelenéséről a „Neue Zeit" c. folyóirat 1909 október 8-i, 2. számában közlemény („hirdetés") jelent meg. — *404*

[282] R. Luxemburg „Forradalmi mámor" c. cikke 1909 április 8-án (21-én) jelent meg a „Proletarij" 44. számában. — *404*

[283] Kautskynak a Nemzetközi Szocialista Iroda 1908 október 11-i ülésén, az angol Munkáspártnak a II. Internacionáléba való felvétele kérdésében elfoglalt álláspontjáról van szó. Lásd erről Lenin „A Nemzetközi Szocialista Iroda ülése" c. cikkét (Lenin Művei. 15. köt. 1955. 234—241. old.). — *405*

[284] Lásd Lenin Művei. 15. köt. 1955. 477—478. old. — *406*

[285] A (bécsi) „Pravda" c. likvidátor mensevik újságról, Trockij frakciós lapjáról van szó. — *406*

[286] „Georgien" („a grúz") — nem sikerült megállapítani, kiről van szó. — *408*

[287] A „Proletarij" soronlevő, 47—48. számának tartalmáról van szó. Ebben a számban Lenin következő cikkei jelentek meg: „Leleplezett likvidátorok", „A moszkvai városkörnyéki bizottság végrehajtó bizottságának nyílt leveléről", „A pétervári választásokról", valamint a lap mellékleteként: „Az otzovizmus és az istenépítés híveinek frakciója" (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 1—51. old.). — *408*

[288] Leninnek a Capri-szigeti pártiskola hallgatóihoz intézett leveléről van szó (lásd Lenin Művei. 15. köt. 1955. 481—487. old.). — *410*

[289] Lásd Lenin „*Az otzovizmus és az istenépítés híveinek frakciója*" c. cikkét (Lenin Művei. 16. köt. 1955. 16—51. old.). — *410*

[290] A „Proletarij" c. lapról van szó. — *414*

[291] Ez a dokumentum Lenin K. Kautskyhoz, F. Mehringhez és K. Zetkinhez — a „letéteményesekhez" — intézett levelének vázlata. Az OSzDMP Központi Bizottsága 1910 januári plénumának határozata értelmében meghatározott feltételek mellett nekik adták át a bolsevik frakció pénzét. Erről lásd Lenin „A «letéteményesek» választott bírósági határozata" c. cikkét (lásd Lenin Művei. 17. köt. 1955. 355—357. old.). — *421*

[292] Lenin az OSzDMP következő kongresszusaira utal: a IV. (egyesítő) kongresszusra, amelyet Stockholmban tartottak 1906 április 10—25 (április 23—május 8) közt és az V. (londoni) kongresszusra, amely 1907 április 30-tól május 19-ig (május 13-tól június 1-ig) tartott. — *421*

[293] Lenin az OSzDMP V. (országos) konferenciájának határozatára utal, amely elítélte a likvidátorságot (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 222. old.). — *422*

[294] „*Mivel szolgálhatunk?*" — ezt a kifejezést G. Plehanov használta a „Golosz Szocial-Demokrata" c. likvidátor mensevik lapra célozva. — *422*

[295] Lenin „A pártonbelüli helyzet" c. határozatra utal, amelyet 1910 januárjában hozott az OSzDMP Központi Bizottságának plénuma (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 267—270. old.). Lenin ezt a határozatot „Egy publicista jegyzetei" c. cikkében elemzi és bírálja (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 219—245. old.). — *423*

[296] A „Szocial-Demokrat" 1910 március 23-i (április 5-i), 12. számának különlenyomataként jelent meg Lenin „A likvidátorok «Hangja» a párt ellen (Válasz a «Golosz Szocial-Demokratá»-nak)" c. cikke (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 156—165. old.). — *424*

[297] A (Párizsban tartózkodó) pártigenlő mensevikek 1910 április 4-i határozatáról van szó, amelyben az OSzDMP Központi Bizottsága 1910 januári plénumának határozata értelmében kimondják, hogy a „Golosz Szocial-Demokrata" c. likvidátor lapot meg kell szüntetni. — *427*

[298] Lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 211—212. old. — *429*

[299] Itt és alább (lásd ebben a kötetben 438—439. és 440—441. old.) a bolsevik „Rabocsaja Gazeta" külföldi kiadásának megszervezéséről van szó. — *433*

[300] Lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 388—406. old. — *434*

[301] Lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 407—436. old. — *435*

[302] J. J. Marchlewskinek (Karskinak) Martov ellen írt cikke Lenin kiegészítésével a „Neue Zeit" c. folyóirat 1910 október 28-i, 4. számában jelent meg „Ein Missverständnis" („Egy félreértés") címmel. — *435*

[303] Arról a vitáról van szó, amelyet R. Luxemburg és K. Kautsky a német szociáldemokrata sajtóban az általános politikai sztrájk kérdéséről folytatott. A német szociáldemokrata párt magdeburgi kongresszusán (1910 szeptember 18—24) elfogadták R. Luxemburg határozati javaslatának első részét, amelyben elismerik, hogy az általános politikai sztrájk a poroszországi választójogi reform kivívásának eszköze; a határozati javaslat második része, amelyet Lenin említ, az általános sztrájk propagálásának kérdésével foglalkozott.

Leninnek Luxemburghoz intézett levelét nem sikerült felkutatni. — *435*

[304] Lásd Lenin Művei. 15. köt. 1955. 468. old. — *436*

[305] *L. Quessel* — német szociáldemokrata, szélsőséges opportunista, aki a sajtóban opportunista módon értékelte az 1905-ös forradalmat. — *436*

[306] Lenin ebben és a következő (194.) levelében a „Miszl" c. legális bolsevik folyóirat kiadásának előkészítéséről ír. — *441*

[307] *„Közlemény a «Rabocsaja Gazeta» kiadásáról"* — lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 299—305. old. — *442*

[308] A koppenhágai nemzetközi szocialista kongresszus idején (1910 augusztus 28—szeptember 3) Lenin Plehanovval közösen eljuttatta tiltakozását a német szociáldemokrata párt vezetőségéhez, mert a „Vorwärts"-ben, a német szociáldemokrácia központi lapjában megjelent egy névtelen rágalmazó cikk az oroszországi szociáldemokrácia helyzetéről. A cikk szerzője Trockij volt.

Trockij rágalmai ellen Lenin a „Szocial-Demokrat" 1910 szeptember 25-i (október 8-i), 17. számában lépett fel „Hogyan tájékoztatják egyes szociáldemokraták az Internacionálét az OSzDMP belső helyzetéről" c. cikkében, valamint a „Diszkusszionnij Lisztok" 1911 április 29-i (május 12-i), 3. számában megjelent „Az oroszországi belső

pártharc történelmi értelme" c. cikkében (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 294—296. és 388—406. old.). — *442*

309 A „Zvezda" („Csillag") c. legális bolsevik lap kiadásáról van szó. — *443*

310 „*Znanyije*" („Tudás") — könyvkiadó vállalat; 1898-ban alapította Pétervárott egy író-csoport; a kiadó munkájában később közvetlenül részt vett A. M. Gorkij is. — *443*

311 Lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 382—387. old. — *450*

312 *V. Ljahov* — a cári hadsereg ezredese; az 1908-as perzsiai forradalmi mozgalom elfojtására kirendelt orosz csapatok parancsnoka volt. — *450*

313 Lenin nyilvánvalóan „*Az agrárkérdés Oroszországban a XIX. század végén*" c. munkájára gondol, amelyet 1908-ban írt a Granat testvérek kiadásában megjelent lexikon számára. A cenzúraviszonyok miatt ezt a munkát nem vették be a lexikonba, s Lenin, mint leveléből látható, a „Znanyije" könyvkiadóval szándékozott kiadatni. Ekkor azonban nem sikerült kiadatnia. Első ízben 1918-ban jelent meg, külön brosúrában Moszkvában a „Zsizny i Znanyije" kiadásában (lásd Lenin Művei. 15. köt. 1955. 59—141. old.). — *452*

314 Lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 339—340. old. — *452*

315 Lenin „*Egy publicista jegyzetei*" c. cikkéről van szó (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 199—267. old.). — *455*

316 Lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 407—436. old. és 17. köt. 1955. 44—65. old. — *459*

317 *A. Němec* — a cseh szociáldemokrácia képviselője a Nemzetközi Szocialista Irodában. — *461*

318 Az 1912. évi prágai pártkonferencia előkészítéséről van szó. — *461*

A LEVELEK SZÖVEGÉBEN ELŐFORDULÓ ÁLNEVEK, FEDŐNEVEK ÉS KEZDŐBETŰK BETŰRENDES JEGYZÉKE

A. A., AL. AL., AL. AL—CS — Bogdanov A. A.
A. M—CS, AL. M—CS — Gorkij A. M.
A. N. — Potreszov A. N.
A. P. — Potreszov A. N.
A. VASZ., AN. VASZ., AN. VASZ—CS, ANAT. VASZ—CS — Lunacsarszkij A. V.
ABSZOLUT — Sztaszova J. D.
AKIM — Goldman L. I.
AKIM FIVÉRE — Gorev-Goldman B. I.
ALEKSZANDR — Kremer A. I.
ALEKSZANDROV — Posztolovszkij D. Sz.
ALEKSZEJ — Martov J. O.
AN. — Jelizarova A. I.
AN. AL. — Lunacsarszkaja A. A.
ANDREJEVSZKIJ — Uljanov D. I.
ARSZENYEV — Potreszov A. N.

B. — Andropov Sz. V.
B. N. — Noszkov V. A.
BÁCSIKA, BÁCSI — Knyipovics L. M.
BALALAJKIN — Trockij L.
BARÁT — Jeramaszov A. I.
BÁRÓ — Esszen E. E.
BARSZOV — Czhakája M. G.
BELTOV — Plehanov G. V.
BERG — Martov J. O.
BICSKOV — Lepesinszkij P. N.
BOGDAN — Babuskin I. V.
BONCS — Boncs-Brujevics V. D.
BORISZ, BORISZ NYIKOLAJEVICS — Noszkov V. A.
BORJÚ — Sztruve P. B.
BRODJAGIN — Szilvin M. A.
BRUSZKOV — Andropov Sz. V.
BRUTUS — Krzsizsanovszkij G. M.
BUNDISTA — Portnoj K.

CLAIRE—Krzsizsanovszkij G.M.
CVETOV — Blumenfeld I. Sz.

DANYEVICS — Gurevics E. L.
DANYILA — Novomirszkij D. I.
DELTA — Sztaszova J. D.
DÉMON — Zemljacska R. Sz.
DOMOV — Pokrovszkij M. N.
DUBOIS — Posztolovszkij D. Sz.
DVINSZKAJA — Ettinger-Davidson J. Sz.

EGÉR — Kuljabko P. I.
„AZ ÉLET TANÍTÓJA" — Szponti J. I.

EMBRIÓ — Baramzin J. V.
ERNST — Rollau E. H.

FA — Dan F. I.
—FELD — Blumenfeld I. Sz.
FÉLIX — Litvinov M. M.
FRED — Vlagyimirov M. K.
FREI — Lenin V. I.

G. — Kopelzon C.
G. V. — Plehanov G. V.
GALJORKA — Olminszkij M.Sz.
GENOSSE — Jermanszkij O. A.
GEORGES — Plehanov G. V.
GLEBOV — Noszkov V. A.
GRACS — Bauman N. E.
GRIGORIJ — Zinovjev G.
GRISIN — Kopelzon C.
GURVICS — Dan F. I.
GVOZGYEV — Zimmermann R. E.
„GYAKORLATI EMBER" — Dubrovinszkij I. F.
GYEMENTYEV — Bászovszkij I. B.

HAJTŰ — Kraszikov P. A.
HANS — Krzsizsanovszkij G. M.
HARITON — Guszev Sz. I.

IGNAT — Kraszikov P. A.
IGOR — Gorev-Goldman B. I.
ILJIN — Lenin V. I.
INNOKENTYIJ — Dubrovinszkij I. F.
INSZAROV — Lalajanc I. H.
ISZARI — Topuridze D.

J. O., JULIJ, JULIJ OSZIPOVICS — Martov J. O.
JABLOCSKOV — Nogin V. P.
JACQUES—Alekszandrova J. M.
JAKOV — Cederbaum Sz. O.
JEGOR — Martov J. O.
JEREMA — Snyeerszon A. A.
JEVGENYIJ — Vulpe I. K.
JÓMADÁR — Krohmal V. N.
JOSEPHINE — Vorovszkij V. V.
JUDA — Sztruve P. B.
JURIJ — Bronstein P. A.
JURJEV — Vecseszlov M. G.

K. — Halberstadt R. Sz.
KAMENSZKIJ—Plehanov G. V.
KARELIN — Zaszulics V. I.
KARÓ — Lengnyik F. V.
KASZJAN — Radcsenko I. I.
2a3b — Lepesinszkij P. N.
KIDOBÓEMBER — Tokarjov A. Sz.
KIROFF — Zaszulics V. I.
KÓCSAG — Sztaszova J. D.
KOLCOV — Ginzburg B. A.
KOLDUS — Vinogradova O. I.
KOSZTROV — Zsordanija N.
KÖNNYELMŰ — Lunacsarszkij A. V.
KÖNYVKERESKEDŐ — Potreszov A. N.
KÖPENY — Kopp V. L.
KÖZLEGÉNY—Bogdanov A. A.
KULLANCS — Bibikov I. I.
KURZ — Lengnyik F. I.

L. GR. — Deutsch L. G.
L. M. — Martov J. O.
LEBEGYEV — Guszev Sz. I.
LIGYIN — Ljadov M. N.
LIZA — Lehman M. N.
LJOVA — Vlagyimirov M. K.
LJUBICS — Szammer I. A.
LOVAS — Galperin L. J.

M. — Vilonov N. J.

M. F., M. F—NA — Andrejeva M. F.
MAKSZIMOV — Bogdanov A. A.
MAMLASZ — Esszen A. M.
MARIJA FJODOROVNA — Andrejeva M. F.
MARK — Ljubimov A. I.
MARTIN — Rozanov V. N. — 195, 198, 217
MARTIN, MARTIN NYIKOLAJEVICS — Ljadov M. N. — 254, 268, 270, 271
MARTUSA — Martov J. O.
MATRJONA — Szmidovics P. G.
MEDVE — Uljanova M. I.
MESKOVSZKIJ — Goldenberg I. P.
MEYER — Lenin V. I.
MIHAIL — Iszuv I. A. — 430
MIHAIL — Vilonov N. J. — 412, 413, 415, 424
MITROFAN, MITROFANOV — Guszarov F. V.
MONISTA — Plehanov G. V.

N. G. — Zsitlovszkij H.
N. I. — Jordanszkij N. I.
NÁCIÓ — Guszev Sz. I.
NÁGYA — Krupszkaja N. K.
NAGYOZSA — Dan F. I.
NATALJA IVANOVNA — Alekszandrova J. M.
NÉNI — Kalmikova A. M. — 158
NÉNI — Zaszulics V. I. — 42
NOVICKAJA — Babuskin I. V.
NOVOBRANCEV — Pesehonov A. V.
NŐVÉR — Zaszulics V. I.
NY. —ON — Danyielszon N. F.
NYEVZOROV—Sztyeklov J. M.
NYIK. IV. — Lalajanc I. H.
NYIKITYICS — Kraszin L. B.
NYIKOLAJ — Rollau E. H.
NYIL — Noszkov V. A.
NYINA LVOVNA—Esszen M.M.

OLIN — Lepesinszkij P. N.
ORLOVSZKIJ—Vorovszkij V. V.
ORSA — Radcsenko L. N.
ORTODOX — Akszelrod L. I.
OSZIPOV — Zemljacska R. Sz.
„Ő" — Gorev-Goldman B. I.
ÖREG — Lenin V. I.

P. — Nogin V. P.
P. A., P. ANDR. — Kraszikov P. A.
P. B. — Akszelrod P. B. — 39, 60, 67, 73, 83
P. B., P. B—CS — Sztruve P. B. — 16, 17, 18, 24, 25
PAHOMIJ — Martov J. O.
PAHOMIJ FIVÉRE — Cederbaum Sz. O.
PANKRAT — Kraszikov P. A.
PAPA — Litvinov M. M.
PARIPA — Kraszin L. B.
PAVLOVICS — Kraszikov P. A.
PETROV, PETROFF — Lenin V. I.
POLETAJEV — Bauman N. E.
PUTTMAN — Potreszov A. N.

R. N. SZ. — Sztruve P. B.
RAHMETOV — Bogdanov A. A.
RAHMETOVA — Bogdanova N. B.
RASID-BEK — Zurabov A. G.
RAZNOCVETOV — Blumenfeld I. Sz.
REINERT — Bogdanov A. A.
ROMAN — Jermolajev K. M.
ROSA — Luxemburg R.

RU — Galperin L. J.
RUBEN — Knunjanc B. M.

SCHMIDT — Rumjancev P. P.
SCHWARZ — Vorovszkij V. V.
SELLŐ — Ljadov M. N.
SMITH — Krzsizsanovszkij G. M.
SÓLYOM — Esszen M. M.
SOMMER — Ljubimov A. I.

SZAKÁCS — Scsekolgyin F. I.
SZAKÁLL — Gyesznyickij V. A.
SZAMOVAROV — Nogin V. P.
SZARVAS — Krzsizsanovszkij G. M.
SZARVASNÉ — Krzsizsanovszkaja Z. P.
SZERAFIMA — Afanaszjeva Sz. N.
SZERGEJ PETROVICS — Kraszikov P. A.
SZERZETES — Dubrovinszkij I. F.
SZIMONOV — Gutovszkij V. A.
SZISZOJKA — Bogdanov A. A.
SZKALGYIN — Jelenyev F. P.
SZOKOLOVSZKIJ — Malkin
SZTANYISZLAV — Szokolov A. V.
SZTAROVER — Potreszov A. N.
SZTROJEV — Gyesznyickij V. A.

TOLL — Trockij L.
TORPEDÓNASZÁD — Lunacsarszkij A. V.
TRAVINSZKIJ — Krzsizsanovszkij G. M.
TRIA — Mgeladze V. D.
TU—RA — Sztopani A. M.

V. I., V. IV. — Zaszulics V. I.
V. I —N — Ivansin V. P.
V. U. — Lenin V. I.
VAD, VADACSKA — Esszen M. M.
VAGYIM — Noszkov V. A.
VALENTYIN — Galperin L. J.
VÁNYA — Krasznuha V. P.
VARVARA IVANOVNA — Sztaszova J. D.
VASZ. VASZ., VASZ. V—CS, VASZILIJ VASZILJEVICS — Olminszkij M. Sz.
VASZILJEV — Lengnyik F. V.
VELIKA, VELIKA DMITRIJEVNA — Zaszulics V. I.
VJACS. — Rozskov N. A.
VLASZ — Rerich A. E.
VOINOV — Lunacsarszkij A. V.
VOLGIN — Plehanov G. V.

WERNER — Bogdanov A. A.
WINTER — Kraszin L. B.
WOLF — Lengnyik F. V.

X — Knyipovics L. M.
X/Z — Galperin L. E.

ZARIN — Lengnyik F. V.
ZERNOVA — Esszen M. M.
ZZ — Lalajanc I. H.

TARTALOM

Előszó ..... VII—X

1895

1. P. B. AKSZELRODNAK. *November eleje* 1–3
2. P. B. AKSZELRODNAK. *November közepe* 4

1897

3. P. B. AKSZELRODNAK. *Augusztus 16* 5

1898

4. A. N. POTRESZOVNAK. *Szeptember 2* 6–8

1899

5. A. N. POTRESZOVNAK. *Január 26* 9–13
6. A. N. POTRESZOVNAK. *Április 27* 14–20
7. A. N. POTRESZOVNAK. *Június 27* 21–26

1900

8. ***. *Szeptember 5* 27–30
9. N. K. KRUPSZKAJÁNAK. *Szeptember* 31–34
10. A. A. JAKUBOVÁNAK. *Október 26* 35–38

1901

11. G. V. PLEHANOVNAK. *Január 30* 39–41
12. P. B. AKSZELRODNAK. *Március 20* 42–43
13. P. B. AKSZELRODNAK. *Április 25* 44–48
14. N. E. BAUMANNAK. *Május 24* 49–50
15. P. B. AKSZELRODNAK. *Május 25* 51–54
16. L. M. KNYIPOVICSNAK. *Május 28* 55
17. Az „ISZKRA" KÖZREMŰKÖDŐ CSOPORTJÁNAK. *Június 5* 56
18. L. J. GALPERINNEK. *Június 18 után* 57
19. N. E. BAUMANNAK. *Június 26* 58–59
20. G. V. PLEHANOVNAK. *Július 7* 60–61
21. Sz. O. CEDERBAUMNAK. *Július második fele* .. 62–66
22. G. V. PLEHANOVNAK. *Július 25* 67–69
23. P. B. AKSZELRODNAK. *Július 26* 70–71
24. G. V. PLEHANOVNAK. *Július 30* 72–73
25. G. V. PLEHANOVNAK. *Október 21* 74
26. G. V. PLEHANOVNAK. *November 2* 75–76
27. AZ „ISZKRA" OROSZORSZÁGI SZERVEZETEINEK. *December közepe* 77–78
28. I. G. SZMIDOVICSNAK. *December 18*..... 79

1902

29. L. I. GOLDMANNAK. *Január 3* 80
30. G. V. PLEHANOVNAK. *Február 7* 81–82
31. G. V. PLEHANOVNAK. *Április 4* 83–85
32. P. B. AKSZELRODNAK. *Május 3* 86–87
33. G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *Május 6* 88–89
34. G. V. PLEHANOVNAK. *Május 14* 90

35. G. V. PLEHANOVNAK. *Június 23* 91–92
36. G. D. LEJTEJZENNEK. *Július 24* 93–94
37. CS—NEK. *Augusztus 2* 95–97
38. V. A. NOSZKOVNAK. *Augusztus 4* 98–102
39. J. J. LEVINNEK. *Augusztus 22* 103–104
40. V. P. KRASZNUHÁNAK ÉS J. D. SZTASZOVÁNAK. *Szeptember 24* 105–106
41. P. A. KRASZIKOVNAK. *November* 107–108
42. J. J. LEVINNEK. *December 11* 109–111
43. G. V. PLEHANOVNAK. *December 14* 112–114
44. V. I. LAVROVNAK ÉS J. D. SZTASZOVÁNAK. *December 27* 115–116
45. F. V. LENGNYIKNEK. *December 27* 117–118

1903

46. I. V. BABUSKINNAK. *Január 6* 119–120
47. J. D. SZTASZOVÁNAK. *Január 15* 121–122
48. A HARKOVI BIZOTTSÁGNAK. *Január 15* 123–124
49. J. D. SZTASZOVÁNAK. *Január 16* 125
50. I. V. BABUSKINNAK. *Január 16* 126–127
51. G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *Január 27* 128–130
52. AZ OROSZ SZOCIÁLDEMOKRATÁK KÜLFÖLDI SZÖVETSÉGÉNEK. *Február 4 vagy 5* 131–132
53. J. O. MARTOVNAK. *Február 5* 133–135
54. A NYIZSNYIJ-NOVGORODI BIZOTTSÁGNAK. *Február 25 előtt* 136–137
55. A SZERVEZŐ BIZOTTSÁGNAK. *Március 5 vagy 6* 138–139
56. A SZERVEZŐ BIZOTTSÁGNAK. *Március 6 és 9 között* 140–141
57. G. V. PLEHANOVNAK. *Március 15* 142–143
58. A SZERVEZŐ BIZOTTSÁGNAK. *Március 31* ... 144

59. G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *Április 3* 145–146
60. A SZERVEZŐ BIZOTTSÁGNAK. *Április 6* 147–148
61. J. M. ALEKSZANDROVÁNAK. *Május 22 után* .. 149–152
62. A. M. KALMIKOVÁNAK. *Szeptember 7* 153–157
63. A. N. POTRESZOVNAK. *Szeptember 13* 158–161
64. G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *Szeptember 10 és 14 között* 162
65. A. M. KALMIKOVÁNAK. *Szeptember 30* 163–165
66. AZ ODESSZAI BIZOTTSÁGNAK. *Október 2* 166–167
67. J. O. MARTOVNAK. *Október 6* 168–169
68. G. D. LEJTEJZENNEK. *Október 10* 170–171
69. G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *Október 20* 172–173
70. A KAUKÁZUSI SZÖVETSÉGI BIZOTTSÁGNAK. *Október 20* 174–175
71. A DONI BIZOTTSÁGNAK. *Október* 176
72. A BÁNYAVIDÉKI MUNKÁSOK SZÖVETSÉGÉNEK. *Október* 177–178
73. G. V. PLEHANOVNAK. *November 1* 179–180
74. G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *November 4* ... 181
75. A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK. *November 4* 182
76. V. A. NOSZKOVNAK ÉS G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *November 5* 183
77. G. V. PLEHANOVNAK. *November 6* 184–185
78. G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *November 8* .. 186–187
79. M. N. LJADOVNAK. *November 10* 188–193
80. G. V. PLEHANOVNAK. *November 18* 194
81. A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK. *December 10* .. 195–196
82. AZ „ISZKRA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *December 12* 197–198
83. G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *December 18* .. 199–202

84. N. J. VILONOVNAK. *Legkésőbb december 22* ... 203–206
85. A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK. *December 22* .. 207–208
86. AZ „ISZKRA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *December 27* 209–210
87. A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK. *December 30*... 211–213

1904

88. A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK. *Január 2* 214–215
89. G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *Január 4* 216–218
90. Az „ISZKRA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *Január 8* 219
91. G. V. PLEHANOVNAK, A PÁRTTANÁCS ELNÖKÉNEK. *Január 23* 220–221
92. G. V. PLEHANOVNAK, A PÁRTTANÁCS ELNÖKÉNEK. *Január 27* 222
93. A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK. *Január 31* ... 223–225
94. G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *Február 2 és 7 között* 226–227
95. A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK. *Február második fele* 228–229
96. AZ OSzDMP KÖZPONTI LAPJA SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *Február 26* 230
97. A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK. *Március 13—14* 231–232
98. AZ LSzP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Április 7* 233
99. F. V. LENGNYIKNEK. *Május 26* 234
100. G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK. *Legkorábban május 26* 235–236
101. L. B. KRASZINNAK. *Legkorábban május 26* ... 237–238
102. J. D. SZTASZOVÁNAK ÉS F. V. LENGNYIKNEK. *Június 19* 239–240
103. J. O. MARTOVNAK, A PÁRTTANÁCS TITKÁRÁNAK. *Augusztus 10* 241

104. M. K. VLAGYIMIROVNAK. *Augusztus 15* 242–244

105. AZ „ISZKRA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *Augusztus 24* 245–246

106. A TÖBBSÉGI BIZOTTSÁGOK TAGJAINAK ÉS A TÖBBSÉG MINDEN AKTÍV OROSZORSZÁGI HÍVÉNEK. *Augusztus 28 körül* 247

107. V. A. NOSZKOVNAK. *Augusztus 30*..... 248

108. V. A. NOSZKOVNAK. *Augusztus 30 vagy 31* .. 249

109. V. A. NOSZKOVNAK. *Szeptember 2* 250

110. J. O. MARTOVNAK, A PÁRTTANÁCS TITKÁRÁNAK. *Szeptember 2* 251–252

111. J. O. MARTOVNAK, A PÁRTTANÁCS TITKÁRÁNAK. *Szeptember 7*..... 253

112. A DÉLVIDÉKI BIZOTTSÁGOK KONFERENCIÁJA RÉSZTVEVŐINEK ÉS A DÉLVIDÉKI IRODÁNAK. *Október 5 után* 254

113. A TÖBBSÉGI BIZOTTSÁGOKNAK. *Október 5 után* 255

114. A SZIBÉRIAI BIZOTTSÁGNAK. *Október 30* 256–260

115. A. M. SZTOPANINAK. *November 10* 261–263

116. A. A. BOGDANOVNAK. *November 21* 264–266

117. N. K. KRUPSZKAJÁNAK. *December 3* 267–269

118. A. A. BOGDANOVNAK, R. SZ. ZEMLJACSKÁNAK, M. M. LITVINOVNAK. *December 3* 270–272

119. R. SZ. ZEMLJACSKÁNAK. *December 10* 273–275

120. A KAUKÁZUSI SZÖVETSÉGI BIZOTTSÁGNAK. *December 12* 276

121. A KAUKÁZUSI SZÖVETSÉGI BIZOTTSÁGNAK. *December 20* 277

122. M. M. ESSZENNEK. *December 24*..... 278

123. R. SZ. ZEMLJACSKÁNAK. *December 26* 279–280

124. A. I. JERAMASZOVNAK. *December vége* 281–282

125. M. M. LITVINOVNAK. *December* 283–285

126. AZ OSzDMP PÉTERVÁRI SZERVEZETÉNEK. *Október és december között* 286

1905

127. LEVÉL EGY ELVTÁRSNAK OROSZORSZÁGBA. *Január 6* 287–290

128. R. SZ. ZEMLJACSKÁNAK. *Január eleje* 291–292

129. A TÖBBSÉGI BIZOTTSÁGOK IRODÁJA TITKÁRÁNAK. *Január 29* 293–294

130. A. BEBELNEK. *Február 7* 295

131. SZ. I. GUSZEVNEK. *Február 15* 296–297

132. SZ. I. GUSZEVNEK. *Február 25* 298

133. SZ. I. GUSZEVNEK. *Március eleje* 299–301

134. SZ. I. GUSZEVNEK. *Március 11* 302–303

135. SZ. I. GUSZEVNEK. *Március 16* 304–306

136. AZ OSzDMP ODESSZAI BIZOTTSÁGÁNAK. *Március 25* 307–308

137. SZ. I. GUSZEVNEK. *Április 4* 309–310

138. O. I. VINOGRADOVÁNAK. *Április 8* 311–312

139. A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁNAK. *Július 8* 313–314

140. AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Július 11* 315–317

141. AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Július 12* 318–320

142. AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Július 28* 321–324

143. A. V. LUNACSARSZKIJNAK. *Augusztus 2* 325–327

144. AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Augusztus 14* 328–329

145. A. V. LUNACSARSZKIJNAK. *Augusztus 15 és 19 között* 330–332

146. P. N. LEPESINSZKIJNEK. *Augusztus 29* 333–335

147. P. N. LEPESINSZKIJNEK. *Augusztus 29* 336

148. A. V. LUNACSARSZKIJNAK. *Augusztus vége* ... 337–338

149. AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Szeptember 7* 339–340

150. P. A. KRASZIKOVNAK. *Szeptember 14* 341–344

151. SZ. I. GUSZEVNEK. *Szeptember 20* 345–346

152. AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Október 3* 347–348

153. AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Október 3* 349–351

154. AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Október 5* 352–353

155. AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Október 8* 354

156. A. V. LUNACSARSZKIJNAK. *Október 11* 355–357

157. SZ. I. GUSZEVNEK. *Október 13* 358–362

158. M. M. ESSZENNEK. *Október 26* 363–364

159. AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Október 27* 365

160. G. V. PLEHANOVNAK. *Október vége* 366–369

161. „AZ ODESSZAI SZERVEZET «TÖBBSÉGI» TAGJAINAK, MOTYÁNAK ÉS KOSZTYÁNAK". *Október vége — november eleje* 370–371

1907

162. A. M. GORKIJNAK. *Augusztus 14* 372

163. A. V. LUNACSARSZKIJNAK. *November 2 és 11 között* 373–374

1908

164. A. M. GORKIJNAK. *Január 9* 375–376
165. A. M. GORKIJNAK ÉS M. F. ANDREJEVÁNAK. *Január 15* 377–378
166. F. A. ROTSTEINNEK. *Január 29* 379–380
167. A. M. GORKIJNAK. *Február 2* 381–382
168. A. M. GORKIJNAK. *Február 7* 383–386
169. A. V. LUNACSARSZKIJNAK. *Február 13* 387–388
170. A. M. GORKIJNAK. *Február 13* 389–390
171. A. M. GORKIJNAK. *Március 16* 391
172. A. M. GORKIJNAK. *Március 24* 392–394
173. A. M. GORKIJNAK. *Április első fele* 395
174. A. V. LUNACSARSZKIJNAK. *Április 16* 396
175. A. M. GORKIJNAK. *Április 16* 397–398
176. A. M. GORKIJNAK. *Április 19* 399–400
177. V. V. VOROVSZKIJNAK. *Július 1* 401–402
178. P. JUSKEVICSNEK. *November 10* 403

1909

179. ROSA LUXEMBURGNAK. *Május 18* 404–405
180. A. I. LJUBIMOVNAK. *Augusztus 18* 406–407
181. A „SZOCIAL-DEMOKRAT" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *Augusztus 24* 408–409
182. A. I. LJUBIMOVNAK. *Szeptember eleje* 410–411
183. A. M. GORKIJNAK. *November 16* 412–413
184. A. M. GORKIJNAK. *November—december* 414–416
185. I. I. SZKVORCOV-SZTYEPANOVNAK. *December 2* 417–420

1910

186. A „LETÉTEMÉNYESEKNEK" SZÓLÓ LEVÉL VÁZLATA. *Február—március* 421–423
187. N. J. VILONOVNAK. *Március 27* 424–425
188. G. V. PLEHANOVNAK. *Március 29* 426
189. N. J. VILONOVNAK. *Április 7* 427–428
190. A. M. GORKIJNAK. *Április 11* 429–432
191. N. A. SZEMASKÓNAK. *Október 4* 433
192. J. J. MARCHLEWSKINEK. *Október 7* 434–439
193. G. SKLOVSZKIJNAK. *Október 14* 440–441
194. A. M. GORKIJNAK. *November 14* 442–443
195. A. M. GORKIJNAK. *November 22* 444–446
196. N. G. POLETAJEVNEK. *December 7* 447–448

1911

197. A. M. GORKIJNAK. *Január 3* 449–452
198. A. RIKOVNAK. *Február 25* 453–457
199. A. M. GORKIJNAK. *Május 27* 458–460
200. A. NĚMECNEK. *November 1* 461

Jegyzetek 463–495

A levelek szövegében előforduló álnevek, fedőnevek és kezdőbetűk betűrendes jegyzéke 496–499

11235. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.